

PROFILI ZAJEDNICA NA KOSOVU

2010

PROFILI ZAJEDNICA NA KOSOVU

Predgovor Šefa Misije OEBS-a na Kosovu

Predgovor Visokog komesara OEBS-a

Uvod

Sadržaj

Predgovor Šefa Misije OEBS-a na Kosovu

Dragi čitaocē,

Dobrodošli u drugo izdanje Profila zajednica na Kosovu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, Misija na Kosovu (OEBS). Zaštita i unapređenje prava zajednica, kao i praćenje poštovanja prava zajednice od strane kosovskih institucija i dalje je jedna od ključnih aktivnosti Misije OEBS-a. Jedan od izazova u izgradnji trajnog mira na Kosovu i dalje je nedostatak prepoznavanja i razumevanja različitih karakteristika nevećinskih zajednica i njihovih potreba i bojazni od strane šireg društva, lokalnih institucija i međunarodnih aktera. Želeći da doprinese širenju saznanja između svojih partnera, Misija OEBS-a je 2009. godine objavila prve Profile zajednica, koji su sadržali najvažnije demografske, društveno-ekonomske, političke i kulturne podatke o kosovskim Srbima, kosovskim Turcima, kosovskim Bošnjacima, kosovskim Hrvatima, kosovskim Crnogorcima, Gorancima, Romima, Aškalijama, Egipćanima i kosovskim Albancima (u opštinama u kojima oni čine manjinu). Uspeh izdanja iz 2009. godine, koje su partneri Misije OEBS-a unutar i van Kosova prihvatili veoma pozitivno, bio je glavni motiv za drugo izdanje.

Profili zajednica 2010, koji se zasnivaju na šire prikupljenim podacima, nude sveobuhvatniju i detaljniju sliku o izazovima koji utiču na uživanje prava nevećinskih zajednica na Kosovu. Uključena je jača rodna perspektiva, iako nedostatak podataka kategorisanih po polu, kojima raspolažu različite institucije, i dalje predstavlja prepreku da se precizno prenesu različita iskustva i interesi žena i devojaka koje pripadaju nevećinskim zajednicama. Ovog puta, Profili zajednica su prevedeni na albanski i srpski jezik da bi postali referentni dokumenat lokalnim partnerima Misije OEBS-a na Kosovu, istovremeno pružajući priliku lokalnom građanskom društvu da koristi ovaj alat kao platformu za javno zastupanje prava zajednica. Osim toga, oni će biti dostupni i u elektronskom formatu kako bi se obezbedila njihova šira diseminacija i, samim tim, bolje razumevanje prava zajednica na Kosovu od strane mnogo šireg auditorijuma.

Svrha Profila zajednica 2010. nije da etiketira ili definiše zajednice, što je posebno težak poduhvat imajući u vidu fluidnost identiteta, već da ilustruje njihovu ulogu i sadašnji položaj u kosovskom društvu. Profili deset zajednica u ovom izdanju su zasnovani na samoodređenju i taj pristup je primenjivan tokom obimnog rada na terenu koji obavlja terensko osoblje Misije OEBS-a, kao i tokom izrade i uređivanja ovog izdanja u sedištu Misije OEBS-a. Profili zajednica 2010, imaju za cilj da nastave da promovišu i štite prava svih zajednica na Kosovu. Oni prenose glas zajednica, njihovih predstavnika i drugih relevantnih sagovornika na terenu, kako bi stvorili sliku stvarnog stanja na terenu.

Ovom publikacijom, Misija OEBS-a nudi bolje razumevanje i priznanje pozitivnog doprinosa kosovskih zajednica društvu, kao i o izazovima koji utiču na uživanje njihovih prava. Nadamo se da će ovi Profili ostati relevantan resurs našim lokalnim i međunarodnim partnerima.

A handwritten signature in blue ink, which appears to be 'W. Almhofer'.

Ambasador Werner Almhofer, Šef Misije

Predgovor Visokog komesara OEBS-a
za nacionalne manjine (VKNM)
Profilima zajednica Misije OEBS-a na Kosovu

Poštovanje prava etničkih zajednica predstavlja važan način za održavanje mira i stabilnosti. Ta prava obuhvataju delotvorno učešće u javnom životu, posebno u onim pitanjima koja direktno utiču na njih. To zahteva duboko razumevanje potreba različitih etničkih zajednica i političku volju da se uključe u procese odlučivanja. U skladu sa mandatom za sprečavanje sukoba Visokog komesara za nacionalne manjine (VKNM), moja kancelarija je 1999. izradila „Preporuke iz Lunda za delotvorno učešće nacionalnih manjina u javnom životu“, sa ciljem da se razjasni sadržaj manjinskih prava u ovoj oblasti i konačno, da smanji tenzije između etničkih zajednica.

Zajedno sa drugim pravima lica koja pripadaju etničkim zajednicama, kao što su: pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, kao i određena jezička prava, pravo na delotvorno učešće u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu i javnim poslovima predstavlja osnovu za zaštitu, održavanje i unapređenje njihovog identiteta. U isto vreme, efikasno učestvovanje podrazumeva da etničke zajednice traže odgovore na svoje probleme kroz integrativni pristup. Integracija etničkih zajednica - nenasilna asimilacija, koja je zabranjena po međunarodnim standardima - je preduslov mirnog, demokratskog i prosperitetnog društva. U tom kontekstu, integracija uz poštovanje različitosti je postao neformalni moto mog rada.

Drugo izdanje ove publikacije, identifikacijom i isticanjem uslova koji utiču na različite etničke zajednice na Kosovu, uključujući i zajednicu kosovskih Albanaca, gde ona na opštinskom nivou čini nevećinu, nam pomaže da bolje razumemo uslove u kojima žive. Ovo nije samo preduslov za povećano učešće svih grupa u kosovskom društvu, nego i za izgradnju međusobnog poverenja. Uveren sam da ovi Profili zajednica mogu da pomognu političarima i drugim akterima da identifikuju neophodne mere koje treba preduzeti u cilju poboljšanja trenutne situacije. Njihov prevod na albanski i srpski jezik sigurno će doprineti tom cilju.

Ovi Profili su takođe korisni za one koji traže pregled etničkih zajednica na Kosovu ili detaljnije informacije, uključujući regionalne i lokalne perspektive. Oni će takođe, bez sumnje, biti od vrednosti međunarodnim akterima, kao što su članovi Misije OEBS-a, osoblju međunarodnih organizacija i predstavnicima zemalja i delegacija koje posećuju Kosovo.

Konačno, Profili zajednica predstavljaju značajan doprinos Misije OEBS-a na Kosovu u promovisanju i zaštiti prava zajednica na Kosovu i potvrđuje ključnu ulogu Misije u ovom poduhvatu.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Knut Vollebaek', written in a cursive style.

Knut Vollebaek, Visoki komesar OEBS-a
za nacionalne manjine

Profili zajednica na Kosovu

Uvod

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija na Kosovu (OEBS) je u proleće 2007, odlučila da pripremi i proširi opštinske profile i započela je mapiranje svih kosovskih zajednica. U septembru 2009, kada je objavljeno prvo izdanje Profila zajednica, po prvi put je dat uvid u položaj nevećinskih zajednica na Kosovu konsolidovan u samo jednu, sveobuhvatnu publikaciju. Uspeh Profila zajednica 2009, zajedno sa vrednim povratnim informacijama brojnih sagovornika Misije OEBS-a kojima je uručen primerak, navela je Misiju OEBS-a da uradi sveobuhvatno izmenjeno i dopunjeno izdanje za 2010. Ovo izdanje Profila čitaocu nudi i kontinuitet i novine - može se razumeti kao samostalno izdanje ili kao dopuna izdanju iz 2009.

Pošto je zadržana ista struktura kao u prvom izdanju, čitalac može da prati napredak ili nazadovanje u ključnim tematskim pitanjima identifikovanim u 2009. (na primer, pristup opštinskim uslugama, bezbednost i sloboda kretanja, povratak i reintegracija, itd.) U isto vreme, posebna pažnja je posvećena najnovijem razvoju situacije. Takođe, zadržan je isti pristup u odnosu na opisnu i činjeničnu procenu. Dakle, nisu uključene nikakve analize ni preporuke za rešavanje identifikovanih nedostataka u zaštiti prava zajednica. Na primer, odeljak o bezbednosti i slobodi kretanja sadrži sve prijavljene incidente koji utiču na nevećinske zajednice, bez spekulacija o etničkoj pripadnosti počinilaca ili motivaciji izvršenja dela. Umesto toga, izveštavanje je usmereno na uticaj bezbednosnih incidenata na uživanje prava ugroženih zajednica i odnosa među zajednicama, kao i reakcijom nadležnih organa. Ovaj činjenični i nepristrasni pristup obezbeđuje da Profili zajednica i dalje budu koristan resurs za sve relevantne zainteresovane strane, uzimajući u obzir njihove različite poglede. Posebna pažnja je posvećena prezentaciji činjenica, uz upotrebu jezika poštovanja za opisivanje potencijalno spornih pitanja i inkluzivnu terminologiju. Na ovaj način, Profili zajednica mogu da postanu platforma za sve relevantne aktere na Kosovu da zajedno ispituju sve bojazni nevećinskih zajednica i razgovaraju o mogućim rešenjima. Mnogi od izazova koji su uticali na istraživanje za izdanje iz 2009. godine, postoje i danas. Na primer, prikupljanje pouzdanih demografskih podataka o kosovskim zajednicama i dalje se zasniva na dobijenim procenama institucija, predstavnika zajednica i drugih zainteresovanih strana, a problem i dalje predstavljaju poteškoće u dobijanju tačnih podataka raščlanjenih po pojedinim zajednicama i/ili rodu. U slučajevima kada su takvi podaci raspoloživi, oni su i navedeni. U slučajevima kada nisu, zamenjuje ih, koliko god je to moguće, kvalitativna procena u narativnom delu Profila zajednica.

Osnovni principi zamisli i izrade Profila ostali su isti, uključujući i participativnu i inkluzivnu metodologiju procene na terenu, kao i osnovno pravo pripadnika zajednica na samoodređenje. Profili zajednica ne definišu zajednice, nego ih priznaju, oslanjajući se isključivo na samoodređenje lica koja pripadaju nevećinskim zajednicama na osnovu jezičke, etničke ili verske pripadnosti. Sa ciljem identifikovanja zajednica i njihovih specifičnih potreba i preokupacija, Profili zajednica ponekad pojednostavljaju složene probleme višeslojnih identiteta i nenamerno pojačavaju linije razgraničenja između zajednica koje su u stvarnosti i dalje fluidne. Na primer, lice koja se izjašnjava kao, npr. kosovski Albanac, može u isto vreme da pripada zajednici koja govori turskim jezikom. Slično tome, to što se neko izjašnjava kao kosovski Albanac ne mora nužno da znači da je musliman, jer su neki, naime, katolici. Promene u samoodređenju na Kosovu nisu retke i javljaju se najčešće između kosovskih Srba i kosovskih Crnogoraca, i

između Roma, Aškalija i Egipćana. Profili zajednica opisuju položaj zajednica koje čine brojčanu manjinu na opštinskom nivou. Dakle, Profil zajednice kosovskih Srba ne opisuje situaciju u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ili opštinama Zvečan/Zveçan, Leposavić/Leposaviq i Zubin Potok (Region Mitrovicë/Mitrovicë), opština Štrpce/Shtërpçë, novoprosirene opštine Novo Brdo/Novobërdë, novoosnovanih opština Ranilug/Ranillug, Klokot/Kllokot, Parteš/Partesh (region Gjilan/Gnjilane) i Gračanica/Graçanicë (region Prishtinë/Priština). Umesto toga, bavili smo se položajem drugih zajednica koje čine brojčanu manjinu u većinski srpskim opštinama na Kosovu, kao što su kosovski Albanci. Konačno, privremena procena veličine zajednica ima za cilj da ilustruje njihovo značajnije prisustvo u opštinama u kojima žive i na taj način promovisalo potvrđivanje njihovih bojazni i potreba od strane relevantnih aktera.

Međutim, izdanje iz 2010. je pretrpelo neke promene u formatu, desiminaciji i sadržaju. Profili zajednica su prevedeni na albanski i srpski jezik i dostupni su u elektronskom formatu na internet stranici OEBS-a: www.osce.org/kosovo pod odrednicom publikacije odnosno „Publications“. Šira desiminacija lokalnim partnerima, uključujući institucije, građansko društvo i predstavnike zajednica ima za cilj da promoviše veći uticaj izdanja na lokalnom i međunarodnom planu. Ovo izdanje dodaje potpuno razdvojene profile zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, iako neki podaci ostaju zajednički za sve tri zajednice, zbog činjenice da ih mnoge opštine još uvek ne razlikuju u svojim statističkim podacima. Sadržaj ovogodišnjeg izdanja je mnogo bogatiji detaljima i fokusira se na trenutna pitanja koja utiču na uživanje prava i sloboda od strane kosovskih nevećinskih zajednica. Na primer, Strategija za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, iako je odobrena u 2008, tek je počela da se primenjuje u 2010. U tom smislu, obuhvaćen je bilo kakav napredak od strane opština i građanskog društva. Isto tako, opširno se izveštava o uticaju novembarskih opštinskih izbora iz 2009. i o uticaju povećanja prenosa nadležnosti sa centralnog na lokalni nivo vlasti na učešće nevećinskih zajednica. Sve veći broj prisilnih repatrijacija pripadnika nevećinskih zajednica na Kosovo i izazovi sa kojima se opštine suočavaju da odgovarajuće odgovore na njihove specifične potrebe je dospelo u fokus odeljka Profila zajednica koji govori o povratku i reintegraciji.

Izdanje iz 2010, je usledilo nakon terenskog istraživanja sprovedenog u periodu od jula 2009. do jula 2010, da bi se ažurirala pitanja istaknuta u izdanju iz 2009. i istražila novonastala. Ponovo su obavljani individualni i grupni razgovori sa zajednicama, njihovim predstavnicima, opštinskim zvaničnicima, akterima građanskog društva i međunarodnim partnerima Misije OEBS-a. Konsultovani su muškarci i žene iz svih zajednica i svih društvenih slojeva kako bi se obuhvatila različita mišljenja profilisane zajednice. Publikacija obuhvata demografske podatke, kao i opis položaja nevećinskih zajednica u glavnim područjima života. Podaci uključuju procene obaveštenih institucija i zajednica, a narativni delovi sadrže opise činjeničnog stanja u pogledu pristupa uslugama i uživanja prava profilisanih zajednica. Ove dve grupe podataka se međusobno dopunjuju, što pruža kosovskim institucijama i relevantnim domaćim i međunarodnim akterima čvrstu osnovu za izradu i sprovođenje projekata i praktične politike.

Profili zajednica imaju za cilj da prenesu konstruktivnu i jasnu poruku svim odgovornima o preprekama koje postoje na Kosovu, a koje sprečavaju mnoge da uživaju svoja prava i slobode: kosovskim i srpskim institucijama, međunarodnoj zajednici, lokalnom građanskom društvu i samim zajednicama. Iako rešavanje sukoba između Albanaca i Srba na Kosovu može potrajati, imperativ je da uživanje prava i sloboda zajednica ne bude talac ovog procesa. Naprotiv, zaštita i unapređenje prava svih zajednica će u stvari da doprinese izgradnji održivog mira. Misija OEBS-a se nada da će izdanje Profila zajednica 2010, inspirisati sve relevantne aktere u pronalaženju kreativnih i trajnih rešenja za probleme i bojazni koje se tiču kosovskih nevećinskih zajednica.

Profili zajednica, Kosovski Albanci

Profili zajednica, Aškalije

Profili zajednica, Kosovski Bošnjaci

Profili zajednica, Kosovski Hrvati

Profili zajednica, Egipćani

Profili zajednica, Kosovski Goranci

Profili zajednica, Kosovski Crnogorci

Profili zajednica, Romi

Profili zajednica, Kosovski Srbi

Profili zajednica, Kosovski Turci

Profil zajednice KOSOVSKI ALBANCI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Kosovski Albanci čine manjinsko stanovništvo u devet opština na Kosovu¹: Štrpce/Shtërpçë, Novo Brdo/Novobërdë, Ranilug/Ranillug, i Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc u regionu Gjilan/Gnjilana; Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zveçan u regionu Mitrovicë/Mitrovica, Gračanica/Graçanicë u regionu Prishtinë/Priština, te Mamuša/Mamushë/Mamuša u regionu Prizren. Kosovski Albanci takođe čine manjinsko stanovništvo u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Situacija za zajednicu kosovskih Albanaca se razlikuje od opštine do opštine. Dok u regionu Gjilan/Gnjilana uživaju punu slobodu kretanja, u opštinama na severu, kao što su Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zveçan zajednica retko zalazi u naselja većinskih kosovskih Srba. Kosovski Albanci koji žive u novoosnovanim opštinama Ranilug/Ranillug, Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc i Gračanica/Graçanicë se suočavaju s poteškoćama u pristupu obrazovanju na albanskom jeziku i moraju putovati u susedne opštine za pristup drugim javnim službama. Kosovski Albanci su prvenstveno sunitske muslimanske vere i govore: „Gegë“ dijalekat albanskog jezika. Određeni broj kosovskih Albanaca je rimokatoličke vere.

U regionu Gjilan/Gnjilana, kosovski Albanci čine 34,6% od ukupnog stanovništva u opštini Štrpce/Shtërpçë nastanjeni u devet seoskih naselja. U Novom Brdu/Novobërdë, gde iznose 25,9% stanovništva, žive u više od dvadesetak naselja u celoj opštini. U novoosnovanim opštinama Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc i Ranilug/Ranillug, kosovski Albanci čine 28% i 1,6% od ukupne populacije. Oni žive u selima Klokot/Kllokot i Mogillë/Mogila u opštini Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc, te u selima Crep/Crepana, Drenovce/Drenoc, te u naselju „Muhaxhiri“ u selu Përlepnicë/Prilepnica, opština Ranilug/Ranillug. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, kosovski Albanci čine oko 7,1% od ukupnog stanovništva u opštini Zubin Potok, a ima ih i u Çabër/Çabri. Stanovništvo celog sela je bilo raseljeno tokom sukoba 1999, ali od tada su se svi vratili. Kosovski Albanci iz Zubinog Potoka nisu izolovani kao oni koji žive u drugim severnim opštinama na Kosovu, zbog neposredne blizine južne Mitrovicë/Mitrovice. U opštini Zvečan/Zveçan, kosovski Albanci čine oko 2,3% ukupne populacije i žive u selima ili naseljima Lipe/Lipa, Boletin/Boljetin i Zhazhë/Žaža. To su poljoprivredna naselja sa niskim prihodima, koja imaju direktan pristup južnom delu Mitrovicë/Mitrovice, iako su, u zimskom periodu, neasfaltirani putevi ponekad neprohodni. Nedostatak izabраних opštinskiх predstavnika kosovskih Albanaca doprinosi da se zajednica, kako se navodi, oseća zaboravljena i zanemarena od strane kosovskih institucija. U opštini Leposavić/Leposaviq, kosovski Albanci čine između 0,6 do 1,7% populacije i žive u selima ili naseljima Koshtovë/Košutovo, Bisticë/Bistricë i Cerajë/Ceranje. Naselja u ovim visokim planinama su među najsiromašnijim i najizolovanijim zajednicama Kosovskih Albanaca. Službeni podaci navode da je broj stanovnika oko 300, iako ovde stalno boravi samo oko 100 lica koji su uglavnom lošeg društveno-ekonomskog statusa. Drugi uglavnom kuće koriste kao vikendice i provode ostatak godine u Mitrovicë/Mitrovici. Kosovski Albanci u ovom području su uglavnom poljoprivredna domaćinstva sa

Od izdavanja Profila za 2009, kosovski Albanci su postali bročana manjina u novoosnovanim opštinama Ranilug/Ranillug, Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc i Gračanica/Graçanicë.

Iako je prerano utvrditi da li nove institucije osiguravaju adekvatnu zaštitu koju pruža zakon, za sada indicije upućuju na to da je pristup obrazovanju i opštinskim uslugama na maternjem jeziku problematičan.

¹ Pogledajte Aneks I ovog profila - naselja u kojima živi zajednica kosovskih Albanaca.

Kosovski Albanci koji žive u etnički mešovitim naseljima u severnoj Mitrovici/Mitrovicë imaju ograničenu slobodu kretanja i često su žrtve uznemiravanja i maltretiranja od strane kosovskih Srba.

niskim primanjima i svoj izvor primanja često ostvaruju preko robne razmene s drugim porodicima. Sloboda kretanja je i dalje ograničena. U severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kosovski Albanci žive u odvojenim naseljima u centru grada, kao što su Bošnjačka Mahala, Tre Rrokaqiejt/Tri solitera², Mikronaselje/Kodra e Minatorëve, Suhadoll/Suvi Do i Lagjja e Doktorëve/Dolina doktora³ na zapadnom kraju grada, i čine oko 16% od ukupnog stanovništva. U Mitrovicë/Mitrovici je stanje od nereda u martu 2004. i dalje napeto. Iako od tada nije zabeležen sličan stepen nasilja, u etnički mešovitim naseljima česti su okršaji i incidenti. Sloboda kretanja za kosovske Albance izvan njihovih naselja je i dalje otežana. U novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë, region Prishtinë/Priština, kosovski Albanci žive u naseljima Sušica/Sushicë, Kišnica/Kishnicë, Suvi Do/Suhadoll, Batuša/Batushë, Lepina/Lepi, Radevo/Radevë, Čaglavica/Çagllavicë, i čine oko 7,7% stanovništva. Kosovski Albanci u novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë, sa većinskim srpskim stanovništvom, izražavaju zabrinutost u vezi sa slobodom kretanja i pristupu obrazovanju na maternjem jeziku, a jezična barijera sprečava njihovo učestvovanje u opštinskim poslovima. U opštini Mamuša / Mamushë / Mamuša, region Prizren, kosovski Albanci čine 5,4% ukupnog stanovništva, sa visokim stepenom integracije i učestvovanja u javnim poslovima zajednice i dobrom saradnjom među zajednicama.

Ključna pitanja zajednice:

- Pristup uslugama, posebno primarnoj zdravstvenoj zaštiti u selima Koshtovë/Košutovo, Bisticë/Bistrica, Cerajë/Ceranje u opštini Leposavić/Leposaviq;
- Učestvovanje u javnom životu u opštini Gračanica/Graçanicë;
- Sloboda kretanja na području sa većinskim srpskim stanovništvom.

² Naziv „Tri kule” nije službeni naziv, ali je lokalno poznat i korišten za to područje.

³ Dolina doktora nije službeni naziv, ali je lokalno poznat i korišten za to područje.

FIRAJË/FIRAJA U OPŠTINI ŠTRPCE/
SHTËRPCË U REGIONU GJILAN/
GNJILANE. TRGOVAC, KOSOVSKI
ALBANAC, ČEKA MUŠTERIJE. POSAO SA
PILJARNICAMA JE JEDINI POSAO KOJIM
SE ZAJEDNICA BAVI.

1. Zapošljavanje i društveno- ekonomska situacija

Nedostatak mogućnosti za zapošljavanje i dalje je ključni problem za kosovske Albance koji žive u opštinama u kojima čine brojčanu manjinu. Kosovski Albanci u opštini Štrpce/Shtërpcë i dalje žive u lošim uslovima, neki su zaposleni u opštinskim službama, a mali broj još uvek radi u porodičnim firmama. Slično tome, visoka stopa nezaposlenosti, mada ne samo kosovskih Albanaca i dalje predstavlja problem u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Kosovski Albanci koji žive u opštinama Zvečan/Zveçan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq još uvek se bave individualnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Nemogućnost zaposlenja je trend koji se nastavlja za kosovske Albance koji žive kao manjina u regionu Gjilan/Gnjilana u kontekstu ograničenih mogućnosti zapošljavanja za sve zajednice. Posebno su pogođene opštine Štrpce/Shtërpcë, Novo Brdo/Novobërdë i novoosnovana opština Ranilug/Ranillug, gde se ljudi bave malom poljoprivredom i neformalnim radom. Mali broj kosovskih Albanaca koji rade u porodičnim preduzećima ili su zaposleni u opštinskoj upravi (uključujući sektore obrazovanja i zdravstva), ima nešto bolji životni standard. Međutim, najvećim delom, oni žive u vrlo lošim uslovima. Novoosnovana opština Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc bi se mogla smatrati izuzetkom u regionu. Ova opština pruža mogućnosti zapošljavanja u industriji mineralne vode i brojnih banja. Te industrije zapošljavaju manji broj lokalnih kosovskih Albanaca. Žene su uglavnom nezaposlene i zato u velikoj meri zavise od muških članova porodice.

Kosovski Albanci koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, te u opštinama Zveçan /Zveçan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq i dalje imaju visok stepen nezaposlenosti i niska primanja, a većina se i dalje oslanja na poljoprivrednu proizvodnju za sopstvene potrebe i neformalni rad. Ostali oblici prihoda uključuju socijalnu pomoć od Prishtinë/Prishtine, a neki kosovski Albanci dobijaju

Društveno-ekonomski i životni uslovi kosovskih Albanaca koji žive kao brojčana manjina na Kosovu i dalje imaju problem sa visokom stopom nezaposlenosti i mnogi traže mogućnosti zapošljavanja na područjima sa albanskom većinom.

penzije iz Beograda. Novčana pomoć kosovskih Albanaca iz dijaspore je značajno smanjena od 1999. Neki kosovski Albanci koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë rade na neformalnoj velikoj pijaci u Bošnjačkoj mahali gde posao i interakcija između zajednica cveta.

U novoosnovanoj opštini Gračanica/Gračanicë, u regionu Prishtinë/Priština, zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija zajednice kosovskih Albanaca varira. Mnogi kosovski Albanci kažu da je zapošljavanje, uglavnom, zadovoljavajuće. Međutim, drugi, poput onih koji žive u selu Suvi Do/Suhadoll, tvrde da je njihov jedini način preživljavanja poljoprivreda, sa samo jednim kosovskim Albancem zaposlenim u sektoru obrazovanja. Poljoprivreda ostaje važan izvor prihoda za kosovske Albance u opštini, dok su neki pokrenuli vlastiti posao kroz trgovinski sektor. Rudnik Kishnicë/Kišnica je takođe istaknut kao dobar izvor zaposlenosti za zajednicu kosovskih Albanaca u regionu. Dodatni izvori prihoda se ostvaruju kroz kosovske penzije, socijalnu pomoć i finansijsku pomoć iz dijaspore.

U opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, region Prizren, većina kosovskih Albanaca radi u poljoprivredi, a manji broj radi u opštinskoj upravi u oblasti obrazovanja i zdravstva. Neki su otišli da rade u inostranstvu, uglavnom u zemljama Zapadne Evrope.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Bezbednost i sloboda kretanja kosovskih Albanaca u opštinama u kojima čine manjinu je i dalje nejednaka. U severnom delu regiona Mitrovica/Mitrovicë imaju poteškoće sa slobodom kretanja, dok se u regionu Gjilan/Gnjilana, mogu kretati slobodno. Međutim, u novoosnovanoj opštini Gračanica/Gračanicë povećana je zabrinutost za bezbednost i slobodu kretanja.

U martu 2010, kosovska policija i OEBS pokrenuli su proces uspostavljanja novog lokalnog odbora za javnu bezbednost u Llabjan/Labljanu, opština NovoBrdo/Novobërdë, a većina članova su Kosovski Albanci.

Nije bilo ozbiljnih etnički motivisanih bezbednosnih incidenata koji utiču na zajednicu kosovskih Albanaca u regionu Gjilan/Gnjilana. U novembru 2009, jedini kosovski Albanac u Opštinskom pripremnom timu⁴ za Klokot/Kllokot-Vrbovac/Vërboc bio je izložen pretnjama, i eksplozivna naprava je bačena na njegovo vozilo. Ovaj izolovani incident, međutim, nije negativno uticao na slobodu kretanja koju zajednica uživa u celom regionu, uključujući i slobodan pristup radnim mestima, tržištu, javnim i socijalnim uslugama. Zajednica koristi uslugu prevoza humanitarne autobuske linije između Štrpca/Shtërpçë i Prizrena. Kosovski Albanci u opštinama u kojima su nevećina nemaju većih problema u interakciji s drugim zajednicama. Kosovski Albanci su dobro zastupljeni u kosovskoj policiji. Na primer, u policijskoj stanici Štrpce/Shtërpçë, 34% službenika su kosovski Albanci, a u Novom Brdu/Novobërdë, 33% su kosovski Albanci, od kojih su 20% žene. U novoosnovanim opštinama nema policijskih stanica, pa njihove potrebe i dalje pokrivaju stanice iz njihovih bivših opština. Zajednica navodi da njihovu bezbednost treba adekvatno da štiti kosovska policija. Na primer, uprkos činjenici da nema policijske stanice u Ranilugu/Ranillug, primećeno je da

⁴ Kosovska vlada je 2009. oformila Opštinske pripreme timove (OPT) da izrade i sprovedu strategiju uspostave opština sa srpskom većinom.

su reakcije policije iz stanice Kamenicë/Kamenica brze i efikasne. Lokalni odbori za javnu bezbednost su uspostavljeni i funkcionalni u opštinama u kojima su kosovski Albanci ne-većinska zajednica (Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc, Llabjan/Labljane i Bostane/Bostan (opština Novo Brdo/Novobërdë), a u njima su zastupljeni i kosovski Albanci. Opštinski odbori za bezbednost zajednice nisu osnovani u Klokotu-Vrbovac/Kllokot-Vërboc i Ranilugu/Ranillug. U novoprosirenoj opštini Novo Brdo/Novobërdë opštinski odbor za bezbednost zajednice je formalno osnovan, ali nije u funkciji, iako u radu odbora od njegovog osnivanja 2009. učestvuju i kosovski Albanci.

Bezbednost i sloboda kretanja kosovskih Albanaca koji žive u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom: Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan u regionu Mitrovicë/Mitrovica, nije se bitno promenila od jula 2009. Incidenti kamenovanja humanitarnog autobusa⁵ za prevoz kosovskih Albanaca iz sela Koshtovë/Košutovo, Bistricë/Bistrica i Cerajë/Ceranje (opština Leposavić/Leposaviq) do južne Mitrovicë/Mitrovica 14. maja i 10. juna 2010. su negativno uticali na percepciju bezbednosti. Prema rečima predstavnika zajednice, kamenovanja su česta, ali nisu uvek prijavljena policiji. Oni naglašavaju da su ti akti počinjeni od strane ekstremista koji ne predstavljaju stavove kosovskih Srba na severu Kosova. Zajednica može da koristi dve humanitarne autobuske linije koje povezuju naselja na severu Mitrovica/Mitrovicë sa jugom. Prisutnost kosovske policije u naseljima kosovskih Albanaca na severu je znatna, a tri policijske ispostave kosovske policije u selima u kojima žive kosovski Albanci smeštene su u opštinama Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zveçan. Devet kosovskih Albanaca, rade kao policijski službenici u tim policijskim ispostavama: u Lipama/Lipa (Zvečan/Zveçan) troje policajaca, u Košutovu/Koshutovë, Bistrici/Bistricë i Ceranju/Cerajë (KBC) (Leposavić/Leposaviq) dvoje policajca, a u Çabër/Çabri (Zubin Potok) četvoro (jedna žena i tri muškarca). Lokalni odbori za javnu bezbednost su uspostavljeni u naseljima kosovskih Albanaca u Lipama/Lipa (opština Zvečan/ Zveçan) i Çabër/Çabra (u Zubinom Potoku), u saradnji sa policijskom ispostavom. U januaru 2010, započeo je dijalog između kosovske policije i zajednica u vezi sa osnivanjem lokalnog odbora za javnu bezbednost koji bi pokrивao naselja gde žive kosovski Albanci i druge nevećinske zajednice u severnom delu opštine Mitrovica/Mitrovicë.

Ukupna bezbednosna situacija u severnoj Mitrovici / Mitrovicë se pogoršala od juna 2009, s povećanjem brojem međuetničkih incidenata koji uključuju zajednice kosovskih Albanaca i kosovskih Srba, koji su navodno i počinioci i žrtve. Incidenti su prijavljeni u Tre Rrokaqejt/Tri Solitera, Mikronaselju/ Kodra e Minatorëve, Suhodoll/ Suvom Dolu (gornji i donji) i Lagja e Doktorëve/Dolini Doktora, te na području od Bošnjacke mahale do glavnog mosta na reci Ibar. Na primer, 22. novembra 2009, grupa mladih kosovskih Srba je kamenovala kosovsku Albanku i njeno malo dete, dok su se kretali severnom Mitrovicom/Mitrovicë. Napadi grupa kosovskih Srba protiv kosovskih Albanaca na ovom području su česti i uključuju slučajeve uvredljivih grafita, verbalno

Otkad su kosovski Albanci počeli rekonstrukciju svojih domova u naselju Kroi i Vitakut/Brđani u avgustu 2009, sukobi sa kosovskim Srbima negativno su uticali na odnose između zajednica u regionu.

U aprilu 2010, mladi kosovski Srbi su ispisali grafite sa imenom srpske nacionalističke organizacije „Obraz“ na kuće predstavnika zajednice kosovskih Albanaca u severnoj Mitrovici/Mitrovicë u naselju Bošnjacka mahala. Kuća je meta stalnih napada od 1999.

⁵ Usluga humanitarnog autobusnog prevoza deluje širom Kosova i povezuje područja naseljena manjinama. Usluga, koju je uspostavio UNHCR, bila je pod upravom UNMIK-a do 2007, kada je prebačena na Ministarstvo saobraćaja i telekomunikacija Kosova.

U junu 2010, broj bezbednosnih incidenata koji uključuju bande mladih kosovskih Albanaca i kosovskih Srba u severnoj Mitrovici/Mitrovicë je pokrenuo odlučnu reakciju lokalnih vlasti i lidera zajednice, uključujući i zajednički poziv na smirivanje i osudu međuetničkog nasilja od strane kosovskih Srba i kosovskih Albanaca iz dela grada sa mešovitim stanovništvom.

maltretiranje, kamenovanje lica i/ili vozila, napade, povremenu pucnjavu i/ili postavljanje eksplozivnih naprava na privatnom posedu. Hapšenja su retka i često ih prate osvetnički incidenti, što zatvara obe zajednice u krug nasilja koje policija, izgleda, ne može da zaustavi. Tokom sastanka na temu bezbednosti koji je održan 13. maja 2010, a kojim je predsedavala uprava UNMIK-a za Mitrovicu (UAM), lokalni stanovnici su se žalili na bezbednosnu situaciju i tražili od kosovske policije da energičnije deluje na sprečavanju napada mladih kosovskih Srba protiv kosovskih Albanaca. U toku povratka kosovskih Albanaca u naselje Brđani/Kroi i Vitakut na severu Mitrovice/Mitrovicë, obnovljeni su sukobi sa kosovskim Srbima. Ozbiljan incident dogodio se 4. januara 2010, kada je grupa od oko 40 kosovskih Srba napala građevinske radnike, kosovske Albance i zapalila njihovo vozilo. Lideri zajednice su se požalili na pasivnost kosovske policije, a opštinske vlasti su pozvale na uzdržanost, ali su istovremeno davale izjave koje su često doprinosile politizaciji situacije.

U novoosnovanoj opštini Gračanici/Gračanicë u regionu Prishtinë/Priština, zajednica kosovskih Albanaca izrazila je zabrinutost u pogledu slobode kretanja, iako nema izveštaja o značajnijim bezbednosnim incidentima. Opštinski odbor za bezbednost zajednice tek treba da se osnuje u Gračanici/Gračanicë. Međutim, zajednica je dobro zastupljena u kosovskoj policiji, sa 23 kosovskih Albanaca policijskih službenika (četiri žene i 19 muškaraca) od ukupno 60. Kosovski Albanci održavaju dobre odnose sa policijom u opštini. Kosovski Albanci nemaju bezbednosne probleme ili ograničenja slobode kretanja u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, region Prizren jer su relativno dobro integrisani. U policijskoj ispostavi Mamuša/Mamushë/Mamuša je zaposlen jedan kosovski Albanac od ukupno troje. Do danas, opština još uvek nije uspostavila opštinski odbor za bezbednost zajednice, a odbor za lokalnu javnu bezbednost je funkcionalan i uključuje i predstavnike kosovskih Albanaca.

3. Povratak i reintegracija

Bezbednosni problemi, nedostatak društveno-ekonomskih mogućnosti i nezadovoljstvo trenutnom političkom klimom u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ostaju glavni destimulansi za povratak mnogih raseljenih kosovskih Albanaca poreklom iz severnih delova Kosova. U vreme objavljivanja Profila iz 2009, procenjeno je da je 7.500 kosovskih Albanaca poreklom sa područja sa većinskim srpskim stanovništvom u regionu Mitrovica/Mitrovicë i Gjilan/Gnjilana i dalje raseljeno unutar Kosova.⁶ Između 2000 - 2008, samo oko 734 se vratilo iz internog rasejanja i izbeglištva koje je registrovao UNHCR,⁷ uključujući i povratak malobrojnih kosovskih Albanaca u naselja sa albansko većinom u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kao što je Lagja e Doktorëve/Dolina Doktora. Da li je takav povratak održiv i da li će rezultirati trajnim rešenjima za zainteresovane - zavisiće o spoljnim bezbednosnim i političkim okolnostima. Bezbednosna situacija u severnoj Mitrovici/Mitrovicë u ovom trenutku se čini posebno osetljiva, sa nizom incidenata prijavljenih u 2009. i 2010, koji utiču na ukupnu slobodu kretanja i reintegraciju povratnika.

6 Kancelarija Šefa Misije UNHCR Prishtinë/Priština – ažurirano krajem maja 2010.

7 Isto, str.

STAMBENI SMEŠTAJ POVRATNIKA
KOSOVSKOG ALBANACA U GORNJOJ
BITINJI/BITI E EPËRME U OPŠTINI
ŠTRPCE/SHTËRPÇË.

Na severu Mitrovice/Mitrovicë, obnova imovine kosovskih Albanaca u naselju Lagja e Doktorëve/Dolina Doktora je u toku, a u 2009, deset raseljenih porodica vratilo se u svoje novoobnovljene domove. Nadalje, u proleće 2009, određeni broj bivših stanovnika, kosovskih Albanaca, započeli su obnovu svojih uništenih kuća u naselju Brđani/ Kroi i Vitakut. Niz nasilnih protesta i bezbednosnih incidenata lokalnih Srba na Kosovu, kao i obnova nekretnina, zahtevaju intervenciju u vidu međunarodne prisutnosti. Do danas, 13 porodica se vratilo u svoje novoobnovljene domove. U drugim područjima, kao što je Mikronaselje/Kodra e Minatorëve, nedavno obnovljena imovina i dalje je prazna. Krhka bezbednosna situacija i nezadovoljstvo aktuelnom političkom klimom u severnoj Mitrovici/Mitrovicë su kočnica za mnoge koji žele da se vrate. Pored bezbednosti, i društveno ekonomski razlozi su veliki razlog za iseljavanje zajednice iz sela Zvečan/Zveçan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq. Bez ikakvog ekonomskog razvoja i zapošljavanja, mala je verovatnoća za povratak u ta naselja.

U regionu Gjilan/Gnjilane, kosovski Albanci koji žive u etnički mešovitim naseljima u opštini Štrpce/Shtërpçë bili su raseljeni u susedne opštine Ferizaj/Uroševac tokom sukoba 1999. Znatian broj njih su se naselili u Ferizaj/Uroševcu, iako su njihove kuće obnovljene 2002-2003. Mnogi od njih se osećaju društveno-ekonomski zanemarenim od strane centralnih institucija i zato su se preselili iz sela u gradska naselja sa albanskom većinom. Četiri porodice kosovskih Albanaca bile su uključene u projekat povratka (izgrađene su 22 kuće) u Novom Brdu/Novobërdë. Pošto su se mehanizmi za povratak u opštinama Novo Brdo/Novobërdë i Štrpce/Shtërpçë pokazali kao funkcionalni, ove opštine su u procesu zapošljavanja novih opštinskih službenika za povratak. Nije bilo izveštaja o prisilnom povratku kosovskih Albanaca u bilo koju od opština u kojima su kosovski Srbi u većini. Trenutno, nema aktivnosti vezanih uz povratak, niti značajnijeg iseljavanja kosovskih Albanaca iz opština Gračanica/Graçanicë, Prishtinë/Priština, i Mamuša/Mamushë/Mamuša u regionu Prizren. Neki od odlazaka iz Mamuša/Mamushë/Mamuše su bili motivisani ekonomskom situacijom.

Od sredine 2009, broj povratka kosovskih Albanaca na područja sa većinskim srpskim stanovništvom ostao je nizak. UNHCR je registrovao povratak samo 86 kosovskih Albanaca u 2009, dok se u razdoblju januar – april 2010. vratilo 55 raseljenih lica.¹

¹ Isto, str.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Zajednica kosovskih Albanaca koji žive kao manjina u regionu Gjilan/Gnjilana i Mitrovicë/Mitrovica ne priznaju opštinske institucije koje su izabrane na lokalnim srpskim izborima maja 2008, i ne koriste usluge tih institucija. Međutim, od juna 2009, promene su uočene u opštini Štrpce/Shtërpçë u regionu Gjilan/Gnjilane u kojoj kosovski Albanci koriste zdravstvene i ostale usluge koje pruža zdravstveni centar i javno komunalno preduzeće u Štrpcu/Shtërpçë, kojima upravlja Srbija. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, zajednica kosovskih Albanaca u Zvečanu/Zvečan, Zubinom Potoku i Leposaviću/Leposaviq mogu pristupiti kosovskim institucijama samo putem svojih opštinskih kancelarija za zajednice, koje primaju sredstva od strane kosovskih institucija, a ne od opštinskih struktura kojima upravlja Srbija. U severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kosovski Albanci učestvuju i koriste i UNMIK-ovu upravu u Mitrovici (koja je trenutno odgovorna za pružanje komunalnih usluga za severnu Mitrovicu/Mitrovicë) i opštinu Mitrovicë/Mitrovica. Opština pruža usluge samo južnoj Mitrovicë/Mitrovici, iako nekoliko naselja u severnom delu sa većinom kosovskih Albanaca takođe pristupa uslugama od institucija smeštenih na jugu.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Proces prenosa nadležnosti doveo je do vakuuma u pružanju usluga, jer su novoosnovane opštinske uprave spore u uspostavljanju funkcionalnog sistema usluga.

Pristup opštinskim i komunalnim uslugama uglavnom ostaje problematičan za kosovske Albance u opštinama gde oni čine manjinu, međutim, u regionu Gjilan/Gnjilane situacija je relativno bolja. Na primer, u opštini Štrpce/Shtërpçë, kosovski Albanci imaju pristup opštinskim službama i komunalnoj infrastrukturi. Pristup komunalnim uslugama je olakšan putem opštinske podkancelarije u selu Drajkovce/Drekoc. Malo lokalno komunalno preduzeće pruža usluge zajednici kosovskih Albanaca u Štrpcu/Shtërpçë. Slično tome, ne postoje značajni problemi u vezi s pristupom opštinskim uslugama i javnim komunalnim preduzećima u Novom Brdu/Novobërdë. Trenutni problemi sa kanalizacijom, vodom i prevozom utiču na sve zajednice. Nedavno osnovane opštine, Ranilug/Ranillug i Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc, još uvek nemaju sredstava za pružanje potpunih komunalnih usluga, iako su odvoz smeća i snabdevanje električnom energijom dostupni. Međutim, predstavnici zajednice smatraju da neće biti nikakvih problema da nevećinske zajednice dobiju pristup tim uslugama, čim budu dostupne.

Situacija je daleko komplikovanija za kosovske Albance koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Kosovski Albanci iz opština Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zvečan ne koriste komunalne usluge koje nude opštinske strukture pod kontrolom Srbije. Oni pristupaju komunalnim uslugama

preko svojih opštinskih kancelarija za zajednice, gde takođe dobijaju lične dokumente. Kosovski Albanci koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë mogu dobiti lična dokumenta samo u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. Daljnje komplikacije nastaju u pristupu javnim uslugama. Na primer, u opštini Zvečan/Zvečan, dva sela (Boletin/Boljetin i Zhazhë/Žaža) snabdevaju se električnom energijom od Kosovske energetske korporacije (KEK), a sva ostala sela i naselja dobijaju struju od Elektroprivrede Srbije (EPS). Nadalje, u novembru 2009, EPS je započeo sa očitavanjem brojila u izolovanim naseljima u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, kao što su Mikronaselje/Kodra e Minatorëve, Tri solitera i u nekim delovima Bošnjacke mahale. Međutim, EPS-ovi tehničari nisu posetili kosovske Albance naseljene u selima opština Zvečan/Zvečan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq. Ohrabrujuća je činjenica da snabdevanje strujom i vodom funkcioniše. Nadalje, u selima Çabër/Çabra u opštini Zubin Potok i Lipe/Lipa, Boletin/Boljetin, i Zhazhë/Zaza u opštini Zvečan/Zvečan postoji opštinska putna infrastruktura i kanalizacija. Kanalizacija u naselju Brđani/Kroi i Vitakut, u regionu severne Mitrovice/Mitrovicë je u procesu izgradnje. Naselje ranije nije bilo uključeno u prostorno planiranje. Sistem odvoženja smeća u mestu ne postoji. Međutim, u drugim područjima severne Mitrovice/Mitrovicë, snabdevanje vodom, strujom i sistem odvoženja smeća funkcioniše.

U opštini Gračanica/Gračanicë u regionu Prishtinë/Priština, situacija za kosovske Albance kao nevećinsku zajednicu je problematična. Na primer, u selu Batuse/Batushë, domaćinstva kosovskih Albanaca nemaju dovoljno jak napon električne energije da bi im radili električni uređaji. Osim toga, celo selo (ne samo zajednica kosovskih Albanaca), nije spojeno na mrežu vodosnabdevanja, pa se sve kuće oslanjaju na sopstvene bunare. Primarna vodovodna mreža je sagrađena 2006, ali, očigledno, nikada nije bila testirana. Jedna od pumpi instaliranih u to vreme je ukradena i nikada nije zamenjena. Takođe, kvalitet vode nikada nije bio ispitan, a sekundarna vodovodna mreža koja bi trebala povezati sve kuće na glavni sistem nije izgrađena. Odvoženje smeća ostaje problem, kao i za većinu sela kosovskih Albanaca u novoosnovanoj opštini. Kosovski Albanci u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, u regionu Prizrena, imaju pristup svim opštinskim službama i javnim komunalnim preduzećima, uključujući i usluge registracije građana.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Uživanje socijalnih usluga i socijalne zaštite od strane kosovskih Albanaca koji žive kao brojčana manjina u regionima Mitrovicë/Mitrovica i Prishtinë/Priština je dobro. Situacija u Gjilan/Gnjilanu je takođe zadovoljavajuća. Kosovski Albanci u Novom Brdu/Novobërdë i Štrpcu/Shtërpcë u regionu Gjilan/Gnjilane i dalje imaju puni pristup socijalnim uslugama. U novoosnovanim opštinama Ranilug/Ranillug i Klokot-Vrbovac/Klllokot-Vërboc, izgleda da tekući proces prenošenja ovlašćenja neće imati negativan uticaj

U naselju Brđani/Kroi i Vitakut, u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, ohrabruje se saradnja između albanskih i srpskih komunalnih preduzeća za snabdevanje vodom i strujom na pružanju usluga povratnicima. Komunalna preduzeća su nedavno započela redovne sastanke pod pokroviteljstvom UNMIK-ove uprave u Mitrovicë/Mitrovici (UAM).

na zajednicu. Kosovski Albanci uglavnom koriste centre za socijalnu pomoć za dobivanje porodičnog dodatka, penzije i druge usluge. Zajednica ima pristup takvim uslugama u centrima za socijalnu pomoć u opštinskim zgradama u Štrpcu/Shtërpçë i/ili Novom Brdu/Novobërdë i podkancelariji u selu Brod/Brod, koje je jedno od najvećih sela nastanjenih kosovskim Albancima u opštini Štrpce/Shtërpçë. U Ranilugu/Ranillug, nijedna od 27 porodica kosovskih Albanaca ne prima socijalne usluge i pomoć, dok su u Klokotu-Vrbovcu/Kllokot-Vërboc, korisnici kosovski Albanci još uvek na popisu centra za socijalnu pomoć Viti/Vitina. Kosovski Albanci severno od reke Ibar primaju socijalnu pomoć putem banaka u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. Poboljšanja u slobodi kretanja dozvoljavaju kosovskim Albancima lakši pristup socijalnim uslugama i pomoći, jer imaju bolji pristup relevantnim institucijama. Trenutno, kosovski Albanci u opštinama Zvečan/Zvečan, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq moraju podneti zahtev za socijalne usluge i pomoć preko Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu koje se nalazi u njihovim opštinskim kancelarijama za zajednice. Kosovski Albanci u ostalim delovima severne Mitrovice/Mitrovicë moraju se obratiti direktno Centru za socijalni rad u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. Budući da je sprovođenje procesa prenosa nadležnosti još uvek u ranoj fazi, opština Gračanica/Gračanicë u regionu Prishtinë/Priština još uvek nema kapaciteta za pružanje pune socijalne zaštite i usluga svojim stanovnicima, uključujući i kosovske Albance. U Mamuša/Mamushë/Mamuši, region Prizren, kosovski Albanci imaju pristup socijalnim uslugama, bez posebnih poteškoća. Prema podacima kancelarije Centra za socijalni rad u Prizrenu⁸, postoji samo jedna porodica kosovskih Albanaca koja koristi socijalnu pomoć.

7. Pristup imovini i stanovanju

Pristup imovini i stambenom zbrinjavanju kosovskih Albanaca u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom uveliko varira, uz ozbiljnu zabrinutost iskazanu u Mitrovicë/Mitrovici i puni pristup u regionima Gjilan/Gnjilane, Prishtinë/Priština i Prizren. U Gjilan/Gnjilanu, sve kuće kosovskih Albanaca uništene tokom sukoba 1999. su obnovljene i raseljeni vlasnici su dobili potpuni pristup njima. Međutim, to je u snažnom kontrastu sa situacijom u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, gde većina raseljenih kosovskih Albanaca ne može pristupiti svojoj imovini i ostaju u privremenom smeštaju na jugu. Upućivanje zahteva Kosovskoj agenciji za imovinu još uvek je otežano poteškoćama vraćanja nekretnina u posed, u politički osetljivim severnim područjima. Međutim, 21. oktobra 2009. potpisan je memorandum o razumevanju između Kosovske agencije za imovinu i kosovske policije – u kome se navode preliminarne obaveze u pogledu pomoći policije u izvršenju deložacije nezakonitih korisnika – što je dovelo do izvršenja nekih deložacija. Kosovski Albanci koji žele da obnove svoje uništene kuće u naselju Brđani/ Kroj i Vitakut, u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, moraju podneti zahtev za dozvolu opštini Zvečan/Zvečan, jer njihova imovina spada u katastarske zone ove uprave. Oni su to i učinili preko UNMIK uprave - Mitrovica (UAM). Od 16 zahteva, opština Zvečan/Zvečan pozitivno je odgovorila na četiri, što čini pozitivan primer saradnje između zajednice

⁸ Kancelarija Centra za socijalni rad Prizren još uvek pokriva opštinu Mamuša/Mamushë/Mamuša, uprkos činjenici da je memorandum o razumevanju o prenosu nadležnosti već potpisan.

kosovskih Albanaca i opštine kojom upravlja Srbija. Rešavanje preostalih 12 zahteva je još uvek u toku, zbog nepotpune dokumentacije. U opštinama Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zvečan i Zubin Potok, kosovski Albanci nemaju značajnijih problema vezanih uz imovinu ili stanovanje, osim lošeg stanja njihovih domova i njihove nemogućnosti da plate obnovu. Kosovski Albanci koji žive u opštini Gračanica/Gračanicë, u regionu Prishtinë/Priština, ili u opštini sa turskom većinom Mamuša/Mamushë/Mamuša, u regionu Prizren, imaju jednak i potpun pristup imovini i stanovanju.

8. Pristup obrazovanju

Učenici, kosovski Albanci, koji borave u opštinama koje postoje od ranije, a u kojima je zajednica manjina i dalje uživaju neometan pristup obrazovanju, iako u nekim područjima nedostatak subvencioniranog prevoza ometa pristup školama. Međutim, osnivanje novih i proširivanje postojećih opština 2010, u kojima je sada zajednica kosovskih Albanaca u manjini, imalo je negativan uticaj na pristup zajednice obrazovanju.

U regionu Gjilan/Gnjilane, kosovski Albanci u opštini Štrpce/Shtërpçë imaju puni pristup obrazovanju na maternjem jeziku.⁹ Deca iz udaljenih sela Kostanjevo/Kashtanjevë, Izance/Izhanc, Viča/Vičë i Drajkovce/Drajkoc suočavaju se sa velikim poteškoćama u pristupu obrazovanju. Učenici 6. i 9. razreda su prisiljeni da svakodnevno hodaju između jedan i tri kilometra do Firajë/Firaja da idu u školu, što je posebno teško tokom zimskog perioda. U Novom Brdu/Novobërdë, deca iz zajednice kosovskih Albanaca uživaju nesmetani pristup školovanju.¹⁰ U novoosnovanoj opštini Ranilug/Ranillug, nema škola koje mogu da zadovolje potrebe zajednice kosovskih Albanaca. Učenici pohađaju škole ili u Kamenicë/Kamenici ili Gjilan/Gnjilanu. Nema organizovanog prevoza za te učenike jer je teško organizovati prevoz za tako mali broj dece. U februaru 2010, Skupština opštine Ranilug/Ranillug i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije primili su zahtev predstavnika zajednice u opštini za pokrivanje troškova putovanja za decu. Ipak, nije bilo odgovora po tom pitanju. Konačno, u novoosnovanoj opštini Klokot-Vrbovac/Klllokot-Vërboc, deca kosovskih Albanaca pohađaju osnovnu školu u selima Mogillë/Mogila i Klokot/Klllokot, ali moraju putovati izvan opštine da bi pohađala srednju školu.¹¹

U regionu Mitrovicë/Mitrovica, samo osnovne škole prate kosovski plan i program na albanskom jeziku i dostupne su kosovskim Albancima koji žive u tri severne opštine: Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zvečan i Zubin Potok. U Boletin/Boljetinu i Zhazhë/Žaži (Zvečan/Zvečan), 30 dečaka i 18 devojčica pohađa osnovnu školu na albanskom, u Bisticë/Bistrici (Leposavić/Leposaviq), šest dečaka i 13 devojčica, u Çabër/Çabri (Zubin Potok) 75 dečaka i 77 devojčica i u Mikronaselju/Kodra e Minatorëve (severnoj Mitrovici/Mitrovicë) 18 dečaka i 13 devojčica. Svi će na kraju morati putovati u južnu Mitrovicë/Mitrovicu da bi imali pristup srednjoškolskom obrazovanju na albanskom jeziku, međutim, u opštinama sa

Osnivanje novih opština u kojima kosovski Albanci sada čine manjinu imalo je negativan uticaj na pristup obrazovanju za zajednicu.

⁹ Postoje tri glavne osnovne škole, tri područne osnovne škole i jedna srednja škola, koje sve rade prema programu Ministarstva prosvete, nauke i tehnologije Kosova. Većina škola je obnovljena i opremljena nakon sukoba 1999.

¹⁰ Međutim, deca iz sela nove katastarske zone i dalje pohađaju srednju školu u opštini Gjilan/Gnjilane.

¹¹ Kao posledica toga, deca idu u školu u Pozheran/Pozaranje (Viti/Vitina).

ŠKOLA KOSOVSkih ALBANACA
U KONTEJNERIMA, U NASELJU
MIKRONASELJE/KODRA E MINATORËVE
U SEVERNOJ MITROVICI/MITROVIĆE,
GDE 18 DEČAKA I 13 DEVOJČICA
POHAĐA OSNOVNO OBRAZOVANJE OD
1. DO 9. RAZREDA.

srpskom vlašću gde učenici žive, nikakva uredba ne predviđa mogućnost subvencioniranog prevoza. Kosovsko Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije još uvek nije identifikovalo održiva alternativna rešenja za besplatni ili subvencionirani prevoz. Prema rečima direktora škola u selima severnih opština gde su kosovski Albanci većina, nema slučajeva izostanaka iz škole. U regionu Prishtinë/Priština, obrazovanje dece kosovskih Albanaca nije predmet brige u novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë. Nedostatak prevoza ostaje, ipak, tačka spoticanja, a deca moraju pohađati dečji vrtić u susednoj opštini Lipjan/Lipljan.¹² U Prizrenu, zajednica kosovskih Albanaca ima pristup i predškolskom i osnovnom obrazovanju na svom jeziku u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša. Međutim, nema srednje škole na albanskom jeziku. Nakon završene osnovne škole, učenici, kosovski Albanci, će morati da pohađaju srednjoškolsko obrazovanje u Prizrenu. Predškolska ustanova za potrebe zajednice je otvorena u školskoj godini 2009/10.¹³

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Kosovski Albanci nerado koriste objekte i usluge koje finansira Srbija, pa zato često putuju u područja u kojima su kosovski Albanci većina. To je, pre svega, slučaj kada je reč o pristupu porodičnom i reproduktivnom zdravlju, što posebno utiče na kosovske Albanke gde žive kao manjina.

U regionu Gjilan/Gnjilane, u područjima u kojima zajednica živi kao manjina, oni se oslanjaju prvenstveno na usluge koje pružaju kosovske vlasti, u susednim opštinama u kojima su kosovski Albanci većina. Izuzetak je Novo Brdo/Novobërdë, gde je primarna zdravstvena zaštita koju finansira Kosovo dostupna u selu i Štrpce/Shtërpçë, gde kosovski Albanci takođe koriste i usluge primarne zdravstvene zaštite koje finansira Srbija. U Novom Brdu/Novobërdë, struktura zdravstva je uglavnom nezadovoljavajuća, jer kosovski Albanci, u hitnim ili drugim ozbiljnim slučajevima, moraju da putuju u bolnicu u Gjilan/Gnjilanu. Oni koriste

¹²Zajednica kosovskih Albanaca shvata nedostatak prevoza kao diskriminaciju, te tvrdi da se opština Gračanica/Graçanicë namerno suprotstavlja obezbeđenju prevoza za decu iz sela naseljenih Albancima.
¹³Vaspitač(ica), međutim, nije predviđen(a) u budžetu, pa ponekad platu dobija sa zakašnjenjem.

sekundarne zdravstvene usluge koje pruža opština Ferizaj/Uroševac, regionalna bolnica Gjilan/Gnjilane i Univerzitetski klinički centar u Prishtinë/Prištini. Kosovski Albanci koji žive u Klokot-Vrbovcu/Kllokot-Vërboc koriste osnovne usluge zdravstvene zaštite u glavnom porodičnom dispanzeru u opštini Viti/Vitina. U Ranilugu/Ranillug, postoji samo ambulanta pod upravom Srbije. Prema rečima predvodnika zajednice, kosovski Albanci moraju da putuju u Kamenicë/Kamenicu zbog zdravstvene zaštite. Redovnu preventivnu zaštitu za kosovske Albance u Štrpcu/Shtërpcë, kao što je program vakcinacije, pruža Regionalni zavod za javno zdravlje iz Ferizaj/Uroševca, koji zajednica radije koristi nego dom zdravlja u Štrpcu/Shtërpcë koji finansira Srbija. Određena primarna i sekundarna zdravstvena zaštita pruža se u Štrpcu/Shtërpcë, gde osim Doma zdravlja kojim upravlja Srbija, postoje dve zdravstvene ustanove u mešovitom selu Drajkovce/Drajcoc i selu Brod/Brod, naseljenim kosovskim Albancima, koje zajednici pružaju primarnu zdravstvenu zaštitu.

In the Mitrovicë/Mitrovica region, the Bisticë/Bistrica clinic in Leposavić/Leposaviq, has one nurse, while a doctor visits twice per month. In Çabër/Çabra, and, Zubin Potok, there are two nurses on staff and a doctor visits twice per week.

Kosovski Albanci iz severne Mitrovicë/Mitrovicë putuju na jug da koriste zdravstveni centar i bolnicu. Ograničene ambulantne usluge se pružaju u domovima zdravlja kojima upravlja Kosovo u selima sa albanskom većinom u Zvečanu/Zvečan, Zubin Potoku i Leposaviću/Leposaviq. Na primer, u ambulanti u Bisticë/Bistrici, opština Leposavić/Leposaviq, prisutna je jedna medicinska sestra, a lekar dolazi dva puta mesečno. U Çabër/Çabri, opština Zubin Potok, prisutne su dve medicinske sestre, a lekar dolazi dva puta nedeljno. U Gračanici/Graçanicë, region Prishtinë/Priština, kosovski Albanci uglavnom više vole korišćenje kosovskih zdravstvenih ustanova i retko pristupaju zdravstvenim ustanovama pod upravom Srbije, osim za ozbiljne zdravstvene probleme. Neki posećuju regionalni dom zdravlja u Gračanici/Graçanicë zbog geografske blizine mestu njihovog boravka. Kosovske Albanke, u principu, imaju potpuni pristup reproduktivnom zdravlju. Međutim, zbog kulturne barijere u nekim slučajevima ne koriste usluge u objektima koje finansira Srbija. U opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, sa turskom većinom, u regionu Prizren, zajednica kosovskih Albanaca ima jednak pristup zdravstvenim uslugama. Četiri kosovska Albanca trenutno rade kao medicinsko osoblje u ambulanti u Mamuša/Mamushë/Mamuši, što omogućava komunikaciju na albanskom jeziku. Dom zdravlja, s druge strane, ima manjak zaposlenih i medicinske opreme, što utiče na usluge za sve zajednice u Mamuša/Mamushë/Mamuši.

U regionu Mitrovicë/ Mitrovica, ambulanta u selu Bisticë/Bistrica, opština Leposavić/Leposaviq, ima jednu medicinsku sestru, a lekar dolazi dva puta mesečno. U Çabër/Çabri i Zubinom Potoku, rade dve medicinske sestre, a lekar je prisutan dvaput nedeljno.

10. Pristup pravosuđu

Kao što je objavljeno u izdanju Profila iz 2009, kosovski Albanci koji žive kao manjina u regionu Gjilan/Gnjilane i dalje uživaju nesmetan pristup pravosuđu, dok iz novoosnovanih opština Ranilug/Ranillug i Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc kosovski

Albanci još uvek moraju putovati u susedne opštine Kamenicë/ Kamenica i Viti/Vitina. Opština Novo Brdo/Novobërdë spada pod nadležnost opštinskog suda u Prishtinë/Prištini, a time i zajednica kosovskih Albanaca uživa puni pristup sudovima i sudskim uslugama. Kosovski Albanci koji žive u Štrpcu/ Shtërpçë imaju potpuni pristup pravdi, jer je sud u Štrpcu/ Shtërpçë ispostava opštinskog suda u Feizaj/Uroševcu .

Situacija u severnoj Mitrovici / Mitrovicë i severnim opštinama je problematična od februara 2008, kada je sud u severnoj Mitrovici/Mitrovicë prestao da radi. Opštinski i prekršajni sudovi u severnim opštinama Zubin Potok i Leposavić/ Leposaviq još postoje, ali ne funkcionišu. Prvostepeni sud u Mitrovicë/Mitrovici i dalje deluje ograničenim kapacitetom u prostorijama opštinskog suda, gde se trenutno nalazi sudski pritvor, potvrđuju optužnice u slučajevima kada su optuženici u pritvoru ili podvrgnuti alternativnim merama za osiguranje njihovog prisustva u postupku. Prvostepeni sud takođe donosi odluke u slučajevima razvoda braka i zahteva za priznavanje stranih presuda. Štaviše, on je doneo presude i u malom broju građanskih parnica. Opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici (pokriva severnu i južnu Mitrovicë/Mitrovicu i Zvečan/Zveçan) takođe deluje sa ograničenim kapacitetom i u Vushtrri/Vučitrnu. Sud obrađuje hitne predmete i pruža minimalne osnovne pravne usluge. Okružno javno tužilaštvo obavlja sve dužnosti do podizanja, kao i podnošenja optužnica i prisustvuje raspravama. Opštinski javni tužilac obavlja sve dužnosti do podizanja, kao i podnošenja optužnica, prisustvuje raspravama odnosno saslušanjima i suđenju. U regionu Prishtinë/Priština nema diskriminacije ili nejednakog postupanja prema kosovskim Albancima s obzirom na pristup pravosuđu, i zajednica nema nikakva ograničenja u pristupu Opštinskom sudu u Prishtinë/Prištini koji takođe deluje i u Gračanici/Graçanicë. U Mamuša/Mamushë/Mamuši nema institucija pravnog sistema, pa kosovski Albanci, kao i ostale zajednice u opštini pristupaju pravosudnim uslugama u opštini Prizren.

11. Učešće u javnim poslovima

Novembra 2009. lokalni izbori su prekinuli blokadu rada Skupštine opštine Štrpce/Shtërpçë i njenih odbora. Pre toga, skupština nije mogla da ima kvorum zbog stalnog odsustva jednog broja zastupnika kosovskih Srba. Opština sada funkcioniše po prvi put od 2007.

Kosovski Albanci, kao manjina, su u svemu u potpunosti i pravično zastupljeni u telima koja donose odluke, osim u severnim opštinama gde ostaju izolovani i gde malo ili nimalo učestvuju u javnim poslovima izvan vlastitih sela. U regionu Gjilan/Gnjilane, desile su se značajne promene koje utiču na učestvovanje kosovskih Albanaca koji žive kao manjina, u novoosnovanim opštinama i restrukturisanju opština nakon novembarskih izbora 2009. – što predstavlja nove izazove i mogućnosti za njihovo učestvovanje.

Zajednica kosovskih Albanaca koja živi kao manjina u regionu Gjilan/Gnjilane je u celini, u potpunosti i pravično zastupljena preko izabраниh zastupnika u svim organima vlasti, kao što su opštinske skupštine i njeni odbori, upravni odbori i

opštinske uprave. Zajednica je dobro brojučano zastupljena u svim opštinskim skupštinama u kojima čine manjinu, uključujući i novoosnovanu opštinu Ranilug/Ranillug. Tamo živi najviše 40 kosovskih Albanaca, no zajednica ima osigurano mesto zamenika predsednika opštine za zajednice i direktora za ekonomiju i finansije, i jedno mesto u javnoj službi. Štaviše, zajednica kosovskih Albanaca ima mesto zamenika predsednika opštine za zajednice u svim opštinama u kojima čine manjinu, i zamenika predsednika skupštine opštine za zajednice u Klokotu-Vrbovcu/Kllokot-Vërboc i Štrpcu/Shtërpçë. U potonjem, kosovski Albanci drže deset od 19 izabranih odborničkih mesta u skupštini opštine, tri od sedam direktorskih mesta, mesto zamenika predsednika skupštine opštine za zajednice i mesto šefa opštinske kancelarije za zajednice. U Novom Brdu/Novobërdë, mesto predsednika opštine, zamenika predsednika opštine, a šest od deset direktora su kosovski Albanci. Zajednica kosovskih Albanaca je takođe zastupljena u opštinskim odborima za zajednice u celom regionu. Međutim, tek treba da se osnuje opštinski savet za bezbednost zajednica u opštinama u kojima je zajednica u manjini. Međutim, zajednica kosovskih Albanaca učestvuje na sastancima u lokalnim odborima za javnu bezbednost koji se održavaju u selu Vrbovac/Vërboc u novoosnovanoj opštini Klokot-Vrbovac/Kllokot-Vërboc, koje naseljavaju kosovski Srbi. Svi nacionalni kosovski mediji na albanskom jeziku su lako dostupni u Klokot-Vrbovcu/Kllokot-Vërboc, Novom Brdu/Novobërdë i Ranilugu/Ranillug. Međutim, ne postoje lokalni elektronski ili štampani mediji i niko od tri emitera za celo Kosovo (RTK, TV21, KTV) ne pokriva opštinu Štrpce/Shtërpçë. Pored toga, nema ni lokalne televizije ni štampanih medija na albanskom jeziku. Žene su relativno aktivne u zajednici u svim pomenutim opštinama. One sačinjavaju 37 procenta odbornika u skupštini opštine i 33 procenta članstva u odboru za zajednice.

Učestvovanje kosovskih Albanaca u javnim poslovima izvan vlastitih sela u opštinama na severnom Kosovu je slabo. Albanci iz severnog dela Mitrovice/Mitrovicë uglavnom učestvuju u javnim poslovima samo u južnom delu grada. Jedini samo izabrani predstavnik¹⁴ kosovskih Albanaca severno od reke Ibar je dodatni zamenik predsednika Skupštine opštine Zubin Potok. Dodatni zamenik predsednika upravlja delikatnom ravnotežom u odnosima sa skupštinom opštine izabranom maja 2008, na lokalnim izborima koje je organizovala Srbija, kao i osiguravanjem prava zajednice kosovskih Albanaca u selu Çabër/Çabra. Osim toga, opštinske kancelarije za zajednice predstavljaju glavni mehanizam za zastupanje zajednice kosovskih Albanaca severno od Ibra. Opštinske kancelarije za zajednice odgovorne su direktno nadležnim ministarstvima i rade odvojeno od opštinskih struktura proisteklih iz lokalnih izbora iz maja 2008. koje je organizovala Srbija. U tom pogledu, te zbog činjenice da se osoblje opštinske kancelarije za zajednice često percipira kao nisko rangirani javni službenici, a ne kao izabrani zastupnici, kosovski Albanci se redovno žale da opštinske kancelarije za zajednice ne ispunjavaju potrebe zajednice. Zajednica kosovskih Albanaca u severnim opštinama ima ograničen pristup lokalnim

U Štrpcu/Shtërpçë, grupa kosovskih Srkinja i Albanci na čelu sa zamenikom predsednika opštine i uz podršku OEBS-a su uspostavili neformalnu žensku grupu čiji je cilj da podstakne učestvovanje žena u javnom životu i promovisanje jednakosti polova.

14 Dodatni zamenik predsednika skupštine opštine izabran je tokom opštinskih izbora oktobra 2002, u skladu s odredbama Uredbe UNMIK-a 2000/45.

štampanim i elektronskim medijima na albanskom jeziku. Kosovski elektronski mediji koji pokrivaju celo Kosovo (RTK, RTV 21 i KTV) dostupni su kosovskim Albancima koji žive u selima Zubin Potok, Zvečan/Zveçan i severnoj Mitrovici/Mitrovicë. U opštini Leposavić/Leposaviq, kosovski Albanci imaju pristup elektronskim medijima samo putem satelitske veze. Što se tiče štampanih medija, zajednica ima pristup novinama, mada sa pola dana ili dan zakašnjenja.

U novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë, region Prishtinë/Priština, kosovske Albance zastupaju jedan član zakonodavnog tela i jedan u odboru za zajednice, što odražava njihovu brojčano minimalnu prisutnost u opštini. Gradonačelnik, kosovski Srbin, pokazao je pozitivan stav prema zajednici, provodeći terenske kampanje u selima naseljenim kosovskim Albancima. Osim tri velike (elektronski mediji iz Prishtinë/Prištine) TV stanice i radio stanica koje pokrivaju čitavo Kosovo, lokalni elektronski mediji ne emituju program na albanskom jeziku. Štaviše, u Gračanici / Graçanicë ne postoje lokalni štampani mediji na albanskom jeziku. U opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, region Prizren, sa velikom većinom kosovskih Turaka, zajednica kosovskih Albanaca je dobro integrisana i zastupljena. Zajednica ima dva mesta u skupštini opštine i mesto zamenika predsednika opštine za zajednice. Zajednica je zastupljena i u opštinskim komisijama za zajednice i ima 23% mesta u javnim službama u opštini.¹⁵ Zajednica kosovskih Albanaca ima pristup štampanim i elektronskim medijima na svom jeziku.

12. Upotreba jezika

U novoj opštini Gračanica/Graçanicë dvojezičnost se primenjuje u geografskim nazivima i uličnim znacima, ali ne i na opštinskom grbu koji je ispisan ćirilicom.

Zajednica kosovskih Albanaca, tamo gde predstavlja manjinu, uglavnom slobodno koristiti svoj jezik i privatno i javno. U regionu Gjilan/Gnjilane, zajednica kosovskih Albanaca slobodno koristi svoj jezik u javnim prostorima, trgovinama ili u pristupu opštinskim ili javnim uslugama, u svim opštinama u kojima čine manjinu. To uključuje opštinu Štrpce/Shtërpçë, proširenu opštinu Novo Brdo/Novobërdë i novoosnovane opštine Klokot-Vrbovac/Klllokot-Vërboc i Ranilug/Ranillug. Nasuprot tome, u opštinama na severu regiona Mitrovicë/Mitrovica, kosovski Albanci imaju ograničenu slobodu kretanja i koriste svoj jezik samo u svojim mestima prebivališta. Zajednica putuje u južnu Mitrovicë/Mitrovicu radije nego da koristi usluge koje pružaju severne opštine kojima upravlja Srbija. Zbog toga je i dalje teško uraditi procenu upotrebe albanskog jezika u lokalnim institucijama i javnim prostorima.

U novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë, region Prishtinë/Priština, kosovski Albanci se slobodno i otvoreno služe svojim jezikom. Međutim, opština tek treba da usvoji odredbe o upotrebi albanskog jezika tokom opštinskih sastanaka i izdavanja službenih dokumenata na albanskom jeziku. Opština još uvek nema prevodilačku kancelariju. Sva imena naselja i ulica su i na albanskom i na srpskom jeziku. Grb opštine, međutim, koristi samo ćirilično pismo i prikazuje

¹⁵ U opštinskoj upravi, pet od 33 javnih službenika opštinske uprave (15,5%), u sektoru zdravstva - četiri od 16 javnih službenika (25%), te u sektoru obrazovanja, 12 od 56 javnih službenika (21%) su Kosovski Albanci.

manastir Gračanicu/Gračanicë. U regionu Prizren, preciznije u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, naseljenoj pretežno kosovskim Turcima, zajednica kosovskih Albanaca slobodno koristi albanski jezik, privatno i javno. Javni dokumenti, kao i većina opštinskih rešenja, izdaju se na svim službenim jezicima, mada uz određeno zakašnjenje.¹⁶ Takođe se prevode i javne sednice. Međutim, većina javnih znakova je samo na turskom i albanskom jeziku. Ipak, pismeno i usmeno prevođenje sa turskog na druge jezike se stalno poboljšava.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Uživanje i zaštita kulturnog i verskog nasleđa za kosovske Albance koji žive u opštinama u kojima čine manjinu je uglavnom neproblematično. U regionu Gjilan/Gnjilane, u područjima u kojima su kosovski Albanci nevećinska zajednica, ne postoji značajna kulturna i verska baština. Kosovski Albanci slobodno iskazuju svoja verska i kulturna ubeđenja i praktikuju verske obrede. U regionu Mitrovicë/Mitrovica postoji jedno mesto od posebnog značaja za kosovske Albance nastanjene u opštini Zvečan/Zveçan. „Kula“ (kuća-kula) je pretvorena u memorijalni centar Ise Boletinija, borca za slobodu kosovskih Albanaca sela Boletin/Boljetin, koji je postao poznat tokom borbe za nezavisnost Albanije, 1912. godine. Još jedan važan objekat je džamija, koju su 1778. sagradili Osmanlije. Nalazi se u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i jedino je takvo mesto na severu i najstarija džamija u regionu. Džamija je uništena 1999. i postala je predmet rasprave između predstavnika kosovskih Albanaca, koje podržava Islamska zajednica Mitrovicë/Mitrovica, i predstavnika UNMIK-a. Nedavno je Uprava UNMIK-a u Mitrovici (UAM) pokazala znakove da će razmotriti dopuštanje obnove džamije, nakon što je predstavnik kosovskih Albanaca Bošnjačke Mahale podneo zahtev u ime Islamske zajednice. Podnosioci zahteva, trenutno čekaju odgovor od UAM.

Pripadnici zajednice kosovskih Albanaca tvrde da grb novoosnovane opštine Gračanica/Gračanicë, koji prikazuje istoimeni pravoslavni manastir, ne odražava njihov kulturni i verski identitet.

MUSLIMANSKO GROBLJE U SEVERNOJ MITROVICI/MITROVICË, GDE SE SAHRANJUJU MNOGI KOSOVSKI ALBANCI NASTANJENI NA SEVERU. TAKOĐE GA KORISTE I DRUGE MUSLIMANSKE ZAJEDNICE, UKLJUČUJUĆI I KOSOVSKE BOŠNJAKE.

¹⁶ In the municipal administration, five out of 33 municipal administration civil servants (15.5%); in the health sector four out of 16 civil servants (25%); and in the education sector, 12 out of 56 civil servants (21%) are Kosovo Albanians.

¹⁷ The Opština employs only one translator/interpreter.

„KULLA”, KOMEMORATIVNO OBELEŽJE KOSOVSKOM ALBANCU ISI BOLETINIJU, BORCU ZA SLOBODU IZ SELA BOLETIN/ BOLJETIN, U OPŠTINI ZVEČAN/ZVEČAN, REGION MITROVICĒ/MITROVICA, KOJI JE POSTAO POZNAT PO UČESTVOVANJU U BORBI ZA NEZAVISNOST ALBANIJE 1912.

Kosovski Albanci koji žive u Gračanici/Gračanicë, u regionu Prishtinë/Priština, ne osećaju se bezbedno da slave svoje tradicionalne praznike ili obrede koji zahtevaju javno isticanje simbola ili zastava. U opštini nema kulturnih ili verskih objekata od značaja za kosovske Albance. Zajednica može slobodno da koristi svoja verska uverenja i ispoveda svoju veroispovest u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, u regionu Prizren, jer deli islamsku veru sa većinskim kosovskim Turcima. Na ovom području ne postoji specifična kulturna baština od posebne važnosti za kosovske Albance. Kosovski Albanci prisustvuju molitvama u istim džamijama kao kosovski Turci i romska zajednica koji žive u Mamuša/Mamushë/Mamuši. U ovoj opštini zajednica kosovskih Albanaca slobodno slavi svoje praznike.

14. Odnosi / dijalog između zajednica

Prvi sastanak opštinskog odbora za zajednice Klokot-Vrbovac/Klllokot-Vërboc održan je 4. juna 2010, tokom kojega je predsednik opštine, kosovski Srbin, dao podršku za provedbu inicijative za povezivanje mladih kosovskih Srba i Albanaca i promovisanje saradnje između zajednica.

Odnosi između kosovskih Albanaca koji žive kao brojčana manjina i većinskih zajednica razlikuju se ovisno o geografskoj i političkoj realnosti na terenu. U regionima Gjilan/Gnjilane, Prishtinë/Priština i Prizren odnosi su dobri, a u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, odnosi su napeti.

Na primer, u regionu Gjilan/ Gnjilane, usprkos otporima kosovskih Albanaca za prenos ovlašćenja koji je rezultirao time da su postali brojčana manjina u opštinama u kojima su većina kosovski Srbi: Ranilug/Ranillug, Klokot-Vrbovac/Klllokot-Vërboc i Novo Brdo/Novobërdë, odnosi su ostali dobri. Tu postoji učestala interakcija između zajednica na javnim mestima i saradnja u poslovnom sektoru. U Štrpcu/Shtërpçë, nastojanja nedavno izabranog predsednika opštine, kosovskog Srbina za normalizaciju aktivnosti opštine i uspostavljanje kontakta između službenika kosovskih Albanaca i službenika struktura koje podržava Beograd, su pridoneli poboljšanju odnosa među zajednicama.

U Novom Brdu/Novobërdë, odnosi su takođe dobri, uz svakodnevnu interakciju na javnim mestima i neposredan dijalog između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. I jednom i drugom opštinom upravljaju i nameštenike postavljaju stranke i kosovskih Srba i kosovskih Albanaca, što ima dodatno stabilizujući efekat. Dobri primeri interakcije za dobrobit svih su multi-etnička pijaca i skijalište u opštini Štrpce/Shtërpçë, i postojeći odbori u multi-etničkim selima koji postoje u nekoliko mešovitim sela u regionu, gde kosovski Albanci srdačno saraduju sa drugim zajednicama. Eksplicitne inicijative za promovisanje dijaloga između zajednica tek treba da se sprovedu u postojećim novoosnovanim opštinskim upravama.

U severnoj Mitrovicë/Mitrovici, kosovski Albanci i kosovski Srbi saraduju unutar institucionalnih okvira UNMIK-ove uprave u Mitrovici (UAM), a taj dijalog se odvija na redovnim sastancima i forumima. Međutim, odnosi između dve zajednice ostaju napeti, sa sve češćim bezbednosnim incidentima koji rezultiraju razdvajanjem zajednica. U severnim opštinama Leposaviq/ Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zvečan, ograničena saradnja između institucija kojima upravlja Srbija i predstavnika kosovskih Albanaca otežava širi dijalog između zajednica. Fizička udaljenost između mesta naseljenih kosovskim Albancima i ograničena sloboda kretanja ne olakšava neposredan dijalog među zajednicama. Čini se da u Gračanici/Graçanicë, u regionu Prishtinë/Priština, proces prenosa nadležnosti nije negativno uticao na odnose između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Dobar znak predstavljaju nastojanja novoizabranog predsednika opštine koji je kosovski Srbin da izađe u susret kosovskim Albancima. U Mamuša/Mamushë/Mamuši (region Prizren), dijalog i saradnja između kosovskih Albanaca i kosovskih Turaka i ostalih verskih zajednica na području opštine su dobri.

Dobar primer dijaloga između zajednica je Resursni centar za žene, u mešovitom naselju Mikronaselje/Kodra e Minatorëve, u severnoj Mitrovici/ Mitrovicë. Centar okuplja kosovske Albanke, Srпкиnje i žene drugih nacionalnosti da pohađaju stručnu obuku i provode zajedničke aktivnosti. Centar je 2008. i 2009. dobio podršku OEBS-a i nastavlja da napreduje i u 2010.

TRE RROKAQIJEJT/TRI SOLITERA, MULTI-ETNIČKO NASELJE U SEVERNOJ MITROVICI/MITROVICË GDE STANUJU KOSOVSKE ALBANCIE PORED MNOGIH DRUGIH ZAJEDNICA I ODRŽAVAJU DOBRE ODNOSIE MEĐU ZAJEDNICAMA, UPRKOS BLIZINI MOSTA GDE SE DEŠAVAJU ČESTI SUKOBI IZMEĐU OMLADINE KOSOVSkih ALBANACA I KOSOVSkih SRBA.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica kosovskih Albanaca
Gjilan/Gnjilane	Klokot-Vrbovac/ Klllokot-Vërboc	Klokot/Klllokot, Mogillë/Mogila, Vrbovac/Vërboc
	Novo Brdo/ Novobërdë	Novo Brdo / Novobërdë, Vllasali / Vlasce, Bunjak / Bunjaci, Llabjan / Labljane, Koznic / Koznica (naselje Llabjan / Labljane), Baçëvisht / Baçevishte (naselje Llabjan / Labljane), Izvor / Izvor, Zebince / Zebincë, Manišince / Manishincë, Bostane / Bostan, Bostane / Bostan (naselje Çuljkovci), Trnjiçevce / Tërniqec, Carevce / Carevc, Jasenovik / Jasenovik, Boljevce / Bolec, Klllobukar / Klobukar, Jasenovik / Jasenovik (naselje Tulare), Stanišor / Stanishor, Straža / Strazhë, Paralovo / Parallovë, Koretište / Koretishhtë, Pasjak / Pasjak, Gornje Kusce / Kufcë e Epërme, Gornje Kusce / Kufcë e Epërme (naselje Melci / Melc), Mozgovo / Mozgovë, Gornji Makreš / Makresh ja Epërm , Donji Makreš / Makresh ja Ultë , Draganac / Dragancë, Bušince / Bushincë, Tirince / Tirincë, Miganovce / Miganoc.
	Ranilug/ Ranillug	Crep / Crepana, Dubovë / Dubova naselje (selo Drenovce / Drenoc), naselje Muhaxhiri (selo Përlepnicë / Prilepnica)
	Štrpce/ Shtërpçë	Gornja Bitinja/Biti e Eperme, Donja Bitinja/Biti e Poshtme, Sušice/Sushicë, Viča/Viçë Ižance/Izhacë, Drajkovce/Drajkoc, Firajë/Firaja, Brod/Brod, Koštanjevo/Kashtanjevë
Mitrovicë/Mitrovica	Leposaviç/ Leposaviq	Koshtovë/Košutovo, Bisticë/Bistrica, Cerajë/Ceranje
	North Mitrovica/ Mitrovicë	Bosniak Mahalla, Tre rrokaqiejt/Tri solitera (Three Towers ¹), Mikronaselje/Kodra e Minatorëve, Suhadoll/Suvi Do and environs, Lagja e Doktorëve/Dolina Doktora (Doctors' Valley ²), Brdjani/Kroi i Vitakut, "7 Shtatori" ³ , Vidimriq/Vidomiric, Gushac/Guševac, Vinarc i Epërm/Vinarce Gornje, Vinarc i Poshtëm/Vinarce Donje
	Zubin Potok	Çabër/Çabra
	Zvečan/ Zveçan	Lipë/Lipa, Boletin/Boljetin, Zhazhë/Žaža
Priştinë /Priština	Gračanica/ Graçanicë	Gračanica/Graçanicë, Sušica/Sushicë, Kišnica/Kishnicë, Suvi Do/Suvi Dol, Batuse/Batushë, Lepina/Lepi, Radevo/Radevë, Čaglavica/Çagllavicë
Prizren	Mamuša/ Mamushë/ Mamuša	Mamuša/Mamushë/Mamuša

Tabela 2: Procena broja stanovnika⁴

Region	Izvor	(a) Ukupno stanovništvo	(b) Zajednica	(c) %
Gjilan/Gnjilane	Opština Klokot/Klllokot ⁵			
	1. Popis iz 1981 ⁶	-	-	-
	2. Popis iz 1991 ⁷	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	4,850	1,350	28 %
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	-	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	4,850	1,350	28 %
	Opština Novo Brdo/Novobërdë ⁸			
	1. Popis iz 1981	4,984	-	-
	2. Popis iz 1991	4,611	1,895	41%
	3. Aktuelna procena opštine	8,000	2,200	27.5%
	4. Aktuelna procena zajednice	7,500-8,000	2,000-2,200	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	8,018	2,000	24.9%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	7,700	2,000	25.9%

Gjilan/Gnjilane	Opština Ranilug/Ranillug⁹			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	6,000	60	1%
	4. Aktuelna procena zajednice	6,000	100	1.6 %
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	-	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	6,000	100	1.6%
	Opština Štrpce/Shtërpçë			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	12,712	4,300	33.8 %
	3. Aktuelna procena opštine	12,000	5,000	41.6%
	4. Aktuelna procena zajednice	12,500	5,000	40 %
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	13,600	4,500	33.08 %
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	13,000	4,500	34.6%
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Leposavić/Leposaviq			
	1. Popis iz 1981	16,906	-	-
	2. Popis iz 1991	16,395	951	5.8%
	3. Aktuelna procena opštine	19,000	67	0.4%
	4. Aktuelna procena zajednice	19,000	300-350	1.8%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	18,600	200	1.1%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	17,000	300 (100 stalnih stanovnika)	1.7 % (0.6%)
	Opština Mitrovicë/Mitrovica (north)			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine (Oct. '07) UNMIK DCA ('06)	16,000-20,000	3,875	19%
	4. Aktuelna procena zajednice	22,000	1,446 ¹⁰	6.6% ¹¹
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	20,000 ¹²	3,000 ¹³	15%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	20,000	3,200	16%
	Opština Zubin Potok			
	1. Popis iz 1981	8,666	-	-
	2. Popis iz 1991	8,479	2,079	24.5%
	3. Aktuelna procena opštine	14,900	1,690	11.3%
	4. Aktuelna procena zajednice	14,000	1,400	10%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	14,900	800	5.4%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	14,000	1,000	7.1%
	Opština Zvečan/Zvečan			
	1. Popis iz 1981	8,675	-	-
	2. Popis iz 1991	10,030	1,934	19.3%
3. Aktuelna procena opštine	17,000	590	3.5%	
4. Aktuelna procena zajednice	17,000	500-600	2.9-3.5%	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008	17,000	350	2.1%	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a ¹⁴	17,000	400	2.3%	
Prishtinë/Prishtina	Opština Gračanica/Gračanicë			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Procena opštine	-	-	-
	4. Procena zajednice	23,000 ¹⁵	1,770 ¹⁶	7.7%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine	-	-	-
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	-	-	-
Prizren	Opština Mamuşa/Mamushë/Mamuşa			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Procena opštine (decembar 2009.)	5,300	250	4.7%
	4. Procena zajednice	5,500	400	7.2%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine	5,500	250	4.5%
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	5,500	300	5.4%

Tabela 3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca Pred-školskog uzrasta; (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6 do 15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65 +)	Ostali
Gjilan/Gnjilane	Klokot-Vrbovac / Klokot-Verbovc	Muški	-	-	-	-	-	-	
		Ženski	-	-	-	-	-	-	
		Ukupno	-	-	-	-	-	-	
	Novo Brdo/Novobërdë	Muški	-	-	-	-	377	-	
		Ženski	-	-	-	-	242	-	
		Ukupno	20	609	0	420	619	180	
	Ranilug/Ranillug	Muški	1	4	0	3	1	-	
		Ženski	0	2	0	0	3	-	
		Ukupno	1	6	0	3	4	-	
	Štrpce/Shtërpçë	Muški	25	362	0	35	710	-	
		Ženski	20	332	1	79	705	-	
		Ukupno	45	694	1	114 ¹⁷	1,415	208	
	Ukupno za region		-	-	-	-	-	-	
Mitrovicë/Mitrovica	Leposavić/Leposaviq	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Northern Mitrovica/Mitrovicë	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Zubin Potok	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Zvečan/Zveçan	Muški							
Ženski									
Ukupno									
Ukupno za region									
Komentari	OEBS-ov tim za zajednice nije mogao da dobije kategorisane statističke podatke. Iako je moguće da različiti akteri imaju takve podatke, ili grube procene, postoji opšta nespremnost da se takve informacije daju na uvid široj javnosti.								
Pristinë/Priština	Gračanica/Graçanicë	Muški	-	125	-	-			
		Ženski	-	99	-				
		Ukupno	-	224	-	110	1,050	205	
	Ukupno za region								
Comments	Brojke ne uključuju stanovništvo u Čaglavici/Çaglavicë.								
Prizren	Mamuša/Mamushë/Mamuša	Muški	39						
		Ženski	36						
		Ukupno	75						
	Ukupno za region								
Komentari	Regionalna služba za zapošljavanje nema specifične podatke o licima iz opštine Mamuša/ Mamushë / Mamuša koja traže posao, niti za kosovske Albance ili kosovske Turke.								

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije)
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast /glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi)
4. Mediji zajednice (elektronski, štampa)
5. Lideri / aktivisti u zajednici (muškarci i žene)
6. Ostali?
7. Dodatne informacije

Region	Key Zajednica Stakeholders
Gjilan/Gnjilane	Opština Klokot/Kllokot
	1 DSK - Lidhja Demokratike e Kosovës (Demokratski savez Kosova) je jedina politička stranka koja predstavlja zajednicu kosovskih Albanaca koji su učestvovali na poslednjim izborima.
	2 Refik Halili, zamenik predsednika opštine za zajednice Hasan Rashiti, direktor poljoprivrede
	3 „Bolja budućnost“, multietnička NVO sa sedištem u Klokotu / Kllokot (aktivnosti sa mladima)
	4 Nema lokalnih medija na albanskom jeziku
	5 Refik Halili, zamenik predsednika opštine za zajednice
	6
	7
	Opština Novo Brdo/Novobërdë
	1 Politički subjekti kosovskih Albanaca prisutni u skupštini opštine PDK - Demokratska partija Kosova (Partia Demokratike e Kosovës); LDK - Demokratski savez Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës); LDD - Demokratski savez Dardanije (Lidhja Demokratike e Dardanisë); AAK - Alijansa za budućnost Kosova (Aleanca po Ardhmërinë e Kosovës); AKR - Alijansa za novo Kosovo (Aleanca Kosova e Re).
	2 Većina političkog osoblja i javnih službenika iz zajednice kosovskih Albanaca
	3 Youth Voice, (Glas mladih), Arbenita Llapashtica Aktivnosti mladih, kampovi za mlade, sportske aktivnosti - multietnički treninzi, pružanje informacija / kampanje, podizanje svesti o lokalnoj samoupravi. Mreža mladih, Fadil Llapashtica Mladi, ruralni razvoj, komunikacija s lokalnim zajednicama, organizacija aktivnosti mladih, organizacija logistike za treninge i seminare koji se odvijaju u Centru za seoski turizam u Novobërdë/Novom Brdu, Upravljanje Centrom i veza između domaćinskih porodica i turista koji dolaze u Novo Brdo/Novobërdë . „Iliria“, Fatmire Llapashtica ili Salije Kllokoqi Prava žena i dece, bavljenje obrazovanjem.
	4
	5
	6
	7
	Opština Ranilug/Ranillug
	1
	2 Boban Aliti, predsednik odbora za zajednice Bekim Rashiti, član odbora za zajednice
	3
	4
	5 Boban Aliti
	6
	7 Komentari: Zajednica kosovskih Albanaca je kao zajednica brojčano vrlo mala u novoosnovanoj opštini Ranilug / Ranillug.
	Opština Štrpce/Shtërpçë
	1 PDK - Partia Demokratike e Kosovës (Demokratska partija Kosova) LDK - Lidhja Demokratike e Kosovës (Demokratski savez Kosova) LDD - Lidhja Demokratike e Dardanisë (Demokratski savez Dardanije) AAK - Aleanca po Ardhmërinë e Kosovës (Alijansa za budućnost Kosova) PSK - Partia Socialiste e Kosovës (Socijalistička partija Kosova)
	2 Beqir Fejzullahu – zamenik predsednika opštine za zajednice Hamdi Aliu – Zamenik predsednika skupštine opštine Direktori opštinskih službi: Havzi Ahmeti – administracija i kadrovska pitanja Menderes Hyseni - zdravstvo i socijalna zaštita Sinan Imeri - finansije i ekonomije, poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja odbornici skupštine opštine: Ali Halimi - Socijalistička partija Kosova (PSK) Xhemajl Hazizi - Socijalistička partija Kosova (PSK) Adifete Mulaku - Socijalistička partija Kosova (PSK) Hamdi Aliu -Demokratska partija Kosova (PDK) Bekim Avdiu - Demokratska partija Kosova (PDK) Rifat Rrustemi - Demokratska partija Kosova (PDK)

Gjilan/Gnjilane	2	Lumnije Hyseni - Demokratska partija Kosova (PDK) Linditë Limani - Demokratska partija Kosova (PDK) Hamdi Haliti - Demokratski savez Kosova (DSK) Shqipe Hyseni - Demokratski savez Kosova (DSK)
	3	„Lisi“ - Lokalne nevladine organizacije uglavnom se bave mladima. NVO je poznata po organizaciji godišnjeg dana mladih, koji se obično odvija sredinom septembra. „Paqja“ - Još jedna omladinska NVO, iako manje aktivna. „Sharri“-Udruženje koje se bavi zaštitom životne sredine. Oni organizuju male aktivnosti, kao što je Dan planete Zemlje. U saradnji sa školskom decom, oni organizuju čišćenje ulica u Firajë / Firaja i Brodu. „Tradita“ - Udruženje koja se bavi zaštitom kulturnog nasleđa, ali nije vrlo aktivno.
	4	Nijedan od tri emitera za celo Kosovo (RTK, TV21, KTV) ne pokriva opštinu Štrpce / Shtërpçë. Pored toga, u opštini Štrpce / Shtërpçë nema ni lokalnih televizijskih ni štampanih medija na albanskom jeziku.
	5	
	6	
	7	Komentari: Pored izabranih zastupnika skupštine opštine, ili naimenovanih opštinskih službenika, postoje takođe i predstavnici sela i saveti, koji tvrde da predstavljaju zajednicu. Ovi saveti su uglavnom sastavljeni od političkih aktivista i članova političkih stranaka, ali nisu direktno izabrani. U selima nastanjenim kosovskim Albancima, većina predstavnika sela i seoskih saveta su iz PDK (Partia Demokratike e Kosovës / Demokratske partije Kosova).
	Mitrovicë/Mitrovica	Opština Leposavić/Leposaviq
1		PDK – Demokratska partija Kosova (Partia Demokratike e Kosovës) LDK - Demokratski savez Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës) AAK - Alijansa za budućnost Kosova (Aleanca po Ardhmërinë e Kosovës) AKR – Alijansa za novo Kosovo (Aleanca Kosova e Re)
2		Haki Ymeri (šef opštinske kancelarije za zajednice) Ardita Hasani (AAK izabrani predsednik opštine Leposavića / Leposaviq, na izborima od 15. novembra 2009.)
3		Nijedan
4		Zajednica koristi medije na albanskom jeziku sa nacionalnom frekvencijom.
5		Haki Ymeri (šef opštinske kancelarije za zajednice) Naser Bejtullahu (predstavnik zajednice, Koshtovë / Košutovo, Bistricë / Bistrice, Cerajë / Ceranje).
6		
7		
Opština Mitrovicë/Mitrovica (north)		
1		PDK - Demokratska partija Kosova (Partia Demokratike e Kosovës) LDK - Demokratski savez Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës) AAK - Alijansa za budućnost Kosova (Aleanca po Ardhmërinë e Kosovës) AKR – Alijansa za novo Kosovo (Aleanca Kosova e Re) Druge manje stranke. Podaci koji se tiču glasača, kosovskih Albanaca u severnoj Mitrovicë/Mitrovici za izbore održane u novembru 2009. ne mogu se razlikovati od podataka o kosovskim Albancima biračima iz južne Mitrovicë/Mitrovica.
2		Faruk Korenica (Administracija Ujedinjenih nacija-Mitrovica/Mitrovicë Savetodavni odbor)
3		NVO „Mundësia“ – poboljšanje finansijskog stanja i razvoj poslovanja žena (u celom regionu). NVO “Žensko poslovno udruženje” - aktivnosti žena u saradnji sa NVO “Mundësia”, posluje u omladinskom centru u blizini Bošnjačke Mahale. NVO „Sport i život“ Mikronaselje / Kodra e Minatorëve, omladinske i sportske aktivnosti među zajednicama.
4		Ne postoji sredstvo javnog informisanja karakteristično za ovu zajednicu - zajednica koristi sredstva javnog informisanja koja širom Kosova emituju programe na albanskom jeziku.
5		Ahmet Rama, predstavnik zajednice u Brđani / naselju Kroi i Vitakut Adem Mripa, predstavnik zajednice u Bošnjačkoj mahali Driton GERGURI, predstavnik zajednice u Mikronaselju / Kodra e Minatorëve Adem Tolaj, predstavnik zajednice u Tre Rrokaqiejt / Tri solitera (Tri Towers) Musa Miftari, predstavnik zajednice u Lagja e Doktorëve / Dolini Doktora (Doctor's Valley) Afrim Ahmeti, predstavnik zajednice u naselju „7 Shtatori“ 7 Septembar Shefki Imeri, predstavnik zajednice u Suhadoll / Suvom Dolu Avdi Hajdari, predstavnik zajednice u Gushac / Guševcu Musa Behrami, predstavnik zajednice u Vidimriq / Vidomiriću Kadri Hasani, predstavnik zajednice u Vinarc i Epërm / Gornjem Vinarcu Shaqir Hasani, predstavnik zajednice u Vinarc Poshtëm / Donjem Vinarcu
6		
7		

Mitrovicë/Mitrovica	Opština Zubin Potok	
	1	PDK - Demokratska partija Kosova (Partia Demokratike e Kosovës) LDK - Demokratski savez Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës) AKR – Alijansa za novo Kosovo (Aleanca Kosova e Re) Dodatni zamenik predsednika Skupštine opštine (AD-MAP) je član Demokratskog saveza Kosova. Demokratska partija Kosova takođe dobija izvesnu podršku, iako postoji jaka lojalnost prema potpredsedniku Skupštine opštine koji je trenutno na toj funkciji, zbog uspeha koje je postigao tokom prethodnih godina.
	2	Agim Hasani (Dodatni zamenik predsednika Skupštine opštine) Qerkin Veseli (Šef opštinske kancelarije za zajednice)
	3	NVO „Mundësia“, poboljšanje finansijskog stanja i razvoj poslovanja žena (široj regiona), Omladinski centar, sa sedištem u prostorijama opštinske kancelarije za zajednice, koji organizuje aktivnosti kao što su časovi informatike, časovi engleskog jezika, aktivnosti podizanja svesti o zaštiti ljudskih prava.
	4	Ne postoji sredstvo javnog informisanja karakteristično za ovu zajednicu - zajednica koristi sredstva javnog informisanja koja emituju programe na albanskom jeziku širom Kosova.
	5	Qerkin Veseli (šef opštinske kancelarije za zajednice) Sefer Veseli (predstavnik PDK)
	6	
	7	
	Opština Zvečan/Zvečan¹⁸	
	1	PDK – Demokratska partija Kosova (Partia Demokratike e Kosovës); LDK - Demokratski savez Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës); LDD - Demokratski savez Dardanije (Lidhja Demokratike e Dardanisë);
	2	Florima Kelmendi (šef opštinske kancelarije za zajednice)
	3	NVO „Mundësia“ poboljšanje finansijskog stanja i razvoj poslovanja žena (široj regiona) NVO „Sofra Shaljane“ iz sela Zhazhë /Žaža ženska prava, prava deteta, zdravstveno vaspitanje, ekonomski i poljoprivredni razvoja uz širok spektar aktivnosti. NVO „Kelmendi“ iz sela Lipe / Lipa čije su aktivnosti usmerene na pismenost i stručnu obuku, NVO „Kursimet Fshatare / Dreni“, poljoprivredne delatnosti.
	4	Ne postoji sredstvo javnog informisanja karakteristično za ovu zajednicu - zajednica koristi sredstva javnog informisanja koja emituju programe na albanskom jeziku širom Kosova.
5	Florima Kelmendi (šef opštinske Kancelarije za zajednice) Kajtaz Peci, starešina sela Zhazhë / Žaža Xhevata Peci, starešina sela Boletin / Boljetin Agron Kelmendi, starešina sela Lipe / Lipa	
6		
7		
Pristinë/Priština	Opština Gračanica/Gračanicë	
	1	PDK - Partija Demokratike e Kosovës (Demokratska partija Kosova), kancelarija u selu Kishnicë / Kišnica LDD - Demokratski savez Dardanije (Lidhja Demokratike e Dardanisë)
	2	Agim Krasniqi - LDD, zamenik predsednika Odbora za zajednice
	3	Nijedan
	4	RTK, KTV, TV21, Radio stanice sa nacionalnom frekvencijom na Kosovu. Albanske dnevne novine redovno stižu samo u selu Suvi Do / Suhadoll.
	5	Lutfi Vehapi – starešina sela, Suvi Do / Suhadoll Abdurrahman Krasniqi - LDD (selo Sušica / Sushicë)
	6	
7		

Prizren	Opština Mamuša/Mamushë/Mamuša	
	1	PDK - Partija Demokratike e Kosoves (Demokratska partija Kosova) AKR - Alianca Kosova e Re (Alijansa za novo Kosovo)
	2	Kosovske institucije (centralni nivo): Kosovski Albanci ne obavljaju važne funkcije u institucijama na centralnom nivou. Kosovske institucije (lokalni-nivo): Ganimete Sadiku, zamenica predsednika Odbora za zajednice. Halim Sadiku, odbornik u Skupštini opštine, PDK
	3	U organizacijama civilnog društva nema pripadnika iz zajednice kosovskih Albanaca.
	4	Ne postoji lokalno sredstvo informisanja za zajednicu kosovskih Albanaca.
	5	Halim Sadiku, Predsednik PDK ogranka i odbornik Skupštine opštine Ganimete Sadiku, zamenica predsednika Odbora za zajednice.
	6	
7		

1 Tre rrokaqiejt/Tri solitera nije službeni naziv, ali je poznat i korišten na lokalnom nivou.

2 Lagja e Doktorëve/Dolina doktora nije službeni naziv, ali je poznat i korišten na lokalnom nivou.

3 Područje između Tri solitera i Doline doktora.

4 Demografske podatke za područja 3, 4, 5 i 6 su prikupili terenski timovi OEBS-a, u dogovoru sa predstavnicima zajednice i opštinskim službenicima u martu i aprilu 2010.

5 Opština Klokot -Vrbovac/Kllokot-Vërboc je jedna od tri nove opštine u regionu Gjilan/Gnjilane.

6 Podaci popisa stanovništva iz 1981. nisu na raspolaganju. Međutim, čak i da jesu, ne bi bilo zasebnih podataka, jer je 1981, područje današnje opštine Štrpce/Shtërpcë pripadalo opštini Ferizaj/Uroševac. Opština Štrpce/Shtërpcë je nastala 1987.

7 Podaci prikupljeni za popis stanovništva 1991. se osporavaju, jer su ga neki segmenti stanovništva bojkotovali.

8 Opština Novo Brdo/Novobërdë je jedna od tri nove opštine u regionu Gjilan/Gnjilane.

9 Opština Ranilug/Ranillug je jedna od tri nove opštine u regionu Gjilan/Gnjilane.

10 Taj broj se odnosi samo na kosovske Albance koji žive u Bošnjačkoj Mahali, Tri solitera i Mikronaselju / Kodra e Minatorëve.

11 Isto.

12 Broj stanovnika za Mitrovicë/Mitrovicu (kao celinu - sever / jug) je vrlo teško dobiti i predmet je mnogih kontroverzi.

13 Isto.

14 Aktuelna procena uključuje približno 3,000 - 4,000 raseljenih lica koji trenutno borave u opštini Zvečan / Zvečan

15 Izvori: zamenik predsednika za zajednice i starešina sela Suvi Do / Suhadoll.

16 Ove brojke ukazuju na broj kosovskih Albanaca u Gračanici / Graçanicë bez Čaglavice / Çaglavicë. Procene za Čaglavicu / Çaglavicë variraju od 1,000-1,200 kosovskih Albanaca.

17 Ove brojke uključuju samo zaposlene u opštinskoj upravi i sektorima obrazovanja i zdravstva. Zaposleni u privatnom sektoru nisu uključeni (nema preciznih podataka na raspolaganju).

18 Isto.

Profil zajednice AŠKALIJE

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Izjava o ograničenju odgovornosti

Romi, Aškalije i Egipćani se izjašnjavaju kao lica koja pripadaju trima posebnim zajednicama, te su kao takve priznate od strane kosovskog zakonodavnog okvira, kosovskih institucija i međunarodnih organizacija. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju - Misija na Kosovu (OEBS) u potpunosti priznaje postojanje tri posebne zajednice i u ovoj publikaciji želi da istakne njihove karakteristične osobine i iskustva. Međutim, zbog nedostatka pouzdanih podataka razvrstanih po zajednicama u nekim opštinama, delovi Aneksa ovog profila su numerički podaci koji predstavljaju Rome, Aškalije i Egipćane zajedno.

Osnovne informacije

Iako su Aškalije jedna od zajednica koje tradicionalno žive na Kosovu, popisom iz 1981. i 1991. godine nisu dobijeni zasebni podaci za ovu zajednicu. Prema tome, ne postoje nikakvi zvanični podaci o broju Aškalija koji trenutno žive ili su ranije živeli na Kosovu. Prema sadašnjim procenama, na Kosovu živi oko 12.000 Aškalija. Tokom 1980-ih i 1990-ih, veliki broj Aškalija emigrirao je u zapadnu Evropu u potrazi za poslom. Tokom konflikta 1999. godine i nereda u martu 2004. godine, nekoliko naselja u kojima su živele Aškalije bila su meta napada, zbog čega su se mnogi raselili u region i zapadnu Evropu. Do sada se vratilo samo nekoliko njih. Zajednica Aškalija ima svoje simbole (zastavu) i neke tradicionalne običaje i kulturne osobenosti. Ova zajednica identifikuje albanski kao svoj maternji jezik, a starije generacije često govore i srpski. Aškalije su uglavnom islamske veroispovesti i vezuju svoje poreklo za drevnu Persiju. Njihova istorijska i aktuelna situacija okarakterisana je odsustvom integracije u kosovsko društvo. Danas veći broj Aškalija živi u opštinama: Ferizaj/Uroševac (2,3-2,4% stanovništva opštine) u regionu Gjilan/Gnjilana; Mitrovicë/Mitrovica (0,3%), Skenderaj/Srbica (0,06%) i Vushtrri/Vučitrn (0,16%) u regionu Mitrovicë/Mitrovica; i Fushë Kosovë/Kosovo Polje (9,7%), Lipjan/Lipljan (2,9%), Obiliq/Obilić (1%), Podujevë/Podujevo (0,6%), Prishtinë/Priština (0,1%), Gračanica/Gračanicë (0,25%) i Shtime/Štimlje (2,6%) u regionu Prishtinë/Prištine. U regionima Pejë/Peći i Prizrena, nisu uvek dostupni zasebni podaci za zajednicu Aškalija, ili za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana zajedno.

Ključni problemi zajednice:

- Aškalije su jedna od najugroženijih zajednica na Kosovu i mnogi njihovi pripadnici žive u krajnjem siromaštvu. U okviru zajednice, u najnepovoljnijem položaju su žene i devojke;
- Uglavnom nizak nivo obrazovanja, sa visokom stopom napuštanja škole i vrlo malim brojem upisanih u srednju školu ili na fakultete. Žene su posebno pogođene;
- Nedostatak posedovnog lista i dokumentacije o upisu u knjige, uključujući dokumenta o građanskom statusu.

AŠKALIJSKA DECA SAKUPLJAJU KOMADIĆE METALA ZA PRODAJU NA RUDARSKIM DEPONIJAMA RUDARSKOG KOMPLEKSA TREPČA/TREPČA. RUDARSTVO I METALURGIJA IMAJU DUGU ISTORIJU U SEVERNIM OPŠTINAMA MITROVICĚ/MITROVICA I ZVEČAN/ZVEČAN.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Zbog nestabilnog društveno-ekonomskog položaja u kome se nalazi većina aškalijskih porodica, i tradicionalnih gledišta u pogledu uloge žena, većina devojčica napušta obrazovni sistem tokom ili nakon osnovne škole. Ovo umanjuje njihovu mogućnost da steknu potrebne kvalifikacije, što ih stavlja u nepovoljan položaj kada je u pitanju konkurencija na tržište rada.

Društveno-ekonomska situacija zajednice Aškalijska ostaje neizvesna, uz visok nivo nezaposlenosti i socijalne isključenosti na celom Kosovu. Visoka stopa napuštanja škole dovodi do niskog stepena pismenosti i odsustva obrazovnih ili stručnih kvalifikacija u zajednici, što otežava njihov pristup tržištu rada. Međutim, određeni broj pojedinaca su samo-zaposleni, dok je manji broj njih zaposlen u državnoj službi. Mnoge aškalijske porodice oslanjaju se na socijalnu pomoć i penzije uglavnom sa Kosova, iako neke primaju socijalnu pomoć iz Srbije ili od jednih i drugih. Penzije i socijalna pomoć sa Kosova nisu dovoljni da osiguraju dostojanstvene životne uslove, posebno za one koji žive u širim porodicama. Pored toga, zakon propisuje striktno kriterijume za uključivanje u šemu socijalne pomoći i mnoge Aškalijske, iako socijalno ugroženi, isključene su iz iste, a razlog tome često je nepsotojanje dokumentacije o civilnoj registraciji. Aškalijske su i dalje jedna od najugroženijih grupa u društvu. Stopa napuštanja škole među učenicama veća je u odnosu na učenike iz te zajednice. Rano stupanje u brak i njihovo bavljenje kućnim poslovima u ranom uzrastu znači da se, prilikom pristupa formalnom tržištu rada, suočavaju sa još većim preprekama nego muškarci iz te zajednice.

U regionu Gjilan/Gnjilana, većina Aškalijska je nezaposlena ili obavlja neformalne poslove, kao što je sakupljanje limenki ili sezonski rad. Procenjuje se da je 30-40% neformalno zaposleno i da tako zarađuju samo kako bi preživeli. Oko 255 porodica živi od socijalne pomoći, penzija i pomoći od rođaka iz inostranstva. Sedmoro pripadnika ove zajednice zaposleno je u opštinskoj službi u Ferizaj/Uroševcu, uključujući dvoje koji su odbornici u skupštini opštine, a devetoro je u sastavu Kosovske policije. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, procene pokazuju da je 90% zajednice nezaposlena i suočava se sa društveno-ekonomskim poteškoćama. U opštinama južna Mitrovicë/Mitrovica, Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica, Aškalijske često obavljaju nisko kvalifikovane ili fizičke poslove koji se slabo plaćaju, što nije

dovoljno da se zajednica izdigne iz siromaštva. Međutim, nekoliko Aškalija radi u privatnom i javnom sektoru kao čuvari obezbeđenja, čistači, nastavnici, policajci, tehnički pomoćnici u lokalnim bolnicama ili su zaposleni u opštini. Manji broj radi za lokalne i međunarodne NVO u opštini Vushtri/Vučitrn.

Zajednica Aškalija u regionu Pejë/Peći je mala, a većina njenih pripadnika su nezaposleni. Oni zaposleni u javnim institucijama nalaze se na nisko kvalifikovanim radnim mestima. Samo jedan Aškalija radi kao policajac u policijskoj stanici u Klinë/Klini. U regionu Prishtinë/Prištine, mnoge Aškalije oslanjaju se na šemu socijalne pomoći ili prihod od sezonskih i neformalnih poslova. Drugi izvori prihoda su penzije na osnovu prethodnog zaposlenja u javnim preduzećima Srbije, kao što su „Elektro-privreda Srbije“ ili druga javna komunalna preduzeća. Mlade Aškalije iz opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Prishtinë/Priština i Podujevë/Podujevo počeli su da upisuju obuku za stručno usavršavanje, uključujući i obuku koju drže lokalni i međunarodni NVO-i kao što su „Don Bosco“ i „Centar za stručno usavršavanje“ u Prishtinë/Prištini. U regionu Prizrena, prema podacima regionalnog zavoda za zapošljavanje, od registrovanih 58.605 (30.247 žena) lica koja traže posao, 716 su Aškalije (383 žene). Smatra se, međutim, da je ovaj broj veći, pošto je moguće da su se Aškalije registrovale kao neka druga zajednica ili se uopšte nisu registrovale. Ovaj zavod nudi stručno osposobljavanje za oblasti kao što su, između ostalih, poslovna administracija, informaciona tehnologija i automehaničarski zanat. Po završetku kurseva koji uglavnom traju 3-6 meseci, kandidati dobijaju uverenje (sertifikat), a zavod im pomaže da pristupe mogućnostima zapošljavanja. U periodu između januara i juna 2010, u tom programu su učestvovala dvojica Aškalija.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Bezbednosna situacija zajednice Aškalija i dalje je dobra, uz nekoliko prijavljenih incidenata. Oni uživaju slobodu kretanja širom Kosova. Uopšteno gledano, veća pokretljivost dovela je do većeg pristupa javnim službama i integracije u većinsku zajednicu. Zastupljenost u Kosovskoj policiji onemogućena je nedostatkom adekvatnih obrazovnih kvalifikacija u zajednici, dok je učešće u forumima za bezbednost na opštinskom i lokalnom nivou takođe ograničeno i povezano sa sveobuhvatnim izazovima po pitanju angažovanja zajednice u javni život.

U regionu Gjilan/Gnjilana, Aškalije žive uglavnom u opštini Ferizaj/Uroševac, uživaju slobodu kretanja i izražavaju poverenje u Kosovsku policiju. Međutim, bezbednosni incidenti i dalje pogađaju ovu zajednicu. Na primer, 18. jula 2009, grupa kosovskih Albanaca napala je trojicu Aškalija u naselju Dubravë/Dubrava u opštini Ferizaj/Uroševac. Oktobra 2009, nepoznata lica su bacila Molotvljev koktel u kuću jedne aškalijske porodice u gradu Ferizaj/Uroševcu. Dana 23. januara 2010, jedno ili više nepoznatih lica izbolu je nožem maloletnog Aškaliju iz naselja Sallahane/Salahane u gradu Ferizaj/Uroševcu. Ovakvi incidenti negativno utiču na percepciju bezbednosti kod Aškalija u toj oblasti, a

Jedan od glavnih bezbednosnih problema koji pogađa žene i devojčice iz zajednice Aškalija ostaje nasilje u porodici i nasilje na rodnoj osnovi. Njima je sloboda kretanja uskraćena, pošto mnoge ostaju u svojim kućama i naseljima.

opština nijednom nije reagovala na te incidente. Zajednica je zastupljena u Kosovskoj policiji sa devet policajaca raspoređenih u policijskoj stanici u Ferizaj/Uroševcu. Aškalije učestvuju i na sastancima opštinskog saveta za bezbednost zajednica u istoj opštini. U regionu Mitrovicë/Mitrovici od jula 2009. nije prijavljen nijedan incident u koji je umešana zajednica Aškalija, a zajednica nije izrazila nikakvu zabrinutost u pogledu svoje slobode kretanja. Aškalije putuju, uglavnom koristeći privatni prevoz, iz svog mesta prebivališta u druga sela i gradove u regionu ne suočavajući se ni sa kakvim problemima. U gradu Mitrovicë/Mitrovici, gde žive sa obe strane Ibra, Aškalije prelaze iz jednog u drugi deo koristeći manje sporedne mostove i izbegavaju glavni most zbog straha da ne budu meta napada. Aškalije koje žive u opštinama Vushtrri/Vučitrn i Leposavić/Leposaviq putuju slobodno i redovno prisustvuju sastancima u Mitrovicë/Mitrovici. Jedan Aškalija je policajac Kosovske policije u Mitrovicë/Mitrovici i jedan u Vushtrri/Vučitrnu. U opštini Vushtrri/Vučitrn postoji funkcionalan opštinski savet za bezbednost zajednica, u kome predstavnik Aškalija redovno učestvuje. Zajednica ne učestvuje na bezbednosnim sastancima Administracije UN-a u Mitrovicë/Mitrovici (UAM).

U regionu Pejë/Peći, Aškalije uživaju slobodu kretanja i putuju širom regiona koristeći privatni i javni prevoz. Zajednica nije prijavila nikakve značajnije bezbednosne incidente. Odnosi sa Kosovskom policijom okarakterisani su kao dobri, sa jednim policajcem iz zajednice Aškalija koji je raspoređen u Klinë/Klini. Zajednica je zastupljena i u opštinskom savetu za bezbednost zajednice u Klinë/Klini, iako taj savet ne funkcioniše od opštinskih izbora održanih novembra 2009. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica Aškalija uglavnom uživa slobodu kretanja, uključujući korišćenje javnog prevoza. Prijavljen je određeni broj bezbednosnih incidenata. U opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje, 26. marta 2010. i ponovo 12. aprila, u selu Nakaradë/Nakarade polomljeni su prozori četiri obnovljene kuće koje pripadaju porodicama Aškalija povratnika. Te porodice su prijavile i da ih njihovi susedi kosovski Albanci zastrašuju kako bi prodali svoju imovinu po niskoj ceni. Pored toga, ova zajednica smatra i da je diskriminisana reakcijom Kosovske policije, koja je navela da su te porodice same oštetile svoje kuće. Dana 7. marta 2010, u gradu Lipjan/Lipljanu, jedna Aškalijka je ranjena kada je metak ispaljen na njenu kuću. Prema rečima predstavnika zajednice u opštinskoj kancelariji za zajednice, ta porodica je nekoliko nedelja pre incidenta dobila preteće pismo od nepoznatih lica, u kome je od nje traženo da napusti svoju imovinu. Incidenti su prijavljeni Kosovskoj policiji i slučajevi su pod istragom. Od četvorice policajca iz zajednice Aškalija, dvojica su raspoređena u Podujevë/Podujevu, a dvojica u Lipjan/Lipljanu. Zajednica je zastupljena u opštinskim savetima za bezbednost zajednica u opštinama Lipjan/Lipljan, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Shtime/Štimlje i Obiliq/Obilić. U regionu Prizrena, policija od jula 2009. nije prijavila nijedan značajan bezbednosni incident. Jedan policajac Aškalija radi u stanici u Prizrenu, ali nema predstavnika na višem nivou. Zajednica Aškalija zastupljena je samo u opštinskim savetima za bezbednost zajednice u Suharekë/Suvoj Reci.

3. Povratak i reintegracija

Tokom i nakon sukoba 1999. raseljeno je oko dve trećine od 150.000 Roma, Aškalija i Egipćana, koliko se procenjuje da ih je bilo pre rata. Veliki broj Aškalija i dalje je raseljeno u regionu i zemljama zapadne Evrope, dok je 635 Aškalija još uvek raseljeno na Kosovu.¹ Pripadnici zajednice Aškalija koji žive van Kosova i dalje se prinudno vraćaju. Proces dobrovoljnog povratka zajednice Aškalija bio je spor, a nedostatak mogućnosti zapošljavanja i loša ekonomska integracija povratnika onemogućavaju njegovu održivost. Drugi faktori koji negativno utiču na povratak i reintegraciju ove zajednice su: poteškoće u povraćaju imovine zbog nepostojanja registrovanih posedovnih listova i ličnih dokumenata; zabrinutost za bezbednost; nedovoljna donatorska podrška; i nedovoljna zastupljenost u telima koja se bave povratkom na lokalnom i centralnom nivou.

Procenjuje se da se u 2009. i početkom 2010, u svoje domove u opštini Ferizaj/Uroševac, u regionu Gjilan/Gnjilana, dobrovoljno vratilo 37 Aškalija. U okviru projekta „Povratak i reintegracija na Kosovo“ (koji finansira Evropska komisija u partnerstvu sa Ministarstvom za zajednice i povratak, a realizuje Danski savet za izbeglice) i nakon nekoliko poseta „idi-informiši“ i „idi-vidi“, četiri aškalijске porodice iz Ferizaj/Uroševca trenutno raseljene u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji odabrane su za dobijanje pomoći u stambenoj obnovi u 2010. godini. Odluku su odobrile opštinske radne grupe za povratak u aprilu 2010. Međutim, realizacija projekta čeka na dodeljivanje parcele od strane opštine, pošto odabrani korisnici nisu posedovali vlastitu imovinu pre raseljenja. Prinudna repatrijacija Aškalija ostaje jedno od najvećih izazova za opštine u regionu, posebno u opštini Ferizaj/Uroševac u kojoj živi jedna od najvećih zajednica Aškalija na Kosovu. Opština i dalje nije spremna da smesti sve veći broj lica repatriranih iz trećih zemalja, a povratnicima se u nekim slučajevima daje samo simbolična humanitarna pomoć od strane međunarodnih agencija. Opština nije preduzela nikakve korake za sprovođenje Strategije za reintegraciju repatriranih lica. Pozitivno je to što je predsednik opštine Ferizaj/Uroševac 31. marta 2010. potpisao memorandum o razumevanju sa nevladinom organizacijom „Civil Rights Project/Kosovo“ (Projekat građanskih prava/Kosovo) o ukidanju administrativnih taksi i omogućavanju jednostavnog pristupa postupcima registracije za zajednicu Aškalija. Ovaj čin treba da poboljša pristup povratnika iz zajednice Aškalija opštinskim službama i samim tim pruži podršku procesu povratka.

U regionu Mitrovicë/Mitrovice, jedan broj Aškalija dobrovoljno se vratio u urbane delove u južnoj Mitrovicë/Mitrovici i Vushtrri/Vučitrnu. Vratilo se nekoliko Aškalija koji su 2004. raseljeni iz grada Vushtrri/Vučitrna. U ovom trenutku, zbog nezainteresovanosti zajednice, opštine ili i jednih i drugih, ne razmatra se nijedan projekat povratka za Aškalije iz grada Vushtrri/Vučitrna. U 2009. godini, „idi-informiši“ poseta raseljenim Aškalijama u Subotici organizovana je u saradnji sa UNHCR-om i Danskim savetom za izbeglice. Međutim, ta poseta još uvek nije dovela ni do

Prema statističkim podacima UNHCR-a, tokom 2009. je došlo do porasta broja dobrovoljnih povratnika u odnosu na 2008. godinu; tokom 2009. vratilo se 281 Aškalija i Egipćana dok se 2008. vratilo njih 195.¹ UNHCR-ove cifre o povratku pokazuju da se u periodu od januara do aprila 2010. vratilo 179 raseljenih Aškalija i Egipćana.

Nastavlja se prinudna repatrijacija Aškalija, a između 2009. i aprila 2010. na Kosovo je iz trećih zemalja (uglavnom iz zemalja zapadne Evrope) repatrirano 225 lica.²

¹ Statistički pregled KŠM UNHCR u Prishtinë/Prištini – Ažuriran na kraju decembra 2009.

¹ Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini – Ažuriran na kraju decembra 2009.

² Ibid.

Opštine snose odgovornost za reintegraciju prinudnih povratnika, ali većina i dalje nije spremna i nema finansijska sredstva da adekvatno pomogne repatriranim licima da se ponovo integrišu u kosovsko društvo.

kakvih propratnih aktivnosti. Navodno je dvoje ili troje Aškalija bilo prinudno vraćeno u opštinu Vushtrri/Vučitrn 2009. godine. Zbog nedostatka smeštaja i mogućnosti oni su ponovo otišli. Neke aškalijske porodice vratile su se u Romsku mahal u južnoj Mitrovicë/Mitrovici 2008. i 2009. godine, u sklopu organizovanog projekta povratka.² U kampovima zagađenim olovom još uvek živi nekoliko Aškalija koji će biti korisnici Inicijative Evropske unije za pružanje podrške Romima, Aškalijama i Egipćanima u Mitrovicë/Mitrovici (EU-MRSI) i Programa kosovskog partnerstva za održivo preseljenje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (RESTART) (koje finansiraju Evropska unija odnosno USAID). Ovi programi imaju za cilj zatvaranje kampova Osterode i Česmin Lug u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i preseljenje stanovnika u red kuća u Romskoj mahali ili, po mogućstvu, opštine porekla za one koji nisu živeli u Mahali pre konflikta.³ U periodu od 2009. do maja 2010, organizovane su „idividi“ posete Aškalija raseljenih u Beogradu Staritërg/Starom Trgu i Tunel i Parë/Prvom Tunelu (južna Mitrovicë/Mitrovica). Predstavnici zajednice Aškalija učestvuju u opštinskim radnim grupama za povratak i odborima za zajednice u opštinama Mitrovicë/Mitrovica, Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica. Kao i u drugim regionima, organi vlasti nisu na odgovarajući način razmotrili povratak Aškalija, a mnoga repatrirana lica ne dobijaju adekvatnu pomoć. Jedan broj porodica ostao je bez kuća, te su smešteni kod rođaka u „2 Korriku/Sitničkom naselju“, Romskoj mahali i kampu Osterode. Neke porodice su dobile pomoć u hrani od opštine Mitrovicë/Mitrovica. Osim gore pomenute pomoći, nijedna od opština u regionu ne sprovodi postojeće strategije za reintegraciju repatriranih lica.

Prema procenama, 10 Aškalija se 2009. dobrovoljno vratilo u svoje domove u opštinama Gjakovë/Đakovica i Klinë/Klina u regionu Pejë/Peći. To je bio prvi povratak u opštinu Klinë/Klina od 2005. Povratnici su od UNHCR-a dobili standardne pakete pomoći, koji su sadržali prehrambene i neprehrambene artikle. Oni žive u lošim uslovima i ne dobijaju odgovarajuću pomoć ni od opštine ni od međunarodnih agencija. U opštinama Gjakovë/Đakovica i Klinë/Klina još nisu uspostavljene opštinske radne grupe za povratak. U Gjakovë/Đakovici, opština je maja 2010. konačno imenovala opštinskog službenika za povratak, koji je kosovski Albanac. Kada govorimo o drugim mehanizmima, zajednica Aškalija slabo je zastupljena u telima za povratak ili procesima odlučivanja. Samo jedan Aškalija je član odbora za zajednice u opštinama Gjakovë/Đakovica i Klinë/Klina. U ovoj drugoj opštini, predstavnik Aškalija je izabran za predsedavajućeg odbora. Prinudna repatrijacija Aškalija iz trećih zemalja na Kosovo još uvek je u toku. Na opštinskom nivou nisu uspostavljeni nikakvi mehanizmi koji bi tim licima pružili pomoć u njihovoj reintegraciji u kosovsko društvo.

U 2009. i početkom 2010. godine, 35 porodica (oko 130 Aškalija) dobrovoljno se vratilo u svoje domove u opštinama Shtime/Štimlje, Podujevë/Podujevo, Lipjan/Lipljan, i Fushë Kosovë/Kosovo Polje u region Prishtinë/Prištine. Oni su uglavnom bili raseljeni u regionu. Većina vraćenih porodica dobila je pojedinačnu stambenu pomoć kroz različite projekte povratka koje su finansirali UNDP, Ministarstvo za zajednice i povratak, UNHCR i Danski savet za izbeglice. U 2009, u Fushë Kosovë/Kosovu Polju je 14 vraćenih

2 Od 2007. godine, ukupno 127 porodica sa različitih lokacija, uključujući centralnu Srbiju, Crnu Goru i kampove severno od Ibra, vratilo se u šest stambenih blokova i 36 pojedinačnih kuća, odnosno u ukupno 54 stambene jedinice.

3 Za detaljnije informacije, videti Profil za romsku zajednicu, odeljak koji govori o povratku.

porodica Aškalija dobilo pomoć u vidu stambene obnove i projekata stvaranja prihoda preko projekta „Povratak i reintegracija na Kosovo I“. Drugih 12 raseljenih porodica Aškalija iz Obiliq/Obilića odabrano je za korisnike projekta „Povratak i reintegracija na Kosovo II“, i uskoro će dobiti pomoć u smeštaju i stvaranju prihoda. UNHCR i Danski savet za izbeglice omogućili su sprovođenje pet poseta „idi-vidi“ u Obiliq/Obiliću, jednu u Shtime/Štimlju, jednu u Prishtinë/Prištini i dve u opštini Lipjan/Lipljan. U susednim oblastima u regionu organizovano je osam poseta „idi-informiši“, koje su uključivale opštinske predstavnike iz Prishtinë/Prištine, Obiliq/Obilića i Fushë Kosovë/Kosovog Polja. Neke aškalijske porodice i dalje žive u barakama u nekadašnjem kampu Plemetin/Plemetina u opštini Obiliq/Obilić, privremenom kampu osnovanom jula 1999. za smeštaj hiljade raseljenih Aškalija i Roma. Oktobra 2009, Ministarstvo zdravlja zatražilo je od opštine da zatvori preostale barake i pronade alternativna stambena rešenja za pogođene porodice. Međutim, opština još nije preduzela nikakve korake za pronalaženje trajnog rešenja za te stanovnike. Zajednica Aškalija uglavnom učestvuje u opštinskim radnim grupama za povratak i operativnim grupama za povratak. Prinudni povratak u opštine u tom regionu se nastavlja, uključujući opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Obiliq/Obilić. Nijedna od opština u regionu nije preduzela konkretne korake za primenu postojećih strategija za njihovu reintegraciju. Neke opštine, kao što je Obiliq/Obilić, pomogle su repatriranim licima prilikom civilne registracije i informisale ih o šemi socijalne pomoći.

U regionu Prizrena, pet porodica Aškalija i 24 osobe vratile su se tokom 2009. i 2010. u opštine Prizren, Suharekë/Suva Reka i Rahovec/Orahovac. U 2009, dve aškalijske porodice raseljene iz Suharekë/Suve Reke u Mamuša/Mamushë/Mamušu vratile su se u svoja mesta porekla, nakon što su im opštinski organi u Suharekë/Suvoj Reci dodelili opštinsko zemljište. Kuće su izgrađene i opremljene u sklopu programa UNDP/SPARK. Tokom perioda izveštavanja nijedna poseta „idi-vidi“ nije bila namenjena konkretno zajednici Aškalija u regionu Prizrena. Zastupljenost i učešće zajednice Aškalija u forumima i mehanizmima za povratak ostaje veoma slabo, pošto je samo troje Aškalija zastupljeno u odborima za zajednice u regionu, i to u opštini Suharekë/Suva Reka. Ta opština po svemu sudeći predstavlja glavno odredište repatriranih Aškalija, ali nisu preduzeti nikakvi konkretni koraci da se odgovori na ovo pitanje.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Kada su na raspolaganju u njihovom mestu prebivališta, zajednica Aškalija ima pristup i kosovskim i institucijama i službama kojima upravlja Srbija. Nekoliko Aškalija iz opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Graçanicë/Gračanica, Obiliq/Obilić i Lipjan/Lipljan u regionu Prishtinë/Prištine, i iz severnih opština Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan i severna Mitrovica/Mitrovicë, koriste prosvetne i ustanove za zdravstvenu zaštitu kojima upravlja Srbija.

Pored toga, nekadašnji radnici javnih preduzeća i dalje dobijaju minimalne plate, socijalnu pomoć i penzije iz Srbije. Zajednica Aškaliya u drugim regionima uglavnom koristi kosovske institucije, usluge i pomoć.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Ograničena ili nedostatak registracije i dalje predstavlja glavnu prepreku ravnopravan pristupu uslugama od strane zajednice.

Zajednica Aškaliya uglavnom uživa pristup opštinskim i komunalnim uslugama. Glavni problemi i dalje su civilna registracija, odnošenje smeća i nedostatak infrastrukture u neformalnim naseljima. Posle dugih isključenja od marta 2009. pa nadalje, došlo je do poboljšanja u pristupu električnoj energiji nakon potpisivanja kolektivnih sporazuma, između nekoliko zajednica i Kosovske energetske korporacije (KEK), o zamrzavanju dugovanja i redovnom plaćanju računa. Na primer, jedan broj predstavnika zajednice Aškaliya u regionima Gjilan/Gnjilana i Mitrovicë/Mitrovice, i oni koji žive u zgradama za socijalno zabrinjavanje u Plementinu/Plementini u regionu Prishtinë/Prištine, potpisali su sporazume sa KEK-om kako bi se olakšala registracija potrošača i plaćanje paušalnog iznosa od 26 € mesečno po domaćinstvu.

NVO „Program građanskih prava na Kosovu“ pruža podršku zajednici u dobijanju ličnih dokumenta.

U regionu Gjilan/Gnjilana, Aškaliye su izrazile zadovoljstvo nivoom pristupa uslugama koje pružaju opštine u kojima žive. Oni navodno mogu da dobiju lična dokumenta i katastarsku dokumentaciju bez većih problema. Pozitivan primer jeste opština Ferizaj/Uroševac, u kojoj su tokom 2010. realizovane inicijative koje su koristile ovoj zajednici. Tu spadaju izgradnja sistema za vodosnabdevanje, asfaltiranje tri puta i inauguracija novog zdravstvenog centra u naselju Sallahane/Salahane; drenažu bunara u naselju Halit Ibishi; i podrška izgradnji socijalnog centra u naselju Dubravë/Dubrava. Kada je u pitanju pristup električnoj energiji, Aškaliye u ovom regionu pogođene su prekidima i isključenjima zbog nemogućnosti da priušte te usluge. Opština Mitrovicë/Mitrovica je asfaltirala neke od ulica u aškalijskom naselju „2 Korriku/Sitničko Naselje“ i na taj način poboljšala pokretljivost i životne ulove u tom delu. Odnosenje smeća još uvek nije redovno, što predstavlja ozbiljnu opasnost po zdravlje zajednice. Aškaliye u opštini Vushtri/Vučitrn i dalje se suočavaju sa poteškoćama u pristupu svojim kućama, od kojih su mnoge uništene tokom nereda u martu 2004. Potrebno je unaprediti infrastrukturu i pristup ključnim uslugama kao što su ulična rasveta i upravljanje otpadom. Zajednicu Aškaliya u opštini Skenderaj/Srbica čine samo dve šire porodice, koje nisu navele nikakve poteškoće u pristupu opštinskim i komunalnim uslugama.

U regionu Pejë/Peći, zajednica Aškaliya uživa isti pristup javnim uslugama kao i druge zajednice koje žive u toj opštini, uključujući i civilnu registraciju. Međutim, veći deo ove zajednice ne poseduje dokumenta o rođenju ili civilnoj registraciji, što ih sprečava da uživaju svoja osnovna prava kao što su pristup socijalnim službama i imovini. Kada govorimo o kanalizaciji, vodosnabdevanju, električnoj energiji i uslugama odnošenja smeća, situacija je različita u različitim opštinama. Dok su u opštini Gjakovë/Đakovica ove

NEDAVNO IZGRAĐENI CENTAR ZA ZAJEDNICE U AŠKALIJSKOM NASELJU „DUBRAVĚ/DUBRAVA“ U FERIZAJ/ UROŠEVCU. OPŠTINA PLANIRA DA ZAVRŠI RAZVOJ INFRASTRUKTURE IZGRADNJOM IGRALIŠTA I ŠKOLE U BLIZINI.

službe uspostavljene i funkcionalne, u opštini Klinë/Klina aškalijska sela uglavnom nemaju funkcionalne kanalizacione sisteme. Iako su priključeni na sistem vodosnabdevanja, oni navodno nemaju pristup tekućoj vodi. U regionu Prishtinë/Prištine, sva naselja Aškalijska imaju pristup osnovnim komunalnim uslugama, iako loše stanje infrastrukture dovodi do čestih kvarova. U opštinama Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Gračanicë i Obiliq/Obilić, javno preduzeće zaduženo za odnošenje smeća ne pruža redovne usluge, te je zbog toga u blizini ovih oblasti došlo do stvaranja velikog broja divljih deponija. U regionu Prizrena, Aškalijske imaju pristup službama i komunalnim uslugama. Shodno zahtevu Ministarstva lokalne uprave podnetom 13. aprila 2010, opštinska direkcija za administraciju – matične službe opština Prizren i Suharekë/Suva Reka – zvanično je pozvala neregistrovane stanovnike Aškalijske da podnesu zahtev za civilnu registraciju i oslobodila ih plaćanja obaveznih administrativnih taksi. Ova inicijativa predstavlja odgovor na preporuke date u Strategiji za integraciju zajednica Roma, Aškalijske i Egipćana u cilju olakšavanja civilne registracije ovih zajednica. Pored toga, opštinski službenik za povratak i predsedavajući odbora za zajednice u Suharekë/Suvoj Reci počeli su sa kampanjom registracije „od vrata do vrata“ kako bi potvrdili broj neregistrovanih Aškalijske i pokušali da poprave ovu situaciju.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Situacija se nije promenila od 2009. godine, pošto se većina Aškalijske u velikoj meri i dalje oslanja na socijalnu pomoć. Kosovsko odeljenje za socijalnu zaštitu je u nekim slučajevima odložilo davanje mesečne socijalne pomoći, ali nisu zabeležene nikakve diskriminatorne radnje. Međutim, evidentno je da socijalna pomoć ima ograničen efekat na ublažavanje siromaštva među Aškalijskima. Mnogi se žale da šema nije dovoljno sveobuhvatna da dopre do veoma siromašnih, te većina ostaje bez bilo kakve podrške zbog

U Prizrenu, 53 aškalijske porodice (284 osobe) primaju socijalnu pomoć od regionalnih kancelarija za socijalnu zaštitu, a u Suharekë/Suvoj Reci 30 porodica Aškalijske (169 osoba).

strogih kriterijuma za dobijanje pomoći. Čak i kada je podrška dostupna, ona nije dovoljna da se prehrani porodica. Situacija se čini podjednako teškom kako za žene tako i za muškarce iz zajednice Aškalija.

7. Pristup imovini i stanovanju

Aškalije raseljene iz sela Dashec/Dosevca, opština Skenderaj/Srbica, još nisu iMuški priliku da povrate svoju imovinu uništenu 1999.

Marta 2010, premijer Kosova poslao je dopis opštinama u kome je pozvao predsednike opština da povratnicima i raseljenim licima dodele zemljište na dugoročno korišćenje na 99 godina, kako bi im se osigurao dugoročan i održiv pristup stanovanju.

Zajednica Aškalija se suočava sa izazovima u pristupu i uživanju imovinskih i stambenih prava, kao i sigurnosti poseda. Faktori koji doprinose tome su: opšti nedostatak relevantne dokumentacije; uništavanje dokumentacije koja dokazuje pravo vlasništva; loše funkcionisanje opštinskih katastarskih kancelarija; i uglavnom pogrešno shvatanje imovinskih prava u samoj zajednici. Mnoge Aškalije ne poseduju zemljište, dok drugi nemaju posedovni list i građevinske dozvole ili nisu formalno registrovali svoje imovinske transakcije. U regionu Gjilan/Gnjilana, većina Aškalija živi u neformalnim naseljima u opštini Ferizaj/Uroševac. Dana 31. marta 2010, opština i NVO „Program građanskih prava na Kosovu“ potpisali su memorandum o razumevanju kojim je zajednica Aškalija izuzeta od plaćanja opštinskih taksi za upis imovine. Dana 26. februara 2010, i opština Kamenicë/Kamenica potpisala je sličan sporazum. Kuće mnogih Aškalija su stare i u vrlo lošem stanju, posebno u naselju Dubravë/Dubrava u Ferizaj/Uroševcu. Jedan broj kuća u naseljima Halit Ibishi/Halit Ibiši i Sallahaneh/Salahane, u opštini Ferizaj/Uroševac, takođe su u lošem stanju. Sistem vodosnabdevanja u Dubravë/Dubravi je zagađen. Oko 20 kuća u naseljima Halit Ibishi/Halit Ibiši i Sallahaneh/Salahane nije priključeno na sisteme vodosnabdevanja i kanalizacije, a porodice žive u nezdravim uslovima. Zbog nepostojanja posedovnih listova, zajednica Aškalija koja živi u „2 Korriku/Sitničkom naselju“ u Mitrovicë/Mitrovici ima problema da vrati uzurpiranu imovinu i zemljište. U Vushtri/Vučitrnu, katastarske granice nekih aškalijskih kuća uništenih tokom rata teško se mogu pronaći, što, zajedno sa nepreciznom ili nepotpunom katastarskom evidencijom, otežava zajednici potraživanje svojih imovinska prava. Životni uslovi zajednice uglavnom su izuzetno loši. U regionu Pejë/Peći, neke

ZGRADA SA SOCIJALNIM STANOVIMA U PLEMENTINË/PLEMENTINI, U OPŠTINI OBILIQ/OBILIĆ, GDE SU PORODICE AŠKALIJA I ROMA, BIVŠIH STANOVNIKA OBLIŽNJEG KAMPA ZA RASELJENA LICA, PRESELJENE 2006. GODINE. STAMBENO ZBRINJAVANJE PORODICA AŠKALIJA U VIŠESPRATNICAMA, KAO NA OVOJ SLICI, I DALJE IZAZIVA NEDOUVICE DA LI JE TO U SKLADU SA NJIHOVOM TRADICIJOM I OBIČAJIMA.

aškalijske porodice koje žive u Gjakovë/Đakovici i Muški su koristi od odluke skupštine opštine, donete septembra 2008, da se dodeli zemljište stanovnicima naselja „Ali Ibra/Kolonija“. U toku je sprovođenje projekta regulisanja neformalnih naselja, koji treba da bude završen do 2012.⁴

Iako postoji pet velikih neformalnih naselja u regionu Prishtinë/Prištine, četiri u Fushë Kosovë/Kosovu Polju i jedno u Podujevë/Podujevu, ove opštine tek treba da preuzmu korake za njihovo regulisanje. Zbog zabrinutosti za bezbednost u vezi sa povratkom u mesta porekla, neke aškalijske porodice tražile su i dobile opštinsko zemljište na različitim lokacijama na koje su se već vratile druge Aškalijske porodice, kao što su Plemetin/Plemetina u Obiliq/Obiliću i Magurë/Magura u Lipjan/Lipljanu. U preostalim barakama nekadašnjeg kampa u Plemetin/Plemetini i dalje žive tri porodice koje su poreklom iz opštine Lipjan/Lipljan. Pokušaji da se omogući njihov povratak u Lipjan/Lipljan bili su bezuspešni, pa su se na kraju naselili u selu Plemetin/Plemetini. Kada je reč o imovinskim pravima, nedostatak sigurnosti poseda i odgovarajuće dokumentacije predstavlja jedan od najvećih problema za zajednicu Aškalijska u regionu Prizrena. Neki pozitivni primeri već su zabeleženi u Suharekë/Suvoj Reci, gde su 2009, deset godina nakon raseljenja, dve porodice Aškalijske dobile pomoć u stambenoj obnovi na opštinskom zemljištu.

8. Pristup obrazovanju

Deca iz zajednice Aškalijska pogođena su neupisivanjem i visokom stopom napuštanja obaveznog obrazovanja. Zbog siromaštva, roditelji daju prednost dečacima, dečijem radu i ranom stupanju u brak, dok devojčice počinju veoma rano da obavljaju kućne poslove i brinu se o mlađoj braći i sestrama, te veliki broj učenica iz zajednice Aškalijska napušta školu, ponekada čak i pre nego što završe obavezno obrazovanje. Taj problem se javlja i zbog drugih faktora kao što su nemogućnost porodica da plate troškove obrazovanja, uključujući udžbenike i pribor, odeću, obroke i transport. Zbog gore pomenutih ograničenja da priušte troškove i nedovoljnih mogućnosti za školovanje, mali broj učenika Aškalijska može da završi obavezno obrazovanje, a još manji broj da se kasnije upiše na srednje i visoko obrazovanje. Većina Aškalijska govori albanski kao prvi jezik i stoga uglavnom pohađaju škole na albanskom jeziku koje rade po kosovskom nastavnom planu. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju je 2009. podelilo besplatne udžbenike svim učenicima od 1. do 9. razreda koji pohađaju nastavu na albanskom jeziku u skladu sa kosovskim nastavnim planom. Zahvaljujući tome, neki učenici Aškalijske mogli su i dalje da pohađaju nastavu.

Predstavnici ove zajednice u regionu Gjilan/Gnjilana nisu istakli nikakvu posebnu zabrinutost u pogledu pristupa obrazovanju. Aškalijske uživaju potpuni pristup školama koje rade po kosovskom planu i programu na albanskom jeziku i dele iste prostorije sa učenicima iz drugih zajednica, što omogućava određeni nivo komunikacije među njima. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, učenici

AŠKALIJSKA DEVOJČICA STOJI ISPRED SVOG DOMA U DIVLJEM NASELJU „DUBRAVË/DUBRAVA“ U OPŠTINI FERIZAJ/UROŠEVAC. U NASELJU ŽIVI OTPRILIKE 1200 AŠKALIJA, ČIJA JE BEZBEDNOST STANOVANJA UGROŽENA. ŠTAVIŠE, NE POSTOJE OPŠTINSKI PLANOVI ZA REGULISANJE NASELJA I POBOLJŠANJE ŽIVOTNIH USLOVA NJEGOVIH STANOVNIKA.

Zbog siromaštva, roditelji daju prednost dečacima, dečijem radu i ranom stupanju u brak, dok devojčice počinju veoma rano da obavljaju kućne poslove i da se brinu o mlađoj braći i sestrama, te veliki broj učenica iz zajednice Aškalijska napušta školu.

⁴ Projekat je započet septembra 2009. Memorandumom o razumevanju između Ministarstva za zajednicu i povratak, Kancelarije za pitanja zajednica, Opštine Gjakovë/Đakovica, Caritas Switzerland i predstavnika zajednice. Za detaljnije informacije, videti poglavlje Pristup imovini i stanovanju u Profilu za egipatsku zajednicu.

ŠKOLA „SELMAN RIZA“ U FUSHË KOSOVË/KOSOVOM POLJU GDE UČENICI KOSOVSKI ALBANCI I AŠKALIJE ZAJEDNO POHAĐAJU NASTAVU PO KOSOVSKOM NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU.

U 2007. i 2008. nastavnik Aškalija u opštini Vushtrri/Vučitrn, u regionu Mitrovicë/Mitrovice, u saradnji sa kosovskim Ministarstvom za obrazovanje, nauku i tehnologiju, sproveo je projekat kako bi pomogao odraslim Aškalijama da završe osnovno i srednje obrazovanje. Nedostatak finansijskih sredstava okončao je inicijativu koja je dovela do određenih pozitivnih rezultata.

Aškalije uglavnom idu u škole koje rade po kosovskom planu i programu na albanskom jeziku, izuzev onih koji žive u severnoj Mitrovicë/Mitrovici, koji idu u škole koje rade po srpskom planu i programu. U regionu Pejë/Peći, učenici Aškalije imaju pristup školama koje rade po kosovskom planu i programu, od kojih su neke organizovale multietničke sportske i kulturne događaje u cilju unapređivanja dijaloga među učenicima i nastavnicima iz različitih zajednica. Na primer, 1. juna 2010, škole „Zef Lush Marku“ i „Mazllom Kpuska“, u blizini neformalnih naselja Brekovic/Brekovac i „Kolonija“ u opštini Gjakovë/Đakovica, organizovale su piknik za učenike kako bi proslavili Međunarodni dan dece. U centru za zajednice u naselju „Kolonija“ u opštini Gjakovë/Đakovica, NVO „Christian Bethany Service“ pruža predškolsko obrazovanje, koje u suprotnom ne bi bilo dostupno. U toj opštini je kancelarija za zajednice na početku svake školske godine organizovala kampanju podizanja svesti o značaju obrazovanja, posebno usmerenu ka zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, iako do sada nisu zabeležena nikakva značajna poboljšanja. U opštini Klinë/Klina samo osmoro, od približno 200, dece iz zajednice Aškalija upisuje se u osnovnu školu, a zbog društveno-ekonomskih prepreka nijedno ne pohađa srednju školu ili tercijarno obrazovanje. S namerom da donekle reše ovaj problem, nastavnici i direktori škola su osnovali odbor čiji članovi posećuju aškalijske porodice u cilju promovisanja upisa. Ova inicijativa je do sada dovela do povratka u školu dvoje dece iz sela Budisavc/Budisavci. Opština je ovim porodicama obezbedila besplatan školski pribor.

Zbog nezainteresovanosti i finansijskih ograničenja, u regionu Prishtinë/Prištine nijedno dete iz zajednice Aškalija nije upisano u predškolsku ustanovu kojom upravlja Kosovo. NVO-i, kao što je organizacija Balkan Sunflowers, pružaju predškolsko obrazovanje nekolicini Aškalija u opštinama Obiliq/Obilić, Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Gračanica/Gračanicë. Približno 1.300 učenika Aškalija pohađa osnovnu školu po kosovskom planu i programu u opštinama u kojima ova zajednica živi. U regionu Prizrena, velika većina dece školskog uzrasta iz ove zajednice obrazuje se na albanskom jeziku po kosovskom planu i programu, iako neki učenici pohađaju nastavu

na bosanskom ili turskom jeziku po kosovskom planu i programu. S obzirom da nisu dostupni svi udžbenici na bosanskom i turskom jeziku predviđeni kosovskim nastavnim planom, ovi učenici suočavaju se sa većim preprekama u odnosu na one koji pohađaju nastavu na albanskom jeziku, a koji sve potrebne udžbenike dobijaju besplatno.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Zajednica Aškalija uglavnom ima pristup ustanovama i uslugama za zdravstvenu zaštitu bez bilo kakvih poteškoća, mada problem predstavljaju kupovina lekova i troškovi lečenja. Isključivanje Aškalija iz šeme socijalne pomoći, koji često ne ispunjavaju striktno kriterijume predviđene zakonom iako žive u siromaštvu, otežava njihov pristup ovim uslugama. Zbog neodgovarajućih uslova življenja, zajednica je često izložena zagađenju i prenosivim bolestima. Većina Aškalija ima pristup kosovskim ustanovama i službama. Neki koji žive u regionu Prishtinë/Prištine i u severnoj Mitrovici/Mitrovicë koriste strukture kojima upravlja Srbija. Aškalije iz regiona Gjilan/Gnjilana koriste zdravstvene ustanove i usluge u gradovima Ferizaj/Uroševac i Prishtinë/Priština. Iako priuštivost ostaje izazov u pogleda pristupa zdravstvenoj zaštiti, deca iz zajednice Aškalija primaju obavezne vakcine. Planiranje porodice i reproduktivna zdravstvena zaštita takođe su dostupni. Aškalije iz regiona Mitrovicë/Mitrovice putuju u bolnicu u Prishtinë/Prištini ili u zdravstveni centar u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. U opštinama južna Mitrovicë/Mitrovica, Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica postoji besplatna zdravstvena zaštita za one koji ispunjavaju kriterijume za dobijanje socijalne pomoći, iako cena lekova ostaje ključna prepreka. S druge strane, Aškalije koje žive u kampovima u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë dobijaju besplatne zdravstvene usluge od srpskih ustanova.

U regionu Pejë/Peći, pitanja priuštivosti i nedostatka svesti o zdravstvenim problemima u zajednici ostaju glavne prepreke potpunom i nesmetanom pristupu zdravstvenoj zaštiti i uslugama. Na primer, nedostatak svesti o zdravlju, higijeni i značaju vakcinacije negativno utiče na blagostanje zajednice. Iako su porođaji u kući još uvek česti u ovoj zajednici, i uprkos činjenici da nisu dostupni zvanični podaci centara za porodičnu medicinu u opštinama Kline/Klina i Pejë/Peć, čini se da se broj porođaja drastično smanjio od 2008. Žene koje su se porodile kući obično ne dobijaju lekarsku pomoć. U regionu Pristine/Prištine, zajednica Aškalija ima pristup centrima za zdravstvenu zaštitu u svakoj opštini u kojoj živi. U većini udaljenih sela postoje i ambulante kojima zajednica Aškalija ima pristup. Aškalije koje imaju zdravstveni karton mogu se obratiti srpskim zdravstvenim ustanovama u selima Laplje Selo/Llapllasellë, Çagllavicë/Çaglavica i Ugljare/Ugljar, u kojima većinu čine kosovski Srbi, u novoformiranoj opštini Graçanicë/Gračanica, i u Lepini/Lepi u opštini Lipjan/Lipljan. U regionu Prizrena zajednica nije navela nikakve posebne probleme u pristupu službama zdravstvene zaštite, osim uobičajenih ograničenja u pogledu priuštivosti. Aškalije odlaze u regionalnu bolnicu u Prizrenu i u centre za porodičnu medicinu i ambulante u opštinama Prizren, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Rahovec/Orahovac, Suharekë/Suva Reka i Malishevë/Mališevo.

10. Pristup pravosuđu

Zajednica Aškalija ima pristup kosovskom pravosudnom sistemu, a predstavnici zajednice u nijednom od regiona nisu se žalili na diskriminatorско ponašanje ili postupanje. Slično drugim zajednicama, Aškalije uglavnom nisu upoznate sa svojim pravima, postupcima i mogućnošću dobijanja besplatne pravne pomoći. Žene, zbog pretežno patrijarhalne strukture zajednice, takođe ne uživaju potpun pristup pravosudnim sistemu. Izuzev jednog Aškalije zaposlenog u opštinskom sudu za prekršaje u Vushtrri/Vučitrnu, nema drugih Aškalija zaposlenih u pravosudnom sistemu.

11. Učešće u javnim poslovima

Učešće zajednice Aškalija u javnim poslovima ostaje nedovoljno i oslanja se na njihov rad i angažovanje u opštinskim kancelarijama za zajednice i opštinskim odborima za zajednice.

Zajednica je uglavnom nedovoljno zastupljena u javnom životu, dok je na lokalnom nivou situacije donekle bolja usled skromnih pomaka nakon opštinskih izbora održanih novembra 2009. godine. Troje Aškalija zastupa zajednicu u Skupštini Kosova⁵, dok dvoje Aškalija ima rezervisana mesta u konsultativnom savetu za zajednice, savetodavnom telu koje funkcioniše pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. Na izborima održanim 2009, zajednica je dobila ukupno tri odbornička mesta na Kosovu, konkretno u opštinama Ferizaj/Uroševac i Fushë Kosovë/Kosovo Polje gde živi značajan broj pripadnika ove zajednice. Imajući u vidu broj registrovanih birača iz zajednice Aškalija, veći odziv omogućio bi zajednici da dobije mesto i u skupštini opštine Lipjan/Lipljan. Uopšteno gledano, zajednica nije zastupljena u izvršnim ograncima opština, ali je zastupljena u opštinskim kancelarijama za zajednice i odborima za zajednice u većini opština u kojima živi. Zajednicu Aškalija politički zastupa Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK).⁶ Faktori koji utiču na nizak nivo učešća zajednice u javnim poslovima obuhvataju: nedostatak profesionalnih i obrazovnih kvalifikacija, što slabi samopouzdanje predstavnika zajednice da aktivno učestvuju u opštinskoj politici, i nedostatak inicijativa opština da podrže i promovišu njihovo učešće. Aškalijke su posebno odsutne iz sfere javnih poslova, pošto po tradiciji i kulturi zajednice preovlađuje stav da je njihovo mesto u kući. Ne postoje štampani ili elektronski mediji koji izveštavaju o konkretnim pitanjima koja se tiču zajednice Aškalija.

Zajednica Aškalija u regionu Gjilan/Gnjilana uglavnom je nastanjena u opštini Ferizaj/Uroševac, i relativno je dobro zastupljena u telima lokalne uprave. Šef opštinske kancelarije za zajednice, predsedavajući odbora za zajednice i dva odbornika izabrana u sastav skupštine opštine pripadnici su zajednice Aškalija. Uopšteno gledano, njihovo učešće u zakonodavnom ogranku je zadovoljavajuće, ali uglavnom je osigurano kroz opštinsku kancelariju za zajednice. Funkcija zamenika predsedavajućeg za zajednice u skupštini opštine u Ferizaj/Uroševcu nije zadržana nakon izbora održanih novembra 2009. Opštinska kancelarija za zajednice posvećena je terenskom radu sa zajednicom Aškalija. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, zajednica Aškalija nema predstavnike u opštinskim zakonodavnim ili izvršnim telima, što negativno utiče

5 U Skupštini Kosova su četiri mesta rezervisana za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Na poslednjim opštim izborima održanim novembra 2007, jedan Rom, jedan Egipćanin i troje Aškalija izabrani su za poslanike Skupštine Kosova.

6 PDAK (Demokratska partija Aškalija Kosova) se septembra 2008. podelila i uspostavljen je Demokratski savez Aškalija (BDA), koji je nakon toga imao jedno od tri poslanička mesta u Skupštini. PDAK je zadržao druga dva mesta. Te dve stranke ponovo su se ujedinile aprila 2010.

na učešće zajednice u javnim poslovima. Štaviše, nijedan Aškalija nije zaposlen u opštinskim organima u tom regionu. Zajednica je ipak zastupljena u opštinskim odborima za zajednice u opštinama Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica i Vushtrri/Vučitrn. Nijedna od opština u regionu ne ulaže posebne napore da podstakne dalje angažovanje zajednice u opštinskim poslovima.

U regionu Pejë/Peći, ograničeno učešće zajednice Aškalija u javnim poslovima odraz je njihovog malog broja u regionu. Zajednica nije zastupljena u zakonodavnim ili telima odlučivanja, ali je zastupljena u odborima za zajednice u opštinama Gjakovë/Đakovica i Klinë/Klina. Zajednica retko učestvuje u javnim diskusijama koje organizuju opštine, dok opštine u regionu ulažu slabe ili nikakve napore da organizuju aktivnosti dopiranja do zajednice. Aškalije u regionu Prishtinë/Prištine nemaju predstavnike u izvršnim ograncima opština u kojima žive, ali imaju jedno odborničko mesto u skupštini opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje, kao i mesta u opštinskim kancelarijama za zajednice u opštinama Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Lipjan/Lipljan. Zajednica je takođe zastupljena u svim odborima za zajednice u regionu, sa izuzetkom Prishtinë/Prištine i Gračanice/Gračanicë. Ne postoje nikakve aktivnosti usmerene na javno promovisanje učešća zajednice. Jedina linija komunikacije između zajednice i opštinskih vlasti jesu lideri zajednice. U regionu Prizrena, učešće u javnim poslovima zajednice Aškalija i dalje je slabo. Zajednica je u manjem broju koncentrisana u opštinama Prizren i Suharekë/Suva Reka, gde jedan Aškalija radi kao opštinski javni službenik a troje učestvuju u odboru za zajednice u Suharekë/Suvoj Reci. Međutim, nema nijednog Aškalije na zakonodavnoj ili funkciji odlučivanja. Opštinske vlasti su u retkim prilikama sprovodile terenske aktivnosti za podsticanje učešća Aškalija u javnim poslovima. Sastanci Radne grupe održani su 2010. godine u cilju izrade prizrenskog „lokalnog akcionog plana“ za primenu Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sklopu projekta Kosovske fondacije za otvoreno društvo. Na sastancima su učestvovali predstavnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, lokalne nevladine organizacije i međunarodne organizacije, dok se pozvani opštinski zvaničnici nisu odazvali.

Decembra 2009. usvojen je Akcioni plan za primenu Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu usvojene 2008. Akcioni plan predstavlja konkretne mere koje su, između ostalog, namenjene poboljšanju zastupljenosti i učešća zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u kosovskom društvu.

12. Upotreba jezika

Maternji jezik zajednice Aškalija jeste albanski jezik, a to im olakava komunikaciju sa institucijama i pružanje usluga na centralnom i lokalnom nivou. Sposobnost zajednice da komunicira na albanskom kao svom prvom jeziku ima pozitivan uticaj na njihovu slobodu kretanja. Zajednica koristi elektronske i atampane medije na albanskom jeziku. Stariji pripadnici zajednice Aškalija navodno govore i privatno koriste srpski jezik.

13. Kulturno nasleđe

Zajednica Aškalija je prvenstveno islamske veroispovesti i uglavnom slobodno izražava svoj kulturni identitet, verska uverenja i običaje. Najstariji objekat kulturne baštine Aškalija u regionu Gjilan/Gnjilana

GRAĐEVINSKI RADOVI NA OVOJ DŽAMIJI ZA AŠKALIJE U NASELJU „SALAHANE” U FERIZAJ/UROŠEVCU SU U TOKU. ZAJEDNICA JE ZAPOČELA DA SAKUPLJA NOVAC 2008. GODINE I OČEKUJE SE DA BI DO KRAJA 2010. MOGLI DA IMAJU SOPSTVENU BOGOMOLJU.

Zajednica slavi Memorijalni dan Aaskalija 15. februara, ato je datum predvien Zakonom o zvani nim praznicima.

jeste groblje u selu Dubravë/Dubrava u Ferizaj/Uroševcu. Džamiju pored groblja, izgrađenu 1989, koristi skoro isključivo zajednica Aškalija i ona bi se mogla smatrati objektom kulturne baštine. Štaviše, zajednica Aškalija u Sallahane/Salahanima, takođe u Ferizaj/Uroševcu, trenutno gradi novu džamiju zahvaljujući finansijskim sredstvima Aškalija iz dijaspore. U opštini Gjakovë/Đakovica u regionu Pejë/Peći postoje dve džamije koje uglavnom posećuje ova zajednica. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, zajednica navodi staro aškalijsko groblje u Vushtrri/Vučitrnu kao primer svoje kulturne baštine. Međutim, groblje je u jako lošem stanju i zahteva ograđivanje i čišćenje. Zajednica slavi Memorijalni dan Aškalija 15. februara, što je datum predviđen Zakonom o zvaničnim praznicima. Nije bilo nikakvih izveštaja o aktivnostima podržanim od strane opštine u cilju obeležavanja ovog datuma 2010, što neki predstavnici Aškalija smatraju pokazateljem opšte nezainteresovanosti za ovu zajednicu.

14. Odnosi/dijalog izmeu zajednica

Odnos Aškalija sa kosovskim Albancima nastavlja da definiše njihov odnos sa drugim zajednicama na Kosovu. Zajednički imenitelji kao što su jezik i veroispovest omogućili su Aškalijama da pronađu zajedničke interese sa svojim komšijama kosovskim Albancima, što je faktor koji je doprineo sadašnjim prijateljskim odnosima. Međutim, neprekidna marginalizacija koju doživljava zajednica Aškalija znači da nedostatak angažovanja u forumima i dijalogu sa institucijama ili građanima nema toliko veze sa konfliktom između zajednica koliko sa opštim predrasudama i socijalnom isključenošću. U onim opštinama u kojima su Aškalije nedovoljno zastupljene u opštinskim telima i javnim službama, mogućnosti uključivanja u inicijative za ostvarivanje dijaloga između zajednica ostaju ograničene. Angažovanje Aškalija u inicijativama građanskog društva usmerenim na dijalog takođe je ograničeno zbog slabog samoorganizovanja zajednice. Uloga žena

VODITELJ CENTRA AŠKALIJSKE ZAJEDNICE U NASELJU „DUBRAVĚ/ DUBRAVA“ U OPŠTINI FERIZAJ/ UROŠEVAC, ISTIČE AŠKALIJSKU I KOSOVSKU ZASTAVU, ŠTO SIMBOLIŠE ŽELJU ZAJEDNICE DA SE INTEGRIŠE U KOSOVSKO DRUŠTVO.

i devojaka iz zajednice Aškalijska u promovisanju dijaloga između zajednica ograničena je zbog njihovog nedovoljnog učešća u javnom životu.

U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica je dobro zastupljena u opštinskoj kancelariji za zajednice u Ferizaj/Uroševcu, što olakšava formalan dijalog između zajednica. Svakodnevna komunikacija između državnih službenika i predstavnika Aškalijske i njihovih kolega kosovskih Albancina doprinosi boljim međuetničkim odnosima. Predstavnici Aškalijske i zajednica pozivaju se i učestvuju na svim javnim događajima koje organizuju opštine, škole ili druge institucije. Štaviše, opština pruža podršku događajima kojima se obeležava 15. februar, praznik zajednice Aškalijske. Međutim, mnogi sporovi oko različitih praktičnih pitanja sa komšijama kosovskim Albancima i loše postupanje prema aškalijskoj deci u školi ne rešavaju se uvek međuetničkim dijalogom. Predstavnici zajednice Aškalijske u regionu Mitrovicë/Mitrovica aktivno učestvuju u inicijativama pod pokroviteljstvom opštine i inicijativama građanskog društva koje promovišu dijalog između zajednica, kao što su sportski ili kulturni događaji. Zajednica je takođe redovno zastupljena u formalnijim forumima za dijalog koji se bave pravima nevećinskih zajednica. Iako su odnosi između zajednica dobri u celom regionu, postoji sve veća ozlojeđenost među kosovskim Albancima u Mitrovicë/Mitrovici prema Aškalijskim povratnicima u naselje Romska mahala koji dobijaju pomoć u stambenoj obnovi i druge vidove pomoći. Opština i međunarodne organizacije pokušavaju da odgovore na ovaj problem unapređivanjem dijaloga između povratnika i primajućih zajednica.

U regionu Pejë/Peći, zajednica Aškalijske ima dobre odnose sa drugim zajednicama i redovno učestvuje u multietničkim aktivnostima koje organizuju opštine i građansko društvo. Međutim, u regionu Prishtinë/Prištine, gde je zajednica manje organizovana, oni retko učestvuju u opštinskim i inicijativama građanskog društva za unapređivanje dijaloga između zajednica. Lideri zajednice tvrde da bi veće angažovanje opštinskih organa na terenu i veća zastupljenost Aškalijske u opštinskim

institucijama i drugim forumima za zajednice stvorilo veću mogućnost za ostvarivanje formalnog dijaloga i unapredilo odnose između zajednica. U regionu Prizrena, Aškalije su obično dobro integrisane, imaju dobre odnose sa drugim zajednicama i učestvuju u formalnim i neformalnim inicijativama za ostvarivanje dijaloga između zajednica.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica Aškalija
Gjilan/ Grijilane	Ferizaj/ Uroševac	Dubravë/Dubrava, Halit Ibishi/Halit Ibiši, Koci Xoxe/Koce Xoxe, Sallahaneh/Salahane
Mitrovicë/Mitrovica	Mitrovicë/ Mitrovica	Dy Korriku/Sitničko Naselje settlement
	Skenderaj/ Srbica	Kopiliq/Obilić,Runik/Rudnik
	Vushtrri/ Vučitrn	Vushtrri/Vučitrn, Bukosh/Bukoš, Stanovci i Poshtëm/Donje Stanovce
	Gjakovë/ Djakovica	Naselje Kolonija, grad Gjakovë/Đakovica
	Klinë/ Klina	Klinafc/Klinavac, Zajm/Zajmovo, Berkovë/Berkovo, Resnik/Resnik, Jashanicë/Jošanica, and Grabanicë/Grabanica
Prishtinë/ Priština	FushëKosovë/ Kosovo Polje	Grad Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lismir/Dobri Dub, Henc/Ence, Bresje/Bresje
	Gračanica/ Gračanicë,	Çaglavica/Çagllavicë, Laplje Selo/Llapllasellë, Preoce/Preoc Ugljare/Uglar, Gushtericë e Ulët/ Donja Gušterica and Radevë/Radevo
	Lipjan/ Lipljan	Lipjan/Lipljan town, Janjevë/ Janjevo, Sillovi/Slovinje, Gadime e Ulët/ Donje Gadimlje, Magurë/ Magura, Vrellë/Vrelo, Medvec/ Medvece, Dobrajë e Vogel/Mala Dobranja, Hallaq i Vogël/Mali Alaš, Konjuh/Konjuh
	Obiliq/ Obilić	Grad Obiliq/Obilić, oblast Azotic, Old Obiliq/Obilić, Plemetin/Plemetina zgrade za socijalno zbrinjavanje I i II, Caravodicë/Črkvena Vodica
	Podujevë/ Podujevo	Podujevë/Podujevo, Batllavë/Batlava, Orlan/Orlane, Peran/Perane, Podujevë/Podujevo settlements 1, 2 and 3 and Sfeqël/Svetlje
	Prishtinë/ Priština	Grad Prishtinë/Priština, Vranjencë/Vranjevac, Dardania, Moravska, Emshir, Kolovicë/Kolovice, Bolnička četvrt, Muhaxher Mahalla i Lagja e Vreshtave i selo Besi/Besinje
	Shtime/ Štimlje	Shtime/Štimlje town, Davidoc/Davidovce, Gjurkoc/Đurkovce and Vojnoc/Vojinovce
Prizren	Malishevë/ Mališevo	Banjë/Banja, Kijevë/Kijevo
	Prizren	Caparc/Caparce, Krushë e Vogël/Mala Kruša, Landovicë/Landovica, Medvec/Medvece, Piranë/Pirane, Sërbicë e Ulët/Donja Srbica, Roma mahala, Zojqj/Zojć
	Rahovec/ Orahovac	Velika Hoča/Hoce e Madhe
	Suharekë/ Suva Reka	Gelanc/Geljance, Leshan/Lešane, Neprebisht/Neprebište, Reshtan/Reštane, Samadragjë/Samadrađe, Studenqan/Studenčane, Shirokë/Široko, Ternë/Trnje

Tabela 2: Procena broja stanovnika¹

	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
Gjilan/Gjiljane	Opština Ferizaj/Uroševac			
	1. Popis iz 1981 ³	100,144	1,813	1.8%
	2. Popis iz 1991 ⁴	113,668	2,068	1.8%
	3. Aktuelna procena opštine	160–170,000	3,823	2.3–2.4%
	4. Aktuelna procena zajednice	160–170,000	3,823	2.3–2.4%
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009. ⁵	160 – 170,000	3,758	2.3–2.4%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	160 – 170,000	3,820	2.3–2.4%
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica			
	1. Popis iz 1981	87,981	-	-
	2. Popis iz 1991	104,885	4,851	4.62%
	3. Aktuelna procena opštine	130,000	350	0.26%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	425	-
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	130,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130,000	425	0.32%
	Opština Skenderaj/Srbica			
	1. Popis iz 1981	46,777	-	-
	2. Popis iz 1991	55,471	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	72,600	50	0.06%
	4. Aktuelna procena zajednice	72,000	50	0.06%
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	72,600	50	0.06%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	72,600	50	0.06%
	Opština Vushtrri/Vučitrn			
	1. Popis iz 1981	65,512	-	-
	2. Popis iz 1991	80,644	2,108	2.61%
	3. Aktuelna procena opštine	102,600	150	0.15%
	4. Aktuelna procena zajednice	100,000	168	0.16%
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	102,600	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	102,600	168	0.16%
Pejë/Peć	Opština Gjakovë/Đakovica			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	150,000	270	0.18%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	150,000	270	0.18%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	150,000	270	0.18%
	Opština Klinë/Klina			
	1. Popis iz 1981	54,539	906	1.6%
	2. Popis iz 1991	52,266	1,278	2.4%
	3. Aktuelna procena opštine	55,000–58,000	200	0.18 -0.17%
	4. Aktuelna procena zajednice	55,000	176	0.32%
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	55,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	55,000	200	0.36%
Prishtinë/Prishtina	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	-	-
	2. Popis iz 1991	35,570	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	50,000	4,100	8.2%
	4. Aktuelna procena zajednice	33,682	4,037	11.98%
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	40,000	3,882	9.7%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	40,000	3,882	9.7%
	Opština Gracanica/Graçanicë			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
3. Aktuelna procena opštine	20,000	50	0.25%	

Prishtinë/Priština	4. Aktuelna procena zajednice	20,000	50	0.25%	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	18,642	50	0.26%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	20,000	50	0.25%	
	Opština Lipjan/Lipljane				
	1. Popis iz 1981	57,705	-	-	
	2. Popis iz 1991	69,451	-	-	
	3. Aktuelna procena opštine	76,000	1,526	2.00%	
	4. Aktuelna procena zajednice	69,115	2,226	2.93%	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	76,000	2,075	2.73%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	76,000	2,226	2.92%	
	Opština Obiliq/Obilić				
	1. Popis iz 1981	26,595	-	-	
	2. Popis iz 1991	31,627	-	-	
	3. Aktuelna procena opštine	32,000	275	0.85%	
	4. Aktuelna procena zajednice	26,000	257	1.05%	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	30,000	325	1.08%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	30,000	325	1.08%	
	Opština Podujevë/Podujevo				
	1. Popis iz 1981	75,437	-	-	
	2. Popis iz 1991	92,946	-	-	
	3. Aktuelna procena opštine	130,000	626	0.48%	
	4. Aktuelna procena zajednice	130,000	808	0.62%	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	130,000	626	0.48%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130,000	806	0.62%	
	Opština Prishtinë/Priština				
	1. Popis iz 1981	148,656	-	-	
	2. Popis iz 1991	199,654	-	-	
	3. Aktuelna procena opštine	500,000	485	0.096%	
	4. Aktuelna procena zajednice	500,000	500	0.096%	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	500,000	485	0.096%	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	500,000	485	0.096%		
Opština Shtime/Štimlje					
1. Popis iz 1981	19,952	-	-		
2. Popis iz 1991	23,506	-	-		
3. Aktuelna procena opštine	30,000	811	2.70%		
4. Aktuelna procena zajednice	30,000	760	2.53%		
5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	29,000	811	2.79%		
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	29,000	760	2.62%		
Prizren	Opština Malishevë/Mališevo				
	1. Popis iz 1981	-	-	-	
	2. Popis iz 1991	45,669	-	-	
	3. Municipal Estimations	65,000	68	0.1%	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	65,000	-	-	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	65,000	-	-	
	Opština Prizren				
	1. Popis iz 1981	134,526	-	-	
	2. Popis iz 1991	175,413	3,963	2%	
	3. Municipal Estimations	240,000	5,322	2.2%	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	240,000	-	-	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	240,000	-	-	
	Opština Rahovec/Orahovac				
	1. Popis iz 1981	46,541	-	-	
	2. Popis iz 1991	59,877	319	0.5%	
	3. Municipal Estimations	76,577	756	1%	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-	
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	76,577	-	-	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	76,577	756	1%	

Prizren	Opština Suharekë/Suva Reka			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	63,981	167	0.2%
	3. Aktuelna procena opštine	80,000	651	0.8%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procene OEBS-a, Profil opštine za 2009.	80,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	80,000	-	-

Tabela 3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca Pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazov. (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazov. (6-15)	Zaposl. radno sposobno stanovn. (16-65)	Nezaposl. radno sposobno stanovn. (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali	
Gjilan/ Gnjilane	Ferizaj/ Uroševac	Muški	163	514		95		48	55	
		Ženski	150	443		58		43	20	
		Ukupno	313	957	25	153	2413	91	75	
	Ukupno za region		313	957	25	153	2,413	91	75	
Komentar: OEBS nije mogao da dobije sve relevantne podatke od nadležnih organa.										
Mitrovicë/Mitrovica	Mitrovicë/ Mitrovica	Muški	32	49		20	89	7		
		Ženski	19	56		9	80	14		
		Ukupno	51	105		29	169	21		
	Skenderaj/ Srbica	Muški	2	8		2	11	1		
		Ženski	4	8		0	13	1		
		Ukupno	6	16		2	24	2		
	Vushtrri/ Vučitrn	Muški	22	13	6	24	27	4		
		Ženski	24	11	5	0	59	8		
		Ukupno	46	24	11	24	86	12		
	Ukupno za region		88	148	6	39	281	31		
	Komentar: OEBS nije mogao da dobije sve relevantne podatke od nadležnih organa.									
	Gjakovë/ Đakovica	Gjakovë/ Đakovica	Muški	17	10	10		75	20	
Ženski			13	5	15		75	30		
Ukupno			30	15	25		150	50		
Klinë/Klina		Muški		7						
		Ženski		1						
		Ukupno		8						
Ukupno za region				23						
Komentar: OEBS nije mogao da dobije sve relevantne podatke od nadležnih organa.										
Pristinë/Priština	Fushë Kosovë /Kosovo Polje	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	450	550	284	20	2,605	128		
	Gracanica/ Graçanicë	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	5	15	10	1	17	2		
	Lipjan/ Lipljan	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	250	450	140	10	1,216	160		
	Obiliq/ Obilić	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	35	50	20	4	132	16		
Podujevë/ Podujevo	Muški									
	Ženski									
	Ukupno	70	100	30	6	440	162			

Prishtinë/Priština	Prishtinë/ Priština	Muški							
		Ženski							
		Ukupno	25	60	30	4	346	20	
	Shtime/ Štimlje	Muški							
		Ženski							
Ukupno		30	100	20	15	565	30		
Ukupno za region	8,623	865	1,325	534	60	5,321	518		
Komentar: OEBS nije mogao da dobije sve relevantne podatke od nadležnih organa									
Prizren	Malishevë / Mališevo	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Prizren	Muški					249		
		Ženski					313		
		Ukupno					562		
	Rahovec/ Orahovac	Muški					59		
		Ženski					54		
		Ukupno					113		
	Suharekë/ Suva Reka	Muški					25		
		Ženski					16		
		Ukupno					41		
	Ukupno za region						753		
Komentar: OEBS nije mogao da dobije sve relevantne podatke od nadležnih organa.									

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucija).
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostalo.
7. Dodatne informacije.

Gjiljan//Gjiljane	Opština Ferizaj/Uroševac	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	Osman Emimi, predsednik konsultativnog saveta za zajednice Kosova Hyzri Hasani, direktor opštinske kancelarije za zajednice Rrahman Bajrami, opštinska kancelarija za zajednice Muzafer Ramadani, opštinska kancelarija za zajednice Basri Rexhepaj, opštinska kancelarija za zajednice Fatmir Aliu, opštinska kancelarija za zajednice Jajush Avdiu, opštinska kancelarija za zajednice Bahri Shabani, opštinska kancelarija za zajednice Rexhep Bajrami, odbornik skupštine opštine Aslan Kryeziu, odbornik skupštine opštine
	3	NVO „Centar zajednice Aškalija“ u Dubravë/Dubravi – bavi se pitanjima obrazovanja, uključujući učenje engleskog jezika, kurseve kompjutera i stručno usavršavanje . NVO „Centar za razvoj i integraciju zajednice Aškalija“ – bavi se pitanjima uglavnom u vezi sa obrazovanjem. NVO „Gezimi Ynë Rinor“ – uglavnom se bavi pitanjima mladih. NVO „Hëna e Plotë“ – dobrotvorna organizacija koja se uglavnom bavi raspodelom humanitarne pomoći. NVO „Edona“ – NVO za ženska prava, uključujući neke inicijative za stvaranje prihoda. NVO „Zeri i Populit“ – NVO za razvoj kapaciteta ljudskih resursa. NGO “Edona” – women ’s rights NGO, including some income generation initiatives. NGO “Zeri i Populit” – a human resource capacity-building NGO.
4	Jednčasovni lokalni TV program za zajednice kosovskih Aškalija i Roma, finansiran od strane opštine, emitovao se prošle godine ali više ne.	

Gjiljan/Gnjilane	5	Rexhep Bajrami, lokalni predsedavajući, Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK). Danush Ademi, predsednik na nivou Kosova, Demokratski savez Aškalija (BDA). Rrahman Bajrami, lokalni predsedavajući, Demokratski savez Aškalija (BDA), sada član lokalnog ogranka predsedništva PDAK. Hazbi Kopili, NVO za ljudska prava „Demokratsko društvo“ Hafize Hajdin, NVO za prava žena „Edona“ Shani Kopili, NVO za razvoj kapaciteta „Zeri i Populit“
	6	
	7	UNDP finansira nekoliko projekata i aktivnosti usmerenih ka zajednici Aškalija u Ferizaj/Uroševcu kao što su: <ul style="list-style-type: none"> • Obezbeđivanje školske opreme za dva razreda u školi za predškolsko obrazovanje „Tefik Çanga“. • Finansiranje stipendija za 29 učenika srednjih škola i 3 stipendije za studente iz zajednice Aškalija. • Projekat za iskorenjivanje nepismenosti u zajednici Aškalija. • Obezbeđivanje torbi i školskog pribora za 100 osnovaca.
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	Milaim Ramadani, član odbora za zajednice Jedno lice zaposleno u Kosovskoj policiji kao policajac.
	3	NVO „Aškalijke za Aškalijke“, bavi se pitanjima žena, ali nije veoma aktivna. NVO „PRAM“, koji vode žene iz zajednice Aškalija, bavi se pitanjima aškalijske omladine i multietničnosti, integracije i podizanjem svesti o životnoj sredini.
	4	
	5	Bashkim Krasniqi, lider zajednice iz naselja Korriku/Sitničko Naselje u Mitrovicë/Mitrovici
	6	
	7	
	Opština Skenderaj/Srbica	
	1	Zajednica navodi da je ne zastupa nijedna posebna politička stranka
	2	Bekim Muharremi, član odbora za zajednice
	3	
	4	
	5	Bekim Muharremi, predstavnik zajednice, selo Runik/Rudnik
	6	
	7	
	Opština Vushtrri/Vučitrn	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	Adem Hoti, član odbora za zajednice
	3	
	4	
5	Shyqyri Quni, predstavnik zajednice za grad Vushtrri/Vučitrn	
6		
7		
Pejë/Peć	Opština Gjakovë/Đakovica	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	
	3	
	4	
	5	Nazmi Qafani, lider zajednice
	6	
	7	
	Opština Klinë/Klina	
	1	Nijedna politička partija ne funkcioniše u Klinë/Klini.
	2	Jedan kosovski Aškalija zaposlen u Kosovskoj policiji
	3	
	4	
	5	Gani Vrankaj, lider zajednice
	6	
7		

Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje	
1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
2	Muhamet Arifi, predsednik konsultativnog saveta za zajednice Kosova Qerim Gara, odbornik skupštine opštine Halil Qerimi, opštinska kancelarija za zajednice Bajram Marolli, opštinski centar za socijalnu zaštitu i član odbora za zajednice
3	Centar za saradnju i integraciju „Fidan Lahu“ krovna organizacija za grupe iz zajednice, koja sprovodi aktivnosti u sferi obrazovanja, zdravstvene pomoći, integracije mladih i žena NVO „Balkan Sunflowers Kosova“, bavi se obrazovanjem NVO „Zdravlje za sve“, ženske aktivnosti i kampanje podizanja svesti o zdravlju
4	
5	Qerim Gara, lider zajednice iz Fushë Kosovë/Kosova Polja Haxhere Gashi, predstavnica žena u različitim forumima.
6	
7	
Opština Gračanica/Graçanicë	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	Komentar: Nema nijednog pripadnika zajednice Aškalija u Gračanici/Graçanicë
Opština Lipjan/Lipljan	
1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
2	Fatmir Goliqi, opštinska kancelarija za zajednice
3	NVO „Udruženje mladih za ljudska prava“, „Flaka“, „Era“, „Omladinski centar Lipjan/Lipljan“ itd uglavnom se bave omladinom i aktivnostima žena.
4	
5	Lulzim Qerimi, predsednik lokalne političke stranke PDAK (Demokratska partija Aškalija Kosova)
6	
7	
Opština Obiliq/Obilić	
1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
2	Bajrush Berisha, član odbora za zajednice Nerešen zahtev zajednice Aškalija jeste da bude zastupljena u opštinskoj kancelariji za zajednice.
3	NVO „Demokratski savez Aškalija Kosova“
4	
5	Bajrush Berisha, lider zajednice Aškalija i predsednik ogranka PDAK u Obiliq/Obiliću
6	
7	
Opština Podujevë/Podujevo	
1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
2	Shaban Ahmeti, predsedavajući odbora za zajednice i član PDAK
3	NVO „Shpresa Demokratike/Demokratska nada“, NVO „Qëndrimi“ NVO „Një hap me ne/Jedan korak sa nama“ koji zastupa zajednice Roma i Aškalija, baveći se zaštitom prava zajednica, integracijom žena i aktivnostima stvaranja prihoda.
4	
5	Agim Hyseni, predsednik lokalnog NVO-a „Shpresa Demokratike/Demokratska nada“.
6	
7	
Opština Prishtinë/Priština	
1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
2	Idriz Berisha, član odbora za zajednice
3	NVO „Udruženje Aškalija za saradnju“ bavi se zaštitom prava zajednice Aškalija, integracijom žena u civilno društvo; organizuje kurseve engleskog jezika i stručno usavršavanje
4	

Prishtinë/Priština	5	Idriz Berisha, lider ogranka političke stranke PDAK. Avni Rama, lider zajednice iz naselja Kodra e Trimave/Vranjevac u Prishtinë/Prištini.
	6	
	7	
	Opština Shtime/Štimlje	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	Rahman Kadria, predsedavajući odbora za zajednice Ruzhdi Brahimi, član odbora za zajednice
	3	Aškalijski NVO „Omladinska mreža Aškalija“ ima veliko prisustvo u opštini i dobio je subvenciju organizacije „CARE International“. NVO „Prostor za mlade“ sa mladima iz zajednice kosovskih Albanaca, Roma i Aškalija. Glavne aktivnosti jesu umetničke priredbe i podrška integraciji zajednica. NVO „Jedan korak sa RAE“, podizanje svesti roditelja o obrazovanju dece
	4	
	5	Shefki Osmani, lider zajednice iz Shtime/Štimlja Rahman Kadria, lider zajednice iz sela Gjurkoc/Đurkovce
	6	
7		
Prizren	Opština Prizren	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	
	3	NVO „Inicijativa 6“, rad sa zajednicama Roma i Aškalija NVO „Durmish Asllano“, rad sa zajednicama Roma i Aškalija
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Suharekë/Suva Reka	
	1	Demokratska partija Aškalija Kosova (PDAK)
	2	Bajram Tutaj, predstavnik u opštinskom savetu za bezbednost zajednica
	3	
	4	
	5	Agim Shabani, predsedavajući odbora za zajednice
	6	
7		

1 Razvrstani podaci za svaku od zajednica Roma, Aškalija i Egipćana nisu stalno dostupni u svim kosovskim opštinama. Procena broja stanovnika sadržana u ovom Aneksu daje razvrstane podatke kad god je moguće, a izuzeci su jasno naznačeni.

2 Podatke o stanovništvu za stavke 3, 4, 5 i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednice i opštinskim zvaničnicima u periodu martu - april 2010.

3 Imajte u vidu da je popis iz 1981. godine obuhvatao Rome, ali ne i Aškalije ili Egipćane kao kategoriju zajednica, i kao takvi, dati podaci mogu predstavljati zajednice Roma, Aškalija i Egipćana zajedno. Moguće je i da su neke Aškalije registrovane kao pripadnici drugih zajednica ili pod kategorijom „ostali“.

4 Imajte u vidu da je popis iz 1991. godine obuhvatao Rome, ali ne i Aškalije ili Egipćane kao kategoriju zajednica, i kao takvi, dati podaci mogu predstavljati zajednice Roma, Aškalija i Egipćana zajedno. Moguće je i da su neke Aškalije registrovane kao pripadnici drugih zajednica ili pod kategorijom „ostali“.

5 Opštinski profili za 2009. ne sadrže razvrstane podatke za zajednicu Aškalija, te ovi podaci uključuju Rome, Aškalije i Egipćane.

Profil zajednice KOSOVSKI BOŠNJACI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Zajednica kosovskih Bošnjaka živi pretežno u regionima Prizrena i Pejë/Peći, dok manji broj njenih pripadnika živi u regionima Gjilan/Gnjilana, Mitrovicë/Mitrovica i Prishtinë/Prištine.¹ Iako uglavnom ne vezuju svoje poreklo za Bosnu i Hercegovinu, među kosovskim Bošnjacima postoji kulturna i verska povezanost sa ovom zemljom. Pripadnici zajednica kosovskih Bošnjaka su se nekada zvali i 'Muslimani' ili 'muslimanski Sloveni', veruje se da su prešli na islam tokom otomanskog perioda, nakon čega su razvili osećaj zasebnog etničkog identiteta. U prizrenskom regionu i posebno u opštini Dragash/Dragaš, podela između zajednica kosovskih Bošnjaka i Goranaca je porozna, pošto obe zajednice dele određeni broj ključnih karakteristika, a glavna karakteristika koja ih razdvaja jeste političko opredeljenje koje je objašnjeno u nastavku u Odeljku 11.² Gledajući uopšteno, zajednica kosovskih Bošnjaka uživa slobodu kretanja i uspela je, za razliku od mnogih drugih zajednica na Kosovu, da živi mirno pored zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Kao muslimani koji govore bosanski odnosno slovenski jezik prilično sličan srpskom i hrvatskom, zajednica kosovskih Bošnjaka je uglavnom imala dobre veze sa zajednicom kosovskih Srba (iz jezičkih razloga), kao i sa zajednicom kosovskih Albanaca (iz verskih razloga). Dijaspore kosovskih Bošnjaka u velikoj meri doprinosi lokalnoj privredi i ima značajan uticaj na političke stranke i lidere iz zajednice kosovskih Bošnjaka.

U regionu Gjilan/Gnjilana, 30 porodica kosovskih Bošnjaka živi u gradu Ferizaj/Uroševcu u istoimenoj opštini, i čini 0,05% stanovništva. U Mitrovicë/Mitrovici, zajednica kosovskih Bošnjaka uglavnom je dobro integrisana među većinskim stanovništvom, sa приметnim mešovitim brakovima između kosovskih Bošnjaka i kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. U opštini Mitrovicë/Mitrovica, kosovski Bošnjaci čine oko 1,1% ukupnog stanovništva, sa najvećom koncentracijom u četvrti poznatoj pod nazivom Bošnjačka mahala i drugim naseljima u severnoj Mitrovici/Mitrovicë (gde većinu čine kosovski Srbi). Oni žive u ograničenom broju i u južnoj Mitrovici/Mitrovici (gde većinu čine kosovski Albanci). U opštini Leposavić/Leposaviq, zajednica kosovskih Bošnjaka čini 1,6% ukupnog stanovništva, i živi u šest sela u kojima većinsko stanovništvo čine kosovski Srbi i u manjem broju u još četiri sela.

U regionu Pejë/Peći, zajednica kosovskih Bošnjaka živi u etnički mešovitim naseljima, u većini slučajeva zajedno sa kosovskim Albancima. Kosovski Bošnjaci čine 2,35% ukupnog stanovništva u opštini Pejë/Peć, a žive u gradu Pejë/Peći i nekoliko sela. U opštini Istog/Istok, oni čine 2,6-3,0% ukupnog stanovništva i žive u deset naselja. U opštini Deçan/Dečani, oni čine oko 0,14% ukupnog stanovništva i žive u dva sela; mali broj, odnosno 0,02%³, živi u Gjakovë/Đakovici. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica kosovskih Bošnjaka živi među kosovskim Albancima. U opštini Prishtinë/Priština, oni čine oko 0,04% ukupnog stanovništva i žive u različitim delovima grada i oko grada. U opštini Obiliq/Obilić žive u gradu i u jednom selu, i čine 0,2% ukupnog stanovništva. U opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje, tri porodice žive u naselju nastanjenim uglavnom Aškalijama, i čine oko 0,03% ukupnog stanovništva.

Zajednica kosovskih Bošnjaka je po tradiciji imala prisne odnose sa zajednicom kosovskih Albanaca i zajednicom kosovskih Srba, što joj je omogućilo relativno privilegovan položaj u dinamičnim etničkim odnosima na Kosovu.

Važeći zakon o državnim praznicima predviđa da se od 2009. godine 28. septembar proslavlja kao praznik u čast kosovskih Bošnjaka.

1 Za potpuni spisak svih naselja u kojima živi zajednica kosovskih Bošnjaka, videti Aneks Tabela 1: Naseljena mesta.

2 Za detaljnije informacije, videti Profil goranske zajednice.

3 Opština Gjakovë/Đakovica od 2009. potpada pod oblasti odgovornosti OEBS-ovog Regionalnog centra u Pejë/Peći. Stoga se u ovom drugom izdanju Profila, ova opština više ne pojavljuje u okviru regiona Prizrena.

U regionu Prizrena, zajednica kosovskih Bošnjaka čini više od 9% ukupnog broja stanovnika u opštini Prizren i živi pretežno u gradu Prizrenu i u dolini Župe/Zhupë (na istoku opštine); u opštini Dragash/Dragaš ne postoje posebni podaci na osnovu kojih bi se procenio broj kosovskih Bošnjaka, iako se neki pripadnici zajednice Goranaca izjašnjavaju kao Bošnjaci.

Ključni problemi zajednice:

- Ova zajednica je u velikom broju migrirala u zemlje zapadne Evrope (posebno mladi ljudi), kao i u Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju;
- Izuzev u Prizrenu i Pejë/Peći, gde je zajednica prisutna u značajnoj meri, migracija kosovskih Bošnjaka dovela je do pada u brojkama što preti održivosti zajednice;
- To što većina kosovskih Bošnjaka ne govori albanski jezika ostaje odlučujući faktor za osećaj nesigurnosti i nivo slobode kretanja koji uživa ova zajednica;
- Nepriznavanje kosovskih diploma o svršenoj srednjoj školi od strane zemalja u regionu otežava pristup visokom obrazovanju na maternjem jeziku zajednice;
- Zajednica ima ograničeno učešće u javnim poslovima na centralnom nivou.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

U nekim regionima, kosovski Bošnjaci vode svoje privatne firme i imaju relativno stabilnu društveno-ekonomsku situaciju, dok se u drugim regionima oslanjaju na socijalnu pomoć kao i druge zajednice.

Društveno-ekonomska situacija zajednice kosovskih Bošnjaka i dalje je teška, sa izazovima u pristupu zapošljavanju. U nekim oblastima situacija je relativno bolja nego kod drugih nevećinskih zajednica. Razlog tome je uglavnom njena integracija u kosovsko društvo i sve veća dvojezičnost. Postoje, međutim, razlike u društveno-ekonomskoj situaciji zajednice u zavisnosti od regiona na Kosovu. Zapravo, u regionu Gjilan/Gnjilana kosovski Bošnjaci vode privatne firme. Slabo su zastupljeni u javnom sektoru, sa samo četiri zaposlena kosovska Bošnjaka. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, kosovski Bošnjaci su, kao i druge zajednice, pogođeni zatvaranjem rudarskih kompleksa kao što je „Trepča/Trepça“, koja je predstavljala glavni izvor prihoda za sve zajednice u regionu. Nedostatak investicija i nezaposlenost definišu društveno-ekonomsku situaciju u ovom regionu. Na severu je zaposleno više kosovskih Bošnjaka nego na jugu, što doprinosi tendenciji da zajednica ostane severno od Ibra. U Leposaviću/Leposaviq su skoro svi industrijski objekti zatvoreni ili rade sa smanjenim kapacitetom, čime se povećava stopa nezaposlenosti. Političke tenzije u regionu i dalje predstavljaju prepreku za potencijalne ekonomske investicije i razvoj, što na isti način pogađa i kosovske Bošnjake i druge zajednice.

Među kosovskim Bošnjacima u regionu Pejë/Peći ima kvalifikovanih lekara, inženjera, nastavnika, medicinskih sestara i državnih službenika, ali nezaposlenost i dalje pogađa ovu zajednicu.

Kosovske Bošnjakinje su i dalje u posebno nepovoljnom položaju, pošto zajednica još uvek u velikoj meri smatra da je njihova uloga ograničena na brigu o kući i porodici. Mnogi kosovski Bošnjaci se oslanjaju na socijalnu pomoć, finansijsku podršku iz dijaspore, poljoprivredne aktivnosti i sezonski rad ili prodaju svojih proizvoda tokom pijačnih dana. Od 30 kosovskih Bošnjaka koji žive u opštini Gjakovë/Đakovica, jedno lice je zaposleno u Kosovskoj policiji i jedno u prosvetnom sektoru. Svi drugi oslanjaju se na socijalnu pomoć. U opštini Dečan/Dečane samo troje od 36 pripadnika ove zajednice imaju stalan posao kao opštinski službenik za zajednice, vozač školskog autobusa i policajac. Dvojica primaju penzije, a četiri porodice primaju socijalnu pomoć od kosovskih institucija. U 2009. godini, 17 kosovskih Bošnjaka prijavilo se u Zavod za zapošljavanje u Dečan/Dečanima. Većina kosovskih Bošnjaka u Istog/Istoku jesu ili zemljoradnici ili su zaposleni u prosvetnom sistemu. Kao nastavnici rade šest muškarci i 15 žena, odnosno 21 pripadnik ove zajednice. U javnoj upravi ima šestoro državnih službenika iz zajednice kosovskih Bošnjaka, odnosno trojica muškarca i tri žene.

U regionu Prishtinë/Prištine, tri kosovske Bošnjakinje su zaposlene u opštini. Štaviše, dve kosovske Bošnjakinje rade u centru za primarnu zdravstvenu negu. Drugi kosovski Bošnjaci imaju privatne firme, a starije generacije primaju penziju od Vlade Kosova. U Prizrenu, iako se ova zajednica i dalje suočava sa određenim izazovima, situacija po pitanju zaposlenosti relativno je dobra. U opštini Prizren, 24 kosovskih Bošnjaka, među kojima je šest žena, rade za opštinsku upravu. U privatnom sektoru, mnogi se bave svojom privrednom delatnošću ili građevinskim i sezonskim poslovima u Crnoj Gori. Kosovski Bošnjaci koji žive u dolini Župe/ Zhupë dobro su poznati zidari. Neki primaju pomoć od rođaka koji žive u zemljama zapadne Evrope. U Dragash/Dragašu, od 110 državnih službenika koliko ih radi u opštinskoj upravi, 36 su kosovski Bošnjaci. Ovaj broj čini 30% administracije i među njima je i jedna žena. Prema podacima regionalnog zavoda za zapošljavanje, od 58.605 (30.247 žena) lica registrovanih kao lica koja traže posao, 3651 (1772 žena) jesu kosovski Bošnjaci iz Prizrena, a 1322 (705 žena) su kosovski Bošnjaci iz Dragash/Dragaša. Regionalni

KOSOVSKE BOŠNJAKINJE U TRADICIONALNOJ ODEĆI, PREVOZE DRVA U BLIZINI UDALJENOG PLANINSKOG NASELJA GORNJE LJUBINJE/LUBINJË E EPËRME U DOLINI ŽUPA/ZHUPË (OPŠTINA PRIZREN).

zavod za zapošljavanje nudi, uglavnom mladima, stručnu obuku u trajanju od tri do šest meseci, za poslovnu administraciju, informacije i tehnologiju, turizam i obuku za automehaničara, konobara i konobaricu, osoblje bara i šefa kuhinje. Postoje i stalni regionalni centar za stručno usavršavanje koji se nalazi u Prizrenu i mobilni centri u Dragash/Dragašu. Po završetku kursa i dobijanja diplome, regionalni zavod za zapošljavanje olakšava moguće zapošljavanje. U 2009, šestoro kosovskih Bošnjaka u Prizrenu i sedmero kosovskih Bošnjaka u Dragash/Dragašu završilo je jedan od ponuđenih kurseva. U saradnji sa različitim međunarodnim organizacijama, kao što je UNDP, regionalni zavod za zapošljavanje omogućava stažiranje za lica sa visokim obrazovanjem koja traže posao, a prioritet se daje nevećinskim zajednicama i ženama. Svi kosovski Bošnjaci stariji od 65 godina starosti primaju penzije od kosovskih institucija. Neki primaju penzije i od institucija na Kosovu koje finansira Srbija.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Trenutno 37 kosovskih Bošnjakinja rade kao policajci u Kosovskoj policiji.

Iako zajednica kosovskih Bošnjaka i dalje uživa slobodu kretanja u pet regiona na Kosovu, veći broj bezbednosnih incidenata prijavljen je u opštinama severna Mitrovica/Mitrovicë i Pejë/Peć. Mete prijavljenog uznemiravanja i napada bili su i muškarci i žene. Zajednica i dalje ne učestvuje dovoljno u opštinskim forumima za bezbednost, na kojima bi moglo da se odgovori na data pitanja. Kosovski Bošnjaci, međutim, relativno su dobro zastupljeni u Kosovskoj policiji, sa 185 muškaraca i 37 žena policajaca na celom Kosovu, te čine drugu po veličini nealbansku zajednicu u ovoj službi.

Zajednica kosovskih Bošnjaka povremeno se nađe usred tenzija i čestog međuetničkog nasilja koje karakteriše severnu Mitrovicu/Mitrovicë.

U regionu Gjilan/Gnjilana, kosovski Bošnjaci su dobro integrisani u većinsku zajednicu, vrlo rano nauče da tečno govore albanski jezik i obavljaju svoje svakodnevne poslove bez straha za svoju bezbednost. Uopšteno govoreći, zajednica kosovskih Bošnjaka pozitivno gleda na Kosovsku policiju. U Kosovskoj policiji u opštini Gjilan/Gnjilane zaposlena je samo jedna kosovska Bošnjakinja. U Kosovskoj policiji koja pokriva region Ferizaj/Uroševca nema nijednog kosovskog Bošnjaka u sastavu policijske službe. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, uprkos vezama ove zajednice sa kosovskim Albancima i kosovskim Srbima i njihovoj mogućnosti da se kreću slobodno kroz severni i južni deo opštine Mitrovicë/Mitrovica, zajednica se povremeno nađe usred tenzija i čestog međuetničkog nasilja koje karakteriše ovu oblast. Kosovski Bošnjaci su bili meta i kosovskih Albanaca i kosovskih Srba koji žive na severu. Na primer, septembra 2009, nepoznata lica su napala jednog kosovskog Bošnjaka. Januara 2010, jedan kosovski Srbin, zbog spora oko imovine, zastrašivao je i vređao jednog kosovskog Bošnjaka. Marta 2010, jedna kosovska Bošnjakinja prijavila je da ju je vređao jedan kosovski Albanac kojeg je kasnije privela policija. Aprila 2010, jednu kosovsku Bošnjakinju navodno je uznemiravala kosovska Albanka koja je pretila da će ubiti nju i njenog sina ukoliko ne napuste severnu Mitrovicu/Mitrovicë. Maja 2010, jedan kosovski Bošnjak je prijavio da kosovski Srbin pretili njegovoj porodici. Juna 2010, jedna kosovska Bošnjakinja je prijavila da joj je pretio kosovski

Albanac, koji je pokušao da je prinudi da izvrši prenos imovine koju je posedovala u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Nije prijavljen nijedna bezbednosni incidenti protiv kosovskih Bošnjaka koji žive u severnoj opštini Leposavić/Leposaviq, i ova zajednica može slobodno se kreće u okviru i van svojih naselja. Zajednica kosovskih Bošnjaka je dobro zastupljena u Kosovskoj policiji u celom regionu, sa ukupno 20 policajaca raspoređenih na sledeći način: 11 u stanici u južnoj Mitrovicë/Mitrovici; četiri u severnoj Mitrovici/Mitrovicë; dvoje u Zubinom Potoku; dvoje u Leposaviću/Leposaviq; i jedan u Vushtri/Vučitrnu. Ova zastupljenost može objasniti visoki stepen poverenja u policiju, koji je izrazila ova zajednica.

U regionu Pejë/Peći, kosovski Bošnjaci uživaju zadovoljavajući nivo slobode i često komuniciraju sa kosovskim Albancima i drugim zajednicama. Međutim, kosovski Bošnjaci su i dalje meta bezbednosnih incidenata. Septembra 2009, u tri zasebna incidenta u gradu Pejë/Peći, jednog kosovskog Bošnjaka su metalnim šipkama napala dva nepoznata lica; drugi je dobio preteću tekstualnu poruku; a troje je napadnuto od strane nekoliko nepoznatih lica. Zbog spora oko imovine, dvoje kosovska Albanca je oktobra 2009. napalo jedan par iz zajednice kosovskih Bošnjaka. Napadači su kasnije uhvaćeni. Januara 2010, u gradu Pejë/Peći, nepoznato lice je poslalo preteće tekstualne poruke jednom kosovskom Bošnjaku. Marta 2010, jednog kosovskog Bošnjaka je napao i opljačkao kosovski Albanac, kojeg je Kosovska policija kasnije pritvorila i ispitala. Istog meseca je kosovsku Bošnjakinju, učenicu srednje tehničke školi u Pejë/Peći, napalo dvoje kosovskih Albanaca koji idu u istu školu. Marta, aprila i ponovo jula 2010, kosovske Bošnjake su napali kosovski Albanci u gradu Pejë/Peći. Maja 2010. uhapšena je grupa kosovskih Albanaca koja je napala jednog kosovskog Bošnjaka u gradu Gjakovë/Đakovici. Iako su mnogi od incidenata završili hapšenjem navodnih počinitelja, opština nijednom nije osudila te incidente. Zajednica kosovskih Bošnjaka zastupljena je u pet od osam policijskih stanica u regionu Pejë/Peći, sa 48 policajaca, među kojima je 11 žena. Šest kosovskih Bošnjakinja rade kao policajci u stanici u Gjakovë/Đakovici; tri u Istog/Istoku; i 31 u Pejë/Peći⁴. Pored toga, četvoro policajca iz zajednice kosovskih Bošnjaka rade u regionalnom štabu u Pejë/Peći, a dvoje kao zamenici regionalnih direktora. Kosovski Bošnjaci izrazili su svoje nezadovoljstvo učinkom Kosovske policije u tom regionu, iako multietničke policijske jedinice redovno patroliraju selima naseljenim kosovskim Bošnjacima i uživaju podršku i saradnju zajednice. Kosovski Bošnjaci ne učestvuju u tri aktivna opštinska saveta za bezbednost zajednica u Pejë/Peći, Gjakovë/Đakovici ili Deçan/Dečanima. Predstavnici zajednice su izneli svoje opredeljenje da se kosovski Bošnjaci ne etiketiraju kao posebna i otvorena nevećinska zajednica, što može objasniti njihovo odsustvo iz mehanizam za obezbeđivanje učešća zajednica. Jedna kosovska Bošnjakinja zastupala je svoju zajednicu u tim mehanizmima do izbora održanih novembra 2009. U Istog/Istoku, opštinski savet za bezbednost zajednica nije aktivan. U oblastima naseljenim kosovskim Bošnjacima nije uspostavljen nijedan lokalni odbor za javnu bezbednost.

Kosovski Bošnjaci bili su meta kako kosovskih Albanaca tako i kosovskih Srba koji žive na severu.

Iako su opštinski organi relativno aktivno radili na terenu sa kosovskim Srbima pogođenim bezbednosnim incidentima u regionu Pejë/Peći, reakcija nije bila ista u slučaju kosovskih Bošnjaka, koji su takođe bili mete napada.

⁴ Dvadesetoro Bošnjaka je raspoređeno u glavnoj stanici u Pejë/Peći; osmoro u ispostavi u Vitimiricë/Vitimirici; i troje u ispostavi u Gorazhdevcu/Gorazhdevc.

Nedovoljna zastupljenost kosovskih Bošnjaka u bezbednosnim forumima opština u kojima žive može objasniti nereagovanje opštine na incidente koji pogađaju tu zajednicu.

U regionu Prishtinë/Prištine, većina predstavnika zajednice kosovskih Bošnjaka tečno govori albanski i srpski jezik, što olakšava njihovu slobodu kretanja. U policiji radi osmoro kosovskih Bošnjaka, šest žena i dva muškarca. U tom regionu nije prijavljen nijedan veći incident usmeren protiv ove zajednice. Kosovski Bošnjaci imaju dobre odnose sa Kosovskom policijom. Opšta bezbednosna situacija zajednice kosovskih Bošnjaka u Prizrenu ostaje stabilna, a u poslednje vreme nije prijavljen nijedan veći bezbednosni incident. Sposobnost zajednice da govori albanski jezik jeste ključan faktor, koji omogućava njihovu relativno dobru slobodu kretanja. Bez obzira na to, kosovske Bošnjakinje, žene i devojčice iz udaljenih seoskih oblasti, zbog perceptivne nesigurnosti često putuju u društvu prijateljica ili rođaka. Zajednica često koristi javni prevoz do i iz grada Prizrena, dok neki koriste humanitarnu autobusku liniju koja povezuje sela u dolini Župe/Zhupë sa gradom Prizrenom. U tom regionu kao policajci rade 54 muškarca i jedna žena iz zajednice kosovskih Bošnjaka, od čega je 39 raspoređeno u glavnoj stanici u Prizrenu. Najviši policijski položaj koji zauzima neki kosovski Bošnjak u regionu jeste mesto zamenika komandira stanice u Prizrenu. Kosovski Bošnjaci su zastupljeni u opštinskom savetu za bezbednost zajednica u Prizrenu. Zajednica je takođe učestvovala u, sada uglavnom neaktivnom, lokalnom odboru za javnu bezbednost u multietničkom selu Mušnikovu/Mushnikovë (naseljenom kosovskim Albancima, kosovskim Bošnjacima i kosovskim Srbima).

3. Povratak i reintegracija

Povratak kosovskih Bošnjaka od 2008. godine ostaje na niskom nivou. UNHCR navodi neznatan porast u dobrovoljnom povratku, sa 39 u 2008. na 43 u 2009.

Opšti nedostatak ekonomske održivosti, nedovoljna podrška opštine i izazovi u pristupu obrazovnom sistemu za decu povratnike jesu glavne prepreke za povratak i reintegraciju malog broja raseljenih kosovskih Bošnjaka. Zbog bezbednosti, nedostatka ekonomskih mogućnosti i poteškoća u pristupu zapošljavanju, mnogi kosovski Bošnjaci bili su prinuđeni da napuste Kosovo tokom i nakon konflikta. Povratak je bio na niskom nivou. UNHCR je zabeležio neznatan porast broja povratnika od 2008. godine. Broj prinudnih povratka smanjio se sa 55 u 2008. na 45 u 2009, i na samo 3 u prvom tromesečju 2010.⁵ Ni u jednom kosovskom regionu nije prijavljen nijedan projekat povratka i reintegracije namenjen posebno zajednici kosovskih Bošnjaka.

U regionu Gjilan/Gnjilana, Mitrovicë/Mitrovice i Prishtinë/Prištine nema značajnog povratka kosovskih Bošnjaka, koji umesto toga i dalje odlaze uglavnom iz ekonomskih razloga. U regionu Pejë/Peći je izneto da su kosovski Bošnjaci, koji su se vratili, učinili to nezavisno od većih organizovanih projekata povratka koje su podržale institucije i organizacije. Povratnici kosovski Bošnjaci bili su u mogućnosti da povrate svoju imovinu bez većih poteškoća, iako su prijavljeni bezbednosni incidenti u vezi sa imovinskim sporovima (videti gore navedeni Odeljak 2). Jedini prijavljeni slučaj

⁵ Ibid.

prinudnog povratka u region desio se u opštini Istog/Istok, gde je, prema podacima opštinske kancelarije za zajednice, petoro kosovskih Bošnjaka vraćeno iz Luksemburga i Švedske u selo Dobrushë/Dobrusha, u kome sada žive sa rođacima. U regionu Prizrena, 13 kosovskih Bošnjaka dobrovoljno se vratilo tokom 2009.⁶ Deca povratnika u region Prizrena često imaju problema prilikom integrisanja u obrazovni sistem, s obzirom da ne znaju dobro svoj maternji jezik jer su, dok su bili raseljeni, pohađali školu na stranom jeziku.

U prvom tromesečju 2010. već je bilo 29 dobrovoljnih povratka na Kosovo, što predstavlja ohrabrujući uzlazni trend.¹

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Mesto prebivališta, dostupnost i fizički pristup od ključnog su značaja za odluku kosovskih Bošnjaka da pristupe institucijama i službama koje finansira Srbija, iako česta dvojezičnost zajednice znači da su u stanju da se obrate i kosovskim institucijama. Određeni broj kosovskih Bošnjaka, koji su nekada radili u društvenim preduzećima, i dalje prima penzije od ustanova koje finansira Srbija. Prema rečima predstavnika ove zajednice u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i Leposaviću/Leposaviq, u zdravstvenim i prosvetnim ustanovama koje finansira Srbija radi do 100 kosovskih Bošnjaka, kao i u opštinskoj službi koju finansira Srbija. Međutim, njihova radna mesta su uglavnom na srednjem nivou, dok se na rukovodećim funkcijama nalaze kosovski Srbi.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Kosovski Bošnjaci uživaju relativno dobar nivo pristupa opštinskim službama, u zavisnosti od dostupnosti i lokacije. Izazovi su i dalje prisutni, posebno u vezi sa snabdevanjem električnom energijom, odnošenjem smeća, snabdevanjem vodom za piće i funkcionalnim sistemom kanalizacije. U Mitrovicë/Mitrovici i Gjilan/Gnjilanu, kosovski Bošnjaci nemaju problema u pristupu opštinskim i komunalnim uslugama. U prvom regionu uglavnom koriste institucije i službe koje finansira Srbija, dok u drugom koriste usluge koje pruža Vlada Kosova. U opštini Pejë/Peć, zajednica kosovskih Bošnjaka i dalje se suočava sa problemima u pogledu pristupa opštinskim i komunalnim uslugama. Zajednica je pogođena kolektivnim isključenjima sa sistema za napajanje električnom energijom, iako većina stanovnika kosovskih Bošnjaka redovno plaća svoje račune. U opštini Deçan/Deçani ne postoje glavni kanizacioni sistemi u selima u kojima ova zajednica živi. Zajednica mora da koristi septičke jame i snabdeva se vodom iz bunara. U oblastima naseljenim kosovskim Bošnjacima u Pejë/Peći, usluge odnošenja smeća ne pružaju se u selima Raushic/Raušić, Treboviq/Trebović, Ozdrim/Ozrim, Tërstenik/Trstenik i Novosellë/Novoselo. U Vitimirici/Vitomiricë i gradu Pejë/Peći, kompanija „Ambienti“ sakuplja smeće samo na glavnim ulicama.

⁶ Kancelarija šefa misije UNHCR-a, Statistički pregled dobrovoljnog povratka manjina na Kosovo u periodu od 2000-2008 – poslednje informacije obuhvataju decembar 2008. Podatke koji se odnose na period od 2008-2009, timovi OEBS-a na terenu dobili su od UNHCR-a.

¹ Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini – Najnovije informacije zaključno sa krajem aprila 2010.

U Prizrenu su se kosovski Bošnjaci iz doline Župe/Zhupë, zbog zastarele mreže, suočavali sa većim prekidima u snabdevanju električnom energijom tokom zime 2009-2010. Kosovski Bošnjaci koji žive u gradu Prizrenu u daleko su boljoj situaciji i koriste redovne sisteme električne energije i vodosnabdevanja, kao i usluge odnošenje smeća. Stanovnici u udaljenim seoskim oblastima nemaju redovan pristup ovim uslugama. Stanovnici sela Rečane/Rečan, Mušnikovo/Mushnikovë i Gornje selo/Gornjasellë odbili su da plate račune za odnošenje smeća, a smeće se i dalje baca u reku. Slično goranskoj zajednici,⁷ zajednica kosovskih Bošnjaka u dolini Župe/Zhupë morala je da plaća mesečnu pretplatu od 3,50 evra za Radio-televiziju Kosova, iako ova oblast nije pokrivena njenim signalom. Pretplata je bila uključena u račune Kosovske elektroenergetske korporacije (KEK), sa čime se prestalo nakon odluke Ustavnog suda u oktobru 2009.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Kada je u pitanju zajednica kosovskih Bošnjaka, situacija u pogledu pristupa socijalnim uslugama ostaje ista. Kosovski Bošnjaci uglavnom uživaju nesmetan pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti. Kosovski Bošnjaci koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë dobijaju beneficije i usluge od institucija koje finansira Srbija. Neke opštine, kao što je opština Istog/Istok u regionu Pejë/Peći, pružaju ad hoc podršku najugroženijim porodicama. U opštini Prizren, socijalnu pomoć prima 239 porodica kosovskih Bošnjaka, dok su se mnogi drugi prijavili ali nisu ispunili uslove za dobijanje pomoći.

7. Pristup imovini i stanovanju

Kosovski Bošnjaci uživaju relativno dobar pristup imovini i stanovanju. Navodno, u Pejë/Peći, svi kosovski Bošnjaci čije su kuće uzurpirane nakon konflikta 1999, povratili su svoju imovinu i nisu naišli ni na kakve dalje probleme. Međutim, u opštini Pejë/Peć povremeno se prijavljuju bezbednosni incidenti u vezi sa imovinskim sporovima (videti navedeni Odeljak 2). Ostaju i dalje izazovi u pogledu nejednakosti između žena i muškaraca u njihovom pravu na nasleđe. Kosovske Bošnjakinje i dalje se nalaze u nepovoljnom položaju u mnogim slučajevima nasleđstva, pošto dobijaju manje u odnosu na svoje rođake, suočavaju se sa problemima prilikom upisivanja imovine na svoje ime i moraju da odustanu od svog dela u korist muških rođaka. Njihova prava jednostavno se ne poštuju i ne priznaju.

8. Pristup obrazovanju

Obrazovanje na bosanskom jeziku dostupno je u svim kosovskim regionima, izuzev u Gjilan/Gnjilanu. Iako nastavni plan za zajednicu kosovskih Bošnjaka postoji, nedostatak udžbenika i dalje otežava pravo zajednice na obrazovanje na svom maternjem jeziku. Na

⁷ Za više pojedinosti, videti profil goranske zajednice za 2010. godinu, Odeljak 5.

UČITELJ, KOSOVSKI ALBANAC, PREDAJE UČENICIMA KOSOVSKIM BOŠNJACIMA NA ALBANSKOM JEZIKU U ŠKOLI „METO BAJRAKTARI“ U REČANU/REČAN, NAJVEĆEM NASELJU KOSOVSkih BOŠNJAKA U BRDOVITOM PREDELU DOLINE ŽUPA/ZHUPË U OPŠTINI PRIZREN. ŠKOLA IMA OKO 350 UČENIKA, KOJI POHAĐAJU NASTAVU NA BOSANSKOM JEZIKU, PO NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU KOSOVA.

primer, mnogi od udžbenika predviđenih nastavnim planom za osnovno i srednje obrazovanje od 6-9. razreda nisu dostupni na bosanskom jeziku. Za višu srednju školu, od 10-13 razreda, ne postoji nijedan takav udžbenik. Pored toga, obrazovanje učenika 9. razreda i dalje se zasniva na starim izdanjima udžbenika, iako se nastavni plan promenio. Pored toga, nema dovoljno predmeta koji su specifični za zajednicu niti odgovarajućih udžbenika, preovlađuje loš kvalitet prevoda opštih knjiga na bosanski jezik, a zajednica nije zastupljena u školskoj upravi. Uprkos rezervisanim mestima na Univerzitetu u Prishtinë/Prištini i dostupnosti studija na bosanskom jeziku na fakultetima u Pejë/Peći i Prizrenu, pristup i uživanje datih mogućnosti i dalje je otežano zbog slabog poznavanja albanskog jezika učenika iz zajednice kosovskih Bošnjaka. Mnogi se opredeljuju za upis na Univerzitet u Mitrovicë/Mitrovici ili druge javne univerzitete u regionu. Ova druga opcija ostaje problematična zbog nepriznavanja kosovskih obrazovnih diploma u drugim zemljama.

U regionu Gjilan/Gnjilana, predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje nije dostupno na bosanskom jeziku. Zbog toga mala zajednica kosovskih Bošnjaka u opštini Ferizaj/Uroševac pohađa nastavu na albanskom jeziku. U južnom delu opštine Mitrovicë/Mitrovica, kosovski Bošnjaci pohađaju osnovne i srednje škole u skladu sa kosovskim nastavnim planom i programom. Institucije zapošljavaju nastavnike kosovske Bošnjake koji drže nastavu na bosanskom jeziku, uprkos malom broju upisane dece iz zajednice kosovskih Bošnjaka. U severnom delu Mitrovicë/Mitrovicë i Leposaviću/Leposaviq, kosovski Bošnjaci pohađaju škole koje rade po srpskom nastavnim planu i programu i slušaju nastavu na srpskom jeziku. U regionu Pejë/Peći, obrazovanje na bosanskom jeziku uglavnom je dostupno u svim opštinama u kojima ova zajednica živi. U Gjakovë/Đakovici, oko 20 dece iz zajednice kosovskih Bošnjaka upisano je u škole u kojima se nastava drži na albanskom jeziku. U Pejë/Peći, 473 dece školskog uzrasta iz zajednice kosovskih Bošnjaka pohađa sedam mešoviten osnovnih škola (dve škole nalaze se u gradu Pejë/Peći, dok meštani sela Vitimirica/Vitomiricë, Zlliperk/Zlopek, Treboviq/Trebović, Orasje/Orašje i Novosellë/Novoselo, imaju po jednu školu). Svi pohađaju

Iako je obrazovanje na bosanskom jeziku uglavnom dostupno i pripremljen je nastavni plan za nastavu na bosanskom jeziku, nedostatak knjiga na bosanskom jeziku otežava ovoj zajednici uživanje prava na obrazovanje.

U ruralnim oblastima, devojčice iz zajednice kosovskih Bošnjaka često napuštaju školu rano, zbog tradicije i društveno-ekonomskih ograničenja. Mnoge devojčice se prisilno udaju po završetku obaveznog obrazovanja.

srednje obrazovanje u gradu Pejë/Peći. U Istog/Istoku, deca u dobi od 6 do 15 godina pohađaju obavezno obrazovanje u multietničkoj školi koja se nalazi u selu Dobrushë/Dobruši, a dalje školovanje nastavljaju u opštini Pejë/Peć. U Deçan/Dečanima, gde obrazovanje na bosanskom nije dostupno, opština prevozi učenike osnovne škole u Pejë/Peć, uključujući i dvoje dece iz sela Rastavicë/Rastavice i još petoro iz sela Prapaqan/Prapaçana.

Učenici kosovski Bošnjaci, pored svog maternjeg jezika, uglavnom uče i albanski jezik, i ostvaruju potpunu interakciju sa decom iz drugih zajednica.

U regionu Prishtinë/Prištine, nastava na bosanskom jeziku drži se u opštini Prishtinë/ Priština, ali ne i u Obiliq/Obiliću i Fushë Kosovë/Kosovu Polju u kojima ova zajednica živi. Poledica toga je da se deca iz zajednice kosovskih Bošnjaka upisuju u škole koje finansira Srbija u onim opštinama u kojima nastava na bosanskom jeziku nije dostupna. U osnovnu školu „Naim Frashëri“ u gradu Prishtinë/Prištini upisano je, od prvog do devetog razreda, 29 učenika kosovskih Bošnjaka koji pohađajući nastavu na bosanskom jeziku. Dvanaestoro učenika pohađa nastavu na albanskom jeziku u srednjoj školi „Sami Frashëri“ u tom gradu. U opštini Obiliq/Obilić, dvoje učenika kosovskih Bošnjaka pohađa osnovnu školu „Branko Radičević“ (srpski nastavni plan i program), a jedna učenik pohađa nastavu na albanskom jeziku u osnovnoj školi „Pandeli Sotiri“. Troje dece iz zajednice kosovskih Bošnjaka iz sela Mazgit/Mazgit u opštini Obiliq/Obilić pohađa nastavu na bosanskom jeziku u gradu Prishtinë/Prištini, dok drugo dvoje pohađa školu koja radi po srpskom nastavnom planu u gradu Obiliq/Obiliću. Pored toga, troje studenata kosovskih Bošnjaka sluša predavanja na albanskom jeziku na Univerzitetu u Prishtinë/Prištini. U regionu Prizrena, osnovno i srednje obrazovanje na bosanskom jeziku dostupno je u opštinama Dragash/Dragaš i Prizren, a ova druga zajednici nudi i predškolsko obrazovanje na bosanskom jeziku. U opštini Dragash/Dragaš, 145 učenika pohađa nastavu na bosanskom jeziku od predškolskog pa do nižeg srednjeg obrazovanja (103 učenika u selu Kruševo/Krushevë, 28 u Restelici/Restelicë, 12 u Brodu i dvoje u Dragash/Dragašu). Pedesetoro pohađa više srednje obrazovanje u gradu Dragash/Dragašu. Iako se devojčice iz zajednice kosovskih Bošnjaka nalaze među 145 onih koji pohađaju obavezno obrazovanje, nijedna nije došla do višeg srednjeg obrazovanja. U opštini Prizren, u predškolskim, osnovnim i srednjim školama ima 237 nastavnika kosovskih Bošnjaka i 3.091 učenika iz te zajednice.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Zajednica kosovskih Bošnjaka ne suočava se sa većim preprekama u pristupu zdravstvenim uslugama na Kosovu, ali kao i druge zajednice ima problema u fizičkom pristupu zdravstvenim ustanovama iz udaljenih oblasti i sa pružanjem usluga lošeg kvaliteta. U Mitrovicë/Mitrovici, kosovski Bošnjaci mogu da koriste usluge zdravstvenog centra u južnoj Mitrovicë/Mitrovici, koji pruža usluge vanbolničkog lečenja. Za bolničku negu, moraju da putuju u bolnicu u Prishtinë/Prištini ili regionalnu bolnicu i zdravstveni centar u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Medicinske sestre iz zajednice kosovskih Bošnjaka rade u obe zdravstvene ustanove, na severu i na jugu. U Leposaviću/Leposaviq, zajednica kosovskih Bošnjaka u selu Vraçevu/Vraçevë oslanja se na staru kliniku za vanbolničko

lečenje koju finansira Srbija, kao i na zdravstveni centar u gradu Leposaviću/Leposaviq koji pruža sveobuhvatne zdravstvene usluge. U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica kosovskih Bošnjaka uživa potpuni pristup primarnoj i sekundarnoj zdravstvenoj nezi koju pružaju zdravstveni centri. Usluge sekundarne zdravstvene nege pruža i regionalna bolnica u Ferizaj/Uroševcu.

Zajednica kosovskih Bošnjaka uživa dobar pristup i zdravstvenim službama u regionu Pejë/Peći. U opštini Deçan/Dečani, zajednica kosovskih Bošnjaka dobija usluge primarne zdravstvene nege od zdravstvenih centara a usluge sekundarne zdravstvene nege od regionalne bolnice u Pejë/Peći. Glavna zabrinutost odnosi se na medicinske troškove. U opštini Pejë/Peć, kosovski Bošnjaci koriste usluge zdravstvenih centara u gradu Pejë/Peći, u Baranë/Baranama i Vitimirici/Vitomiricë. Lekar kosovski Bošnjak žalio se na nedostatak osoblja, posebno u zdravstvenim centrima u Vitimirici/Vitomiricë i naselju Dardania/Brzenik. U regionu Prizrena, postoje zdravstvene ustanove u većini sela naseljenih kosovskim Bošnjacima u dolini Župe/Zhupë. Glavni zdravstveni centar u ovoj oblasti nalazi se u selu Reçanu/Reçan i u njemu rade dva lekara porodične medicine i jedan zubar. Osim jedne medicinske sestre u centru za primarnu zdravstvenu zaštitu u selu Reçane/Reçan, svi zaposleni u zdravstvenim ustanovama u dolini Župe/Zhupë jesu muškarci, što ograničava pristup zdravstvenoj nezi za žene koje žive u ovom ruralnom i tradicionalnijem delu regiona. Uprkos većim medicinskim i troškovima prevoza, žene više vole da odu na pregled kod doktorke u gradu Prizrenu. Tokom 2008. i 2009, pokušaj da se na svake dve nedelje pružaju ginekološke usluge na zahtev žena u toj oblasti nije uspeo da izazove veću zainteresovanost u zajednici, iako je ginekolog bila žena. Mnoge kosovske Bošnjakinje umesto toga opredeljuju se za odlazak u grad Prizren gde imaju veću anonimnost i mogućnosti da takve usluge koriste na mnogo diskretniji način. Postoji samo jedna privatna apoteka u Reçanima/Reçan u kojoj ljudi mogu da kupe potrebne lekove, a cene su više nego u gradu Prizrenu. Kosovski Bošnjaci takođe imaju pristup zdravstvenim strukturama, koje finansira Srbija, u selima Mušnikovo/Mushnikovë i Sredska/Sredskë. Kosovski Bošnjaci koriste usluge regionalne bolnice, koja pruža sekundarnu zdravstvenu negu, uključujući bolničko lečenje. Za ozbiljne zdravstvene probleme, odlaze u Beograd gde postoje bolje ustanove i gde zajednica može lakše da komunicira na bosanskom jeziku zbog njegove sličnosti sa srpskim jezikom.

10. Pristup pravosuđu

U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica kosovskih Bošnjaka ima potpuni pristup sudovima i pravnim službama. Međutim, nijedan kosovski Bošnjak nije zaposlen kao sudija ili tužilac u opštini Ferizaj/Uroševac. Pristup pravosuđu ostaje problematičan za zajednicu kosovskih Bošnjaka u Mitrovicë/Mitrovici. To je problem i za druge zajednice, zbog delimičnog funkcionisanja sudova od februara 2008. U opštini Pejë/Peć, neki kosovski Bošnjaci su rekli da nemaju poverenje u agencije za sprovođenje zakona, tvrdeći da se odluke suda odlažu i da su čak pristrasne. U regionu Prishtinë/

Prištine, kosovski Bošnjaci uživaju podjednak pristup sudovima i pravnim službama. Okružni biro za pravnu pomoć, koji funkcioniše u Prishtinë/Prištini, pruža besplatnu pravnu pomoć licima u nepovoljnom finansijskom položaju u građanskim i upravnim parnicama na bosanskom jeziku. U sudu za prekršaje radi jedna kosovska Bošnjakinja. Sedmoro sudija iz zajednice kosovskih Bošnjaka i jedan tužilac kosovski Bošnjak rade u sudovima u regionu Prizrena, dok zajednica ima pristup sudovima i pravnim službama na nivou koji se može uporediti sa drugim zajednicama.

11. Učešće u javnim poslovima

Postojeći jaz u okviru političke elite zajednice kosovskih Bošnjaka i dalje negativno utiče na učešće ove zajednice u regionu Prizrena.

Zajednica kosovskih Bošnjaka prilično je dobro zastupljena u javnom životu u poređenju sa drugim nealbanskim zajednicama. Na centralnom nivou, zajednica je obezbedila pet mesta u Skupštini Kosova i funkcije zamenika ministra za lokalnu upravu i zamenika ministra za obrazovanje, nauku i tehnologiju. Pored toga, tri mesta su rezervisana za kosovske Bošnjake u konsultativnom savetu za zajednice, savetodavnom telu koje funkcioniše pod pokroviteljstvom kancelarije predsednika Kosova. Uprkos lobiranju lidera zajednice, nije došlo do uspostavljanja opština sa bošnjačkom većinom u i oko sela Rečane/Recan (opština Prizren) i Vitomirica/Vitomiricë (opština Pejë/Peć). Međutim, to nije negativno uticalo na učešće zajednice u javnom životu na lokalnom nivou, što je inače slučaj u svim opštinama u kojima ova zajednica živi. Kosovske Bošnjakinje relativno su dobro zastupljene i imaju 40% mesta (dva od ukupno pet mesta koja pripadaju kosovskim Bošnjacima) u Skupštini Kosova, preko 40% u opštinskim odborima za zajednice, ali samo 22% mesta u skupštinama opština pripada ovoj zajednici. Kosovski Bošnjaci imaju istaknute funkcije u zakonodavnom i izvršnom ogranku i skupštini, u opštinama gušće naseljenim kosovskim Bošnjacima u Prizrenu, Pejë/Peći i Dragash/Dragašu. Zajednicu kosovskih Bošnjaka zastupa Koalicija VAKAT, koja podržava potpunu integraciju zajednice u kosovske javne institucije zajedno sa promovisanjem bošnjačkog identiteta, i obrazovanje na bosanskom jeziku po kosovskom nastavnom planu i programu. Međutim, nedostatak saradnje između koalicije VAKAT i goranske

LOKALNA RADIO STANICA KOSOVSKIH BOŠNJAKA „HAYAT” U VITOMIRIČE/VITOMIRICI, U OPŠTINI PEJË/PEĆ, EMITUJE PROGRAM NA BOSANSKOM JEZIKU.

stranke (GIG, Građanska Inicijativa Gore) učinio je težim imenovanja predstavnika nevećinske zajednice, negativno utičući na učešće obe zajednice. Goranska stranka u većoj meri podržava opštinska tela koja finansira Srbija, i zalaže se za pohađanje škola koje finansira Srbije, sve dok ne postoji nikakav kosovski nastavni plan koji se predaje na srpskom jeziku.⁸ Radio-televizija Kosova (RTK) svakog dana emituje 15-minutne vesti, a jednom nedeljno jednočasovni dokumentarni program, na bosanskom jeziku.

U Ferizaj/Uroševcu u regionu Gjilan/Gnjilana, veoma mala zajednica kosovskih Bošnjaka nije zastupljena u opštinskim strukturama. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, kosovski Bošnjaci su zaposleni u opštinskim institucijama u severnoj i južnoj Mitrovicë/Mitrovici i opštini Leposavić/Leposaviq. Kosovski Bošnjaci obavljaju funkcije političara, državnih službenika i aktivista u zajednici, i obično učestvuju u inicijativama koje okupljaju zajednica u javnim forumima. Zajednica kosovskih Bošnjaka zastupljena je u odboru za zajednice u opštini Mitrovicë/Mitrovica, kojim predsedava kosovski Bošnjak. Dvoje kosovskih Bošnjaka radi u opštinskoj kancelariji za zajednice. U Leposaviću/Leposaviq, u opštini radi troje kosovskih Bošnjaka, iako ne na funkcijama odlučivanja. U regionu Mitrovicë/Mitrovice ne postoji nijedan medij konkretno namenjen zajednici kosovskih Bošnjaka. Jedina medijska kuća koja emituje program za kosovske Bošnjake jeste kosovski javni servis RTK. U opštini Pejë/Peć, od 21 radnog mesta na kojima se nalaze pripadnici nealbanskih zajednica, deset pripada kosovski Bošnjacima, uključujući tri žene. Dva kosovska Bošnjaka i jedna kosovska Bošnjakinja imaju mesta u skupštini opštine, funkciju šefa opštinske kancelarije za zajednice i funkciju zamenika predsedavajućeg skupštine opštine. Predstavnici zajednice izrazili su zainteresovanost za svoju veću zastupljenosti u opštinskim telima. Opština ne sprovodi dovoljno aktivnosti na terenu, a zajednica ovu činjenicu smatra štetnom po svoje učešće u javnom životu. Kosovski Bošnjaci su zastupljeni i u odborima za zajednice u svim opštinama regiona u kome žive. Kosovski Bošnjak takođe se nalazi na čelu opštinske kancelarije za zajednice u opštini Istog/Istok. Opštinska kancelarija za zajednice u potpunosti je bila aktivna u organizovanju periodičnih poseta ruralnim oblastima naseljenim ovom zajednicom, posebno u Deçan/Dečanima i Istog/Istoku. U regionu Pejë/Peći, kosovski Bošnjaci se oslanjaju na lokalnu stanicu „Radio Peja“, koja emituje desetominutni dnevni program i polučasovni nedeljni program na bosanskom jeziku i „Radio Hayat“, javni radio koji emituje program na bosanskom jeziku. Ne postoje elektronski mediji ili novine za tu zajednicu.

U regionu Prishtinë/Prištine, imajući u vidu trenutno malobrojnu zajednicu kosovskih Bošnjaka, nivo zastupljenosti i učešća u srazmeri je sa veličinom zajednice, sa po jednim predstavnikom u opštinskim odborima za zajednice u Prishtinë/Prištini i Obiliq/Obiliću. Glavne političke subjekte kosovskih Bošnjaka predvode njihovi štabovi u Prishtinë/Prištini. Međutim, u tom regionu nije aktivna nijedna organizacija civilnog društva iz zajednice. U opštini Prizren, kosovski Bošnjaci su dobro zastupljeni kako u zakonodavnom tako i u izvršnom ogranku. Troje od 41 odbornika skupštine opštine, direktor za kulturu, omladinu i sport, zamenik

U opštini Pejë/Peć, bošnjačka Stranka demokratske akcije (SDA) neuspešno je predložila da njen član bude zamenik predsednika opštine za zajednice nakon lokalnih izbora održanih novembra 2009, što je izazvalo određenu frustraciju u okviru zajednice. Partija je podnela zahtev Ustavnom sudu da preispita zakonitost odluke o imenovanju kosovskog Egipćanina na datu funkciju.

⁸ Stranka podržava i potpunu integraciju goranske zajednice u kosovsko društvo sa goranskim nacionalnim identitetom, i srpskim kao njenim maternjim jezikom.

predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice i šef opštinske kancelarije za zajednice, dolaze iz zajednice kosovskih Bošnjaka.⁹ Jedna kosovska Bošnjakinja zastupa zajednicu u opštinskoj kancelariji za povratak, a zajednica je zastupljena i u odboru za politiku i finansije, odboru za zajednice i nekoliko drugih opštinskih odbora. Čak i sa ovako širokom zastupljenošću, sprovedeno je samo nekoliko terenskih aktivnosti namenjenih zajednici kosovskih Bošnjaka. U 2009. godini, i imajući u vidu lokalne izbore, sproveden je određen broj aktivnosti na terenu i sa centralnog i sa lokalnog nivoa, koje su bile namenjene kosovskim Bošnjacima. U opštini Dragash/Dragaš, zajednicu kosovskih Bošnjaka u izvršnom ogranku zastupa zamenik predsednika opštine za zajednice. U zakonodavnom sektoru, tu zajednicu zastupaju dvoje odbornika skupštine opštine i zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice. U državnoj službi, kosovski Bošnjaci se nalaze na mestu direktora za katastar, urbanizam i planiranje i direktora za inspekciju.¹⁰ Pored toga, zajednica ima dva predstavnika u odboru za zajednice.

12. Upotreba jezika

Dana 4. juna 2010, sastanak odbora za zajednice u opštini Dečan/Dečani održan je bez prevoda. Član kosovski Bošnjak stoga nije mogao aktivno da učestvuje u diskusijama. Značajno je to što je opštinski službenik za povratak obavljao ulogu prevodioca kako bi se nadomestio ovaj nedostatak.

Bosanski jezik je priznat kao jezik u službenoj upotrebi u opštinama Pejë/Peć, Prizren, Istog/Istok i Dragash/Dragaš. Zakon o upotrebi jezika utvrđuje jezička prava zajednica koje uživaju ovaj status i konkretne obaveze opština. To obuhvata obavezu obezbeđivanja usmenog i pismenog prevoda, opštinskih usluga i dokumenata na bosanskom jeziku po potrebi.

Kosovski Bošnjaci u gradu Ferizaj/Uroševcu, (region Gjilan/Gnjilana), govore bosanski ne samo privatno, već ga sve slobodnije govore i u javnosti. Mladi kosovski Bošnjaci odlično vladaju albanskim jezikom. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, kosovski Bošnjaci i dalje nesmetano koriste svoj jezik u javnosti, uključujući i komunikaciju sa opštinskim vlastima u severnoj Mitrovici/Mitrovicë i Leposaviću/Leposaviq, gde većina stanovnika govori srpski. Kosovski Bošnjaci koriste svoj maternji jezik slobodno na javnim mestima u svim opštinama u regionu Pejë/Peći, izuzev u Gjakovë/Đakovici, gde malobrojnost te zajednice i želja kosovskih Bošnjaka da se integrišu znači da više vole da govore albanskim jezikom u javnosti. U opštini Pejë/Peć, aktivnosti javnog informisanja objavljuju se na bosanskom jeziku, a po potrebi se obezbeđuje usmeni i pismeni prevod; iako broj prevedenih dokumenata i njihov kvalitet nisu zadovoljavajući. U opštini Istog/Istok, bosanski jezik je jezik u službenoj upotrebi. U opštini Dečan/Dečani, kosovski Bošnjaci mogu da se obraćaju i dobijaju odgovore od opštinskih zvaničnika na svom maternjem jeziku. Kosovski Bošnjaci imaju tendenciju da nauče albanski jezik i komuniciraju sa većinskom zajednicom, dok kosovske Bošnjakinje ne govore albanski i stoga su izolovanije. Nikakva nova događanja nisu zabeležena u Prishtinë/Prištini, gde – u zavisnosti od konteksta i sagovornika – kosovski Bošnjaci u javnosti koriste bosanski ili albanski jezik. Kvalitet i količina dokumenata prevedenih na srpski jezik – i samim tim pristupačnih kosovskim Bošnjacima – od strane opštine prihvatljivi su, iako su pomenute poteškoće u dobijanju lekarskih usluga na maternjem jeziku.

9 Dva najveća suparnička politička subjekta kosovskih Bošnjaka, Koalicija VAKAT i novoustanovljena Nova demokratska stranka (NDS), stupila su u koaliciju sa Demokratskom partijom Kosova (PDK).

10 Partije koje su poznate po tome da zastupaju bošnjačku zajednicu osvojile su tri mesta u skupštini opštine. Međutim, Stranku demokratske akcije (SDA), tipičnu bošnjačku stranku, zastupa jedan odbornik, koji tvrdi da deluje u ime goranske a ne zajednice kosovskih Bošnjaka.

U opštini Prizren, organi vlasti poštuju status bosanskog kao službenog jezika. Većina javnih natpisa ispisana je na bosanskom jeziku, a najzvaničniji dokumenti dostupna su na maternjem jeziku ove zajednice. Tokom zvaničnih sastanaka skupštine opštine uvek se obezbeđuje prevod na bosanski jezik. Međutim, odbornici iz zajednice kosovskih Bošnjaka i kosovskih Turaka podneli su 2008. zajedničku žalbu protiv opštine, u kojoj su tvrdili da grb opštine ne odražava raznolikost opštine, pošto je konkretno isključivao bosanski i turski jezik. Nakon određenog broja neuspešnih pokušaja da se reši ovaj problem na lokalnom i ministarskom nivou, zajednica je uložila podnesak Ustavnom sudu, koji je marta 2010. doneo konačnu odluku u njihovu korist. Sud je utvrdio da je došlo do povrede prava bošnjačke zajednice na čuvanje, održavanje i promovisanje svog identiteta, te naložio opštini da izmeni svoj statut i grb u roku od tri meseca od donošenja presude, odnosno do 18. juna 2010. Dva dana pre tog roka, 16. juna 2010, Sud je odobrio zahtev opštine da se produži rok za izvršenje odluke za dodatnih 90 dana, kako bi se skupštini opštine dalo više vremena da pronađe način da prekine aktuelni politički zastoje koji je sprečavao izvršenje odluke. Tokom ovog perioda, lokalni mediji i javno mnjenje u opštini odgovorili su negativno na presudu, navodeći da je grb sveobuhvatan i optužujući političke stranke kosovskih Bošnjaka i kosovskih Turaka da unose razdor.

13. Kulturno/verskog nasleđe i slobode

Na Kosovu nema posebnih objekata kulturnog ili verskog nasleđa kosovskih Bošnjaka. U Mitrovicë/Mitrovici, jedini objekat od interesa jeste džamija u selu Rvatska/Rëvatskë, koja je 1938. spaljena do temelja. U 2005, uz spoljnu finansijsku pomoć, zajednica je počela sa njenom ponovnom izgradnjom i, iako još uvek nije završena, džamija je ponovo u upotrebi. U regionu Pejë/Peći, imam džamije u selu Dobrushë/Dobruši, Istog/Istok, jeste kosovski Bošnjak. Štaviše, zajednica je pokušala tokom poslednje tri godine da organizuje kongres Bošnjaka, koji bi okupio kosovske Bošnjake koji

„PELIVANI”, TRADICIONALNO TAKMIČENJE U SNAZI KOSOVSKIH BOŠNJAKA U GORNJEM LJUBINJU/ LUBINJË E EPERMË U DOLINI ŽUPA/ ZHUPË (OPŠTINA PRIZREN).

žive na Kosovu i u inostranstvu. Međutim, podele i neslaganja u zajednici sprečili su njegovo održavanje. Kulturno nasleđe zajednice uglavnom je predstavljeno kroz njeno versko nasleđe, koje dele sa drugim muslimanskim zajednicama na Kosovu. Dva najznačajnija verska događaja jesu jednomesečni ramazanski post, koji se završava sa ramazanskim Bajramom, i kurban Bajram, koji se slavi otprilike dva meseca kasnije. Kosovski Bošnjaci obeležavaju 28. septembar kao zvanični praznik kosovskih Bošnjaka u skladu sa Zakonom o praznicima. U 2009, predstavnici političkih stranaka i civilnog društva dobili su podršku za obeležavanje ovog dana različitim kulturnim aktivnostima, uključujući proslavu 10. godišnjice obrazovanja na bosanskom jeziku na Kosovu.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Kosovski Bošnjaci su relativno dobro integrisani u kosovsko društvo, i učestvuju u čestom i otvorenom dijalogu sa svim zajednicama.

Kosovski Bošnjaci i dalje imaju dobre odnose sa većinskim zajednicama u opštinama u kojima žive, bez obzira da li se radi o kosovskim Albancima ili kosovskim Srbima. Delimični razlog tome su verske i jezičke karakteristike koje zajednica deli sa kosovskim Albancima odnosno kosovskim Srbima. Zajednica kosovskih Bošnjaka relativno je dobro integrisana u kosovsko društvo i učestvuje u čestom i otvorenom dijalogu sa svim zajednicama. U opštini Ferizaj/Uroševac (region Gjilan/Gnjilana) ne postoje nikakve opštinske i/ili inicijative civilnog društva za promovisanje dijaloga između većinske i zajednice kosovskih Bošnjaka ili njihovog učešća u javnim poslovima. Zajednica kosovskih Bošnjaka u regionu Mitrovicë/Mitrovice i dalje ima dobre odnose sa kosovskim Albancima i kosovskim Srbima u opštinama u kojima žive. U regionu Pejë/Peći, zajednica je takođe relativno dobro integrisana i slobodno komunicira sa svim drugim zajednicama. Međutim, žene i devojke u nekim udaljenim oblastima ne poseduju isti stepen poznavanja albanskog jezika, što otežava njihovo učešće i komunikaciju sa većinom. Kosovski Bošnjaci se ne uključuju u inicijative za dijalog između zajednica, koje sprovode opštine ili civilno društvo u Dečanima Deçan, Pejë/Peći ili Istog/Istoku. Većina tih aktivnosti za

MULTIETNIČKI KAFIĆ U BOŠNJAČKOJ MAHALI, U SEVERNOJ MITROVICI/ MITROVICË, KOJEG POSEĆUJU KOSOVSKE BOŠNJACI, KOSOVSKE ALBANCI I KOSOVSKE SRBI NASTANJENE U, I OKO NASELJA.

dijalog između zajednica usmerena je na kosovske Srbe u sklopu projekata za povratak i reintegraciju, iako bi trebalo napomenuti da se zajednica kosovskih Bošnjaka oseća najviše integrisanom i prijavljuje veoma malu potrebu za terenskim aktivnostima posebno namenjenim ovoj zajednici.

U regionu Prishtinë/Prištine nisu organizovane nikakve opštinske ili inicijative građanskog društva koje posebno promovišu dijalog između zajednica i učešće kosovskih Bošnjaka. Međutim, u regionu Prizrena, zajednica je bila aktivnija. U opštini Prizren, zajednica je aktivno učestvovala u aktivnostima za dijalog između zajednica, koje je podržala opština. Multietnički NVO „Integracioni centar za etničke zajednice – ICEC“ organizovao je česte okrugle stolove o različitim temama od interesa za nevećinske zajednice, kao što su upotreba jezika i obrazovanje zajednice, prvenstveno uz učešće zajednica kosovskih Bošnjaka i kosovskih Turaka. U gradu Prizrenu, kosovski Bošnjaci saraduju sa kosovskim Turcima, Romima, Aškalijama i Egipćanima na različitim pitanjima koja zabrinjavaju nevećinske grupe. Odbornici iz zajednice kosovskih Bošnjaka i kosovskih Turaka takođe dobro saraduju i često dele zajedničke stavove o pitanjima od interesa za obe zajednice. U Dragash/ Dragašu, civilno društvo ove zajednice takođe učestvuje u okruglim stolovima i drugim inicijativama, kad god se one sprovode.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Table 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica kosovskih Bošnjaka
Gjilan/ Gnjilane	Ferizaj/Uroševac	Grad Ferizaj/Uroševac
Mitrovicë/Mitrovica	Leposavić/Leposaviq	Vračevo/Vraçevë, Rvatska/Hrvatska, Gornji Kaljin/Kalin i Epërm, Donji Kaljin/Kalin i Ulët, Berberište/Berberishtë, Vrba/Vërb
	Mitrovicë/Mitrovica	Bosniak Mahalla, severni deo Mitrovice/Mitrovicë
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Prapaqan/Prapaçane, Rastavicë/Rastavica
	Gjakovë/ Đakovica	Grad Gjakovë/Đakovica
	Istog/Istok	Dobruša/Dobrushë, Banjë/Banja, Lubovë/Ljubovo, Baicë/Banjica, Kashicë/Kašica, Gjurrakoc/Đurakovac, Veriq/Verić, Kovragë/Kovrage, Lukavac i Begut/Begov Lukavac, Prigodë/Prigoda
	Pejë/Peć	Grad Pejë/Peć, Vitomiricë/Vitomerica, Poçestë/Počešće, Raushiq/Raušić, Treboviq/Trebović, Ozdrim/Ozrim, Tërstenik/Trstenik, Novosellë/Novo Selo
Prishtinë/ Priština	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	Grad Fushë Kosovë/Kosovo Polje
	Obiliq/Obilić	Grad Obiliq/Obilić, sela Mazgit/Mazgit i Plemetin/Plemetina ¹
	Prishtinë/ Priština	Grad Prishtinë/Priština
Prizren	Dragaš/Dragash	Grad Dragash/Dragaš, Rapqë /Rapča, Kërstec/Krstac, Lubovishtë/Ljubovište, Leshtan/Lještane, Radesh/Radeša, Kukjan/Kukaljane, Dikancë/Dikance, Baçkë/Bačka, Brod/Brod, Mlikë/Mlike, Vranishtë/Vranište, Gilloboçicë/Globočica, Orqushë/Orćuša, Zlipotok/Zlipotok, Krushevë/Kruševo, Restelicë/Restelica
	Prizren	Grad Prizren, Donje Ljubinje/Lubinjë e Poshtinë, Drajčići/Drajčić, Gornje Ljubinje/Lubinjë e Epermë, Gornje Selo/Gornjasellë, Grnçare/Grnçar, Jablanica/Jabllanicë, Lokvica/Lokvicë, Lubizhdë/Ljubižda, Manastirica/Manastiricë, Mušnikovo/Mušnikovë, Nebregoshtë/Nebregoshtë, Novo Selo/Novosellë, Planjane/Pllanjan, Pousko/Pouskë, Reçane/Reçan, Skorobište/Skorobishtë

Table 2: Procena broja stanovnika²

Gjilan/ Gnjilane	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
	Opština Ferizaj/Uroševac			
	1. Popis iz 1981 ³	81,372	-	-
	2. Popis iz 1991	113,668	1,475	1.3%
	3. Aktuelna procena opštine	160-170,000	68	0.0004%
	4. Aktuelna procena zajednice	160-170,000	68	0.0004%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	160-170,000	68	0.0004%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	160-170,000	68	0.0004%	

Mitrovicë/Mitrovica	Opština Leposavić/Leposaviq			
	1. Popis iz 1981	16,906	-	-
	2. Popis iz 1991	16,395	770	4.7%
	3. Aktuelna procena opštine	19,000	561	2.9%
	4. Aktuelna procena zajednice	15,000	500	3.3%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	18,600	240	1.3%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	18,000	300	1.6%
	Opština Mitrovicë/Mitrovica			
	1. Popis iz 1981	87,981	-	-
	2. Popis iz 1991	104,885	5,205	5%
	3. Aktuelna procena opštine	130,000	850 (sever) 45 (jug)	0.7%
	4. Aktuelna procena zajednice	20,000 (sever) 110,000 (jug)	1,000 (sever) 470 (jug)	1.1%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	110,000 (jug) 20,000 (sever)	2,000-3,000 (sever + jug)	1.5-2.3%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130,000	1,500	1.1%
Pejë/Peć	Opština Deçan/Dečane			
	1. Popis iz 1981	40,640	217	0.53%
	2. Popis iz 1991	49,000	248	0.50%
	3. Aktuelna procena opštine	-	50	-
	4. Aktuelna procena zajednice	60,000	50	0.08%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	35,000	50	0.14%
	Opština Gjakovë/ Đakovica			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	150,000	30	0.02%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	-	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	-	-	-
	Opština Istog/Istok			
	1. Popis iz 1981	50,104	3,545	7.0%
	2. Popis iz 1991	57,261	4,070	7.1%
	3. Aktuelna procena opštine	56,000-64,000	1,507	2.6-2.3%
	4. Aktuelna procena zajednice	50,000	1,317	2.6%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	56,000	1,650	2.9%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	56,000	1,500-1,700	2.6-3.0%
	Opština Pejë/Peć			
	1. Popis iz 1981	111,071	8,739	7.83%
	2. Popis iz 1991	127,796	9,875	7.72%
	3. Aktuelna procena opštine	-	-	-
	4. Aktuelna procena zajednice	150,000	2,900	1.93%
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	170,000	-	-	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140,000	3,300	2.35%	
Pristinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	1,274	4.3%
	2. Popis iz 1991	35,570	1,678	4.7%
	3. Aktuelna procena opštine	3,000	40	0.1%
	4. Aktuelna procena zajednice	40,000	20	0.1%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	40	0.1%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	40,000	12	0.03%
	Opština Obiliq/Obilić			
	1. Popis iz 1981	26,595	294	1.1%
	2. Popis iz 1991	31,627	347	1.1%
	3. Procena opštine (datum)	32,000	70	0.2%
	4. Procena zajednice	30,000	50	0.2%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	32,000	70	0.2%
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	30,000	45	0.2%

Prishtinë/Priština	Opština Prishtinë/Priština			
	1. Popis iz 1981	148,656	2,727	1.8%
	2. Popis iz 1991	199,654	3,427	1.7%
	3. Procena opštine (datum)	500,000	150	0.03%
	4. Procena zajednice	500,000	150	0.03%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	500,000	150	0.03%
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	500,000	230	0.04%
Prizren	Opština Dragaš/Dragash			
	1. Popis iz 1981	35,054	15,922	45.42%
	2. Popis iz 1991	38,914	16,112	41.40%
	3. Procena opštine (datum)	40,000	11,037	27.59%
	4. Procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	-	-	-
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	-	-	-
	Opština Prizren			
	1. Popis iz 1981	134,526	16,343	12.15%
	2. Popis iz 1991	178,723	19,243	10.77%
	3. Aktuelna procena opštine	240,000	21,975	9.16%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	-	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	-	-	-

Table 3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca predškol. uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposlen. radno sposob. stanovn. (16-65)	Nezapos. radno sposob. stanovn. (16-65)	Starij osobe (65 +)	Ostali
Gjilan/ Gnjilane	Ferizaj/ Uroševac	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
		Ukupno za region							
Mitrovicë/ Mitrovica	Leposavić/ Leposaviq	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Mitrovicë/ Mitrovica (northern)	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Mitrovicë/ Mitrovica (southern)	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
		Ukupno za region							
Komentar: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve podatke od relevantnih organa.									
Pejë/Peć	Dečan/ Dečane	Muški		7		2	17		
		Ženski		5		1	18		
		Ukupno		12		3	36		
	Gjakovë/ Đakovica	Muški		1		1	11		
		Ženski		2		1	14		
		Ukupno		3		2	25		
	Istog/Istok	Muški		163		14	180		
		Ženski		82		18	120		
		Ukupno		245		32	300	80	
	Pejë/Peć	Muški		281		4	514		
		Ženski		261			1,069		
Ukupno			542		4	1,581			
	Ukupno za region		802		41	1,942	80		

Prizren	Dragaš/ Dragash	Muški				617		
		Ženski				705		
		Ukupno		185		1,322		
	Prizren	Muški				1,879		
		Ženski				1,772		
		Ukupno		2,332		3,651		
	Ukupno za region				4,973			
Komentar: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve podatke od relevantnih organa.								
Prishtinë/Priština	Fushë Kosovë /Kosovo Polje	Muški		4		2		
		Ženski	2	2		1	1	
		Ukupno	2	6		3	1	
	Obiliq/ Obilić	Muški		2		10	8	2
		Ženski	2	1		9	9	2
		Ukupno	2	3		19	17	4
	Prishtinë/ Priština	Muški		24				
		Ženski		22				
		Ukupno		46		164		20
		Ukupno za region	4	55		202	40	25
Komentar: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve podatke od relevantnih organa.								

Table 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucija).
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostalo.
7. Dodatne informacije.

Region	Glavni predstavnici zajednice	
Gjilan/Gnjilane	Opština Ferizaj/Uroševac	
	1	
	2	Nadie Shuturak, opštinski službenik za zajednice i predstavnik Bošnjaka
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Leposavić/Leposaviq	
	1	SDA - Stranka demokratske akcije GIZ - Građanska inicijativa zajedno
	2	Ismet Islamović, predsedavajući odbora za zajednice
	3	
	4	Pristup kosovskih Bošnjaka srpskim medijima
	5	
	6	
	7	
	Opština Mitrovicë/Mitrovica	
	1	SDA - Stranka demokratske akcije
	2	Hajrudin Pirović, predstavnik Bošnjaka u Savetodavnom odboru Administracije UN-a u Mitrovicë/Mitrovici
	3	
	4	Većina kosovskih Bošnjaka ima pristup srpskim medijima, iako oni koji govore albanski jezik takođe koriste medije kosovskih Albanaca.
	5	Nedžad Ugjanin, predstavnik zajednice, stanovnik Bošnjačke mahale, ali je aktivan u celom regionu
	6	
7		

Pejë/Peć	Opština Istog/Istok	
	1	Stranka demokratske akcije (SDA). Koalicija „VAKAT“ u čijem sastavu se nalaze: Demokratska stranka Bošnjaka (DSB) iz Prizrena; Demokratska stranka Vatan (DSV) iz Dragash/Dragaša; i Bošnjačka stranka Kosova (BSK) iz Pejë/Peći. Stranka Demokratskih Promena (SDP)
	2	Rasim Mahmutović, šef opštinske kancelarije za zajednice Alam Destanović, VAKAT Đule Batilović, (SDA)
	3	
	4	
	5	Đule Batilović - Dobrushë/Dobruša – predstavnik sela Mirsad Babačić Banjë/Banja-predstavnik sela
	6	
	7	
	Opština Pejë/Peć	
	1	Stranka demokratske akcije (SDA) Koalicija „VAKAT“ Stranka demokratskih promena (SDP)
	2	Fahrudin Međedović, zamenik predsedavajućg skupštine opštine Sabahudin Ciriković, šef opštinske kancelarije za zajednice Džafer Gutić, koordinator za pitanja obrazovanja nevećinskih zajednica
	3	NVO „Đerdan“ NVO „Salen“
	4	Lokalni redio „Hayat“ u Vitomiricë/Vitomirici
	5	
	6	Fudbalski klub Atletski klub
	7	
	Opština Deçan/Deçane	
	1	
	2	Šaban Pejčinović, šef opštinske kancelarije za zajednice
	3	NVO „Jeta“ bavi se pitanjima žena i uključuje pripadnike zajednice kosovskih Bošnjaka
	4	Lokalni radio „Hayat“ u Vitomirici/Vitomiricë emituje se u selima Prapaqan/Prapaçane i Rastavicë/Rastavica
	5	
	6	
	7	
	Opština Gjakovë/ Đakovica	
	1	Ifeta Jakupi, Bošnjačka stranka demokratske akcije Kosova (BSDAK)
	2	Ifeta Jakupi, član odbora za zajednice
	3	
4		
5		
6		
7		
Prizren	Opština Dragash/Dragaš⁴	
	1	Koalicija „VAKAT“ u čijem sastavu se nalaze: 1. Demokratska stranka Bosnjaka (DSB) iz Prizrena; 2. Demokratska stranka Vatan (DSV) iz Dragash/Dragaša; 3. Bošnjačka stranka Kosova (BSK) iz Pejë/Peći. Nova demokratska stranka (NDS); Stranka demokratske akcije (SDA).
2	<u>Kosovske institucije (centralni nivo):</u> <u>Usmen Baldži, zamenik ministra za obrazovanje, nauku i tehnologiju</u> <u>Sadik Idrizi, poslanik Skupštine Kosova</u> <u>Kosovske institucije (lokalni nivo):</u> <u>Časip Kuši, zamenik predsednika opštine za zajednice</u> <u>Šerif Aga, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice;</u> <u>Nuhija Tahirovci, direktor za poljoprivredu</u> <u>Šefik Fejza, direktor za katastar, urbanizam i planiranje</u> <u>Mehmet Hamza, šef opštinske kancelarije za zajednice;</u> <u>Uzair Hamza, opštinska kancelarija za zajednice, službenik za ljudska prava.</u> <u>Zinaida Elmazi, odbornik skupštine opštine.</u>	

3	NVO „Vatan“, humanitarna pomoć, obrazovanje, rodna pitanja; NVO „Memljećet“, kultura i obrazovanje; NVO „Centar za civilno društvo“, razvoj civilnog društva; NVO „Renesansa“, kultura, obrazovanje mladih; NVO „Biser“, kultura; NVO „Našinec“, kultura, obrazovanje NVO „Koritnik“, povratak, integracija, manjinska prava, zastupanje NVO „Stars“, žene
4	„Alem“, samostalan časopis na bosanskom jeziku Radio „Sharri“, komercijalni radio na albanskom jeziku sa nekoliko sati programa na bosanskom jeziku; Radio „Gora“, komercijalni/informativni radio na bosanskom jeziku www.info-ks.net, informativni internet magazin www.prizren-web.com/magazin, internet magazin koji izveštava o kosovskim Bošnjacima u Župi/Zhupë, Podgori, Prizrenu i Gori, Dragash/Dragaš.
5	
6	
7	NVO-i aktivni u Dragash/Dragašu tvrde da podjednako zastupaju zajednice Bošnjaka i Goranaca.
Opština Prizren	
1	Koalicija „VAKAT“ Nova demokratska stranka (NDS); Stranka demokratske akcije (SDA); Bošnjačka stranka demokratske akcije Kosova (BSDAK).
2	Kosovske institucije (centralni nivo): Džezair Murati, poslanik Skupštine Kosova Špresa Murati, poslanik Skupštine Kosova Čemailj Smailji, zamenik ministra za rad i socijalnu zaštitu Raif Elezi, zamenik ministra za lokalnu upravu Bajram Ljatifi, savetnik ministra za životnu sredinu i prostorno planiranje; Čerim Bajrami, član konsultativnog saveta za zajednice Kosovske institucije (lokalni nivo): Almir Saiti, direktor za kulturu, omladinu i sport Čemailj Kurtiši, odbornik skupštine opštine Emilija Redžepi, odbornik skupštine opštine Oruč Karadolami, odbornik skupštine opštine Ajredin Alija, šef opštinske kancelarije za zajednice. Aćif Džaferi, opštinski službenik za zajednice Igbalka Fazlija, opštinski službenik za povratak Almir Saiti, direktor za kulturu, omladinu i sport
3	NVO „Equality“, ženska pitanja NVO „Eduktor“, udruženje nastavnika koje sprovodi aktivnosti usmerene na obrazovanje NVO „Katedra slobodnog uma“, koja se bavi istraživanjem javnog mnjenja Udruženje savremenih inicijativa, mreža nevladinih organizacija kosovskih Bošnjaka Udruženje „Šarski behar“, kulturne aktivnosti Udruženje „Podgorski biseri“, kulturne aktivnosti NVO „Kongresno veće intelektualaca kosovskih Bošnjaka“, obrazovanje, kultura, učešće NVO „Sofra“, ekonomski razvoj, kultura, zapošljavanje, učešće NVO „OZON“, zaštita životne sredine
4	„Alem“, nezavisan časopis na bosanskom jeziku Radio „Omega 3“, komercijalni radio na bosanskom jeziku (pokriva uglavnom grad Prizren) Radio „Astra“, komercijalni radio na bosanskom jeziku (pokriva uglavnom dolinu Župe/Zhupë) Radio „Yeni Donem“, svakodnevn i jednočasovni program na bosanskom jeziku TV „Balkan“, multietnička televizija koja izveštava o pitanjima na Balkanu i koja emituje program na celom Balkanu. www.info-ks.net, internet informativni magazin www.prizren-web.com/magazin, internet magazin koji izveštava o kosovskim Bošnjacima u Župi/Zhupë, Podgori, Prizrenu i Gori, Dragash/Dragaš.
5	Emir Abazi, starešina sela Rečane/Rečan Alen Azari, starešina sela Planjane/Pllanjan Đeljilj Demiri, starešina sela Jablanica/Jabllanicë Usen Arifi, starešina sela Pousko/Pouskë Arif Fazlji, starešina sela Nebregošte/Nebregosht Idaim Karadži, starešina sela Manastirica/Manastiricë Batijar Mustafi, starešina sela Lokvica/Llokvicë Bersim Dani, starešina sela Gornje Ljubinjje/Lubinjë e Epermë Ramadan Karadolami, starešina sela Donje Ljubinjje/Lubinjë e Poshtme

Prizren	5	Zaim Dilji, starešina sela Mušnikovo/Mushnikovë Bajro Bajrami, starešina sela Gornje selo/Gornjasellë Feim Iljijazi, starešina sela Drajčići/Drajqiçi Nijazim Pajaziti, starešina sela Grnčare/Gërņçar Tefidin Mamuti, starešina sela Novo Selo/Novosellë Acif Džaferi, starešina sela Lubizhdë/Ljubižda
	6	
	7	
Prishtinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Obiliq/Obilić	
	1	
	2	Kosovske institucije (centralni nivo): Muamera Mačkici, Ministarstvo za zajednice i povratak Kosovske institucije (lokalni nivo): Lejla Bošnjak, opštinski inspektor Ajša Gusinjac, opštinski službenik Mersida Balic-Lima, pomoćnik službenika, odeljenje za vanredne situacije i javne usluge
	3	NVO „Delvina“ ženska pitanja
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Prishtinë/Priština	
	1	SDA, Stranka demokratske akcije, Numan Balić kao predsednik stranke sa sedištem u Vitomiricë/Vitomirici. BSDAK, Bosnjacka stranka demokratske akcije Kosova, Hilmo Kandić, predsednik ogranka stranke u Prishtinë/ Prištini.
	2	Shefki Zeqiri, član odbora za zajednice; Jasmina Omeragić-Berisha, službenik za obrazovanje, koordinator za bošnjačke škole u opštini Prishtinë/Priština; Rešadije Rexhepagic, Ministarstvo za zajednice i povratak
	3	
	4	RTK, javni servis, 5 min vesti svake večeri u 18:10, jednočasovni TV program „Mostovi“ u petak u 17.15
	5	SDA (ogranak) – Stranka Demokratske Akcije - Numan Balić, predsednik stranke sa sedištem u Peja/Peći – Vitomirice/a. BSDAK – Bosnjacka stranka demokratske akcije Kosova - Hilmo Kandić, predsednik ogranka stranke u Prishtinë/ Prištini
	6	Shefki Zeqiri, član odbora za zajednice; Jasmina Omeragić-Berisha, službenik za obrazovanje, koordinator za bošnjačke škole u opštini Prishtinë/Priština; Rešadije Rexhepagic, Ministarstvo za zajednice i povratak
	7	

1 Jedna porodica živi u zgradi za socijalno zbrinjavanje u Plemetin/Plemetinu.

2 Podatke o stanovništvu za stavke 3, 4, 5 i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednice i opštinskim zvaničnicima u periodu mart-april 2010.

3 U celom Aneksu, podaci na osnovu popisa iz 1981. i 1991. godine obuhvataju zajedno zajednice Goranaca i kosovskih Bošnjaka..

4 OEBS nije bio u mogućnosti da dobije razvrstane podatke za zajednicu kosovskih Bošnjaka u ovoj opštini (Videti Osnovne informacije o kosovskim Bošnjacima, strana 1). Međutim, navedeni zvaničnici su se izjasnili kao kosovski Bošnjaci. Svi podržavaju koaliciju „VAKAT“.

Profil zajednice

KOSOVSKI HRVATI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osovne informacije

Kosovski Hrvati su Sloveni katolici za koje se smatra da vode poreklo od trgovaca iz Dubrovnika koji su u 14. veku došli na Kosovo. Religija i lokalna rimokatolička crkva imaju istaknutu ulogu u očuvanju posebnog identiteta kosovskih Hrvata. Nekoliko hiljada Hrvata živelo je u opštinama Viti/Vitina (region Gjilan/Gnjilana) i Lipjan/Lipljan (region Prishtinë/Prištine). Sada je ostao samo mali broj kosovskih Hrvata. Do seobe kosovskih Hrvata došlo je tokom 1990-ih i zbog sukoba 1999. godine. Mnogi su otišli zbog rastuće nesigurnosti i nedostatka ekonomskih prilika na Kosovu, i usled paketa mera za podsticanje raseljavanja koje je finansirala hrvatska vlada. Kosovski Hrvati žive u selima: Lletnicë/Letnica, Shashar/Šašare, Vërnavokollë/Vrnavokolo i Vërnez/Vrnez u opštini Viti/Vitina (region Gjilan/Gnjilana), gde čine oko 0,05% stanovništva. Kosovski Hrvati žive i u selu Janjevë/Janjevo u opštini Lipjan/Lipljan (region Prishtinë/Prištine), gde čine oko 0,29% stanovnika opštine.

Oni koji i dalje žive na Kosovu čine sve ne bi li očuvali svoj etnički identitet i tradiciju. Na primer, u Janjevë/Janjevo se roba proizvodi u malim radionicama gde se koriste tradicionalne metode ostavljene od predaka kosovskih Hrvata. Opšteprisutna nezaposlenost je navela mlade da se odsele i ostave za sobom zajednicu kosovskih Hrvata koja stari i u velikoj meri živi na marginama društva, zanemarena od kosovskih institucija. Iz sela Janjevë/Janjeva se prosečno odsele dve do tri porodice godišnje, što predstavlja trend koji pretili da ugrozi dugoročni opstanak ove smanjene zajednice.

Janjevë/Janjevo, u opštini Lipjan/Lipljan, je od 2009. napustilo nekoliko porodica, među kojima je i 20 mladih ljudi, koje su otišle za Hrvatsku u potrazi za boljim mogućnostima zaposlenja.

NASELJE KOSOVSKIH HRVATA JANJEVË/JANJEVO U OPŠTINI LIPJAN/LIPLJAN (REGION PRISHTINË/PRIŠTINA). MESTO JE BILO PROSPERITETNO U SREDNJEM VEKU, ALI DANAS SU NJEGOVI STANOVNICI SUOČENI SA VISOKIM NIVOOM NEZAPOSLENOSTI I ZAPUŠTENOM INFRASTRUKTUROM.

Ključna pitanja zajednice:

- Visoka stopa nezaposlenosti i zavisnost od socijalne pomoći;
- Dostupnost i fizička pristupačnost usluga, posebno za zajednicu koja sve više stari,
- Visoka stopa migracije, posebno među mladim ljudima;
- Nedostatak političkog zastupanja ove zajednice na nivou celog Kosova, uz ograničeno učešće na lokalnom nivou;
- Stvarni ili perceptivni nedostatak bezbednosti i slobode kretanja van neposrednog susedstva;
- Zapostavljeni kulturni spomenici.

TRADICIONALNA VODENICA U LETNICĚ/
LETNICI, U OPŠTINI VITI/VITINA U
REGIONU GJILAN/GNJILANE, U KOJOJ
NJEN VLASNIK, KOSOVSKI HRVAT,
PROIZVODI PŠENIČNO I KUKURUZNO
BRAŠNO.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Jedna porodica kosovskih Hrvata ima svoj restoran u Lletnicë/Letnici i povremeno besplatnim obrocima snabdeva socijalno najugroženije kosovske Hrvate koji žive bez podrške lokalnih vlasti ili drugih organizacija ili institucija.

Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija kosovskih Hrvata i dalje su nestabilni. U regionu Gjilan/Gnjilana, veliku većinu kosovskih Hrvata čine penzioneri koji primaju pomoć iz penzijskih fondova i/ili socijalne pomoći iz Hrvatske, Kosova i Srbije. Mnogi od njih svoja penzijska primanja dopunjuju uzgajanjem stoke ili poljoprivrednom delatnošću. Osim toga, u opštini Viti/Vitina nijedan kosovski Hrvat ne radi u institucijama kojima upravlja Republika Srbija. Kosovski Hrvati povremeno dobijaju humanitarnu pomoć od međunarodnih organizacija i Katoličke crkve. Kosovski Hrvati u regionu Prishtinë/Prištine suočavaju se sa nedostatkom mogućnosti zapošljavanja. Mali broj ljudi zaposlio se u osnovnoj školi u Janjevë/Janjevu, uključujući sedmero nastavnika, od kojih su četiri žene. Druge izvore prihoda za zajednicu kosovskih Hrvata predstavlja trgovina robom, bavljenje zanatom, uzgajanje stoke i obrađivanje zemlje. Mnogi pripadnici zajednice kosovskih Hrvata žive u izuzetno lošim uslovima.

2. Sigurnost i sloboda kretanja

Između januara i juna 2010, u regionu Gjilan/Gnjilana dogodio se samo jedan bezbednosni incident čija je meta bila zajednica kosovskih Hrvata. Kosovski Albanac je fizički napao kosovskog Hrvata u selu Shashar/Šašare u opštini Viti/Vitina i napadač je uhapšen. U 2009. godini bilo je nekoliko slučajeva fizičkog i verbalnog uznemiravanja od strane Albanaca raseljenih iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije koji su zauzeli praznu imovinu kosovskih Hrvata u selu Lletnicë/Letnica. Međutim, pošto se nije stalo sa zauzimanjem imovine koja pripada kosovskim Hrvatima, situacija u ovom selu i dalje je napeta. Prijavljeni slučajevi uznemiravanja, prestrašivanja i napada na zajednicu su istraženi i u pojedinim slučajevima počinioci su uhapšeni, osuđeni i izrečena im je zatvorska kazna. Međutim, prema rečima predstavnika ove zajednice, mnogo više slučajeva se ne prijavi. Ova zajednica kontaktira sa svojim komšijama kosovskim Albancima, i kosovski Hrvati u principu mogu slobodno da se kreću u svojim selima i u gradu Viti/Vitina. Nedostatak javnog prevoza koji bi povezivao udaljena naselja i glavni grad i dalje ometa njihovu slobodu kretanja. Kosovski Hrvati ne mogu uvek slobodno da koriste svoj maternji jezik na javnim mestima i prijavljeni su slučajevi kada su prodavci na pijaci ili vlasnici prodavnica povećavali cene ako bi im se obratili kosovski Hrvati, ili bi insistirali da kosovski Hrvati govore albanski. U policijskoj stanici Viti/Vitina nema nijednog zaposlenog kosovskog Hrvata. Umesto toga, dva kosovska Albanca sa hrvatskim dokumentima rade u kosovskoj policiji kao kosovski Hrvati. Zajednica kosovskih Hrvata nema svog predstavnika u opštinskom savetu za bezbednost zajednica, iako predstavnik kosovskih Hrvata redovno prisustvuje sastancima lokalnog odbora za javnu bezbednost.

Bezbednosna situacija zajednice kosovskih Hrvata u Janjevë/Janjevu, u regionu Prishtinë/Prištine, nije se značajno promenila od 2009. Slučajevi provala u prazne kuće kosovskih Hrvata i dalje su česti, a u većini slučajeva izvršioци su još uvek na slobodi. Zajednica kosovskih Hrvata ima dobre odnose sa svojim

Dve žene i dva muškarca iz zajednice kosovskih Hrvata rade kao policajci na Kosovu.

Lokalni odbor za javnu bezbednost sazvan je 3. juna 2010. u Vrbovcu/Vërboç, gde je predstavnik kosovskih Hrvata iz Lletnicë/Letnica izneo problem imovine kosovskih Hrvata koju zauzimaju Albanci, izbeglice iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije.

STARIJI KOSOVSKI HRVAT KOJI JE U 1990-IH OTIŠAO U HRVATSKU U POTRAZI ZA POSLOM, A U LETNICË/LETNICU, U OPŠTINI VITI/VITINA, U REGIONU GJILAN/GNJILANE SE VRATIO 2003. IAKO MU JE KUĆA OBNOVLJENA, JEDINI IZVOR PRIHODA MU JE, JOŠ UVEK, SOCIJALNA POMOĆ.

komšijama, kosovskim Albancima, Romima i kosovskim Turcima koji žive u selu, i slobodno se koristi svojim jezikom na javnim mestima. U policijskoj ispostavi u Janjevë/Janjevu nema policajaca kosovskih Hrvata, iako se radi o multietničkoj ispostavi u kojoj radi sedam kosovskih Srba. Lokalni odbor za javnu bezbednost u Janjevë/Janjevu sastavljen je od pripadnika različitih zajednica, uključujući i jednog kosovskog Hrvata. Zajednica kosovskih Hrvata ima svog predstavnika u opštinskom savetu za bezbednost u Lipjan/Lipljanu.

3. Povratak i reintegracija

Mnogi kosovski Hrvati koji su otišli sa Kosova tokom 1990-ih i zbog sukoba 1999. odlučili su da se presele i reintegrišu u Hrvatskoj, te sa njihove strane ne postoji velika spremnost za povratak.

Mnogi kosovski Hrvati su napustili Kosovo, odazivajući se na podsticajni paket mera vlade Hrvatske i bežeći od rastuće nesigurnosti na Kosovu tokom 1990-ih. U Viti/Vitini je veliki broj privatne imovine kosovskih Hrvata, uključujući i poljoprivredno zemljište, i dalje zauzet od strane kosovskih Albanaca i Albanaca iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Generalno gledano, bilo je više odlazaka nego povrataka. Na primer, nije registrovan nijedan povratak kosovskih Hrvata u Janjevë/Janjevo (opština Lipjan/Lipljan, region Prishtinë/Prištine) ili Lletnicë/Letnicu i druga sela u opštini Viti/Vitina (Gjilan/Gnjilane) u kojima žive kosovski Hrvati. Od ukupno 4.331 kosovskih Hrvata registrovanih u opštini Viti/Vitina prema popisu iz 1991, samo 40 je ostalo u 2010. U opštini Lipjan/Lipljan, krajem aprila 2010, predstavnik zajednice kosovskih Hrvata koji žive u Janjevë/Janjevu predstavio je opštinskoj radnoj grupi za povratak spisak mogućih povratnika. Proces identifikovanja porodica koje ispunjavaju uslove za dobijanje pomoći još traje i zajednički ga sprovode opštinski službenik za povratak i UNHCR.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Kosovski Hrvati nastavljaju da koriste zdravstvene usluge i obrazovne sisteme koje finansira Republika Srbija. Besplatna zdravstvena nega koju pružaju ove institucije i dalje predstavlja jak podsticaj za ugroženu zajednicu kosovskih Hrvata da umesto kosovskog sistema koristi strukture koje finansira Republika Srbija. U opštini Viti/Vitina, (region Gjilan/Gnjilana), četiri sela u kojima žive kosovski Hrvati koristi usluge Doma zdravlja u Lletnicë/Letnici kojim upravlja Republika Srbija, zdravstvene kapacitete u susednoj novoformiranoj opštini Klokot/Klllokot i usluge bolnica u Gračanicë/Gračanici i Beogradu. Žene i muškarci iz ove zajednice podjednako koriste zdravstvene usluge koje finansira Republika Srbija. Zajednica kosovskih Hrvata iz Janjevë/Janjeva, u Prishtinë/Prištini, koristi zdravstvene i obrazovne usluge koje obezbeđuje Srbija. U osnovnoj školi u Janjevë/Janjevu radi sedam nastavnika kosovskih Hrvata (dvoje je zaposleno u septembru 2009) koje finansiraju organi Republike Srbije. U zdravstvenim ustanovama koje finansira Republika Srbija ne radi nijedan kosovski Hrvat. Nekoliko starijih kosovskih Hrvata prima penzije od vlade Srbije.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Za starije kosovske Hrvate koji žive na udaljenim područjima u Gjilan/Gnjilanu (opština Viti/Vitina) fizički pristup opštinskim uslugama i dalje predstavlja izazov. Nedostatak javnog prevoza ometa mobilnost a samim tim i pristup opštinskim uslugama. Međutim, hrvatska zajednica koristi relativno jeftin taksi prevoz da bi stigla do grada. Ova zajednica nije imala značajnih problema sa Kosovskom energetsom korporacijom (KEK) u snabdevanju strujom, s obzirom da mnogi ispunjavaju uslove za pomoć Centra za socijalnu zaštitu kada je u pitanju plaćanje račune za struju. Vodovod u selu Lletnicë/Letnica se ne održava na ogovarajući način i voda nije za piće. U selu Janjevë/Janjevu, u regionu Prishtinë/Prištine, pružanje javnih komunalnih usluga, kao što su odnošenje smeća i snabdevanje vodom, lošeg je kvaliteta za sve zajednice koje žive u selu. Tokom leta 2009, stanovnici sela suočili su se ozbiljnim nestašicama vode zbog lošeg održavanja pumpi za vodu. Takođe, tokom 2009. i 2010, zajednica kosovskih Hrvata je pretrpela nekoliko isključenja struje zbog neizmirenih računa. To pitanje je rešeno u martu 2010, kada je hrvatska zajednica, posredstvom svog verskog vođe, prikupila novac da plati iznos poslednjeg računa za struju i 10% iznosa prethodnih dugova, kako je zahtevao KEK.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Kada je reč o pristupu socijalnoj pomoći, glavnu prepreku za najstarije kosovske Hrvate i dalje predstavlja fizička pokretljivost, koja ometa pristup socijalnim uslugama. U opštini Viti/Vitina, zajednica kosovskih Hrvata prima mesečne penzije i socijalnu pomoć. Najugroženijim članovima zajednice potrebna je kućna nega, a pošto su to uglavnom stariji pripadnici zajednice, potreba za odgovarajućim socijalnim uslugama će samo rasti. U Janjevë/Janjevu postoje autobusi koji nekoliko puta na dan povezuju ovo selo sa gradom Lipjan/Lipljanom, ali ograničena fizička pokretljivost starijih lica ograničava pristup uslugama socijalne zaštite. Lokalni sveštenik se obično stara da stariji kosovski Hrvati imaju prevoz do grada Lipjan/Lipljana. Ova zajednica se uglavnom oslanja na finansijsku pomoć institucija Republike Srbije ili Kosova.

7. Pristup imovini i stanovanju

Situacija je ista kao i 2009. godine jer kosovski Hrvati u regionu Prishtinë/Prištine i dalje imaju pristup imovini i stanovanju, dok njihovi zemljaci u Gjilan/Gnjilanu i dalje imaju poteškoća u vraćanju nezakonito zauzetih domova. U Janjevë/Janjevu (opština Lipjan/Lipljan) postoji oko 700 kuća koje pripadaju kosovskim Hrvatima,

U Janjevë/Janjevu ima oko 700 kuća koje pripadaju kosovskim Hrvatima. Oko 300 kuća je naseljeno, od čega u otprilike 50 kuća žive kosovski Hrvati a u ostalim žive kosovski Albanci, od kojih su neki sklopili ugovore sa raseljenim zakonskim vlasnicima.

od kojih je oko 300 nastanjeno, i u otprilike 50 kuća žive kosovski Hrvati a u ostalim žive kosovski Albanci. U nekim slučajevima su stanari kosovski Albanci sklopili ugovore sa raseljenim vlasnicima, kosovskim Hrvatima. U selima Lletnicë/Letnica, Shashar/Šašarime, Vërnavokollë/Vrnavokolo i Vërnez/Vrnez (opština Viti/Vitina) kosovski Hrvati su napustili oko 800 poseda za vreme i posle sukoba 1999. Kosovska agencija za imovinu upravlja sa samo 56 poseda, dok se ostali ili nezakonito koriste (obrađiva zemlja) ili su zauzeti (kuće). Nekoliko kuća u kojima nema uslova za stanovanje ostalo je prazno. Neki od nezakonitih stanara su kosovski Albanci, ali većinu čine Albanci koji su pobešli iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije za vreme sukoba 2001. Oni su se nastanili u kućama čiji su vlasnici raseljeni kosovski Hrvati u opštini Viti/Vitina i počeli da koriste njihovu zemlju. Od tada se često prijavljuju bezbednosni incidenti između kosovskih Hrvata i nezakonitih stanara. Uprkos kampanji Kosovske agencije za imovinu sprovedenoj u Hrvatskoj, kojom se kosovski Hrvati podstiču da zahtevaju svoja imovinska prava, ova zajednica se nije odazvala. Predstavnici kosovskih Hrvata tvrde da mnogi ili nisu zainteresovani za povratak, ili se boje da će im imovina biti uništena ukoliko se isteraju nezakoniti stanari.

8. Pristup obrazovanju

Nekoliko dece školskog uzrasta iz zajednice kosovskih Hrvata, koja su ostala na Kosovu, pohađaju nastavu u okviru obrazovnog sistema koji podržava Republika Srbija.

Deca kosovskih Hrvata koja pohađaju osnovnu školu u Janjevë/Janjevu (okrug Prishtinë/Priština), ukupno 24 dečaka i 26 devojčica, prate nastavni plan i program Republike Srbije u multietničkoj osnovnoj školi „Shtjefën Gjeqovi“ zajedno sa kosovskim Romima i kosovskim Bošnjacima. Od sedmoro nastavnika kosovskih Hrvata, četiri su žene koje drže nastavu zajedno sa nastavnicima kosovskim Srbima. Osim ostalih predmeta, oni drže tri časa hrvatskog jezika nedeljno. Srednjoškolci kosovski Hrvati pohađaju nastavu po nastavnom planu Republike Srbije u opštini Gračanica/Graçanice i selima Donja Gušterica/Gushtericë e Ulët i Laplje Selo/Llapllasellë (Gračanica/Graçanicë). U opštini Viti/Vitina, (region Gjilan/Gnjilana)

UČENICI, KOSOVSKI HRVATI, IGRAJU STONI TENIS NA IMPROVIZOVANOM STOLU ZA VREME ČASA FIZIČKOG VASPITANJA U JANJEVË/JANJEVU, U OPŠTINI LIPJAN/LIPLJAN (REGION PRISHTINË/PRIŠTINA). UČENICI, KOSOVSKI HRVATI, PORED ROMA I KOSOVSKIH BOŠNJAKA, POHAĐAJU NASTAVU PO NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU REPUBLIKE SRBIJE U ZGRADI ŠKOLE KOJU DELE SA UČENICIMA KOSOVSKIM ALBANCIMA I KOSOVSKIM TURCIMA, KOJI POHAĐAJU NASTAVU PO PLANU I PROGRAMU KOSOVA.

trenutno nema dece školskog uzrasta iz zajednice kosovskih Hrvata, a poslednje dete školskog uzrasta u ovoj opštini pohađalo je nastavu u školi koju finansira Republika Srbija u selu Vrbovac/Vërbovc. Univerzitet u Mitrovici obezbeđuje nastavu na srpskom jeziku za studente kosovske Hrvate, a jedan student pohađa nastavu uz pomoć stipendije koju je obezbedila opština Lipjan/Lipljan.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Kosovski Hrvati u regionu Gjilan/Gnjilana imaju pristup zdravstvenim uslugama, iako taj pristup ometa ograničena pokretljivost starijih pripadnika ove zajednice. U opštini Viti/Vitina, kosovski Hrvati prvenstveno koriste zdravstvene usluge ustanova koje finansira Republika Srbija. Kada je potrebna osnovna zdravstvena nega, kosovski Hrvati se obraćaju medicinskoj klinici u Lletnicë/Letnici koja radi u okviru kosovskog sistema. Najbliža medicinska klinika koju finansira Republika Srbija nalazi se u susednoj novoformiranoj opštini Klokot/Killokot. Kada su potrebne ozbiljnije medicinske intervencije, kosovski Hrvati koriste bolnice u Gračanici/Graçanicë i Prishtinë/Prištini i, kada je potrebno, u Beogradu. Žene i muškarci iz ove zajednice zdravstveno su osigurani i zadovoljni kvalitetom pružene zdravstvene nege. Kosovski Hrvati u regionu Prishtinë/Prištine i dalje koriste zdravstvene usluge i objekte koje podržava Republika Srbija. Lekar kosovski Srbin jednom nedeljno nudi besplatnu medicinsku pomoć za zajednicu kosovskih Hrvata u prostorijama apoteke koja se nalazi u sklopu Katoličke crkve u Janjevë/Janjevu. Što se tiče sekundarne zdravstvene nege, zajednica kosovskih Hrvata ima pristup uslugama koje podržava Republika Srbija, uključujući domove zdravlja i bolnice u Donjoj Gušterici/Gushtericë e Ulët, Gračanici/Graçanicë i Lapljem Selu/Lapllasellë.

Kosovski Hrvati u Janjevë/Janjevu i dalje koriste zdravstvenu negu koju obezbeđuje lokalna Katolička crkva.

10. Pristup pravosuđu

Kosovski Hrvati imaju pristup sudovima i pravnim uslugama, iako prevoz starijih pripadnika zajednice do suda i dalje predstavlja izazov. U Gjilan/Gnjilanu, zajednica kosovskih Hrvata koristi usluge advokata kosovskih Albanaca i ima pristup opštinskom sudu u Viti/Vitini ili okružnom sudu u gradu Gjilan/Gnjilanu. U Prishtinë/Prištini, kosovski Hrvati imaju pristup opštinskom sudu u Lipjan/Lipljanu. Tim za zajednice ne zna ni za jedan predmet koji su kosovski Hrvati podneli opštinskom sudu u Lipjan/Lipljanu.

11. Učešće u javnim poslovima

Zastupanje i delotvorno učešće kosovskih Hrvata u javnom životu i dalje je loše, pre svega zbog njihovog malog broja. Ova zajednica nema svoje predstavnike u opštinskim izvršnim i zakonodavnim telima ili državnoj službi u regionu Gjilan/Gnjilana. U Viti/Vitini

su u januaru i februaru 2009. raskinuti ugovori jedinoj dvojici državnih službenika kosovskih Hrvata zaposlenih u opštinskoj administraciji. U opštini Lipjan/Lipljan (region Prishtinë/Prištine), nijedan kosovski Hrvat ne radi u izvršnom ogranku. Ova zajednica ima svog predstavnika u opštinskom savetu za bezbednost zajednica, mada predstavnik kosovskih Hrvata često nije u mogućnosti da prisustvuje sastancima zbog nedostatka prevoza. Jedna kosovska Hrvatica je učestvovala u radu opštinskog odbora do izbora održanih u novembru 2009. Iako je jedno mesto rezervisano za ovu zajednicu, imenovanje predstavnika zajednice kosovskih Hrvata još uvek nije rešeno. Nijedna opština nije bila uključena u aktivnosti bliže komunikacije sa zajednicom radi promovisanja njenog učešća u javnim poslovima i prekida izolaciju ove male, ugrožene i zajednice koja stari. Osim toga, ne postoje javni ili privatni, elektronski ili štampani mediji na hrvatskom jeziku.

12. Upotreba jezika

U principu kosovski Hrvati se slobodno koriste svojim maternjim jezikom na većini javnih mesta. Međutim, ova zajednica se ne oseća opušteno na svakom javnom mestu kada koristi svoj maternji jezik.

Kosovski Hrvati i dalje slobodno koriste svoj maternji jezik na javnim mestima u dvema opštinama u kojima žive. Ova zajednica upotrebljava srpski, službeni jezik, u komunikaciji sa javnim organima i povremeno doživljava teškoće zbog nedostatka adekvatnog usmenog i pisanog prevoda u ovim dvema opštinama. U regionu Gjilan/Gnjilane, zajednica kosovskih Hrvata smeštena u opštini Viti/Vitina uglavnom slobodno koristi svoj maternji jezik na javnim mestima. Ipak, postoji perceptivni strah vezan za određena javna mesta na kojima ova zajednica nerado otvoreno govori hrvatski. Zbog toga biraju koje će prodavnice ili kafiće posetiti. Bilo je takođe slučajeva kada je opština službena dokumenta slala ili saopštavala kosovskim Hrvatima samo na albanskom jeziku. Na zahtev zajednice, opština bi isti dokument izdala na srpskom jeziku. Zajednica kosovskih Hrvata koja živi u opštini Lipjan/Lipljan, u regionu Prishtinë/Prištine, nije naišla na probleme u upotrebi svog maternjeg jezika ni na javnim mestima ni prilikom komunikacije sa opštinskim organima.

KATOLIČKA CRKVA U LETNICĚ/LETNICI, U OPŠTINI VITI/VITINA, U REGIONU GJILAN/GNJILANE, I DVE STARIJE KOSOVSKE HRVATICE U NARODNOJ NOŠNJI.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Kosovski Hrvati imaju pristup objektima kulturnog i verskog nasleđa i u mogućnosti su da proslavljaju svoje kulturne i verske praznike u mestima u kojima žive. U regionu Gjilan/Gnjilana, kulturno nasleđe zajednice kosovskih Hrvata zastupljeno je kroz njihovu veroispovest, koju dele sa zajednicom kosovskih Albanaca katolika. Kosovski Hrvati u Viti/Vitini redovno prisustvuju katoličkim službama u seoskim crkvama u Lletnicë/Letnici i Vrnavokolu/Vërnavokollë. Selo Lletnicë/Letnica je poznato po verskom prazniku koji se proslavlja 15. avgusta, kada se slavi uspenje Presvete Bogorodice, kada mnogi katolici, ali i pravoslavni hrišćani i muslimani kreću na hodočašće da odaju počast statui crne Madone koja krasi crkvu u Lletnicë/Letnici. U regionu Prishtinë/Prištine, glavni verski objekat predstavlja crkva Svetog Nikole u Janjevë/Janjevu. Zajednica kosovskih Hrvata 9. maja slavi verski praznik „letnji praznik Svetog Nikole“.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Zvaničan dijalog između kosovskih Hrvata i kosovskih Albanaca u opštini Viti/Vitina, u regionu Gjilan/Gnjilana, redak je slučaj, iako postoje dobri lični odnosi između mnogih komšija iz obe zajednice. Do sada nije bilo otvorenog dijaloga na temu odnosa između kosovskih Hrvata i kosovskih Albanaca. Međutim, predstavnici kosovskih Hrvata povremeno učestvuju u otvorenim dijalozima, kojima predsedavaju kosovski Srbi iz sela Vërboc/Vrbovac. Odnosi između kosovskih Hrvata i drugih zajednica u Janjevë/Janjevu (region Prishtinë/Prištine) su dobri. Predstavnik kosovskih Hrvata predstavlja zajednicu i uzima učešća u zvaničnim dijalozima kao što su lokalni odbor za javnu bezbednost i opštinski savet za bezbednost zajednica.

POGLED NA SLIKOVITO MESTO JANJEVË/JANJEVO U OPŠTINI LIPJAN/ LIPLJAN (REGION PRISHTINË/PRIŠTINA), KOJEG SU KOSOVSKI HRVATI OD DAVNINA NASELJAVALI U HARMONIJI SA KOSOVSKIM ALBANCIMA, KOSOVSKIM TURCIMA, KOSOVSKIM BOŠNJACIMA I ROMIMA.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Table 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica kosovskih Hrvata
Gjilan/ Gnjilane	Viti/ Vitina	Sela Viti/Vitina; Lletnicë/Letnica, Shasarë/Šasare, Vërnavokollë/Vrnavokolo i Vërnez/Vrnez
Prishtinë/ Priština	Lipjan/ Lipljan	Selo Janjevë/Janjevo

Table 2: Procene broja stanovnika¹

Region	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
Gjilan/ Gnjilane	Opština Viti/Vitina			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	57,290	4,331	7.600 %
	3. Aktuelna procena opštine	60,000	40	0.066 %
	4. Aktuelna procena zajednice	60,000	50	0.083 %
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	59,000	60	0.010 %
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	60,000	40	0.050 %
Prishtinë/ Priština	Opština Lipjan/Lipljan			
	1. Popis iz 1981	55,705	3,676	6.4%
	2. Popis iz 1991 ²	69,451	2,914	4.19 %
	3. Aktuelna procena opštine	76,000	300	0.39%
	4. Aktuelna procena zajednice	76,000	300	0.39%
	5. OSCE Municipal Profile 2009 Estimations	76,000	219	0.47%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	76,000	219	0.47%

Table 3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali
Gjilan/ Gnjilane	Viti/Vitina	Muški	0	0	0	0	3	15	
		Ženski	0	0	0	0	2	20	
		Ukupno	0	0	0	0	5	35	
	Ukupno za region	40				5	35		
Prishtinë/ Priština	Lipjan/Lipljan	Male	8	24	0	8	38	18	
		Female	13	26	0	8	53	23	
		Ukupno	21	50	0	16	91	41	
	Ukupno za region	219							
	Komentari	Izvori su predstavnici zajednice, uključujući direktora osnovne škole u selu Janjevë/Janjevo, koji je pripadnik zajednice kosovskih Hrvata (opština Lipjan/Lipljan).							

Table 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije).
3. Organizacije civilnog društva (naziv, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostali.
7. Dodatne informacije.

Region	Glavni predstavnici zajednice	
Gjilan/Gnjilane	Opština Viti/Vitina	
	1	LDK (Demokratska liga Kosova) ³
	2	
	3	
	4	
	5	Froka Dokić, predstavnik zajednice koga je izabrala većina kosovskih Hrvata koji žive u ovom području.
	6	
Pristinë/Priština	Opština Lipjan/Lipljan	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	Don Mateo Palić, lokalni sveštenik, verski vođa zajednice; Ivan Lovrić, direktor centra za zajednice
	6	
7	Komentari: Pripadnici zajednice kosovskih Hrvata obavestili su OEBS da NVO „Omladinski centar Janjevë/Janjevo“ više nije aktivan.	

1 Podatke o stanovništvu za stavke 3, 4, 5, i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednice i opštinskim zvaničnicima u preiodu mart-april 2010.

2 Podaci na osnovu popisa iz 1991. su sporni, pošto je deo stanovništva bojkotovao popis.

3 Pripadnik zajednice kosovskih Hrvata, član partije LDK i bivši odbornik u skupštini opštine, tvrdi da je politički predstavnik zajednice kosovskih Hrvata.

Profil zajednice EGIPĆANI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Izjava o ograničenju odgovornosti

Romi, Aškalije i Egipćani se izjašnjavaju kao lica koja pripadaju trima posebnim zajednicama, te su kao takve priznate od strane kosovskog zakonodavnog okvira, kosovskih institucija i međunarodnih organizacija. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju - Misija na Kosovu (OEBS) u potpunosti priznaje postojanje tri posebne zajednice i u ovoj publikaciji želi da istakne njihove karakteristične osobine i iskustva. Međutim, zbog nedostatka pouzdanih podataka razvrstanih po zajednicama u nekim opštinama, delovi Aneksa ovog profila su numerički podaci koji predstavljaju Rome, Aškalije i Egipćane zajedno.

Osnovne informacije

Egipatska zajednica je među onima koje tradicionalno nastanjuju Kosovo. Ranih 70-ih zajednica je počela da se izjašnjava kao Egipćani, tvrdeći da potiču iz drevnog Egipta i započeli kampanju da se u popis stanovništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavija zasebno unese i ime „Egipćani“ (Egipćani). Zajednica smatra albanski jezik kao maternji jezik i uglavnom su muslimanske vere. Tokom konflikta 1999, mnogi su se raselili širom celog regiona i zapadne Evrope. Ima samo nekoliko projekata organizovanog povratka ove zajednice. U nekoliko navrata vlasti nisu uspele da promovišu i štite pravo na povratak Egipćana. Slučajevi neformalnih naselja Kristali i Rudesh/Rudeš najbolje ilustruju poteškoće sa kojima se zajednica suočava.¹

Egipćani 24. juna proslavljaju Dan Egipćana na Balkanu.

Većina Egipćana je nastanjena u zapadnom delu Kosova, posebno u regionu Pejë/Peć u opštinama Deçan/Dečani (gde čine približno 0.57% stanovništva), Istog/Istok (3.28%), Klinë/Klina (2.36%), i Gjakovë/Đakovica, gde je skoro 700 Egipćana nastanjeno u divljem odnosno neformalnom naselju „Kolonija“. Egipćani takođe nastanjuju i opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje (približno 0.3%) i Obiliq/Obilić (0.2%) u regionu Prishtinë/Priština. Za region Prizren nema konzistentno razvrstanih podataka o zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.

Ključna pitanja zajednice:

- Zajednica je jedna od najugroženijih na Kosovu, sa relativno velikim brojem Egipćana suočenih sa ekstremnim siromaštvom. Žene predstavljaju jednu od najugroženijih grupa na Kosovu.
- Nedovoljna zaštita prava na imovinu rezultira malim brojem povratnika;
- Nizak nivo obrazovanja kod Egipćana, posebno žena;
- Visoka stopa nezaposlenosti i rasprostranjen nedostatak stručnih veština u zajednici ometaju pristup formalnom tržištu rada.

¹ Za detaljnije informacije, pogledajte odeljak o pristupu imovini i stanovanju.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Egipćanke su skoro u potpunosti uključene u neformalno tržište rada, prikupljanje sekundarnih sirovina, čišćenje ili prosjačenje. U isto vreme, one u porodici ispunjavaju svoju ulogu domaćica i supruge i brinu o deci.

Zajednica Egipćana je i dalje jedna od najugroženijih zajednica na Kosovu. Nivo nezaposlenosti je i dalje izuzetno visok, a mogućnosti za konkurentnost na tržištu rada su retke. Zajednica nastavlja da se oslanja na socijalnu pomoć, doprinose od rođaka koji žive u inostranstvu i donacije humanitarnih agencija. Raširen nedostatak formalnog ili stručnog obrazovanja doprinosi visokoj stopi nezaposlenosti među Egipćanima. Veliki broj egipatske dece ne nastavlja srednje ili visoko obrazovanje. Iako je određeni broj Egipćana zaposlen u javnom sektoru, što im omogućava da ostvare mesečne prihode, sezonski poljoprivredni radovi i samostalne delatnosti su i dalje dominantni načini zapošljavanja za ovu zajednicu. Navodno je, u regionu Pejë/Peć, u opštinama Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok i Klinë/Klina zaposleno ukupno osam Egipćana u opštinskim kancelarijama za zajednice. Neutvrđeni broj Egipćanki pruža usluge čišćenja zgrada opštinskih ili drugih lokalnih institucija. Pet Egipćana rade kao nastavnici u Gjakovë/Đakovici i Klinë/Klini; dva Egipćanina rade kao lekari u domu zdravlja u Gjakovë/Đakovici; a jedan je zaposlen u bolnici u Klinë/Klini. Nekolicina Egipćana su zaposleni u javnom komunalnom preduzeću za odlaganje otpada u Gjakovë/Đakovici i Istog/Istoku. Dva Egipćana su policajci, jedan je carinik, a jedan radi u zatvoru „Dubrava“. I na kraju, jedan Egipćanin radi u Opštinskom sudu u Klinë/Klini. Neki su zaposleni u prodavnicama odeće, neki kao kovači ili imaju mala poljoprivredna imanja. Ipak, najznačajniji izvori prihoda su i dalje socijalna pomoć, povremeni sezonski radovi u poljoprivredi i građevini, novčana pomoć iz dijaspore i povremene donacije Crvenog Krsta Kosova i KFOR-a.

U regionu Prishtinë/Priština stopa nezaposlenosti kod Egipćana je visoka. U regionu nema Egipćana koji rade u javnim službama. Samo jedan je zaposlen u osnovnoj školi u Obiliq/Obiliću, gde vrši popravke i održavanje. Međutim, sve veći broj mladih iz ove zajednice se upisuje na kurseve razvoja profesionalnih veština

EGIPĆANI IZ DIVLJEG NASELJA „KOLONIJA“ U OPŠTINI GJAKOVË/ĐAKOVICA (REGION PEJË/PEĆ) PALE AUTOMOBILSKE GUME DA DOĐU DO METALNE KONSTRUKCIJE IZ NJIHOVE UNUTRAŠNOSTI. METAL JE ČEST IZVOR PRIHODA ZA ZAJEDNICU.

koje organizuju lokalne i međunarodne NVO, kao što su „Don Bosco“ i „Centar za stručno osposobljavanje“ u Prishtinë/Prištini, gde Egipćani iz Fushë Kosovë/Kosovog Polja pohađaju kurseve. Glavni izvor prihoda za zajednice je i dalje neformalni sezonski rad u građevinarstvu i poljoprivredi, kao i recikliranje starog gvožđa i drugih materijala. Samo jedna Egipćanka u regionu je lekar, i radi u domu zdravlja u Fushë Kosovë/Kosovom Polju. Mnoge egipatske porodice su korisnici sistema socijalnog osiguranja, primaju penzije, socijalnu pomoć ili minimalni lični dohodak od bivših državnih kompanija, kao što je „Elektroprivreda Srbije“. Značajan broj Egipćana ima rođake u inostranstvu koji ih finansijski podržavaju. Egipatske žene i devojčice su više društveno-ekonomski ugrožene od muškaraca i dečaka u svojoj zajednici. Razlog tome je njihov nizak status u okviru porodice i manje šanse da završe čak i obavezno školovanje. U regionu Prizrena, većina Egipćana zavisi od socijalne pomoći ili žive u ekstremnom siromaštvu, bez ikakve pomoći. Oni od njih koji su zaposleni, angažovani su na sezonskim poljoprivrednim radovima, u malim privatnim firmama, ili su samostalno zaposleni. Regionalna služba za zapošljavanje ne raspolaže podacima koji se odnose isključivo za Egipćane. Međutim, jasno je da im je stopa nezaposlenosti iznad proseka.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Bezbednosna situacija Egipćana je relativno dobra, uz malo prijavljenih incidenata. Oni uživaju slobodu kretanja širom Kosova. U principu, veća mobilnost je dovela do povećanog pristupa javnim službama i integraciji sa većinskom zajednicom. Zastupljenost u kosovskoj policiji je smanjena, ali pre svega, usled nedostatka adekvatnih obrazovnih kvalifikacija u zajednici. Učešće u forumima bezbednosti na opštinskom i lokalnom nivou, takođe je ograničeno i vezano je za opšte izazove uključivanja zajednice u javnom životu. Jedan od najvećih bezbednosnih problema koji utiču na egipatske žene i devojke je nasilje u porodici i rodno zasnovano nasilje. Njihova sloboda kretanja je ograničena zbog nedostatka podrške unutar i izvan njihovih zajednica za učešće u javnom životu.

U regionu Pejë/Peć, Egipćani su dobro integrisani u javni život i uživaju slobodu kretanja. U Pejë/Peći i Gjakovë/Đakovici su zabeležena dva bezbednosna incidenta, 1. marta i 8. maja 2010. Incidenti su uključivali fizičke napade od strane kosovskih Albanaca, koji su kasnije pritvoreni. U regionu rade tri egipatska policajca – jedan u policijskoj stanici Istog/Istok, jedan u Klinë/Klini i jedan u Gjakova/Đakovici. Kosovska policija redovno patrolira u oblastima koje naseljava ova zajednica, a bezbednosna situacija se opisuje kao mirna. I policija i građani govore o visokom stepenu saradnje. Nedavni primer je sastanak policije i Egipćana iz neformalnog odnosno divljeg naselja „Kolonija“ u januaru 2010, na kojem se razgovaralo o opšte bezbednosnoj situaciji u naselju. Zajednica je zastupljena u opštinskim odborima za bezbednost zajednice u Gjakovë/Đakovici. Nema posebne humanitarne autobuske linije za Egipatsku zajednicu u regionu. Zajednica koristi javni ili privatni prevoz bez teškoća, gde jedino ograničenje predstavlja cena. U toku perioda izveštavanja u regionu Prishtinë/Priština nije bilo

Mogućnost slobodnog i nezavisnog kretanja Egipćanki je i dalje ograničena. Žene se ne viđaju često same na ulici. One se pojavljuju na javnim mestima, posebno van njihovog naselja, u društvu drugih žena, muškaraca ili dece.

Na celom Kosovu šest Egipćana i jedna Egipćanka rade kao policijski službenici.

incidenata sa Egipćanima. U kosovskoj policiji nema zaposlenih Egipćana. Postoji po jedan egipatski predstavnik u opštinskim odborima za bezbednost u Fushë Kosovë/Kosovom Polju Prishtinë/Prištini i Obiliq/Obiliću. Javni prevoz je najčešće prevozno sredstvo koje koriste Egipćani. Međutim, zbog finansijskih ograničenja, pristup javnom prevozu je veoma ograničen. U regionu Prizren, u poslednjih godinu dana, zajednica nije prijavila policiji nijedan bezbednosni incident. Nema Egipćana koji rade u kosovskoj policiji. Egipćani nisu zastupljeni u opštinskim odborima za bezbednost u opštinama u kojima borave.

3. Povratak i reintegracija

Prema statističkim podacima UNHCR-a iz 2009, uočen je rast dobrovoljnih povratka u odnosu na 2008: 281 Aškalija i Egipćana u 2009, u poređenju sa 195 u 2008.¹

Oko dve trećine procenjenog broja predratnog stanovništva od 150.000 Roma, Aškalija i Egipćana su bili raseljeni tokom i posle konflikta 1999. Na Kosovu je i dalje 292 raseljenih Egipćanina, oko 1.5% od ukupnog broja raseljenih lica unutar Kosova.² Prisilna repatrijacija Egipćana na Kosovo još nije završena. Dobrovoljni proces povratka pripadnika zajednica Egipćana je spor, a njegova održivost je često otežana zbog nedostatka mogućnosti za zapošljavanje i loše ekonomske integracije povratnika. Ostali faktori koji negativno utiču na povratak i reintegraciju ove zajednice su: teškoće u vraćanju vlasništva zbog rasprostranjenog nedostatka upisanih svojinskih prava i ličnih dokumenata, bezbednosni problemi, nedovoljna zainteresovanost donatora i nedovoljna zastupljenost u organima koji se bave povratkom na lokalnom i centralnom nivou.

UNHCR-ovi podaci pokazuju da se, između januara i aprila 2010, vratilo 179 raseljenih Aškalija i Egipćana.

U 2009. i početkom 2010, preduzete su brojne inicijative posvećene povratku i reintegraciji Egipćana u regionu Pejë/Peći. U opštini Pejë/Peć, u 2009. samo pet kosovskih Egipćana se vratilo u svoje domove. Od početka 2010. vratilo ih se 22 i to: petoro u Ljesane/Leshan, dvoje u grad Pejë/Peć, šestoro u Vitimiricu/Vitomiricë i devetoro u Vragovac/Vragoc. U Istog/Istoku, u okviru projekta „Povratak i reintegracija na Kosovu”, koji zajednički finansiraju Evropska komisija i Ministarstvo za zajednice i povratak, a realizuje ga UNDP, 2009. je 16 porodica Egipćana iz Rudesh/Rudeša preseljeno u selo od Serbobran/Srbobran.³ Zemljište za alternativno preseljenje dodelila je opština. Međutim, da bi povratak bio održiv, potrebna je dalja pomoć za rešavanje problema vezanih za česte poplave lokacije povratka, snabdevanje domaćinstava vodom i električnom energijom, i obezbeđivanje sigurnosti prava poseda i pristup dokumentima, obrazovanju i mogućnosti za stvaranje prihoda za povratnike. Nije bilo drugih inicijativa za povratak ili projekata za Egipćane u Istog/Istoku, uprkos podacima UNHCR-a koji pokazuju da se 36 Egipćana vratilo u opštinu u 2010. i 51 u 2009. U Klinë/Klini, prema podacima UNHCR-a, samo dva Egipćana su se vratila u 2010, a niko se nije vratio 2009. Ovo može objasniti zašto nema inicijativa za povratak ili nedavno realizovanih projekata u toj opštini. Osim toga, nekoliko egipatskih porodica vratilo se u svoje obnovljene kuće u naselje Brekoc/Brekovac, opština Gjakovë/Đakovica, u okviru projekta „Održivo partnerstvo za pomoć povratku manjina na Kosovo”⁴. U toku 2009, došlo je do spontanog povratka jednog broja egipatskih porodica iz kolektivnog centra

2 UNHCR-ovi podaci pokazuju da se, između januara i aprila 2010, vratilo 179 raseljenih Aškalija i Egipćana.

3 Opština je 2005. pokrenula projekat povratka 70 raseljenih egipatskih porodica iz Rudesh/Rudeša, čije je naselje potpuno uništeno nako konflikta 1999. godine.

Međutim, inicijativa za povratak je zaustavljena u junu 2008, kada je njihovo naselje uključeno u “zaštitnu zonu” obližnjeg verskog objekta.

4 Program “Održivo partnerstvo za podršku povratku manjina na Kosovo” (SPARK), vredan 20 miliona dolara, finansiraju vlade Kosova i Velike Britanije. Program daje integrisani mehanizam kišobrana, koji omogućava pružanje čitavog spektra pomoći multietničkim zajednicama kod individualnog ili spontanog povratka, i povratka organizovanih grupa raseljenih lica.

1 UNHCR OCM Prishtinë/Priština Statistički pregled – Ažuriran krajem decembra 2009.

„Konik II“ u Podgoricu, Crna Gora, u „divlje“ naselje „Kolonija“ u opštini Gjakovë/Đakovica, za koji tek treba da se pronađe trajno rešenje. U Dečan/Dečanima, vratilo se samo nekoliko porodica Egipćana u 2009/2010, dok opština nije preduzela nikakve značajne inicijative da poboljša njihovu reintegraciju.

Pored toga, tokom 2009. i početkom 2010, Danski savet za izbeglice i UNHCR u saradnji sa opštinskim zvaničnicima organizovali su niz „Idi-vidi“ poseta (IVP)⁵ za Egipćane koji su trenutno raseljeni u različitim delovima Crne Gore. Dogovorene su posete opštinama Klinë/Klina i Istog/Istok, kao i naselju „7 Shtatori/ 7.septembar“, selima Vitomiricë/Vitomirica i Ozdrim/Ozrim u opštini Pejë/Peć. Osim toga, u opštini Pejë/Peć, između januara i juna 2010, Danski savet za izbeglice organizovao je tri „Idi-vidi“ posete: u februaru (20 učesnika u selo Bllagajë/Blagaje), martu (šest u Pejë/Peć), i maju (40 u naselje „7 Shtatori/7. septembar“), kao deo projekata koji finansiraju Evropska unija i Biro Sjedinjenih Američkih Država za stanovništvo, izbeglice i migracije. U februaru, Danski savet za izbeglice organizovao je uspešne „Idi-informiši“ posete Crnoj Gori, u kojima je učestvovalo 95 korisnika. Opštinski službenici iz opština Dečan/Dečane, Gjakovë/Đakovica i Klinë/Klina su takođe učestvovali u nekoliko „Idi-vidi“ poseta Beranama i Podgorici, u Crnoj Gori, kako bi informisali raseljena lica o bezbednosnoj situaciji, slobodi kretanja, pristupu javnim službama, stambenom zbrinjavanju i društveno-ekonomskim prilikama u mestima njihovog porekla. Međutim, uprkos izraženom interesu, ove posete još nisu dovele do značajnijeg povratka. U mnogim slučajevima, nedostatak dokumentacije i formalnog vlasničkog prava negativno utiče na izgled raseljenih Egipćana za povratak u svoje domove. Opštine u regionu, uključujući i Gjakovë/Đakovicu i Klinë/Klinu, tek treba da razviju sveobuhvatni pristup kako bi se obezbedila sigurnost poseda, uključujući tu i regulisanje divljih naselja, odnosno dugoročnu dodelu zemljišta za povratnike. Predstavljanje i učestvovanje Egipćana u relevantnim mehanizmima za povratak je otežano zbog činjenice da ih mnoge opštine nisu uspostavile, ili da nemaju redovne sastanke. Na primer, u opštinama Gjakovë/Đakovica, Dečan/Dečane, i Klinë/Klina ne funkcionišu opštinske radne grupe za povratak. Opština Istog/Istok je zamenila ovo telo takozvanom „radnom grupom za stabilizaciju povratnika“, kojom je predsedavao egipatski zamenik predsedavajućeg za zajednice. Pored toga, Istog/Istok je jedina opština koja ima egipatskog predstavnika u opštinskoj kancelariji za povratak.

U drugim regionima, nema izveštaja o značajnijoj aktivnosti, projektima ili inicijativama za povratak Egipćana u 2009. ili početkom 2010. U regionu Prishtinë/Priština, jedna egipatska raseljena porodica smeštena je u bivšoj kasarni Plemetinë / Plemetina od 1999. Porodica je poreklom iz opštine Lipjan/Lipljan koja je zbog bezbednosnih razloga, shodno proceni UNHCR-a i dalje u kasarni. U oktobru 2009, Ministarstvo zdravlja naložilo je opštinskim vlastima u opštini Obiliq/Obilić da pronađu trajno rešenje za ovu porodicu, jer živi u nesigurnim uslovima, bez adekvatnih sanitarnih uslova. Generalno, zastupljenost i učešće Egipćana u relevantnim mehanizmima za povratak i procesima donošenja odluka i dalje je slabo, i nisu razvijene posebne strategije

Prinudna repatrijacija Egipćana na Kosovo je u toku. Vraćeno je 10 Egipćana iz trećih zemalja (uglavnom zemalja zapadne Evrope), između 2009. i aprila 2010.¹

⁵ Idi-vidi posete daju raseljenim licima mogućnost da prikupe informacije iz prve ruke o uslovima koji vladaju u mestu porekla i da se direktno uključe u interakciju sa primajućom zajednicom, kako bi, na osnovu prikupljenih informacija, mogli da donesu odluku o povratku ili drugom trajnom rešenju (vidi UNMIK/PISG Revidirani priručnik za održivi povratak, jul 2006).

¹ Ibid.

da se dopre do raseljenih Egipćana i podstakne njihov povratak ili da se pronade drugo trajno rešenje. Prema rečima opštinskog službenika za povratak, nema povratka ili aktivnosti usmerenih na egipatsko stanovništvo. Statistike UNHCR-a ne daju zasebne podatke za Egipćane i Aškalije koji su se vratili u region Prishtinë/Priština. Opštinski službenici za povratak ne znaju za slučajeve prisilne repatrijacije pripadnika egipatske zajednice tokom 2009. ili početkom 2010. Ne postoje specifični podaci u vezi sa raseljavanjem, povratkom ili reintegracijom zajednice u regionu Prizren.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Sa izuzetkom onih koji možda još uvek primaju minimalne plate ili penzije iz javnih preduzeća u kojima su radili pre 1999. godine, Egipatska zajednica generalno ne koristi strukture kojima upravlja Srbija.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Tokom poslednje dve godine, NVO „Program građanskih prava na Kosovu“ u saradnji sa UNHCR-om je doprineo da se olakša procedura za pristup Egipćana upisu u matične knjige. „Kampanja za registraciju građana“, koja je deo programa podizanja svesti, upoznala je mnoge Egipćane sa postupcima u vezi sa upisom.

Egipatska zajednica i dalje ima pristup opštinskim uslugama, iako pristup javnim komunalnim službama i dalje predstavlja problem. Mnogi Egipćani nemaju izvode iz matične knjige rođenih niti potvrde o civilnoj registraciji odnosno upisu u matične knjige, što može da spreči zajednicu da uživa pun pristup socijalnim uslugama, kao što su pomoć pri zapošljavanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. U selu Pemishtë/Pemište, u regionu Pejë/Peć, mnoge egipatske žene i deca još uvek nemaju uverenja o upisu u matične knjige, što ih lišava bilo kog oblika socijalne zaštite u slučajevima razdvajanja, starateljstva nad decom, nasledstva i socijalne i zdravstvene zaštite. U maju 2010, opštinska kancelarija za zajednice u Dečan/Dečanu je pokrenula kampanju registracije za rešavanje ovog problema, da bi se olakšalo izdavanje ličnih dokumenata. Selo ima problema sa odnošenjem smeća, jer nijedno javno komunalno preduzeće nije preuzelo projekat lokalnih NVO iz 2009, koji je regulisao redovno prikupljanje otpada. Egipatska porodica, koja živi u izuzetno lošim uslovima u Pemishtë/Pemištu, je dobila od Kosovske energetske korporacije (KEK) pravo na besplatno mesečno korišćenje 500 kilovata električne energije, što finansijski pokriva Ministarstvo rada i socijalne zaštite. Porodica je živela bez struje tri godine od svog povratka na Kosovo. U opštini Klinë/Klina, kanalizacioni sistem i usluge snabdevanja vodom ili potpuno nedostaju ili su nedovoljne. Većina sela naseljenih Egipćanima nije povezana na kanalizacionu mrežu, tako da koriste septičke jame za odlaganje otpadnih voda. Iako su sistemi vodosnabdevanja uvedeni u skoro svakom selu, oni često nisu ispravni, a stanovnici se oslanjaju na neregulisane izvore vode. Poremećaj snabdevanja električnom energijom i izostanak odnošenja otpada, nastali zbog neplaćanja, utiču na kvalitet života Egipatske zajednice u regionu Pejë/Peći.

U regionu Prishtinë/Priština, pružanje komunalnih usluga, kao što je odnošenje smeća, u oblastima naseljenim Egipćanima je i dalje problematično. Postoje prijavljeni slučajevi u Fushë Kosovë/ Kosovom Polju i Obiliq/Obiliću, gde javno preduzeće ne pruža usluge redovno, što je dovelo do širenja divljih deponija. Egipćani koji žive u socijalnim stanovima u Plemetinë/Plemetini i Obiliq/Obiliću, potpisali su kolektivni ugovor sa KEK-om o zamrzavanju neizmirenih dugova u zamenu za redovno plaćanje računa, što im je omogućilo da se ponovo priključe na mrežu. U regionu Prizren, zajednica ima pristup opštinskim uslugama i komunalnim službama, ali neplaćanje računa i dalje ograničava pristup zajednice vodi i struji. Prikupljanje otpada obezbeđuju privatni preduzetnici, ali postoje izveštaji o neredovnom pružanju usluga.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Većina pripadnika Egipatske zajednice i dalje uživa slobodan pristup socijalnim službama i pomoći. Ipak, neke žene su se žalile da ove usluge ne odgovaraju njihovim potrebama. U opštini Gjakovë/Đakovica, neki Egipćani su izrazili zabrinutost zbog nepravedne raspodele pomoći među različitim zajednicama. Pored finansijske pomoći, druge usluge, kao što su podrška protiv nasilja u porodici, porodične usluge i pomoć u rešavanju problema mladih, egipatske žene obično ne koriste. U opštini Klinë/Klina, u regionu Pejë/Peći, zvaničnici su prošli specijalizovane obuke od strane Ministarstva rada i socijalne zaštite u 2009. i 2010, da poboljšaju svoja znanja o procedurama pružanja socijalne pomoći i specifičnim potrebama nevećinskih zajednica. Njihov rad na terenu i kvalitet usluga koje pružaju su poboljšani.

7. Pristup imovini i stanovanju

Iako je nekoliko opština preduzelo neke korake za rešavanje problema, pristup imovini i smeštaju je i dalje jedan od najvećih izazova sa kojima se suočava Egipatska zajednica. Nedostatak, odnosno nepostojanje, titulara imovine, otežava mogućnost za mnoge raseljene da se vrate u svoje domove. Za one koji već žive na Kosovu, to ometa sigurnost poseda. Gotovo potpuno odsustvo inicijative usmerene na regulisanje neformalnih naselja ostavlja Egipćane i druge ugrožene zajednice u nepovoljnom položaju. Funkcionisanje opštinskih katastarskih kancelarija i dalje je nezadovoljavajuće. Neuspeh opština da razviju i sprovedu opštinske urbanističke planove i dalje negativno utiče na Egipćane i druge zajednice. Opšti kvalitet stanovanja Egipćana je loš. Mnoga naselja i dalje nemaju osnovnu infrastrukturu i snabdevanje vodom i strujom.

Nekoliko primera iz regiona Pejë/Peć ilustruju neke od osnovnih problema koji utiču na uživanje imovinskih i stambenih prava egipatske zajednice. Divlje naselje „Kristali“ u Pejë/Peći je bilo naseljeno sa preko 100 Egipćana i Roma pre razaranja tokom sukoba 1999. Bivši stanovnici su, u najvećem broju slučajeva, pobjegli u Crnu

Pitanja koja utiču na uživanje stambenih i imovinskih prava obuhvataju: Nedostatak sveobuhvatne šeme socijalnog stanovanja za ugrožene porodice i prisilne povratnike; odsustvo naknade za one koji su izgubili svoju imovinu i nisu spremni da se vrate; i, nelegalno zauzimanje imovine.

STAMBENI SMEŠTAJ U SERBOBRAN/
SRBOBRANU U OPŠTINI ISTOG/ISTOK
(REGION PEJĀ/PEĆ). UPRKOS MALIM
DIMENZIJAMA I NAJNUŽNIJIM
PROSTORIJAMA KUĆE NA SLICI,
INDIVIDUALNO STANOVANJE
SA PRIPADAJUĆIM OBRADIVIM
POVRŠINAMA PREDSTAVLJAJU
MODEL STANOVANJA KOJI MNOGO
VIŠE ODGOVARA RASELJENIM I
SOCIJALNO UGROŽENIM EGIPĆANIMA,
U POREĐENJU SA STANOVANJEM U
VIŠESPRATNICAMA, KAKVI SE MOGU
NAĆI NA DRUGIM MESTIMA NA
KOSOVU.

Goru. Opština je 1993. promenila namenu ovog područja iz stambenog u industrijsko, što je konačno sprečilo raseljene Egipćane i Rome da obnove svoje kuće. Međutim, nelegalna gradnja pripadnika drugih zajednica je bila tolerisana. Ovo područje je kasnije ponovo označeno kao komercijalno u septembru 2000, što je ponovo sprečilo povratak raseljenih lica i obnavljanje njihovih domova. Nije bilo nikakve naknade. Oko 450 Egipćana i Roma živi u divljem naselju „7. Shtatori/7. septembar“, takođe u PejĀ/Peći. Mesto karakterišu izuzetno loši stambeni uslovi i nedostatak električne energije, vode za piće i funkcionalnog kanalizacionog sistema. Iako međunarodne organizacije podržavaju „Idi-vidi posete“ i projekte povratka u naselje, ne postoje planovi da se naselje reguliše, niti da se poboljšaju uslovi života njegovih stanovnika. Oko 70 egipatskih i romskih porodica živelo je u Rudesh/Rudešu, u opštini Istog/Istok, pre razaranja tokom sukoba 1999. Neki od bivših stanovnika pokušali su da se vrate i da ponovo izgrade svoje kuće. Ipak, napredak je morao da bude zaustavljen zbog činjenice da je to područje 2008. uključeno u zaštićenu zonu koju okružuje srpski pravoslavni manastir Gorioč. Treba napomenuti da je opština Istog/Istok podržala njihove napore pre 2008. tražeći zamenu zemljišta sa manastirom Gorioč, koja bi omogućila raseljenim licima da ponovo izgrade svoje domove u Rudesh/ Rudešu. Ipak, ovaj predlog nikada nije odobrio UNMIK-ov Specijalni predstavnik Generalnog sekretara. Nakon što je zaštićena zona proglašena, pronađena je treća lokacija u selu Serbobran/Srbobran, oko sedam kilometara od Rudesh/ Rudeša. Do sada, 18 egipatskih porodica sa ukupno 80 članova se vratilo u obnovljene kuće u Serbobran/Srbobranu, potpisavši ugovor o zakupu na 10 godina sa mogućnošću produženja. Egipatski povratnici su se žalili na zastoj izgradnje, loš kvalitet kuća, nestašice vode i struje, poplave i nedostatak mogućnosti za održivu integraciju u novu sredinu. Navodno, oni koji su imali imanja u Rudesh/Rudešu i dalje imaju pravo da ih povrate, ako ograničenja vezana za zaštićene zone ikada budu ukinuta. U septembru 2008, Skupština opštine Gjakovë/Đakovica je izdvojila skoro četiri hektara opštinskog zemljišta da primi oko 140 egipatskih i romskih porodica koje žive na zemljištu koje pripada bivšem društvenom preduzeću u divljem naselju „Kolonija“. Dodeljeno zemljište se graniči sa njihovim stvarnim mestom boravka. Tekući projekat obuhvata regulisanje naselja, uključujući i izgradnju adekvatne infrastrukture i 140 kuća. Ako se realizacija projekta nastavi bez problema, to bi označilo veliki korak u poboljšanju uslova života ovih ugroženih porodica.

U regionu Prishtinë/Priština, pristup adekvatnim uslovima stanovanja za Egipćane i dalje predstavlja problem. Opštine nisu razvile nikakve planove ili preduzele korake da se legalizuju postojeća divlja naselja u kojima zajednica živi, a bezbednosni problemi su zaustavili povratak raseljenih Egipćana u mesta porekla. Za neke su pronađena alternativna rešenja, kao što je dodela opštinskog zemljišta u Plemetinë/Plemetini. U regionu Prizren, Egipćani koji žive u urbanim oblastima kao što je grad Prizren, generalno imaju bolji pristup adekvatnim uslovima stanovanja i sigurnost poseda nego njihovi sunarodnici u ruralnim ili prigradskim područjima. Prema rečima opštinskih službenika, u regionu trenutno ne postoje divlja naselja u kojima žive Egipćani.

8. Pristup obrazovanju

Egipćani koji žive u regionima Pejë/Peć, Prishtinë/Priština i Prizren obično se obrazuju u skladu sa kosovskim nastavnim planom i programom i školuju se na albanskom jeziku. Ipak, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju nije izradilo poseban program za predmete nacionalne istorije, umetnosti i kulture zajednice. Iako formalnih prepreke za pristup objektima nisu primećene, zajednica je pod uticajem društvene isključenosti i siromaštva koje sprečava prisustvo dece i uspeh u školi širom Kosova. Kao što je, takođe, čest slučaj i među drugim zajednicama i dalje su najviše pogođene devojčice. Mnoge egipatske porodice si retko mogu priuštiti udžbenike i materijal za osnovnu školu, što doprinosi velikom broju izostanaka i čestoj odluci da se školuju samo dečaci. Pored toga, egipatska deca retko se upisuju u predškolske ustanove, uglavnom zbog nezainteresovanosti roditelja i finansijskih ograničenja. Ogromna većina egipatskih učenika ne nastavi obrazovanje nakon osnovne škole. Samo nekolicina se upiše na univerzitet, i pored postojećih kvota rezervisanih mesta za Egipćane i ostale zajednice. U Pejë/Peći, pristup obrazovanju izgleda bolje nego u drugim regionima, delimično zbog brojnije zajednice. Predškolske aktivnosti se organizuju u divljem naselju „Kolonija“,

EGIPĆANKA IZ SERBOBRAN/SRBOBRANA, U OPŠTINI ISTOG/ISTOK (REGION PEJË/PEĆ). MNOGE EGIPATSKE PORODICE NE MOGU DA SI PRIUŠTE UDŽBENIKE I ŠKOLSKI PRIBOR, ŠTO UTIČE NA TO DA VELIKI BROJ DECE NAPUŠTA ŠKOLOVANJE I ČESTOM IZBORU DA SE ŠKOLUJU SAMO DEČACI, NA ŠTETU ŠKOLOVANJA EGIPATSKIH DEVOJČICA.

i u selu Brekoc/Brekovac u opštini Gjakovë/Đakovica. Pored toga, tu su i nevladine organizacije, kao što su „Bethany Christian Servicese“ i „Samaritan’s Purse“, koje su aktivne u realizaciji obrazovnih programa za povećanje prisustva Egipćana u osnovnom obrazovanju. Opština Klinë/Klina je učinila napore da se uveća interesovanje u zajednici za upis i zadržavanje dece u osnovnoj školi obezbeđenjem besplatnog prevoza. Opština bi htela da 2011. proširi ovu uslugu i na učenike srednjih škola iz redova nevećinskih zajednica, uključujući i Egipćane. U opštini Deçan/Dečane, Egipćani ne upisuju svoju decu u predškolsko obrazovanje. Samo dva Egipćana rade kao nastavnici u školama na Kosovu, nakon pohađanja specijalizovane obuke Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju i lokalne nevladine organizacije „Kosovski centar za obrazovanje“. Srednje škole su daleko od naselja i opština ne pomaže učenicima srednjih škola sa subvencionisanim prevozom. Zbog toga se roditelji uglavnom ne osećaju prijatno ako njihova ženska deca treba da sama pešice prelaze razdaljinu od nekoliko kilometara.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

U opštini Gjakovë/Đakovica, lokalna NVO „Fond za otvoreno društvo“ realizuje pilot projekat za obuku zdravstvenih medijatora unutar zajednice Egipćana, da se poboljša pristup zajednice zdravstvenim uslugama.

Egipatska zajednica obično ima pristup zdravstvenoj zaštiti, iako je cena lekova i lečenja često nepristupačna. Za one Egipćane koji žive u udaljenim oblastima, može biti skupo i teško da dođu do gradova u kojima se nalaze zdravstvene ustanove. Porođaji kod kuće, u lošim higijenskim uslovima, bez pomoći babica i dalje su uobičajena praksa kod Egipćana, posebno kod onih koje ne mogu da priušte da idu u bolnice. Nedostatak svesti, nedovoljna zdravstvena edukacija i mali broj specijalizovanih lekara za ženske bolesti predstavljaju dodatnu prepreku za dobijanje pristupa zdravstvenoj zaštiti za egipatske žene. Generalno, Egipćani ne koriste usluge zdravstvenih ustanova kojima upravlja Srbija. Naime, u opštini Gjakovë/Đakovica, region Pejë/Peć, NVO „Fondacija za otvoreno društvo“ sprovodi pilot projekat za obuku zdravstvenih medijatora iz redova Egipćana. Projekat zapošljava tri osobe koje pokrivaju naselja „Kolonija“ i „Piskotë/Piskota“ i selo od Brekoc/Brekovac. Cilj projekta je da se, kroz razvoj kulturno osetljivog pristupa, poboljša dostupnost i kvalitet zdravstvenih usluga za najugroženije, uključujući poboljšanje odgovornosti za pitanja žena i porodične medicine. Dva lekara Egipćana su zaposlena u opštinskom zdravstvenom sektoru u opštini Gjakovë/Đakovica.

10. Pristup pravosuđu

Pristup sudovima i pravnoj pomoći je zadovoljavajući, iako se zajednica i dalje suočava sa problemima u pogledu pristupačnosti i nedostatka svesti o postojećim pravima i pravnim lekovima u regionima Pejë/Peć, Prishtinë/Priština i Prizren. Egipatske žene, zbog dominantnog patrijarhata u zajednici, nisu vrlo aktivne u podnošenju zahteva sudu. NVO „Program za registraciju građana na Kosovu“ pruža besplatnu pravnu pomoć i savete o građanskom

statusu i pristupu pravima za nevećinske zajednice, uključujući i Egipćane. Zajednica je nedovoljno zastupljena u sudstvu, jer postoji samo jedan egipatski sudija u Okružnom sudu u Pejë/Peć i jedna administrativna službenica u Opštinskom sudu za prekršaje u Klinë/Klini.

11. Učešće u javnim poslovima

Egipćane na centralnom nivou zastupa samo jedan poslanik u Skupštini Kosova⁶, i dva predstavnika u Konsultativnom odboru za zajednice, savetodavnom telu koje radi pod okriljem Kabineta predsednika Kosova. Učešće Egipćana u javnim poslovima je bolje na opštinskom nivou. Opštinski izbori u novembru 2009. se smatraju uspešnim za Egipatsku zajednicu. Zajednica je dobila odbornička mesta u skupštinama opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Djakovica, Istog/Istok i Pejë/Peć, koje nastanjuje relativno veliki broj Egipćana. Ipak, zajednica i dalje nije zastupljena u izvršnim organima u opštinama u kojima živi. Tome je, donekle, razlog i mali broj pripadnika zajednice. U isto vreme, nedostatak stručnosti i obrazovanja nastavlja da podriva samopouzdanje zajednice da se aktivno uključi u lokalnu politiku. Egipćanke su i dalje odsutne, posebno u oblasti javnih poslova, pošto tradicionalna uloga u kući ograničava njihove mogućnosti. U celini gledano, opštinske vlasti nisu uspele da proaktivno dopru do Egipćana kako bi unapredile njihovo učešće, ili podstakle pripadnike zajednice da se upišu u biračke spiskove. Pored toga, nivo učešća Egipćana u javnim raspravama u organizaciji matičnih opština je nizak. Egipćane politički zastupa Nova demokratska inicijativa za Kosovo (IRDK). Nema štampanih ili elektronskih medija posebno namenjenih Egipćanima.

Učešće egipatske zajednice u javnim poslovima u regionu Pejë/Peć se povećava. Zajednica je dobila ukupno tri odbornička mesta u skupštini opštine na lokalnim izborima u novembru 2009. u opštinama Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok i Pejë/Peć. Zajednica ima: mesto jednog zamenika predsednika opštine za zajednice u Pejë/Peći, dva mesta zamenika predsedavajućeg skupštine opštine u Gjakovë/Đakovici i Istog/Istoku, mesto predsedavajućeg odbora za zajednice u Istog/Istoku; šefa kancelarije za zajednice, predstavnika u odboru za finansije i politiku u Gjakovë/Đakovici; i mesto opštinskog službenika za povratak u Istog/Istoku. Zastupljenost zajednice je obezbeđena u opštinskim kancelarijama za zajednice u svim opštinama u kojima borave: u Gjakovë/Đakovici (tri predstavnika), Klinë/Klini (jedan), Pejë/Peći (jedan), i Istog/Istoku (jedan). Postoje neki pozitivni primeri terenskih aktivnosti opštinskih vlasti. Opština Gjakovë/Đakovica je aktivno uključila zajednicu u proces preseljenja iz divljeg naselja „Kolonija“ (vidi stranu 8 u gornjem tekstu). Opštinski zvaničnici Klinë/Kline su se pridružili predstavnicima komisije za zajednice u posetama selima naseljenim Egipćanima. Opštinska kancelarija za zajednice iz Istog/Istoka organizuje redovne posete različitim naseljima u kojima zajednica živi. Civilno društvo je dalo značajan doprinos kroz podršku i unapređenje različitih edukativnih i rekreativnih aktivnosti sa ciljem da zajednicu integrišu u društvo i poboljšaju uslove života.

Učešće Egipćana u javnim poslovima i dalje je samo nominalno i zasniva se na njihovom radu i učešću u opštinskim kancelarijama za zajednice i opštinskim odborima za zajednice.

⁶ U Skupštini Kosova rezervisana su četiri mesta za predstavnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Na zadnjim opštinskim izborima, novembra 2007, jedan Rom, jedan Egipćanin i troje Aškalija su izabrani kao poslanici u Skupštini Kosova.

U decembru 2009, usvojen je akcioni plan za sprovođenje Strategije za reintegraciju Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, koja je usvojena 2008. Akcioni plan predstavlja konkretne mere, koje, između ostalog, imaju za cilj da se poboljša zastupljenost i učešće Roma, Aškalija i Egipćana u kosovskom društvu.

Učešće egipatske zajednice u javnim poslovima u regionu Prishtinë/Priština je nisko. Zajednica je dobila jedno odborničko mesto u Fushë Kosovë/Kosovom Polju na lokalnim izborima u novembru 2009. Zajednica je takođe zastupljena u Odboru za zajednice u dve opštine u kojima je koncentrisana: Fushë Kosovë/Kosovom Polju i Obiliq/Obiliću. Međutim, nema Egipćana u izvršnim organima matičnih opština. Aktivnosti na terenu koje su inicirale opštine u regionu su retke. U regionu Prizren, učešće Egipćana u javnim poslovima je i dalje slabo. Zajednica je koncentrisana u malom broju u opštinama Prizren i Rahovec/Orahovac i nedostaje joj zastupljenost u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti i nema zaposlenih u javnoj službi. Odbori za zajednice, koji bi, po zakonu, trebalo da uključuju i pripadnike egipatske zajednice, tek treba da se uspostave u Prizrenu i Rahovec/Orahovcu, a terenske aktivnosti na podsticanju zajednice na učešće u javnom životu su retke. Sastanci radnih grupa održani su 2010, da bi se uradio nacrt prizrenskog „Lokalnog akcionog plana“ za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana pod okriljem projekta koji sprovodi lokalna NVO „Kosovska fondacija za otvoreno društvo“. Predstavници zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, NVO i međunarodne organizacije su učestvovali u izradi, a pozvani opštinski zvaničnici nisu bili prisutni.

12. Upotreba jezika

Albanski jezik je tradicionalno maternji jezik Egipćana, što olakšava interakciju sa institucijama. Činjenica da Egipćani govore albanski jezik olakšava pristup zajednice uslugama i informacijama i doprinosi slobodi kretanja. Zajednica prati elektronske i štampane medije na albanskom jeziku.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Tradicionalno, u maju, Egipćani proslavljaju „Shën Gjergj“. To je okupljanje u verskim objektima, kao što su turbe ili džamije.

Egipćani su uglavnom muslimani i slobodno izražavaju svoj kulturni identitet, verska uverenja i običaje. Nema određenih zaštićenih lokacija od kulturnog i verskog značaja za zajednicu. Nadležni organi ne preduzimaju nikakve aktivnosti da se identifikuju takve lokacije. U regionu Pejë/Peć, opština Gjakovë/Đakovica, gde živi većina Egipćana, postoje dve džamije koje posećuju isključivo pripadnici zajednice. U opštini Deçan/Dečane, postoji grupa Egipćana pripadnika muslimanskog reda Bektashi/Bektaši.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Povezanost egipatske zajednice sa kosovskim Albancima određuje njihov odnos sa drugim zajednicama na Kosovu pre, tokom i posle konflikta 1999. Međutim, zajednica i dalje doživljava direktnu i indirektnu diskriminaciju, uglavnom zbog široko rasprostranjene predrasude prema njima koja dovodi do socijalne isključenosti.

U onim opštinama u kojima su Egipćani nedovoljno zastupljeni, mogućnosti za uključivanje u inicijativama za dijalog između zajednica su i dalje ograničene. Angažman Egipćana u inicijativama za dijalog unutar civilnog društva je takođe umanjena zbog lošeg samoorganizovanja.

Egipatska zajednica igra važnu ulogu u promovisanju tolerancije i dijaloga između zajednica u regionu Pejë/Peć. Međuetnički odnosi sa kosovskim Albancima i drugim zajednicama su dobri, čak i ako se predstavnici Egipćana ponekad žale da se previše pažnje posvećuje drugim manjinskim zajednicama na njihovu štetu. Egipatsko civilno društvo i predstavnici zajednice učestvuju u svim multietničkim događajima i aktivnostima u regionu. Na primer, multietnička ženska NVO „7 Shtatori“ trenutno promovise inicijative za dijalog između Roma, Egipćana i kosovskih Albanaca u Pejë/Peći. U Istog/Istoku, NVO „Vizioni 02“ i „Ilirija“ su organizovale fudbalski turnir i letnje kampove koji uključuju mlade iz egipatske, bošnjačke i albanske zajednice. Egipćanke ne igraju aktivnu ulogu u društvenom životu u širem kosovskom društvu i imaju tendenciju da se okupljaju samo u okviru svoje zajednice. U regionu Prishtinë/Priština, Egipćani uglavnom nisu vrlo aktivno učestvovali u opštinskim inicijativama za promociju dijaloga između zajednica, uglavnom zbog nedostatka samoorganizacije i marginalizacije. Uprkos preuzetoj obavezi opštine da dopre do svih zajednica i da ih uključi u društvo, egipatski predstavnici tvrde da je zajednica zanemarena. Ipak, zajednica stupa u interakciju sa drugim zajednicama u regionu, posebno sa kosovskim Albancima. U regionu Prizren, Egipćani su i dalje dobro integrisani i učestvuju u formalnim i neformalnim aktivnostima između različitih zajednica, a imaju i dobre odnose sa svim ostalim zajednicama u opštinama u kojima žive.

KOSOVSKI ALBANAC I NJEGOVA ČETIRI PRIJATELJA EGIPĆANA IGRAJU KOMPJUTERSKE IGRICE U CENTRU ZA ZAJEDNICE, KOJIM UPRAVLJA UDRUŽENJE ŽENA U ETNIČKI MEŠOVITOM NASELJU SHATĚ SHTATORI/ SEDMI SEPTEMBAR U PEJË/PEĆI.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica Egipćana
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Deçan/Deçane town, Dubovik/Dubovik, Pozharë/Požare, Strellc/Streoc, Gllgjan/Glođane, Irzniq/Irznici, Shaptej/Šaptej, Gramaqel/Gramaçel, Baballoq/Babaloc, Pemishte/Pemište.
	Gjakovë/Đakovica	Rruga/Ulica: „A.P. Tepelena”, „A. Ibra”, „S .Pozhegu”; „Mahalla Mulla Jusuf”, „Koloni/Kolonia” neformalno naselje, Brekoc/Brekovac, Hereq/Herec, Skivjan/Skivjane, Rogove/Rogovo, Jahoc/Jahoc, Janosh/Janoš, Osek Hil/Osek Hilja, Bec/Bec, Vraniq/Vranic, Palabardh/Paljabarda, Bitesh/Bites, Novoselle e Poshtme/Donje Novo Selo, Planqor/Pljancor, Shishman/Sisman, Nec/Nec. U gradu: Rruga/Ulica/Street Fehmi Agani, Rruga/Ulica/Street A.P.Tepelena, poznata i kao Lagjja/Mahalla „Sefa”, Rruga/Ulica/Street Ahmet Koronica, poznata i kao Lagjja/Mahalla “Cabrat” Sela: Brekoc/Brekovac, Koronicë/Korenica, Shishman/Šišman, Vraniq/Vranic, Bec/Bec, Jabllanicë/Jablanica, Novosell e Ultë/Donje Novo Selo, Janosh/Janoš, Palabardhë/Paljabarda, Rogovë/Rogovo, Osek Hiië/Osek Hilja, Skivjan/Skivjane, Hereq/Erec, Planqor/Pljancor, Rakovinë/Rakovina, Ujz/Ujz, Jahoc/Jahoc, Bitesh /Biteš, Qerim/Ćerim, Naselja: Dardania/Piskote, Lagjja/Mahalla Qyl (nalazi se u gradu), Lagjja/Mahalla Jusufit (nalazi se u gradu), Ali Ibraj, poznata i kao Kolonia
	Istog/Istok	Suvi Lukavac/LLukafc i Thatë, Koš/Kosh, Shalinovicë/Šaljinovica, Kovragë/Kovrage, Banjë/Banja, Banjicë/Banjica, Carallukë/Crni Lug, Cerrcë/Crno, Dobrushë/Dobruša, Dragolevc/Dragoljevac, Drejë/Drenje, Dubovë/Dubove, Gjurakoc/Đurakovac, Istog/Istok, Koshicë/Košica, Kosh/Koš, Kovragë/Kovrage, LLukavc i Begut/Begov Lukavac, LLukavc i Thatë/Suvi Lukavac, Lubovë/Ljubovo, Mirshevinë/Mrševine, Oprashkë/Opraške, Prekalë/Prekale, Saradran/Staredvorane, Serbobran/Srbobran, Shalinovicë/Šalinovica, Tërshvina/Terševina, Tomoc/Tomonce, Veriq/Veriçe, Zallq/Žać.
	Klinë/Klina	Binxhë/Biça, Bokshiq/Bokšić, Budisalc/Budisavci, Drenoc/Drenovac, Dresnik/Drnsnik, Jagodë/Jagoda, Krushevë e Madhe/Veliko Kruševo, Krushevë e Vogel/Malo Kruševo, Klinafc/Klinavac, Potërq i Epërm/Gornji Petrić, Rudicë/Rudice, Shtupel/Štupelj, Dollovë/Dolovo, Volljakë/Volujak, Zajm/Zajmovo, Berkovë/Berkovo, Resnik/Resnik, Jashanicë/Jošanica, Grabanicë/Grabanica, grad Klinë/Klina.
	Pejë/Peć	7 Shtatori/ 7 Septembar neighbourhood, Xhemajl Kada neighbourhood, Bllagajë/Blagaje Katundi i Ri/ Ktundi i Ri, Kosuriq/Kosurić, Novosellë/Novoselo, Pavlan/Pavljane, Qallopek/Čalopek, Ruhot/Ruhot, Treboviq/Trebović, Vitomiricë/Vitomirica
	Pristinë/ Prishtina	FushëKosovë/ Kosovo Polje
Obiliq/Obilić		Plemetinë/Plemetina, zgrade u društvenom vlasništvu I i II i naselje „Azotika” u gradu Obiliq/Obiliću.
Prizren	Malishevë/ Mališevo	Banjë/Banja, Kijevë/Kijevo
	Prizren	Grazhdenik/Graždanik, Atmagjë/Atmađa, Sërbicë e Epërme/Gornja Srbica, Shpinadijë/Špinadija, Vllashnjë/Vlašnja
	Rahovec/ Orahovac	Upper Rahovec/Orahovac, Fortesë/Belacrkva, Krusha e Madhe/Velika Kruša, Bernjake/Brnjaca, Celinë/Celine, Hoçe e Vogël/Mala Hoça
	Suharekë/ Suva Reka	Gelanc/Geljance, Leshan/Lešane, Neprebisht/Neprebište, Reshtan/Reštane, Samadragjë/Samadrade, Studenqan/Studenćane, Shirokë/Široko, Ternë/Trnje

Tabela 2: Procena broja stanovnika²

Pejë/Peć	Izvor	Ukupna populacija	Zajednica	%
	Pejë/Peć	Opština Deçan/Deçane		
1. Popis iz 1981 ³		40,640	378	0.9%
2. Popis iz 1991 ⁴		49,000	377	0.7%
3. Aktuelna procena opštine		-	-	-
4. Aktuelna procena zajednice		60,000	-	-
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009. ⁵		40,000	382	0.95%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a		35,000	200	0.57%
Opština Gjakovë/Đakovica				
1. Popis iz 1981		-	-	-
2. Popis iz 1991		112,888	2,657	2.3%
3. Aktuelna procena opštine		150,000	7,735	5.15%
4. Aktuelna procena zajednice		-	-	-
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		150,000	-	-
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a		150,000	-	-
Opština Istog/Istok				
1. Popis iz 1981		50,104	987	1.9%
2. Popis iz 1991		57,261	1,346	2.3%
3. Aktuelna procena opštine		56,000-64,000	2,000	3.57-3.12%
4. Aktuelna procena zajednice		50,000	1,820	3.64%
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		56,000	2,220	3.9%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a		56,000	1,840	3.2%
Opština Klinë/Klina				
1. Popis iz 1981		54,539	906	1.6%
2. Popis iz 1991		52,266	1,278	2.4%
3. Aktuelna procena opštine	55,000 – 58,000	1,200	0.18-0.17%	
4. Aktuelna procena zajednice	55,000	1,184	2.15%	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	55,000	-	-	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	55,000	1,300	2.36%	
Opština Pejë/Peć⁵				
1. Popis iz 1981	111.071	4.431	3.99%	
2. Popis iz 1991	138.094	4.442	3.21%	
3. Aktuelna procena opštine 2008	-	-	-	
4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine April 2008	170.000	-	-	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140.000	-	-	
Prishtinë/Prishtina	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	-	-
	2. Popis iz 1991	35,570	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	50,000	-	-
	4. Aktuelna procena zajednice	33,682	115	0.34%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	200	0.50%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	40,000	115	0.28%
	Opština Obiliq/Obilić			
	1. Popis iz 1981	26,595	-	-
	2. Popis iz 1991	31,627	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	32,000	-	-
	4. Aktuelna procena zajednice	26,000	53	0.20%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	30,000	53	0.18%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	30,000	53	0.18%

Tabela 3: Procena stanovništva po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Muški		15		10	58		
		Ženski		16		1	84		
		Ukupno		31		11	142		
	Gjakovë/Đakovica	Muški	520	145	430	90	2,700	300	
		Ženski	552	105	500	50	2,000	350	
		Ukupno	1,072	250	930	140	4,700	650	
	Istog/Istok	Muški		239		33	104		
		Ženski		174		15	59		
		Ukupno	172	413		48	163	123	
	Klinë/Klina	Muški		334					
		Ženski		147					
		Ukupno		481					
	Pejë/Peć ⁶	Muški		126		61	73		
		Ženski		98		0	38		
Ukupno			224		61	111			
Ukupno za region		1,244	1,144	930	199	5,005	773		
Komentari: OEBS nije mogao da dobije sve podatke od nadležnih organa.									
Pristinë/Priština	Fushë Kosovë /Kosovo Polje	Muški							
		Ženski							
		Ukupno	10	20	7	2	74	2	
	Obiliq/Obilić	Muški							
		Ženski							
		Ukupno	4	6	2	-	40	1	
	Ukupno za region	168	14	26	9	2	114	3	
Komentari: OEBS nije mogao da dobije sve podatke od nadležnih organa.									

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije)
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi)
4. Mediji zajednice (elektronski, štampa)
5. Lideri /aktivisti u zajednici (muškarci i žene)
6. Ostali?
7. Dodatne informacije

Pejë/Pec	Opština Deçan/Deçane	
	1	
	2	Sefadin Sadriaj, predsedavajući komisije za zajednice
	3	
	4	
	5	Qamil Hoti, predvodnik zajednice u selu Pemishte/Pemište
	6	
	7	
	Opština Gjakovë/Dakovica	
	1	IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves (Nova demokratska inicijativa Kosova)
	2	Bislim Hoti, opštinski odbornik (IRDK) Nexhib Qehaja, šef opštinske kancelarije za zajednice Kapllan Krshi, opštinska kancelarija za zajednice Bashkim Kurti, opštinska kancelarija za zajednice
	3	NVGO „Prosperiteti “ NVO „Hamdi Vraniqi ” NVO „SHEK” NVO „RAE” NVO „BREVIS”
	4	
	5	Gezim Xaja, selo Brekovc/Brekovac Nevruz Tafoshi, selo Piskotë/Piskote Pamë Pamaj, selo Skivjan/Skivjane Bajram Sylaj, selo Planqor/Plancore Xhavit Dana, ulica Qabrat Skender Arbuzi, ulica Qerimi
	Opština Istog/Istok	
	1	IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves (Nova demokratska inicijativa Kosova) Fazli Stollaj, opštinski odbornik
	2	Bajram Qelaj, šef opštinske kancelarije za zajednice Muhamed Maleshaj, asistent opštinske kancelarije za zajednice
	3	„Visioni 02” NVO sastoji se uglavnom od egipatske i romske omladine iz Istog/Istoka, a fokusirani/specijalizovani su za dečje i multietničke projekte koje finansiraju različiti donatori
	4	
	5	Fazli Stollaj, zamenik predsedavajućeg za zajednice Bajram Qelaj, opštinska kancelarija za povratak
	6	
	7	
	Opština Klinë/Klina	
	1	
	2	Jedan Egipćanin u opštini Jedan Egipćanin u kosovskoj policiji Jedan Egipćanin u opštinskom sudu Tri Egipćanina u sistemu obrazovanja Jedan Egipćanin u carinskoj službi (Pejë/Pec)
	3	
	4	
	5	Sahit Baliija, predvodnik zajednice
	6	
	7	

Pejë/Peć	Opština Pejë/Peć	
	1	IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves (Nova demokratska inicijativa Kosova)
	2	Ibish Bajrami, šef opštinske kancelarije za zajednice Xhevdet Neziraj, opštinska kancelarija za zajednice
	3	NVO "Ura e Re", aktivnosti su usmerene na obrazovanje mlade i dece.
	4	
	5	
	6	
	7	
Pristinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje	
	1	IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves (Nova demokratska inicijativa Kosova)
	2	Bedri Mustafa, opštinski odbornik i član komisije za zajednice
	3	NVO Centar za saradnju i integraciju "Fidan Lahu" okuplja organizacije civilnog društva Egipćana i Aškalija, čije su aktivnosti usmerene na obrazovanje, zdravlje, mlade i žene.
	4	
	5	Bedri Mustafa, šef stranke IRDK za Fushë Kosovë/Kosovo Polje
	6	
	7	
	Opština Obiliq/Obilić	
	1	IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves (Nova demokratska inicijativa Kosova)
	2	
	3	
	4	
	5	Bajrush Berisha, predvodnik Aškalija, a predstavlja i zajednicu Egipćana
	6	
7		

1 Razvrstani podaci za svaku od tri zajednice se ne poklapaju u različitim opštinama na Kosovu. Procena broja stanovnika sadržana u Aneksima daje razvrstane podatke kad god je moguće, i to je jasno naznačeno.

2 Podaci o stanovništvu za delove 3, 4, 5 i 6 su prikupljeni od strane terenskih timova OEBS-a u konsultacijama sa predstavnicima zajednica i opštinskih zvaničnika u septembru 2008.

3 Popis iz 1981. obuhvata samo zajednicu Roma. Dakle, podaci mogu uključivati zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Takođe je moguće da su se neki Egipćani izjašnjavali kao pripadnici drugih zajednica, ili kao „ostali”.

4 Popis iz 1981. obuhvata samo zajednicu Roma. Dakle, podaci mogu uključivati zajednice Roma, Aškalija i Egipćana. Takođe je moguće da su se neki Egipćani izjašnjavali kao pripadnici drugih zajednica, ili kao „ostali”.

5 Opštinska kancelarija za zajednice i predstavnici zajednica nisu mogli da obezbede procentualne podatke o zajednicama.

6 Zajednički (zbirni) podaci za zajednicu su dostupni samo u opštinskom odeljenju za obrazovanje i regionalnom odeljenju za rad i zapošljavanje.

7 OEBS nije mogao da dobije kategorisane podatke za ovu zajednicu, zato brojevi označavaju Rome, Aškalije i Egipćane zajedno.

Profil zajednice GORANCI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Goranci su zajednica slovenskih muslimana koja potiče i uglavnom živi u kosovskim planinama i najjužnijoj opštini Dragash/Dragaš (region Prizrena) gde čine između 30 i 40% stanovništva. Zajednica potiče i dobila je ime po oblasti Gora, što je slovenska reč za planinu ili planine. Goranci žive i u tri sela koja se graniče sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom i u devet sela koja se graniče sa Albanijom.

Goranci govore slovenskim jezikom, dijalektom koji je blizak makedonskom jeziku. Njihov jezik nije priznat kao jezik u službenoj upotrebi u nijednoj kosovskoj opštini, a zajednica do sada nije podnela zahtev za takvo priznanje. Iako većina Goranaca tvrdi da je njihov maternji jezik „našinski” (naš jezik), drugi tvrde da je njihov službeni jezik srpski, a manji broj da je to bosanski.¹ Unutar zajednice čiji je maternji jezik goranski, ima onih koji se izjašnjavaju kao Goranci i manji broj onih koji se izjašnjavaju kao Bošnjaci.² Podela je delimično prouzrokovana produbljivanjem političkih razlika između Goranaca i kosovskih Bošnjaka, a glavna karakteristika koja ih razdvaja je njihova politička pripadnost.³ Najveću proslavu zajednica organizuje tokom Đurđevdana (Dan Sv. Đorđa) koji se obeležava svake godine 5-6. maja.⁴

Goranci su početkom 1950-ih godina počeli da migriraju u druge delove Kosova, uglavnom zbog teške ekonomske situacije u oblasti Gore i kako bi nastavili visoko obrazovanje. Najveći broj Goranaca migrirao je u region Prishtinë/ Prištine gde se mnogi izjašnjavaju kao Bošnjaci ili se ne izjašnjavaju o svom etničkom poreklu. Uglavnom žive u gradu Prishtinë/ Priština gde je njihov tačan procenat nepoznat zbog visokog stepena integracije sa većinskom zajednicom, dok u Fushë Kosovë/Kosovu Polju iznosi približno 0,11% od ukupnog stanovništva. U novoosnovanoj opštini Gračanica/Gračanicë, zajednica čini 0,47-0,58% od ukupnog broja stanovnika i živi u selu Uglar/Ugljare. Goranska zajednica u regionu Pejë/Peći prisutna je uglavnom u gradu Pejë/Peći i čini 0,10-0,14% stanovništva. U regionu Prizrena, zajednica živi prvenstveno u opštini Dragash/Dragaš i čini 31,2% od ukupnog stanovništva. U opštini Prizren ne postoje posebni podaci o broju stanovnika iz ove zajednice.

Ključna pitanja zajednice:

- **Ekonomska migracija;**
- **Pristup obrazovanju na izabranom službenom jeziku odnosno srpskom;**
- **Politički sukob koji deli zajednicu Goranaca od zajednice kosovskih Bošnjaka i kosovskih Albanaca, što utiče na njihovo učešće u javnom životu opštine Dragash/Dragaš.**

U periodu od 1992. do 1999. osnovana je opština Gora u kojoj je zajednica Goranaca činila većinu stanovništva.

Nakon sukoba 1999, Gora je pridružena oblasti Opojë/ Opolja naseljenom kosovskim Albancima, čime je osnovana današnja opština Dragash/ Dragaš.

Nastavak migracije zajednice u zemlje zapadne Evrope predstavlja problem za njenu održivost.

1 Do ranih 1990-ih, navodio se srpsko-hrvatski jezik. Danas Goranci navode srpski jezik, a Bošnjaci iz Gore navode bosanski jezik. Oba jezika su ista lokalna adaptacija srpsko-hrvatskog jezika.

2 Obe grupe dele neke zajedničke karakteristike, jedna od kojih je to da su muslimani čiji je maternji jezik slovenski. Poslednji jugoslovenski popis stanovništva iz 1991. imao je kategorije „Goranci” i „Muslimani”, ali ne „Bošnjaci”.

3 Dalje objašnjenje je dato u Odeljku 11 u nastavku.

4 Za razliku od katolika i pravoslavaca, Sv. Đorđe je dan koji nema versku konotaciju za zajednicu Goranaca, već označava početak proleća. U gradu Prizrenu se početak proleća ili „Karabaš” takode obeležava 5-6. maja.

PORODICA ABAZI, POREKLOM IZ RAPQË/
RAPÇE U OPŠTINI DRAGAŠ/DRAGASH, U
REGIONU PRIZREN, VEĆ TRI GENERACIJE
IMA PEKARU U CENTRU PEJË/PEĆI.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Društveno-ekonomska situacija goranske zajednice ostaje relativno dobra. Porodična poslovanja, kao što su konfekcijske radnje ili radnje brze hrane, glavni su izvori prihoda za ovu zajednicu. Neki njeni pripadnici su zaposleni u javnom sektoru. U opštini Pejë/Peć, veliki broj goranskih porodica ima privatna preduzeća, dok je manji broj zaposlen u javnom sektoru. Na primer, jedan Goranac radi u javnoj školi za lica sa oštećenim vidom, a drugi u Pošti i telekomunikacijama Kosova (PTK) u gradu Pejë/Peći. Međutim, veliki je broj nezaposlenih Goranaca koji žive u ovom regionu. U regionu Prishtinë/Prištine, Goranci tvrde da su zbog svoje etničke pripadnosti diskriminirani kada traže posao u kosovskim institucijama ili privatnom sektoru. Zbog toga se često izjašnjavaju kao kosovski Albanci i često koriste svoje znanje albanskog jezika. Međutim, dva Goranca rade kao državni službenici u novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë. Tradicionalno, zajednica Goranaca ima porodična preduzeća, dok su ostali najčešći poslovi u regionu poljoprivredni, sezonski i poslovi u svojoj ekonomiji. Neki Goranci su zaposleni u lokalnoj upravi i obrazovnom sistemu kojim upravlja Republika Srbija. Ostali izvori prihoda za zajednicu Goranaca u regionu Prishtinë/Prištine su srpski i kosovski penzioni i sistem socijalne zaštite i finansijska pomoć iz dijaspore. Glavni izvor prihoda za Gorance u regionu Prizrena takođe je porodično poslovanje koje im omogućava zadovoljavajući životni standard. Opština Dragash/Dragaš, kao jedna od najnerazvijenih opština na Kosovu, naročito nema mogućnosti za zapošljavanje. Goranke su posebno jako pogođene zbog nedostatka odgovarajućih kvalifikacija, jer mnoge devojke ne nastavljaju srednjoškolsko ili visokoškolsko obrazovanje. Nedostatak odgovarajućeg javnog prevoza iz ove seoske opštine ka urbanim centrima, gde su mogućnosti zapošljavanja veće, dodatno otežava ravnopravan pristup tržištu rada. Veliki broj porodica stvara prihode od poljoprivredne delatnosti, obično uzgoja stoke ili pčelarstva. Prihodi se takođe ostvaruju preko finansijske pomoći iz dijaspore

i različitih oblika finansijske pomoći iz institucija kojima upravlja Republika Srbija, što uključuje i plate za zaposlene u obrazovanju, minimalne plate za bivše radnike državnih institucija i fabrika kao i različite oblike socijalne pomoći.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Bezbednost i sloboda kretanja zajednice Goranaca na Kosovu i dalje je stabilna, uz nekoliko prijavljenih incidenata i uglavnom nesmetanom slobodom kretanja. U regionu Pejë/Peći, zajednica je dobro integrisana. Oni tečno govore albanski jezik što im olakšava komunikaciju sa institucijama i stanovništvom. U regionalnoj policijskoj stanici u Pejë/Peći radi samo jedan kosovski policajac iz goranske zajednice. Ova zajednica nije zastupljena u opštinskom odboru za bezbednost zajednica u opštini Pejë/Peć. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica je takođe dobro integrisana i nema nekih značajnih bezbednosnih problema, često koristi javni prevoz i ima nesmetanu slobodu kretanja. U regionu nema policajaca Goranaca, a zajednica nije zastupljena u opštinskom odboru za bezbednost zajednica. Predstavnici zajednice navode da postoji dobra saradnja između zajednice i kosovske policije.

U regionu Prizrena, bezbednosna situacija za zajednicu Goranaca je uglavnom dobra, iako je jedan veći incident prijavljen u julu 2009. Jednog Goranca i njegovog oca je 20. jula napala veća grupa kosovskih Albanaca koji su se okupili na proslavi u gradu Dragash/Dragašu. Nakon incidenta, tri političke partije iz nevećinske zajednice, koalicija „VAKAT“, Građanska inicijativa Gore (GIG) i Stranka demokratske akcije (SDA) dale su zajedničku izjavu kojom su ovaj incident osudili kao napad na celu zajednicu Goranaca u Dragash/Dragašu. Međutim, opština nije reagovala. Kosovska policija nije nastavila sa istragom ovog incidenta kao etnički motivisanog dela i nije obavila dodatne razgovore sa goranskom zajednicom. Ovaj incident nije negativno uticao na odnose između zajednica. Goranci uživaju punu slobodu kretanja u oblasti iz koje potiču i u gradu Prizrenu, i putuju u sve veće gradove na Kosovu koristeći privatni ili javni prevoz. Međutim, oni s ograničenim

Prema navodima kosovske policije u Dragash/Dragašu, zajednica Goranaca je i dalje najviše zabrinuta zbog krađe stoke od strane počinitelaca koji prelaze granicu iz Albanije.

Na celom Kosovu je raspoređeno dve žene i trideset i osam muškaraca policajaca iz zajednice Goranaca.

STARIJA GORANKA SEČE DRVA U DRAGAŠU/DRAGASH, GDE OŠTRE ZIME DODATNO POGORŠAVAJU USLOVE ŽIVOTA OSIROMAŠENOG STANOVNIŠTVA.

poznavanjem albanskog jezika nerado se kreću u ruralnim oblastima u kojima žive kosovski Albanci. Od 743 policajca u regionu Prizrena, 18 su Goranci. Od ukupno 64 policajca koji rade u policijskoj stanici u Dragash/Dragašu, 15 su Goranci. Osim toga, od ukupno 210 policajaca koji rade u policijskoj stanici u Prizrenu trojica su Goranci. Svi policajci Goranci u regionu Prizrena su muškarci. Najviši položaj u regionu koji ima neki policajac Goranac je mesto zamenika komandira stanice u Dragash/Dragašu. Dva Goranca su članovi opštinskog odbora za bezbednost zajednica u Dragash/Dragašu, dok ova zajednica učestvuje i čini većinu u lokalnom odboru za javnu bezbednost u selu Kruševu/Krushevë u kojem žive Goranci/kosovski Bošnjaci. Međutim, ovi forumi za bezbednost ne sastaju se redovno.

MEŠOVITI TIM KOSOVSKE POLICIJE U SELU KRUSHEVË/KRUŠEVO, U OPŠTINI DRAGAŠ/DRAGASH, GDE ZAJEDNO PATROLIRAJU POLICAJAC KOSOVSKI ALBANAC I NJEGOV ŠEF GORANAC.

3. Povratak i reintegracija

UNCHR je između 2000. i 2009. registrovao ukupno 1.035 povratka raseljenih Goranaca.

Nedostatak pristupa zapošljavanju i izvorima prihoda i izazovi prilikom izbora obrazovnog sistema ostaju glavne prepreke za održivi povratak i reintegraciju raseljenih Goranaca. Zabrinutost za bezbednost i neizvesnost u pogledu njihove dugoročne privredne i socijalne održivosti prisilili su mnoge Gorance da napuste Kosovo tokom i nakon sukoba 1999. godine. Većina se odselila u Beograd i region. Drugi su migrirali u zemlje izvan regiona, uglavnom u zemlje zapadne Evrope. Porodice se uglavnom vraćaju u opštinu Dragash/Dragaš, a različite međunarodne organizacije im pružaju pomoć u obnovi kuća, stvaranju prihoda, hrani i neprehranbenim proizvodima. Podaci Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) za 2009. nisu pokazali značajan porast broja povratnika u odnosu na 2008; 2009. godine vratilo se 90 lica u odnosu na 85 u 2008.⁵ Podaci o povratku za period od januara do aprila 2010. pokazuju da se ove godine 37 raseljenih Goranaca spontano i organizovano vratilo iz regiona. Ne postoje zvanični podaci o raseljavanju Goranaca u regionu Pejë/Peći tokom ili nakon sukoba 1999, a zajednica se ne smatra potencijalnom grupom za povratak. Međutim, prema izvorima zajednice, veliki broj porodica

⁵ Kancelarija šefa misije UNHCR-a u Prishtinë/Prištini – podaci ažurirani na kraju aprila 2009.

je, u potrazi za poslom, 2009. godine otišao u Bosnu i Hercegovinu, Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju i neke zemlje zapadne Evrope. Iako precizni podaci nisu dostupni, većina Goranaca iz regiona Prishtinë/Prištine otišla je u različite regione unutar Srbije, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije i druge evropske zemlje, pa čak i u Australiju. Osim toga, značajan broj Goranaca se preselio u Gračanicu/Graçanicë. Raseljeni Goranci u regionu Prishtinë/Prištine ne učestvuju u nijednom opštinskom forumu ili telu koje se bavi povratkom i ne primaju nikakvu pomoć.

Prema podacima opštinske kancelarije za zajednice, u opštinu Dragash/Dragaš su u 2009. i početkom 2010. prinudno vraćene 22 porodice (46 članova).

Prema rečima opštinskog službenika za povratak u Dragash/Dragašu, u regionu Prizrena, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) je tokom 2009. obnovio osam goranskih kuća, dok su UNHCR i Danski savet za izbeglice obezbedili građevinski materijal za popravku još 19 kuća. Osim toga, 2009. godine je 27 Goranaca povratnika od UNHCR-a dobilo donacije u vidu prehrambenih proizvoda i nameštaja. Takođe su od Mercy Corpsa i Danskog saveta za izbeglice dobili donacije u vidu Muški finansijske pomoći za stvaranje prihoda i sredstva za rad. Predstavnici raseljenih Goranaca ne učestvuju u opštinskim radnim grupama za povratak u Dragash/Dragašu delimično i zbog loše samoorganizacije u njihovim mestima raseljenja. Zbog toga uglavnom nema komunikacije između vlasti u opštini porekla i raseljenih lica. Uprkos činjenici da opštinski službenik za povratak pripada zajednici Goranaca, raseljeni Goranci nisu uključeni u izradu opštinskih strategija za povratak ili bilo koje druge opštinske aktivnosti koje se odnose na povratak. Međutim, opštinski službenik za povratak je krajem 2009. učestvovao u idi-i-informiši poseti Beogradu, kada je 30 raseljenih Goranaca podsticao na povratak i informisao o dostupnoj pomoći. U Dragash/Dragašu, opštinska strategija za povratak za 2010. predviđa izgradnju 10 i popravku 20 kuća, 30 poslovnih projekata i razne infrastrukturne projekte namenjene povratnicima. To će finansirati međunarodne organizacije, Vlada Kosova, opština Dragash/Dragaš i meštani. Goranci se i dalje prinudno vraćaju uglavnom iz zemalja zapadne Evrope. Međutim, većina njih okleva da se registruje u opštinskoj kancelariji za zajednice jer ne mogu da dobiju pomoć, a mnogi razmišljaju da ponovo odu u zemlje zapadne Evrope. Repatrirani Goranci dobijaju malu pomoć, a većinu takve pomoći pruža jedna međunarodna agencija jer opština nema sredstava. U Dragash/Dragašu se ne sprovodi strategija za reintegraciju repatriranih lica.

Jedan od glavnih problema s kojima se suočavaju repatrirani Goranci je nedostatak mogućnosti zapošljavanja u opštini Dragash/Dragaš. Za druge je izazov nepostojanje izbora obrazovnog sistema za njihovu decu.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Zajednica koristi usluge i srpskih i kosovskih institucija, iako je besplatna zdravstvena zaštita srpskih institucija i dalje privlačnija od one koju pružaju kosovske institucije. U regionu Pejë/Peći, Goranci se oslanjaju na zdravstvene i obrazovne usluge koje isključivo pružaju kosovske institucije. U Prishtinë/Prištini, zajednica koristi usluge i institucija na Kosovu kojima upravlja Srbija i kosovskih institucija. Pored socijalne pomoći i penzija iz Beograda, neki Goranci primaju minimalne plate iz javnih preduzeća u kojima su

radili pre sukoba 1999. U Prizrenu, zajednica koristi i kosovske i sisteme na Kosovu kojima upravlja Srbija. U Dragash/Dragašu, zajednica se uveliko oslanja na prihode koje obezbeđuje Srbija. Zdravstvene i obrazovne usluge koje finansira Srbija pruža opština Gora koja je pod upravom Srbije, a koja – iako nije u mogućnosti da obezbedi preko potrebna infrastrukturna ulaganja – ima veliki politički uticaj na izbor zajednice u pogledu integracije sa većinskim stanovništvom (videti Odeljak 14 u nastavku).

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Nije neuobičajeno za Gorance da budu istovremeno prijavljeni u kosovskim i institucijama na Kosovu kojima upravlja Srbija kako bi koristili usluge koje pružaju oba sistema.

Zajednica i dalje koristiti opštinske i komunalne usluge koje pružaju kosovske institucije i službe na Kosovu kojima upravlja Srbija. U regionu Pejë/Peći, zajednica Goranaca ima pristup uslugama koje pružaju kosovske institucije, slično kao i kosovski Albanci, s obzirom na visok stepen integracije i tačno poznavanje albanskog jezika. Oni slobodno koriste obrazovne i zdravstvene ustanove, kao i javne i komunalne usluge. Iako su zajednici na raspolaganju usluge i na srpskom jeziku, zajednica više koristi albanski jezik u komunikaciji sa kosovskim institucijama. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica ima pristup osnovnim komunalnim uslugama u svim naseljima u kojima živi. Goranska zajednica može da koristi usluge koje pružaju kosovske institucije, ali se većina opredeljuje za korišćenje usluga koje finansira Srbija. Goranci u Gračanici/Gračanicë i Fushë Kosovë/Kosovu Polju su prihvatili kolektivne ugovore koje je Kosovska energetska korporacija (KEK) ponudila nevećinskim zajednicama koje imaju nagomilana dugovanja.

Zajednica Goranaca u Dragash/Dragašu odbija već neko vreme da plati račune za struju koji uključuju pretplatu od 3,50 € za javni servis Radio Televizije Kosova (RTK), jer nema signala u ovom visokom planinskom području.

U regionu Prizrena, goranska zajednica ima pristup svim uslugama koje pružaju kosovske institucije. Mesta naseljena Gorancima imaju funkcionalne kanalizacione i sisteme vodosnabdevanja čije usluge ne plaćaju jer ih održavaju sami meštani. U većini sela su ti sistemi, a posebno sistemi vodosnabdevanja, obnovljeni u poslednjih nekoliko godina. Neobnovljeni sistemi su stari, ali još uvek funkcionalni. Mreža napajanja električnom energijom u tom području je funkcionalna, ali treba da se obnovi. U nekim selima je električni napon daleko ispod normalnog. Radovi na električnoj mreži su završeni samo u nekoliko sela. Uprkos nekim pilot projektima u prošlosti, u opštini Dragash/Dragaš se usluge odnošenja smeća ne pružaju u selima u kojima žive Goranci, navodno zato što zajednica ne namerava da ih plati. Goranska zajednica se suočava i sa isključenjima struje zbog nagomilanih dugova KEK-u, s obzirom da odbija da plati račune za struju u koje je uračunat i iznos od 3,50 € za pretplatu javnom servisu Radio Televizije Kosova (RTK) jer nema pokrivenosti signalom u ovom visokom planinskom području⁶.

Opština Dragash/Dragaš i KEK su u januaru 2010. postigli usmeni dogovor o privremenom zamrzavanju dugovanja za utrošenu električnu energiju, koja su se nagomilala tokom godina. Prema ovom dogovoru, svako naselje u opštini je trebalo da obezbedi spisak svih evidentiranih potrošača i iznos nagomilanog duga za svakog potrošača, sa njihovim potpisima, tražeći da budu

⁶ Ustavni sud je u oktobru 2009. preporučio Skupštini Kosova da preispita zakonsku odredbu u skladu sa kojom se pretplata za javni servis naplaćuje preko računa za struju. Ova praksa je nakon toga prekinuta, a zajednica je nastavila da plaća račune.

oslobođeni duga. Sve ove informacije je trebalo da se koriste za pokretanje sudskog postupka u kojem bi Goranci bili potpuno oslobođeni od plaćanja zaostalih dugova. Da bi se osiguralo da su sva pogođena lica uključena u spisak, lokalna kancelarija KEK-a je trebalo da dostavi opštinskoj kancelariji za zajednice imena svih evidentiranih potrošača električne energije kao osnovu za prikupljanje potpisa. Međutim, lokalni direktor KEK-a u Dragash/ Dragašu nije dostavio spisak uprkos čestim zahtevima opštinske kancelarije za zajednice, sprečavajući tako prikupljanje potpisa i podnošenje predmeta.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Zajednica Goranaca i dalje koristi pomoć koju pružaju kosovske institucije i institucije na Kosovu koje su pod upravom Srbije. U regionu Pejë/Peći, zajednica Goranaca, na isti način kao i zajednica kosovskih Albanaca, uživa pristup svim socijalnim uslugama koje pružaju institucije Kosova. Međutim, s obzirom na nivo zaposlenosti u privatnom sektoru i/ili vlasništva malih privatnih preduzeća, samo mali deo zajednice se prijavljuje za i/ili koristi sistem socijalne zaštite. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica i dalje uživa pristup uslugama i pomoći koje pružaju kosovske i institucije koje finansira Srbija. Isto važi i za region Prizrena, gde u opštini Dragash/Dragaš ukupno 326 goranskih porodica prima socijalnu pomoć od institucija kojima upravlja Srbija, a 109 od kosovskih institucija. Osim toga, porodice čija deca pohađaju školu u skladu sa srpskim nastavnim programom primaju dečji dodatak. Zbog nižeg nivoa obrazovanja, poteškoća u pogledu putovanja iz sela u grad Dragash/Dragaš ili njihove nemogućnosti da ispravno shvate kriterijume i postupke koji se koriste za socijalnu pomoć, stare i same žene suočavaju se sa više poteškoća u pristupu socijalnim uslugama od drugih Goranaca.

Veliki broj Goranaca u regionu Prizren smatra da je njihovo isključivanje iz socijalne pomoći etnički motivisano i zasnovano na njihovoj povezanosti sa institucijama kojima upravlja Srbija. Centar za socijalnu zaštitu navodi da se kriterijumi pravično primenjuju bez obzira na pripadnost zajednici.

7. Pristup imovini i stanovanju

Nakon sukoba 1999, uzurpirano je mnogo privatne i komercijalne imovine u vlasništvu Goranaca. Zajednica je samo imala pravo da podnese zahteve za povraćaj komercijalne nepokretne imovine Kosovskoj agenciji za imovinu marta 2006, a rok je istekao u decembru 2007. U regionu Pejë/Peći i Prishtinë/Prištine, zajednica Goranaca uglavnom uživa pristup imovini i/ili stanovanju i ne nailazi na nikakve prepreke ili diskriminaciju, iako su lideri zajednice prijavili slučajeve nezakonitog zauzimanja privatne i komercijalne imovine. U regionu Prizrena zajednica uživa nesmetan pristup i koristi svoju privatnu i komercijalnu imovinu, iako je više od stotinu poslovnih objekata u vlasništvu Goranaca iz Dragash/Dragaša u drugim regionima Kosova i dalje nezakonito zauzeto. Prema navodima opštinske kancelarije za zajednice u Dragash/Dragašu, podnet je veliki broj zahteva za povraćaj, zahtevima su dodeljeni brojevi, ali većina još uvek nije rešena. Zajednica Goranaca je takođe zabrinuta da će privatizacija društvenog preduzeća „Sharrprodhimi/

Šarproizvodi“ u Dragash/Dragašu zaustaviti trenutnu ispašu stoke, koja iako se temelji na običaju i dalje predstavlja važan izvor prihoda za zajednicu. Većina pašnjaka je u vlasništvu ovog preduzeća i njegova privatizacija možda neće dopustiti zajednici da koristi te prirodne resurse. Na inicijativu opštinske kancelarije za zajednice, skupština opštine Dragash/Dragaš je u avgustu 2009. donela odluku o povraćaju vlasništva nad imovinom. Odluka je potvrđena u maju 2010, uprkos zahtevu Ministarstva za lokalnu upravu za preispitivanjem.

8. Pristup obrazovanju

Veći deo zajednice koja živi u opštini Dragash/ Dragaš izjašnjava se kao Goranci i pohađa obrazovni sistem koji finansira Srbija. Oni koji se izjašnjavaju kao kosovski Bošnjaci školuju se u skladu sa kosovskim sistemom obrazovanja na bosanskom jeziku.

Većina Goranaca u opštini Dragash/Dragaš radije upisuje decu u škole kojima upravlja Srbija i u kojima se nastava odvija na srpskom jeziku, jer im se tako pružaju veće mogućnosti za upis na srpske univerzitete. Nastavni plan i program, udžbenici i obrazovanje na srpskom jeziku još uvek nisu dostupni u kosovskom sistemu obrazovanja. Većina goranske dece živi i školuje se u opštini Dragash/Dragaš koja se nalazi u regionu Prizrena. Ova deca sve više postaju predmet borbe za vlast između dva školska sistema na Kosovu, a posebno pritiska kosovskih institucija da integrišu goranske učenike i nastavno osoblje u kosovski sistem obrazovanja.

U regionima Pejë/Peći i Prishtinë/Prištine, učenici Goranci su, zbog svog malog broja, uglavnom integrisani u kosovski sistem obrazovanja na bosanskom jeziku, gde takvi razredi postoje, ili ređe na albanskom jeziku. Deca predškolskog i uzrasta od prvog do četvrtog razreda, osim u nekoliko izuzetaka, koriste obrazovanje na srpskom jeziku u svojim selima.⁷ Učenici od petog do devetog razreda pohađaju škole u susjednim selima, dok u selu Mlike/Mlikë postoji srednja škola na srpskom jeziku. Neka goranska deca odlučuju da se školuju u kosovskim srednjim školama koje rade po kosovskom nastavnom planu i programu na bosanskom jeziku u gradu Dragash/Dragašu. Goranci srednjoškolci i neki učenici osnovne škole koriste usluge prevoza koje pruža opština Gora

UČENICI GORANCI POHAĐAJU NASTAVU U OSNOVNOJ ŠKOLI „5. OKTOBAR“ U GLOBOČIĆE/GLOBOČICI PO NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU REPUBLIKE SRBIJE.

⁷ Učenici iz grada Dragash/Dragaša i Zlipotok/Zlipotoka moraju da pohađaju škole koje se nalaze u susjednim selima Ljubovište/Lubevishtë i Globočica/Gllobočićë.

kojom upravlja Republika Srbija i vlada Srbije. Učenici Goranci koji odluče da nastave tercijalno obrazovanje čine to na Univerzitetu u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ili regionu. Mnoge Goranke ne nastavljaju školovanje posle stečenog osnovnog obrazovanja zbog tradicije, nepovoljnih ekonomskih uslova i ograničene slobode kretanja usled nedostatka prevoza.

U opštini Prizren, većina učenika Goranaca pohađa školu na bosanskom i, u nekim slučajevima, turskom ili albanskom jeziku. Razlog tome je nedostatak obrazovanja na srpskom jeziku, ali i izbor roditelja. Od svog odlaska iz bivše škole 2008. godine, nakon pokušaja opštinskih vlasti da ih integrišu u kosovski sistem, goranski nastavnici i učenici osnovne škole „Fetah Sylejmani/Nebojša Jerković“ u gradu Dragash/Dragašu nastavljaju školovanje po srpskom nastavnom planu u ruralnim mestima. Uprkos trenutnim nastojanjima OEBS-a da olakša održivo i rešenje zasnovano na pravima, opštinske vlasti u Dragash/Dragašu i rukovodstvo škole koja radi po srpskom nastavnom planu i program nisu uspeli da postignu dogovor o kombinaciji dva obrazovna sistema u prostorijama osnove škole „Fetah Sylejmani/Nebojša Jerković“.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Zajednica Goranaca uživa pristup zdravstvenim uslugama koje pružaju kosovske institucije, kao i onima koje finansira Srbija. U gradu Pejë/Peći, Goranci se oslanjaju na javne zdravstvene usluge koje pružaju kosovske institucije a njihovo tečno poznavanje albanskog jezika im olakšava pristup. U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica Goranaca obično koristi srpske zdravstvene ustanove za koje su registrovani u opštinama Fushë Kosovo/Kosovo Polje i Gračanica/Gračanicë. Ova usluga je besplatna. U regionu Prizrena, zajednica Goranaca slobodno koristi medicinske usluge koje pružaju kosovske institucije u Dragash/Dragašu i Prizrenu. Mnogi Goranci smatraju da im nepoznavanje albanskog jezika ograničava korišćenje usluga bolnica u Prishtinë/Prištini. Goranci koji primaju socijalnu pomoć ne plaćaju zdravstvene usluge u Dragash/Dragašu. Starije i same žene iz zajednice imaju poteškoća u pristupu zdravstvenim ustanovama, jer im je potreban prevoz do objekata u udaljenim selima. Međutim, glavni zdravstveni centar u Dragash/Dragašu javlja se na pozive meštana i kada je potrebno šalje ambulantno vozilo s lekarom. U glavnom zdravstvenom centru u Dragash/Dragašu na raspolaganju je samo jedan ginekolog koji ne posećuje zdravstvene objekte na terenu.

10. Pristup pravosuđu

Zajednica i dalje uživa slobodan pristup sudovima i pravnim uslugama. U regionu Pejë/Peći, zajednica nije istakla veće probleme u pristupu pravosuđu, iako nema Goranaca koji rade u pravosudnom sistemu u regionu. U regionu Prishtinë/Prištine, Goranci imaju pristup pravosuđu, iako njihova ograničena informisanost o pravima i postupcima ometa njihovu mogućnost da ravnopravno pristupe uslugama pravosuđa. Njihovo znanje

albanskog jezika olakšava ovaj pristup, iako zajednica nije zastupljena u pravosuđu. Oni obično koriste besplatne pravne usluge koje pruža sud. Pritužbe na trajanje postupka i sporo izvršenje odluka su problem koji dele s drugim zajednicama. U regionu Prizrena, opštinski sud u Dragash/Dragašu obezbeđuje prevod na srpski jezik za goransku zajednicu. U opštinskom sudu u Dragash/Dragašu petoro Goranaca radi kao pomoćno sudsko osoblje, a dvoje Goranaca je zaposleno u sudu za prekršaje.

11. Učešće u javnim poslovima

Građanska inicijativa Gore (GIG) isključivo zastupa političke interese Goranaca. Međutim, mnogi Goranci podržavaju i zauzimaju visoke položaje u bošnjačkoj Stranci demokratske akcije (SDA) i Demokratskoj stranci Vatan, koja je deo koalicije kosovskih Bošnjaka (VAKAT).

Goransku zajednicu predstavljaju dva poslanika u Skupštini Kosova. Građanska inicijativa Gore (GIG) ima jedno mesto, dok drugi poslanik zastupa interese goranske zajednice kroz bošnjačku Stranku demokratske akcije (SDA). Osim toga, dvoje goranskih predstavnika su imenovani u konsultativni savet za zajednice, savetodavno telo koje deluje pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. Nekoliko državnih službenika je zaposleno u kosovskim ministarstvima. Slika na lokalnom nivou je raznolika. U regionu Pejë/Peći, goranska zajednica nije zastupljena u izvršnom ili zakonodavnom ogranaku niti je zaposlena u opštinskoj državnoj službi. Za razliku od svojih kolega u Prizrenu, oni se u velikoj meri drže podalje od javnog, političkog i građanskog učešća. U ovom regionu nema konkretnih štampanih ili elektronskih medija za goransku zajednicu. U regionu Prishtinë/Prištine, Goranci nisu zastupljeni u zakonodavnim ili izvršnim ograncima opština u kojima žive. Jedan Goranac je zaposlen u državnoj službi kao sekretar skupštine opštine u Gračanici/Graçanicë. Novoosnovana opština još nije organizovala informativne aktivnosti na terenu čija su ciljna grupa Goranci, a zajednica ne učestvuje aktivno u inicijativama civilnog društva zbog svoje malobrojnosti i ograničene samoorganizacije. U regionu nema konkretnih štampanih ili elektronskih medija za ovu zajednicu.

Goranska zajednica ima relativno aktivnu ulogu u javnom životu opština Prizren i Dragash/Dragaš u regionu Prizrena. U Dragash/Dragašu, dvoje Goranaca je izabrano u skupštini opštine koja ima 27 mesta, a troje učestvuju u devetočlanom odboru za zajednice. Najveća nevećinska stranka VAKAT, kojoj pripadaju neki Goranci, je koalicioni partner opštinske vlasti na čijem čelu se nalazi Demokratska stranka Kosova (PDK). Međutim, samo kosovski Bošnjaci su izabrani na istaknutim izvršnim položajima. Kao rezultat dogovora između Goranaca i kosovskih Bošnjaka, jedan kosovski Bošnjak je imenovan za zamenika predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice, a drugi za zamenika predsednika opštine za zajednice. Jedan Goranac je zaposlen u opštinskoj kancelariji za zajednice, a drugi u opštinskoj kancelariji za povratak. Zajednica je izrazila zadovoljstvo radom oba mehanizma za zaštitu zajednica. Štaviše, Goranci i kosovski Bošnjaci čine 32 odsto opštinskih službenika. Međutim, među njima je samo jedna Goranka, a opštinske vlasti i predstavnici zajednice pripisuju takav podatak nezainteresovanosti žena iz ove zajednice. Opština retko organizuje aktivnosti informisanja i javnih konsultacija sa zajednicom, niti promoviše učešće organizacija civilnog sektora zajednice u javnim

Goranaci u Dragash/Dragašu informišu se preko privatnih i javnih radio stanica, jer visoke planine još uvek nisu pokrivene signalom javnog servisa RTK.¹

¹ Videti gore navedeni Odeljak 5.

poslovima. Informativne aktivnosti obično obavljaju opštinski službenici za zajednice koji se javnosti obraćaju preko radija. Zajednice mogu da dobiju informacije samo preko radio stanica. „Radio Gora”, osnovan 2007, odnedavno pokriva celo područje Gore. Ovaj radio emituje programe, uključujući i informacije Radija Slobodne Evrope, na službenim jezicima opštine. „Radio Bambus“ radi samo u Restelici/Restelicë, selu u kojem žive i Goranci i kosovski Bošnjaci, a program pokriva samo lokalne vesti. Obe radio stanice uglavnom (80%) finansiraju donatori, dok se ekonomskim propagandnim programom ostvaruje 20% od ukupnog fonda. Radio stanica iz Dragash/Dragaša, koja je u vlasništvu kosovskog Albanaca, takođe emituje svakodnevni program na jeziku zajednice. Zajednica Goranaca u opštini Prizren široko je povezana sa zajednicom kosovskih Bošnjaka, koja je aktivna u javnim poslovima i koja je dobro zastupljena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti.

12. Upotreba jezika

Goranci privatno govore „našinski“, slovenski dijalekt, dok u javnom životu koriste albanski, srpski ili bosanski, u zavisnosti od regiona i/ili opština u kojima su nastanjeni. U regionu Pejë/Peći, zajednica Goranaca i dalje koristi bosanski jezik⁸ u javnosti, „našinski” dijalekt koristi privatno, a albanski u komunikaciji sa zajednicom kosovskih Albanaca, posebno u službenoj korespondenciji sa institucijama. Malobrojni učenici Goranci koji žive u regionu Prishtinë/Prištine uglavnom su integrisani u kosovski sistem obrazovanja i školuju se na albanskom jeziku. Samo manji broj njih pohađa nastavu na bosanskom jeziku. U opštini Dragash/Dragaš, u regionu Prizrena, osim dva službena jezika (albanskog i srpskog), bosanski je, prema statutu opštine, službeni jezik na opštinskom nivou. Većina opštinskih dokumenata, uključujući opštinske odluke, propise i zapisnike sa sastanaka, se priprema, a opštinski sastanci održavaju, na albanskom i srpskom i/ili bosanskom jeziku. Osim toga, u istoj opštini su službeni natpisi na i u opštinskim zgradama ispisani na svim službenim jezicima kao što je propisano zakonom⁹. Međutim, opštinska kancelarija za zajednice smatra da javne ustanove, kao što su Pošta i telekomunikacije Kosova (PTK) i Kosovska energetska korporacija (KEK), manje poštuju srpski i/ili bosanski jezik, posebno u pismenim dokumentima i javnom informisanju. Osim toga, opština često slabo prevodi dokumenta na srpski i/ili bosanski, a goranska imena i dalje se pogrešno pišu na albanskom pismu. Štaviše, većina službene korespondencije koja se sa centralnog nivoa prosleđuje opštinskoj administraciji je samo na albanskom jeziku.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Kulturna baština zajednice Goranaca predstavljena je kroz njihovu versku baštinu. Budući da je muslimanske veroispovesti, zajednica Goranaca u većini slučajeva ima ista verska obeležja i

Unutar delokruga regionalnog projekta OEBS-a „Povećana transparentnost u opštinama prizrenskog regiona“, opštinski zvaničnici Dragash/Dragaša organizovali su terenske posete selima u kojima žive Goranci.

U regionima Prizrena i Pejë/Peći, u kojima je ova zajednica usko povezana sa kosovskim Bošnjacima, Goranci takođe upotrebljavaju bosanski jezik. Obe zajednice dele zabrinutosti i iskustva u vezi sa upotrebom jezika.

⁸ Prema rečima predstavnika zajednice Goranaca s kojim je razgovarao OEBS, zajednica Goranaca u mestu Pejë/Peći je bliska sa zajednicom kosovskih Bošnjaka i dele zabrinutost i iskustva u vezi sa upotrebom jezika.

⁹ Zakon Skupštine Kosova br. 02/L-37 o upotrebi jezika, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/51, 20. oktobar 2006.

Najveća godišnja tradicionalna proslava ove zajednice organizuje se tokom Đurđevdana (Dan Sv. Đorđa), koji se obeležava 5- 6. maja.

koristi iste objekte kao i zajednica kosovskih Albanaca. U regionu Pejë/Peći, ova zajednica uživa versku slobodu i nesmetan pristup lokalnim džamijama. Ipak, njeni pripadnici radije proslavljaju svoje tradicionalne praznike u području Gore u Prizrenu. U regionu Prishtinë/Prištine nema istorijskih ili verskih objekata od posebnog značaja za goransku zajednicu. Goranci u ovom regionu često odlučuju da posete džamije u dolini Župe/Zhupe u regionu Prizrena jer imam govori „našinski“ dijalekt. Osim toga, oni obeležavaju nekoliko pravoslavnih praznika kao što su Božić, Uskrs i Đurđevdan (Sv. Đorđe), ali bez jake verske konotacije. Pravni okvir Kosova priznaje Đurđevan kao zvanični praznik ove zajednice. U regionu Prizrena, zajednica Goranaca organizuje svoja tradicionalna kulturna dešavanja, najčešće u obliku javnog okupljanje povodom Đurđevdana (Sv. Đorđe).

NAJVEĆA GODIŠNJA PROSLAVA ZAJEDNICE GORANACA ORGANIZUJE SE ZA ĐURĐEVDAN, 5-6. MAJA. ĐURĐEVDAN NEMA RELIGIJSKI ZNAČAJ ZA ZAJEDNICU, NEGO OBELEŽAVA POČETAK PROLEĆA. OVDE SU PRIKAZANE GORANKE U NARODNIM NOŠNJAMA TOKOM FESTIVALA U DRAGAŠU/DRAGASH.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Goranci imaju dobre odnose s drugim zajednicama i dobro su integrisani. Na primer, u regionu Pejë/Peći, privatna preduzeća koja su u vlasništvu Goranaca često posećuju sve zajednice koje žive u regionu. Goranci tečno govore albanski jezik i to olakšava dijalog između zajednica. U regionu Prishtinë/Prištine, iako njeni lideri tvrde da većinska zajednica ne prihvata dobro njihovu etničku pripadnost, ova zajednica komunicira s kosovskim Albancima. Zajednica uglavnom nije aktivno uključena u politički život što negativno utiče na njihovo učešće u zvaničnim forumima za dijalog. Iako su odnosi između Goranaca i drugih zajednica u regionu Prizrena uglavnom dobri, međusobni odnosi političkih predstavnika Goranaca, kosovskih Albanaca i kosovskih Bošnjaka u Dragash/Dragašu i dalje su napeti. Uključenost zajednice Goranaca u strukture kojim upravlja Srbija u Dragash/Dragašu negativno utiče na njihove odnose sa meštanima opštine kosovskim Albancima. Goranske NVO su učestvovala u

aktivnostima koje je organizovala opština, a koje su uključivale civilno društvo kosovskih Albanaca i kosovskih Bošnjaka. Međutim, naponi da se u sportskim i kulturnim aktivnostima okupe deca iz različitih zajednica nisu uspeli da privuku decu iz goranske zajednice koja u ovoj opštini pohađaju škole kojima upravlja Srbija.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica Goranaca
Pejë/Peć	Pejë/Peć	Grad Pejë/Peć
Prishtinë/ Priština ¹	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	Fushë Kosovë/Kosovo Polje
	Gračanica/Graçanicë	Gračanica/Graçanicë, Uglar/Ugljare
	Glllogovc/Glogovac	Grad Glllogovc/Glogovac
	Prishtinë/ Priština	Prishtinë/Priština
Prizren ²	Dragash/Dragaš	Dragash/Dragaš, Rapqë e Epërme/Gornja Rapča, Rapqë e Poshtme/Donja Rapča, Kërstec e Epërme/Gornji Krstac, Kërstec e Poshtme/Donji Krstac, Lubovishtë/Ljubovište, Leshtan/Lještane, Radesh/Radeša, Kukjan/Kukaljane, Dikancë/Dikance, Baçke/Baçka, Brod/Brod, Mlikë/Mlike, Vranishtë/Vranište, Gilloboçicë/Globočica, Orqushë/Orçuša, Zlipotok/Zlipotok, Krushevë/Kruševo, Restelicë/Restelica

Tabela 2: Procena broja stanovnika³

Region	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
Pejë/Peć	Opština Pejë/Peć			
	1. Popis iz 1981	111,071	-	-
	2. Popis iz 1991 ⁴	127,796	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	150,000	150-200	0.1-0.13%
	4. Aktuelna procena zajednice	140,000	160-200	0.10-0.14%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	170,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140,000	150-200	0.10-0.14%
7. Komentar:	Tokom popisa 1981. i 1991, pripadnici zajednice Goranaca izjašnjavali su se kao Muslimani ili Jugosloveni.			
Prishtinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	-	-
	2. Popis iz 1991	35,570	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	50,000	40	0.08%
	4. Aktuelna procena zajednice	34,000	40	0.11%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	40,000	45	0.11%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	40,000	45	0.13%
	7. Komentar:			
	Opština Gračanica/Gračanicë			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	20,000	85	0.425%
	4. Aktuelna procena zajednice	20,000	105	0.525%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	-	80-100	0.04-0.05%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	18,000	85-105	0.47% 0.58%
	7. Komentar:			
	Opština Gillogovc/Glogovac			
	1. Popis iz 1981	39,141	-	-
	2. Popis iz 1991	53,618	56	-
	3. Aktuelna procena opštine	72,000	0	0.0%
	4. Aktuelna procena zajednice	72,000	0	0.00%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	72,000	12	0.01%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	72,000	0	0.00%
	Opština Prishtinë/Priština			
	1. Popis iz 1981	148,656	-	-
	2. Popis iz 1991	199,654	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	500,000	-	-
4. Aktuelna procena zajednice	500,000	-	-	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	500,000	-	-	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	500,000	-	-	
7. Komentar:	Iako je OEBS utvrdio da u gradu Prishtinë/Prištini žive goranske porodice, teško je dobiti tačne podatke zbog nepostojanja javnog učešća i zastupljenosti u javnom životu.			
Prizren	Opština Dragash/Dragaš			
	1. Popis iz 1981	35,054	15,922	45.4%
	2. Popis iz 1991	38,914	16,112	41.4%
	3. Aktuelna procena opštine	33,837	11,037	32.6%
	4. Aktuelna procena zajednice	32,000	10,000	31.2%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2008.	41,000	13,000	31.7%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	32,000	10,000	31.2%	

Tabela 3: Procena broja stanovnika po kategorijama⁵

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65 +)	Ostali
Pejë/Peć	Pejë/Peć	Muški	20	12		25	25	15	
		Ženski	10	7		15	30	13	
		Ukupno	30	19		40	55	28	
	Ukupno za region								
	Komentari:	Prema rečima ispitanika, 30 dece iz zajednice kosovskih Goranaca u Pejë/Peći pohađa osnovnu i srednju školu na bosanskom i albanskom jeziku.							
Prishtinë/Priština	Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Gračanica/ Graçanicë	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Gllgovc/ Glogovac	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Prishtinë /Priština	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Ukupno za region	130-150							
	Komentari:	OEBS nije bio u mogućnosti da detaljnije razvrsta podatke.							
Prizren	Dragash/ Dragaš	Muški							
		Ženski							
		Ukupno		1,300		540	7,300	1350	109
	Ukupno za region		1,300		540	7,300	1350	109	
	Komentar:	Podaci su prikupljeni iz raznih izvora, uključujući i opštinske zvaničnike i predstavnike zajednica, i uključuju i Gorance i kosovske Bošnjake jer podaci razvrstani po kategorijama nisu dostupni.							

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije).
3. Organizacije civilnog društva (naziv, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, naesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostali.
7. Dodatne informacije.

Region	Glavni predstavnici zajednice	
Pejë/Peć	Opština Pejë/Peć	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	Komentar: Zajednica ne učestvuje aktivno u javnom životu
Prishtinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	Komentar: Zajednica ne učestvuje aktivno u javnom životu
	Opština Gračanica/Graçanicë	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	Komentar: Zajednica ne učestvuje aktivno u javnom životu
	Municipality of Glogovac/Glogovac	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	Komentar: Zajednica ne učestvuje aktivno u javnom životu
	Opština Prishtinë/Priština	
	1	
	2	
	3	
4		
5		
6		
7	Komentar: Zajednica ne učestvuje aktivno u javnom životu	

Prizren	Opština Dragash/Dragaš	
	1	Građanska inicijativa Gore - GIG; Demokratska stranka Vatan - DSV, član koalicije Vakati; Stranka demokratske akcije - SDA; Nova demokratska stranka - NDS; Socijaldemokratska partija Gora - SDSG; Grupa građana „Alija Abdi“ - politički subjekt proizašao iz srpskih izbora održanih 11. maja.
	2	Murself Halilji, poslanik Skupštine Kosova (GIG); Vezira Emruš, poslanik Skupštine Kosova iz Prizrena (SDA); Veis Šerifi, Konsultativni savet za zajednice, Kancelarija predsednika Kosova; Eljem Seferi, zamenik komandira policijske stanice; Deir Jelmazi, odbornik u skupštini opštine; Nihad Osmani, odbornik u skupštini opštine; Vezaip Kajkuš, opštinski službenik za povratak; Urmet Emini, opštinska kancelarija za zajednice; Abduljrezak Mehmeti, šef opštinskog sektora za poljoprivredu; Strukture proizišle iz srpskih izbora održanih 11. maja: Alija Abdi, predsednik opštine Gora.
	3	„Omladinska organizacija Gora“, mladi, kultura, sport; „Humana ekologija Dragaš“ (HED), ekologija, mladi, kultura, sport; „Vatan“, povratak, kultura; „Omladinska organizacija Kruševo“, omladina, kultura, sport; „Stars“, mladi, žene, obrazovanje, kultura; „Demokratska inicijativa Gore“ (DIG), razvoj, demokratizacija, humanitarna pomoć; „Biser“, kultura; „Šara“, poljoprivreda; „Atlantik klub“ humanitarna pomoć.
	4	Radio „Bambus“, komercijalni/informativni radio na goranskom (pokriva samo selo Restelica/Restelicë), vlasnik Nesim Hodža; Radio „Gora“, komercijalni/informativni radio na srpskom/bosanskom (pokriva sva sela u oblasti Gore), vlasnik Nuhija Tairovci; Radio „Sharri“, komercijalna radio stanica na albanskom s nekim programima na srpskom/bosanskom jeziku.
	5	Iso Mutaš, predsedavajući Lokalnog odbora za bezbednost zajednica u selu Kruševo/Krusheve; Zbog etničke neopredeljenosti (podela između zajednica kosovskih Bošnjaka i Goranaca) i osetljive situacije odlučili smo da ne uključimo potpuni spisak lidera zajednica i sela. Međutim, potpun spisak ovih lidera može se dostaviti za posebne svrhe.
	6	
7	Komentar: NVO koji su aktivni u Dragash/Dragašu tvrde da predstavljaju i da su uključeni u sprovođenje projekata za celokupnu nevećinsku zajednicu, bez obzira da li se deklariraju kao Goranci ili kosovski Bošnjaci. Osim toga, članovi VAKAT-a u opštinskim institucijama koje se izjašnjavaju kao kosovski Bošnjaci u načelu predstavljaju celu nevećinsku zajednicu u Dragash/Dragašu.	

1 Pripadnici goranske zajednice su zastupljeni i u ostalim mestima u regionu. Ipak, imajući u vidu slabu ili nepostojeću političku ili javnu zastupljenost goranskog stanovništva u ovom regionu, OEBS nije bio u stanju da napravi razliku između njih i bošnjačkog stanovništva. U regionu Prishtinë/Prištine, opšti stav ove zajednice je da takav da sebe identifikuju sa zajednicom kosovskih Bošnjaka.

2 Pošto je podela između kosovskih Bošnjaka i Goranaca, kako u opštini Prizren tako i u opštini Dragash/Dragaš, više politička, vrlo je teško napraviti razliku između ove dve zajednice. Goranci koji žive u gradu Prizrenu sebe smatraju kosovskim Bošnjacima i školuju se na bosanskom jeziku unutar kosovskog obrazovnog sistema. Kosovski Bošnjaci koji žive u opštini Dragash/Dragaš izjašnjavaju se kao pripadnici goranske zajednice i školuju se u obrazovnom sistemu koji finansira Srbija.

3 Podaci o stanovništvu za stavke 3, 4, 5 i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednice i opštinskim zvaničnicima u periodu mart-april 2010.

4 Podaci dobijeni na osnovu popisa iz 1991. su sporni, jer je deo stanovništva bojkotovao popis.

5 Uključene su sve opštine u kojima živi zajednica Goranaca, iako OEBS nije bio u mogućnosti da dobije i uvrsti statističke podatke razvrstane po kategorijama.

Profil zajednice

KOSOVSKI CRNOGORCI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Kosovski Crnogorci su južni Sloveni, poreklom iz Crne Gore.¹ Njihovo prisustvo na Kosovu značajno se povećalo nakon balkanskih ratova početkom 20. veka. Kosovski Crnogorci su identifikovani na području regiona Pejë/Peći i Prishtinë/Prištine. Oni su uglavnom hrišćanske pravoslavne vere, govore crnogorski jezik i koncentrisani su, pre svega, u zapadnim opštinama na Kosovu, na granici sa Crnom Gorom. Crnogorci su bili priznati kao jedan od konstitutivnih naroda Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, i bili su uključeni kao posebna zajednica u popisu stanovništva i 1981. i 1991. Godine 1991, gotovo polovina od oko 19.000 registrovanih Crnogoraca na Kosovu živela je u regionu Pejë/Peći. Broj pripadnika crnogorske zajednice na Kosovu se u velikoj meri smanjio tokom poslednjih nekoliko decenija, zbog bezbednosnih i društveno-ekonomskih razloga. Pre, a naročito posle 1999. (tokom i posle konflikta), većina je odselila ili su raseljeni u regionu. Danas ih je ostalo samo nekoliko stotina, iako je lokalno rukovodstvo obezbedilo priznanje od strane kosovskih institucija, kao i određenu zastupljenost u konsultativnim telima zajednice.

Crnogorci i Srbi, i na Kosovu i u drugim mestima, dele sličnu istoriju, pa mnoga od pitanja koja utiču na jednu zajednicu, utiču i na drugu. Pravoslavni Crnogorci i pravoslavni Srbi dele mnoga kulturne, jezičke, verske i tradicionalne osobine. Razvoj posebnog crnogorskog identiteta se uglavnom zasniva na istorijskim razlozima (delovi Crne Gore nisu bili pod vlašću Otomanskog carstva), geografskim razlozima (udaljenost) i činjenici da je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija kasnije priznala njihovo zaseban etnički identitet i da je teritorija Crne Gore bila jedna od njenih republika. Sve ove karakteristike su doprinele razvoju zasebnog etničkog i geografskog identiteta Crnogoraca, koji je kulminirao proglašenjem nezavisnosti te zemlje 2007. godine.

Dok se političko rukovodstvo kosovskih Crnogoraca snažno zalaže za to da ih ne poistovećuju sa kosovskim Srbima, realnost na terenu je nešto složenija. S jedne strane, mnogi pripadnici zajednice kosovskih Crnogoraca su se držali po strani tokom 1990-ih i nakon konflikta iz 1999. S druge strane, mnogi još uvek oklevaju da se javno izjašnjavaju kao kosovski Crnogorci, naročito u oblastima u kojima su integrisani u zajednicu kosovskih Srba i imaju koristi od institucija koje finansira Republika Srbija. Međutim, tokom lokalnih izbora na Kosovu novembra 2009, mnogi su se javno izjasnili kao kosovski Crnogorci kako bi mogli da budu kandidati dve političke partije kosovskih Crnogoraca.

U regionu Pejë/Peći, kosovski Crnogorci žive u opštinama Istog/Istok (gde čine oko 0,19% ukupnog stanovništva u selima Serbobran/Srbobran, Shalinovicë/Šaljinovica, Osojane/Osojan, Dobrushë/Dobruša, Sushicë/Sušica i Zallq/Žać), Klinë/Klina (0,003%, gde žive u gradu), Pejë/Peć (0,004 do 0,02%, takođe nastanjenih u gradu i u Goraždevcu/Gorazhdec, Sigi/Sigë i

Mnogi kosovski Crnogorci i dalje tvrde da imaju isto etničko poreklo kao i kosovski Srbi, i da se termin „Crnogorac“ odnosi više na geografsko poreklo nego na njihov etnički identitet.

Kosovska vlada je pokrenula proces izmena i dopuna Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu iz 2008, sa ciljem zvaničnog priznavanja crnogorske zajednice na Kosovu.

¹ U ovom profilu, termin Crnogorci se odnosi na lica koja sama, ili čiji preci potiču iz Crne Gore i koja se, pored toga, izjašnjavaju kao etnički Crnogorci. U samoj Crnoj Gori, termin „Crnogorac“ se sve više koristi u neetničkom smislu. Na primer, mnogi Bošnjaci i Albanci iz Crne Gore takođe smatraju sebe „Crnogorcima“, što se odnosi na mesto njihovog porekla, a od nedavno i na njihovo državljanstvo. U isto vreme, oni sebe u etničkom smislu smatraju Bošnjacima ili Albancima. Međutim, u kontekstu Kosova, treba napomenuti da se mnogi etnički Sloveni koji potiču iz Crne Gore izjašnjavaju kao Srbi. Ovo je slučaj i u Crnoj Gori, gde se oko 30% stanovnika izjašnjava kao etnički Srbi.

U opštini Dečan/Dečane, uprkos činjenici da ih je pre sukoba bilo oko 600, trenutno u gradu živi samo troje kosovskih Crnogoraca.

Brestovikë/Brestoviku) i Dečan/Dečane ². U regionu Prishtinë/Prištine, žive u opštinama Prishtinë/Priština, Lipjan/Lipljan, Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Obiliq/Obilić.³ U Obiliq/Obiliću su uglavnom koncentrisani u samom gradu u naselju „Školski centar“ i u selima Caravodice/Crkvena Vodica i Plemetinë/Plemetina. Generalno, oni dele naselja sa kosovskim Srbima. Međutim, kosovski Crnogorci u regionu Prishtinë/Prištine ni u jednom mestu ne žive odvojeno, kao zasebna grupa.

KOSOVSKI CRNOGORAC IZ LUG/LJUGA, U OPŠTINI ISTOG/ISTOK, POKAZUJE FOTOGRAFIJU SVOG PRA-PRADEDE, VAŽNOG STAREŠINE CRNOGORSKE PORODICE.

Ključna pitanja zajednice:

- Nedostatak prepoznavanja posebnosti zajednice na opštinskom nivou, što dovodi do nedostatka inicijative od strane opštinskih organa prema ovoj zajednici.
- Nedostatak zastupljenosti u kosovskim institucijama, uključujući i nerezervisana mesta u Skupštini Kosova.
- Nezakonito zauzimanje (ili nezakonita upotreba) poljoprivrednog zemljišta, ili komercijalne imovine, u vlasništvu kosovskih Crnogoraca.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Kosovski Crnogorci suočavaju se sa sličnim izazovima kao i kosovski Srbi, među kojima su ograničene mogućnosti zapošljavanja, ograničena sloboda kretanja i slabo poznavanje albanskog jezika, a sve to doprinosi njihovom lošem socijalno-ekonomskom stanju. Zajednica kosovskih Crnogoraca koji žive u regionu Pejë/Peći je generalno više uključena u javni i privatni sektor. U opštini Pejë/Peć jedna kosovska Crnogorka radi kao službenik opštinske kancelarije za zajednice, a druga je zaposlena u opštinskoj potkancelariji za zajednice u Osojan/Osojanu, opština Istog/Istok. Za region Prishtinë/Prištine nema konkretnih

² Procenete je izračunao OEBS, na osnovu konsultacija sa zajednicom.

³ OEBS nije mogao da dođe do procene broja stanovnika za ovaj region. Manja grupa stanovnika u opštini Podujevë/Podujevo se 2009. izjašnjavala kao kosovski Crnogorci, ali se sada izjašnjavaju kao kosovski Srbi.

podataka o pretežnoj vrsti zaposlenja ili nivou nezaposlenosti među kosovskim Crnogorcima. Zajednica prima socijalnu pomoć iz Srbije i minimalne dohotke na osnovu rada u državnim preduzećima pre 1999. Neki koriste i usluge kosovskih institucija.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Zajednica kosovskih Crnogoraca deli, u izvesnoj meri, zabrinutost za bezbednost i slobodu kretanja sa zajednicom kosovskih Srba, iako nisu prijavljeni incidenti usmereni posebno protiv ove zajednice. Međutim, pojava udruženja kosovskih Crnogoraca i političkih stranaka, zajedno sa njihovim porukama o prihvatanju kosovskih institucija, pomogla je ovoj zajednici da izgradi zaseban identitet u javnom životu i redefiniše svoje odnose sa drugim zajednicama.

3. Povratak i reintegracija

Ne postoje tačni podaci o povratku i reintegraciji zajednice kosovskih Crnogoraca na Kosovu. UNHCR i druge agencije koje se bave povratkom nemaju posebno klasifikovane podatke, što otežava utvrđivanje potreba zajednice u pogledu povratka i reintegracije, kao i tačnog broja raseljenih lica ili povratnika. Međutim, treba reći da zajednica kosovskih Crnogoraca ima slične probleme kao zajednica kosovskih Srba, uključujući bezbednost, slobodu kretanja i pristup osnovnim uslugama. Ovaj trend i u 2010. ostaje isti kao i u 2009. Prema rečima kosovskog Srbina zaposlenog u opštinskoj kancelariji za zajednice opštine Deçan/Dečani, tri kosovska Crnogorca, raseljena u Crnoj Gori tokom sukoba 1999, spontano su se vratila u regionu Pejë/Peći tokom 2008-2009. Oni su od jedne međunarodne NVO dobili pomoć za obnovu i adaptaciju svoje imovine. Pre sukoba, kosovski Crnogorci su živeli u selima Baballoq/Babaloć i Rastavicë/Rastavica u opštini Deçan/Dečane. Prema podacima NVO Ognjište, sa sedištem u Podgorici, ovi kosovski Crnogorci su raseljeni u Crnoj Gori, gde je njih 746 sada zvanično registrovano kao raseljena lica sa Kosova. U maju 2010, službenik za povratak u opštini Deçan/Dečane izvestio je da je od UNHCR prosledio opštini šest zahteva za povratak, koje su podneli kosovski Srbi i kosovski Crnogorci poreklom iz oblasti Deçan/Dečane, Rastavicë/Rastavica, Prapaqan/Papraçane i Dashinoc/Dašinovac. Oni su trenutno raseljeni u Crnoj Gori. Većina kosovskih Crnogoraca iz regiona Prishtinë/Prištine raseljena je u zemlje u regionu, a nije zabeležen nijedan slučaj povratka ili posebni projekti povratka za ovu zajednicu.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Zajednica kosovskih Crnogoraca uglavnom koristi institucije i usluge koje finansira Republika Srbija, posebno socijalnu zaštitu i penzije, a istovremeno koristi kosovske komunalne i neke opštinske usluge.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Kosovski Crnogorci, kao i zajednica kosovskih Srba, koriste opštinske i javne komunalne usluge preko opštinske kancelarije za zajednice. U Regionu Pejë/Peći, kosovski Crnogorci se suočavaju sa problemom čestog nestanka vode i neredovnim odnošenjem smeća ili njegovim potpunim izostankom. Međutim, u regionu Prishtinë/Prištine, zajednica koristi ove usluge. Kosovski Crnogorci su u maju 2009. potpisali kolektivne ugovore sa Kosovskom energetsom korporacijom (KEK), i od tada nije bilo dužih isključenja.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Kosovski Crnogorci uglavnom primaju socijalnu pomoć i penzije od institucija koje finansira Republika Srbija. Međutim, u nekim oblastima koriste i usluge kosovskih institucija, kao što je to u Goraždevcu/Gorazhdec, u opštini Pejë/Peć, gde je osnivanjem opštinske potkancelarije za zajednice poboljšan pristup ovim uslugama.

7. Pristup imovini i stanovanju

Mnogi kosovski Crnogorci morali su da pobegnu tokom i posle konflikta 1999, a njihove kuće i imanja su nakon toga nezakonito zauzeta. Kosovski Crnogorci se suočavaju sa preprekama u pristupu svojoj imovini u Pejë/Peći. Kosovska agencija za imovinu je 2007. godine priznala pravo na imovinu 746 kosovskih Crnogoraca u selu Baballoq/Babaloc, opština Deçan/Dečane. Oni i dalje da žive u raseljeništvu. Zahtev za idi-vidi posetu (IVP)⁴ predat je 2008. godine, ali opština nije reagovala. Pored toga, predstavnici zajednice su se žalili da institucije nisu preduzele konkretne korake za zaustavljanje nezakonite ispaše stoke na njihovoj zemlji. U regionu Prishtinë/Prištine, kosovski Crnogorci imaju pristup imovini i stanovanju, bez zabeleženih slučajeva diskriminatorskih radnji.

8. Pristup obrazovanju

Nema obrazovanja na crnogorskom jeziku, niti su specifičnosti crnogorske istorije i kulture pokrivena nastavnim planom i programom Kosova. Deca školskog uzrasta zajednice kosovskih Crnogoraca iz regiona Pejë/Peć i Prishtinë/Priština prate srpski nastavni plan i program i pohađaju nastavu na srpskom jeziku. Što se tiče mogućnosti sticanja visokog obrazovanja na maternjem jeziku, jedine opcije su univerzitet u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë ili fakulteti u Crnoj Gori. Kao što je to slučaj

⁴ Idi-vidi posete pružaju raseljenim licima mogućnost da dobiju informacije iz prve ruke o stanju u mestu porekla i direktno komuniciraju i angažuju se sa primajućom zajednicom, kako bi na osnovu dobijenih informacija mogli da donesu odluku o povratku ili drugom trajnom rešenju (videti Revidirani priručnik UNMIK-a/PIS-a o održivom povratku, jul 2006).

i sa kosovskim Srbima, velika udaljenost od institucija visokog obrazovanja i pitanje slobode kretanja rezultiraju time da samo nekolicina učenika može da ima visoko obrazovanje.

9 .Pristup zdravstvenim uslugama

Zajednica kosovskih Crnogoraca uglavnom koristi zdravstvene usluge institucija koje finansira Republika Srbija. Međutim, u opštini Klinë/Klina, u regionu Pejë/Peći, zbog nedostatka objekata namenjenih reproduktivnom zdravlju žena, kosovske Crnogorke su ostale bez pomoći i moraju da putuju do zdravstvenih ustanova u severnoj Mitrovici/Mitrovicë za prenatalnu negu i rođenje deteta. Zajednica kosovskih Crnogoraca u regionu Prishtinë/Prištine najvećim delom koristi zdravstvene usluge i ustanove koje podržava Srbija, kao što su one u Gračanici/Graçanicë, Çaglavici/Çagllavicë, Lapljem selu/Llajllasellë i Ugljaru/Ugljar.

10. Pristup pravosuđu

Kosovski Crnogorci imaju pristup i kosovskim sudovima i pravosudnim strukturama kojima upravlja Republika Srbija, zavisno od dostupnosti i prirodi slučaja za koji su potrebne pravne ili sudske usluge. U regionu Pejë/Peći, kosovski Crnogorci koriste kosovske sudove. Osnivanje kancelarije za vezu sa sudovima u selu Goraždevac/Gorazhdevc u opštini Pejë/Peć olakšalo je pristup ove zajednice organima pravosuđa. Mesto službenika za vezu je trenutno upražnjeno, a kašnjenje u procesu zapošljavanja negativno utiče na pristup zajednice pravnim i sudskim uslugama. Kosovski Crnogorci u regionu Prishtinë/Prištine imaju pristup i kosovskim sudovima i pravosudnim strukturama kojima upravlja Republika Srbija. Od marta 2010, zajednica koristi i usluge novootvorene Kancelarije Komisije za pravnu pomoć na Kosovu, u Gračanici/Graçanicë. Ova komisija, koja se finansira iz javnog budžeta, a podržava je UNDP, pruža besplatnu pravnu pomoć finansijski ugroženim licima u građanskim i upravnim postupcima.

11. Učešće u javnim poslovima

Da bi se čuo i njihov glas, zajednica kosovskih Crnogoraca je politički prisutna od stvaranja prvog Udruženja Crnogoraca Kosova, 2008. Kosovska vlada je 2009. godine priznala zahtev Udruženja Crnogoraca Kosova za većano učešće u društvenim aktivnostima. Nakon toga je jedan kosovski Crnogorac odabran da bude deo konsultativnog saveta za zajednice, savetodavnog tela koje radi pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. U maju 2010, vlada Kosova je počela proces izmene i dopune Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu, iz 2008, da bi se priznala zajednica kosovskih Crnogoraca. Pored toga, 2009. su osnovane dve, a 2010. još jedna politička stranka, i one zastupaju interese zajednice kosovskih Crnogoraca. Te

SNEŽANA KARADŽIĆ, NEDAVNO IMENOVANA ZASTUPNICA KOSOVSKIH CRNOGORACA U KONSULTATIVNOM SAVETU ZA ZAJEDNICE, FORUMU KOJI JE OSNOVAO KABINET PREDSEDNIKA, A KOJI OKUPLJA PREDSTAVNIKE SVIH NEALBANSKIH ZAJEDNICA NA KOSOVU.

stranke su: Crnogorska demokratska stranka (CDS), Crnogorska narodna stranka (CNS) i Crnogorska liberalna stranka (CLS). Prve dve su učestvovala na lokalnim izborima u novembru 2009. godine i osvojile jedno mesto u skupštini opštine. Zajednica kosovskih Crnogoraca nije zastupljena ni na ministarskom nivou, niti ima rezervisana mesta u Skupštini Kosova. Zajednica kosovskih Crnogoraca se oslanja na elektronske medije na srpskom jeziku, koji su im na raspolaganju u opštinama u kojima žive. Štampani mediji su dostupni u područjima naseljenim kosovskim Srbima. Kontakti sa zajednicom kosovskih Crnogoraca, u mestima u kojima ta zajednica živi, obično se ostvaruju preko opštinske kancelarije za zajednice.

U regionu Pejë/Peći, zajednica kosovskih Crnogoraca je osnovala regionalni ogranak Udruženja Crnogoraca Kosova, sa ciljem javnog zastupanja svojih prava. Crnogorska narodna stranka (CNS) je uložila tužbu sa zahtevom da zajednica učestvuje u odboru za zajednice u opštini Pejë/Peć. U Istog/Istoku, kosovska Crnogorka predstavlja svoju zajednicu u opštinskoj kancelariji za zajednice. U regionu Prishtinë/Prištine, Crnogorska demokratska stranka (CDS) je uspela da dobije mesto u Skupštini opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje. Jedan kosovski Crnogorac takođe ima mesto zamenika predsednika opštine za zajednice u Obiliq/Obiliću. Međutim, on tvrdi da predstavlja i zajednicu kosovskih Crnogoraca i zajednicu kosovskih Srba i tako se i izjašnjava. Zajednica je takođe zastupljena u odborima za zajednice u Fushë Kosovë/Kosovo Polju, Lipjan/Lipljanu i Obiliq/Obiliću. Lica crnogorskog porekla koja učestvuju u javnim poslovima često se izjašnjavaju i kao kosovski Crnogorci i kao kosovski Srbi, ponovo naglašavajući bliskost obe zajednice. Štaviše, četiri kosovska Crnogorca su zaposlena kao državni službenici u opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje.

12. Upotreba jezika

Zajednica kosovskih Crnogoraca je uglavnom u mogućnosti da koristi svoj maternji jezik u javnosti, iako njihova upotreba srpskog

jezika u komunikaciji sa opštinama znači da se susreću sa sličnim problemima kao kosovski Srbi, zbog nedostatka kapaciteta za odgovarajuće usmeno i pismeno prevođenje.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Kosovski Crnogorci većinom su pravoslavni hrišćani i dele mnogo od svog kulturnog i verskog nasleđa sa zajednicom kosovskih Srba. Na Kosovu nije bilo pokušaja odvajanja od Srpske pravoslavne crkve, kao što je to bio slučaj u Crnoj Gori. Kosovski Crnogorci uživaju slobodu veroispovesti i slave verske praznike na istim lokacijama kao i kosovski Srbi.⁵

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Odnosi zajednice kosovskih Crnogoraca sa drugim zajednicama definisani su njihovom bliskošću sa kosovskim Srbima. U isto vreme, stav Crne Gore prema Kosovu pozitivno je uticao na odnose sa većinskom zajednicom. U regionima Pejë/Peći i Prishtinë/Prištine, gde je zajednica nastanjena, neodlučnost opštinskih institucija da priznaju kosovske Crnogorce kao posebnu i odvojenu zajednicu od kosovskih Srba znači da nema razvoja konkretnih inicijativa usmerenih na njihovu integraciju. Ostaje da se vidi da li će i kako trenutni pokušaji političkih partija kosovskih Crnogoraca da dobiju zvanično priznanje na centralnom nivou uticati na odnose kosovskih Crnogoraca i drugih zajednica na opštinskom i lokalnom nivou.

⁵ Za sveobuhvatnu listu pravoslavnih verskih objekata, pogledajte odeljak o kulturnom i verskom nasleđu i slobodama za zajednicu kosovskih Srba.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Population Settlementsč

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica kosovskih Crnogoraca ¹
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Grad Deçan/Deçane
	Istog/Istok	Serbobran/Srbobran, Shalinovicë/Šaljinovica, Osojane/Osojan, Dobrushë/Dobruša Sushicë/Sušica i Zallq/Žać
	Klinë/Klina	Grad Klinë/Klina
	Pejë/Peć	Grad Pejë/Peć, Goraždevac/Gorazhdec, Siga/Sigë i Brestovik/Brestovik
rishtinë / Priština	Obiliq/Obilić	Grad Obiliq/Obilić (naselje „Školski centar“), Caravodice/Crkvena Vodica i Plemetin/Plemetina
	Gračanica/čGračanicë	Suvi Do/Suhadoll, Čaglavica/Çagllavicë
	Fushë Kosovë/čKosovo Polje	Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Kuzmin
	Lipjan/Lipljan	Grad Lipjan, Staro Gracko/ Grackë e Vjetër

Tabela 2: Procena broja stanovnika²

Region	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
Pejë/Peć	Opština Deçan/Deçane			
	1. Popis iz 1981	40,640	898	2.2%
	2. Popis iz 1991 ³	49,000	674	1.37%
	3. Aktualna procena opštine	-	-	-
	4. Aktualna procena zajednice	60,000	3	0.005%-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	-	-
	6. Aktualna procena terenskih timova OEBS-a	37,000	-	-
	7. Komentari:			
	Opština Istog/Istok			
	1. Popis iz 1981	50,104	1,856	3.7%
	2. Popis iz 1991	57,261	1,302	2.27%
	3. Aktualna procena opštine	56,000 – 64,000	48	0.85-0.75%
	4. Aktualna procena zajednice	50,000	N/A	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	56,000	N/A	-
	6. Aktualna procena terenskih timova OEBS-a	56,000	110	0.19%
	7. Komentari:	Podatke je dao opštinski podslužbenik za zajednice i predstavnik sela Osojane/Osojan i Zallq/Žać.		
	Opština Klinë/Klina			
	1. Popis iz 1981	54,539	973	1.78%
	2. Popis iz 1991	52,266	621	1.18%
	3. Aktualna procena opštine	55,000 – 58,000	8	0.014-0.013%
	4. Aktualna procena zajednice	55,000	-	-
5. OSCE Municipal Profile 2008 Estimations	55,000	-	-	
6. Aktualna procena terenskih timova OEBS-a	55,000	2	0.003%	
7. Komentari:	Prema rečima opštinskog službenika za zajednice u opštini Klinë/Klina, porodice crnogorskog porekla koje su pobile tokom i posle konflikta 1999. Sada je ostala samo jedna porodica.			

Pejë/Peć	Opština Pejë/Peć			
	1. Popis iz 1981	111,071	9,796	8.81%
	2. Popis iz 1991	127,796	6,960	5.54%
	3. Aktuelna procena opštine	150,000	-	-
	4. Aktuelna procena zajednice	140,000	20	0.01%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	170,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140,000	*6-30	0.004 - 0.02%
7. Komentari:	*Precizne cifre nisu bile dostupne i procena se bazira na članstvu u Udruženju Crnogoraca Kosova.			
Prishtinë/Priština	Region Prishtinë/Priština			
	1. Popis iz 1981	338,198	7,353	0.46%
	2. Popis iz 1991	429,248	5,975	0.72%
	3. Current Municipal Estimations	788,000	-	-
	4. Aktuelna procena zajednice	768,000	4,000 – 5,000	0.65%
	5. OSCE Municipal Profile 200 Estimations	770,000	-	-
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	770,000	*Procena nije mogla da se uradi	-
7. Komentari:	*Udruženje Crnogoraca Kosova ima otprilike 8.000 članova.			

Tabela 3: Procena broja stanovnika po kategorijama⁴

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali
Pejë/Peć		Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Ukupno za region								
Komentari: OEBS nije mogao da dobije podatke od nadležnih organa.									
Prishtinë/Priština		Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Ukupno za region								
Komentari: OEBS nije mogao da dobije podatke od nadležnih organa.									

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije)
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi)
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani)
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene)
6. Ostali
7. Dodatne informacije

Region	Glavni predstavnici zajednice	
Pejë/Peć	Informacije o regionu	
	1	Prema rečima predstavnika zajednice u gradu Pejë/Peć, kosovski Crnogorci su u procesu osnivanja stranke. U opštini Dečan/Dečane, aktivna je Crnogorska narodna stranka. Predsednica stranke je kosovska Srpkinja, članica opštinske kancelarije za zajednice.
	2	Verica Lazović, opštinska kancelarija za zajednice u Pejë/Peći.
	3	VVerica Lazović je, navodno, član Udruženja Crnogoraca Kosova (UDCK)
	4	neprijemljivo
	5	Verica Lazović smatra sebe aktivistkinjom zajednice u Pejë/Peći
	6	
	7	
Prishtinë/Priština	Regional Information	
	1	Crnogorska demokratska stranka (CDS), Narodna crnogorska partija Kosova (NCPK), Crnogorska liberalna stranka Kosova
	2	Radoman Doderović, odbornik u skupštini opštine, predsedavajući odbora za zajednice, Fushë Kosovë /Kosovo Polje
	3	Udruženje Crnogoraca Kosova (UDCK)
	4	Nijedan
	5	Slobodan Vujičić, predsednik Udruženja Crnogoraca Kosova Nebojša Radulović, potpredsednik Udruženja Crnogoraca Kosova Snežana Karadžić, član Udruženja Crnogoraca Kosova
	6	
	7	

1 U opštinama Dečan/Dečane (region Pejë/Peći), Lipjan/Lipljan, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, i Prishtinë/Priština (region Prishtinë/Priština) kosovski Crnogorci žive zajedno sa kosovskim Srbima, ali nisu identifikovana posebna mesta ili naselja, zbog poteškoća u razlikovanju ove dve zajednice

2 Podatke o stanovništvu za stavke 3, 4, 5 i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednica i opštinskim zvaničnicima u septembru 2008.

3 Određeni broj stanovnika je bojkotovao ovaj popis, tako da pojedine zajednice dovode u pitanje tačnost prikupljenih podataka.

4 OEBS nije mogao da dobije posebne podatke o ovoj zajednici.

Profil zajednice ROMI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Izjava o ograničenju odgovornosti

Romi, Aškalijske i Egipćani se izjašnjavaju kao lica koja pripadaju trima posebnim zajednicama, te su kao takve priznate od strane kosovskog zakonodavnog okvira, kosovskih institucija i međunarodnih organizacija. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju - Misija na Kosovu (OEBS) u potpunosti priznaje postojanje tri posebne zajednice i u ovoj publikaciji želi da istakne njihove karakteristične osobine i iskustva. Međutim, zbog nedostatka pouzdanih podataka razvrstanih po zajednicama u nekim opštinama, delovi Aneksa ovog profila su numerički podaci koji predstavljaju Rome, Aškalijske i Egipćane zajedno.

Osnovne informacije

Romi su jedna od zajednica koje tradicionalno žive na Kosovu. Smatraju da potiču iz Indije koju su napustili u periodu između 8. i 10. veka. Počeli su da naseljavaju Kosovo sredinom 14. veka. Njihov maternji jezik je romski, sa različitim romskim dijalektima koji se mogu čuti na Kosovu. Većina Roma govori više jezika, među kojima su srpski, albanski ili oba. Od prvog Svetskog kongresa Roma u Londonu 1971, romska zajednica koristi svoje simbole (zastavu i himnu „Đelem, Đelem“). Mnogi Romi na Kosovu su muslimanske vere; a ima i Roma koji su pravoslavni hrišćani. Najveći praznik Roma na Kosovu, muslimana i pravoslavnih hrišćana, jeste Shen Gjergji/Đurđevdan (turski: hidirlez), koji se proslavlja 6. maja.¹ Prema popisu iz 1991, 45.745 lica se izjasnilo kao pripadnici romske zajednice na Kosovu², iako se ne zna koliko Roma je registrovano pod različitim etničkim kategorijama. Smatra se da podaci sa ovog popisa nisu pouzdani i da je broj Roma na Kosovu bio mnogo veći. Procene idu i do 150.000 lica koja pripadaju zajednicama Roma, Aškalijske i Egipćana pre sukoba 1999.³ Smatra se da ih danas na Kosovu živi oko 34.000⁴. Mnogi Romi su emigrirali sa Kosova u zapadnu Evropu tokom 1980-ih i 1990-ih godina zbog ekonomskih razloga, dok je veliki broj njih pobegao nakon sukoba iz 1999.

Romska zajednica je ugrožena grupa na Kosovu i nije efikasno integrisana u obrazovni, društveni, ekonomski i politički život. Pre sukoba, pripadnici ove zajednice živeli su na celoj teritoriji Kosova u multietničkim naseljima ili naseljima pretežno naseljenim Romima. Između 1999. i 2004. mnoga naselja su uništena, a samo nekoliko projekata je doprinelo njihovoj potpunoj ili delimičnoj obnovi. Najznačajniji primer je naselje „Fabrička“ ili „Romska mahala“ u opštini Mitrovicë/Mitrovica, u kome je živelo oko 8.000 Roma. Ovo naselje se smatralo najvećim na Kosovu i jednim od najvećih naselja na Balkanu. Do danas se na Kosovo vratilo oko 600 Roma koji su bili i korisnici projekata obnove. Danas veliki broj Roma živi u opštinama Ferizaj/Uroševac (oko 0,015% ukupnog stanovništva opštine), Gjilan/Gnjilane (oko 0,3%), Kamenicë/Kamenica (oko 0,76%), Novobërdë/Novo Brdo (približno 1,5%), i Štrpce/Štrpce (0,2%) u regionu Gjilan/Gnjilana; Mitrovicë/Mitrovici (0,6%), Vushtrri/Vučitrnu (0,2%) i Leposaviću/Leposaviq (1%) u regionu Mitrovicë/

„Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalijske i Egipćana na Kosovu“ Vlade Kosova za 2008. bavi se širokim spektrom problema koji utiču na romsku zajednicu, uključujući i diskriminaciju, nedostatak pristupa ključnim uslugama i ograničeno ostvarivanje osnovnih prava, kao što su obrazovanje, stanovanje, povratak i povraćaj imovine

¹ Za Rome pravoslavne Hrišćane, Sveti Đorđe (Sveti Georgije), častan vitez koji se borio protiv zmaja, predstavlja važnog sveca. Muslimanski ekvivalent hidirlez je kombinacija hizira i Eliasa. Veruje se da je susret između sveca zaštitnika hizira i proroka Eliasa u 9. veku pre Hrista obeležio početak proleća. Ranije je to bio prolećni praznik koji se slavio širom Turske, dok ga danas proslavljaju uglavnom Romi. Danas je to za Rome na Kosovu i celom Balkanu prolećna svečanost kojom se proslavlja početak leta i sticanje sreće i prosperiteta. Osim njenog verskog i ritualnog porekla, ova svečanost je važna za jačanje socijalnih kontakata među različitim grupama.

² Podaci o etničkom sastavu stanovništva na Kosovu pre sukoba 1999. su sporni, budući da je popis iz 1991. bio visoko politizovan i bojkotovao.

³ Videti Savet Evrope Doc. 11289 Rev. 24. maj 2007: Položaj dugogodišnjih izbeglica i raseljenih lica u Jugoistočnoj Evropi. Izveštaj Odboru za migracije, izbeglice i stanovništvo, Parlamentarna Skupština. Imajte na umu da zbog nedostatka pouzdanih podataka nije moguće osigurati odvojene podatke za svaku od tri zajednice.

⁴ UNHCR Kosovo, Kancelarija šefa Misije, Kampanja Jedinice za zaštitu civilne registracije za zajednice RAE na Kosovu – Akcioni plan, jul 2006, strana 1.

Budući da Romi čine 10% stanovništva novoosnovane opštine Gračanica/Gračanicë, ovo je jedino mesto gde romski jezik ispunjava cenzus od 5% koji je potreban da bi neki jezik postao službeni. U vreme pisanja ovog teksta, ova zajednica je još razmatrala mogućnost podnošenja formalnog zahtev za njegovo priznavanje.

Mitrovica; u Gjakovë/Đakovici (0,43%), u Dečan/Dečanima (0,1%), u Istog/Istoku (0,03%), u Klinë/Klini (0,4%); u Pejë/Peći (procenat nepoznat), u regionu Pejë/Peći; i u Gračanici/Gračanicë (10%),⁵ Lipjan/Lipljanu (0,5%), Fushë Kosovë/Kosovom Polju (1,9%), Obiliq/Obiliću (2,3%), Podujevë/Podujevu (0,08%), Prishtinë/Prištini (0,054%), i Shtime/Štimlju (0,03%) u regionu Prishtinë/Prištine. U regionu Prizrena, posebni podaci o romskoj zajednici nisu uvek dostupni. Međutim, grad Prizren ima jaku i dugogodišnju romsku zajednicu, koja je poznata po svom dobro uspostavljenom i aktivnom kulturnom životu.

Ključna pitanja zajednice:

- Ova zajednica je jedna od najugroženijih zajednica na Kosovu, sa velikim brojem Roma koji žive u ekstremnom siromaštvu. U okviru zajednice, najugroženije su žene;
- Relativno veliki broj Roma nije upisan u matične knjige rođenih, nije obavio civilnu registraciju i nema prijavljen boravak, što im otežava uživanje osnovnih prava;
- Nedostatak efikasne integracije u obrazovni sektor (slab upis u školu i veliki broj dece, posebno devojčica, koja napuštaju školu i mali broj učenika koji završe srednje ili visoko obrazovanje);
- Visoka stopa nezaposlenosti i nedovoljna zastupljenost u javnim telima na svim nivoima;
- Nedostatak dokaza o upisanim pravima vlasništva ili dokaza o posedovanju imovine ometa potpuno poštovanje njihovih prava na povraćaj imovine i povratak;
- Problemi u pristupu uslugama (zdravstvenim, socijalnim, opštinskim i javnim uslugama).

KOVAČ ROM U PRIZRENU.

⁵ Gračanica/Gračanicë je jedna od novoosnovanih opština i u njoj živi najveći procenat Roma na Kosovu.

ROMSKA DEVOJČICA LOMI KONZERVE DA BI PRODALA MATERIJAL U KAMPU ZA RASeljENA LICA U LEPOSAVIĆU/LEPOSAVIQ, U REGIONU MITROVIČE/MITROVICA.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Društveno-ekonomski položaj romske zajednice i njen pristup zapošljavanju i dalje predstavlja veliki problem. U mnogim slučajevima nedovoljno obrazovanje i nedostatak potrebnih veština sprečava Rome da dobiju posao. Takođe, privatne firme i lokalne institucije nisu spremne da zaposle Rome, zbog čega se mnogi pojedinci i porodice oslanjaju na socijalnu pomoć i penziju koju isplaćuju kosovske institucije, srpski organi vlasti ili i jedni i drugi. Ti iznosi nisu dovoljni da ublaže ekstremno siromaštvo u kome živi ova zajednica. Zakon propisuje stroge kriterijume za uključivanje u šemu socijalne pomoći i mnogi Romi, iako socijalno ugroženi, ne ispunjavaju uslove. Neki Romi rade na sezonskim poslovima, na primer u građevinarstvu i poljoprivredi. Međutim, najčešća vrste zaposlenja su neformalni poslovi kao što su prikupljanje metalnog otpada ili loše plaćeni poslovi čišćenja. Samo vrlo mali broj Roma radi na mestima javnih službenika u kosovskim institucijama ili institucijama kojima upravlja Srbija, a zastupljeni su u javnom sektoru zapošljavanja ili u bivšim društvenim preduzećima. Romkinje spadaju u jednu od najugroženijih grupa na Kosovu i samo nekoliko njih aktivno je uključeno u formalno tržište rada. Zbog kulturnih karakteristika ove zajednice, kao što su česti rani brakovi i veliki broj devojčica koje napuštaju školu, Romkinje su u nepovoljnijem položaju od Roma, jer imaju manje kvalifikacija i veština potrebnih za zapošljavanje.

Većina Roma u Gjilan/Gnjilanu je nezaposlena ili ima neformalne poslove, a prema procenama predstavnika zajednice velika većina se suočava sa društveno-ekonomskim teškoćama. Isto važi i za region Mitrovicë/Mitrovica, gde su neformalne i kratkoročne mogućnosti zapošljavanja glavni izvor prihoda za Rome koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, Leposaviću/Leposaviq i Priluzju/Prelluzhë. U jednoj osnovnoj školi u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, koja radi po srpskom nastavnom planu i programu, jedan Rom je zaposlen kao nastavnik romskog jezika za učenike Rome i

kosovske Srbe. Za samo dve Romkinje se zna da su formalno zaposlene, jedna u opštini Mitrovicë/Mitrovica, a druga u jednoj nevladinoj organizaciji (NVO). Romi u regionu Pejë/Peći, posebno oni koji žive u selima Zahaq/Zahać i Firajë/Firaje, uglavnom rade kao zanatlije i poljoprivrednici. Ostali trguju polovnom odećom, metalnim otpadom i rukotvorinama na pijacama u celom regionu. Samo jedan Rom je zaposlen u javnoj službi u zatvoru Dubrava, dok drugi radi u privatnom sektoru u jednoj telekomunikacionoj firmi. U regionu Prishtinë/Prištine, mnogi Romi žive od socijalne pomoći. Ostali izvori prihoda ili pomoći ostvaruju se preko srpskih institucija u vidu penzija ili minimalne nadoknade na osnovu prethodnog radnog odnosa u srpskim javnim preduzećima, kao što je „Elektroprivreda Srbije“. U regionu Prizrena, prema podacima dobijenim od regionalnih zavoda za zapošljavanje, od 58.605 (30.247 žena) osoba koje traže posao, evidentirano je samo 1.058 Roma (505 žena). Međutim, smatra se da je taj procenat mnogi veći jer se mnogi nisu izjasnili da pripadaju romskoj zajednici ili nisu uopšte prijavljeni. Regionalni zavod za zapošljavanje u Prizrenu nudi stručno osposobljavanje u, između ostalog, poslovnoj administraciji, informacionoj tehnologiji i auto-mehanimi. Po završetku kursa kandidati dobijaju uverenje i zavod im pomaže u pronalaženju posla. U periodu od januara 2010. do pisanja ovog teksta, kurs je pohađalo deset Roma (uključujući i četiri žene).

2. Bezbednost i sloboda kretanja

U Kosovskoj policiji zaposlene su dve Romkinje i sedamnaest Roma.

Bezbednosna situacija romske zajednice je prevashodno povezana sa njihovom opaženom bliskošću sa zajednicom kosovskih Srba, sa kojom deli zabrinutost u pogledu bezbednosti i slobode kretanja. Veća zastupljenost u Kosovskoj policiji otežana je zbog nedostatka odgovarajućih obrazovnih kvalifikacija u zajednici, dok je učešće u forumima za bezbednost na opštinskom i lokalnom nivou takođe ograničeno i povezano sa opštim izazovima po pitanju uključivanja ove zajednice u javnom životu. Rodno zasnovano nasilje, kao i nasilje u porodici i dalje predstavlja jedan od najvećih bezbednosnih problema koji pogađa romske žene i devojčice.

U julu 2009, kosovski Albanci su tri puta napali Rome u naselju Abdullah Presheva/Abdula Preševo u Gjilan/Gnjilanu, zbog čega su porasle tenzije među zajednicama, što ipak nije uticalo na njihov dugoročni odnos.

Bezbednosna situacija romske zajednice u regionu Gjilan/Gnjilana uglavnom je dobra, a predstavnici u svim opštinama u kojima žive Romi izražavaju svoje zadovoljstvo u pogledu dostupnosti i reagovanja Kosovske policije na njihove potrebe. Međutim, samo jedan Rom je zaposlen u Kosovskoj policiji, i to u policijskoj stanici u Novom Brdu/Novobërdë. Romi uglavnom uživaju slobodu kretanja u celom regionu, i koriste privatni ili javni prevoz. Ova zajednica povremeno koristi usluge četiri humanitarne autobuske linije u regionu, koje povezuju naselja i gradove naseljene Romima i kosovskim Srbima. Nivo zastupljenosti i učešća Roma u opštinskim odborima za bezbednost zajednica nije zadovoljavajući; zastupljeni su samo u Gjilan/Gnjilanu i Novom Brdu/Novobërdë ali ne u Ferizaj/Uroševcu ili Kamenicë/ Kamenici. Odbor u Štrpcu/Shtërpçë tek treba da se uspostavi. Međutim, čak i u opštinama u kojima učestvuju u radu odbora, predstavnici Roma nisu aktivni u rešavanju pitanja zajednice ili ne prisustvuju redovno sastancima. Lokalni odbori za javnu bezbednost postoje i njima prisustvuju predstavnici

Roma u Abdullah Presheva/Abdula Preševu (Gnjilane), Berivojčë/Bervivojcu (Kamenicë/Kamenica) i Bostan/Bostanu (Novo Brdo/Novobërdë), dok u Štrpcu/Shtërpçë nije uspostavljen nijedan odbor.

Romska zajednica u regionu Mitrovicë/Mitrovica uživa relativno dobru bezbednost i slobodu kretanja, uz samo jedan veći incident prijavljen 8. decembra 2009, kada je jedan kosovski Albanac fizički napao jednog Roma u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Romi putuju bez problema i uglavnom koriste privatni prevoz. Romi koji žive u Priluzju/Prelluzhë, opština Vushtri/Vučitrn, i u Leposaviću/Leposaviq slobodno putuju i redovno prisustvuju sastancima u Mitrovicë/Mitrovici. U ovom regionu nema nijednog Roma policajaca. Odnosi između Kosovske policije i zajednice u južnoj Mitrovicë/Mitrovici su dobri. Došlo je do određenog pogoršanja u februaru 2010, nakon policijske intervencije u Romskoj mahali u sporu oko aktivnosti raspodele pomoći međunarodne NVO. Sukob između nekoliko Roma i policije doveo je do hapšenja dvoje meštana Romske mahale, koji su kasnije pušteni bez optužbi. Zajednica navodi da je policija upotrebila prekomernu silu, ali nije podneta prijava protiv tih policajaca. U opštini Vushtri/Vučitrn postoji funkcionalan opštinski odbor za bezbednost zajednica, ali romska zajednica nije zastupljena. U Priluzju/Prelluzhë je bio osnovan lokalni odbor za javnu bezbednost u kome su učestvovali Romi, ali on više ne funkcioniše. Zajednica ne prisustvuju sastancima o bezbednosti koje održava Administracija UNMIK-a u Mitrovici (UAM).

U regionu Pejë/Peći, zajednica je prijavila samo jedan bezbednosni incident 26. februara 2010, kada je jednog Roma fizički napalo nepoznato lice. Međutim, ova zajednica uglavnom uživa slobodu kretanja i koristi i privatna i javna sredstva prevoza umesto humanitarnih autobuskih linija dostupnih u nekim područjima. Dvojica Roma rade kao policajci u policijskoj stanici u Pejë/Peći, a trojica služe u Kosovskim bezbednosnim snagama (KBS). Ova zajednica veruje i pozdravlja rad jedinice policije u zajednici u celom regionu. Romska zajednica je zastupljena u opštinskim odborima za bezbednost zajednice u Pejë/Peći i u opštinskoj kancelariji za zajednice u Klinë/Klini. Romi nemaju nijednog predstavnika u lokalnom odboru za javnu bezbednost mešovitog sela Dresnik/Drnsnik u kome žive kosovski Albanci i Romi. U regionu Prishtinë/Prištine, Romi nisu prijavili veće bezbednosne incidente i ova zajednica se slobodno kreće u celom regionu. Romi imaju pristup javnom prevozu, koji je najčešće prevozno sredstvo, dok neki koriste usluge humanitarne autobuske linije na relaciji opština Obiliq/Obilić - opština Gračanica/Graçanicë i obrnuto. U ovom regionu nema Roma zaposlenih u kosovskoj policiji. Zajednica je redovno zastupljena u opštinskim odborima za bezbednost zajednica u Fushë Kosovë/Kosovu Polju i Shtime/Štimlju. Romski predstavnik u opštinskom odboru za bezbednost zajednica u Lipjan/Lipljanu nije učestvovao u prvom i jedinom sastanku odbora ove godine. U Obiliq/Obiliću se jedan Rom nalazi na spisku članova, ali se odbor još nije sastao. Romi učestvuju u lokalnom odboru za javnu bezbednost u Janjevë/Janjeva u opštini Lipjan/Lipljan.

U regionu Prizrena ova zajednica nije prijavila nijedan veći bezbednosni incident u periodu između 2009. i 2010. Romi uživaju

Ovi incidenti su bili medijski pokriveni i privukli su pažnju međunarodnih aktera. Reagovanje opštinskih vlasti i policije smatralo se delotvornim i izuzetno značajnim u umirivanju pogođene zajednice.

Romkinje su teško pogođene nasiljem u porodici, ali često ne prijavljuju incidente Kosovskoj policiji strahujući od moguće diskriminacije i odbacivanja unutar svoje zajednice.

U opštini Dečan/Dečane, u regionu Pejë/Peći, mnogi Romi nisu službeno registrovani, zbog čega se posebno žene i deca često iskorišćavaju i zlostavljaju.

Prema statističkim podacima Visokog komesarijata UN-a za izbeglice (UNHCR), u 2009. je došlo do porasta dobrovoljnih povratnika u odnosu na 2008, odnosno 2009. se vratilo 214 Roma, dok se 2008. vratilo njih 86.¹

6 Statistički pregled Kancelarije šefa Misije UNHCR-a u Prishtinë/Prištini - Ažuriran na kraju decembra 2009.

7 Ove porodice su nekada živjele na društvenoj imovini u naselju Qenar qeshme/Čener Česma u Gjilan/Gnjilanu, a sada su raseljene u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji.

8 Od 24 romske porodice koje su živjele u selu do 1999, 18 ih je izrazilo interes za povratak.

9 Šest romskih porodica, trenutno raseljenih u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji, zainteresovano je za povratak u naselje Abdullah Presheva/Abdula Preševo u kojem su živjeli do 1999.

1 Statistički pregled Kancelarije šefa Misije UNHCR-a u Prishtinë/Prištini - Ažuriran na kraju decembra 2009.

dobru slobodu kretanja, i uglavnom koriste usluge humanitarne autobuske linije koja povezuje kosovske Srbe i Rome naseljene u opštinama Rahovec/Orahovac i Zvečan/Zvečan. Trojica Roma i jedna Romkinja rade kao policajci u regionu Prizrena, što je duplo manje od broja romskih policajaca koji su tamo radili prošle godine. Regionalni komandir Kosovske policije objašnjava ovo značajno smanjenje broja zaposlenih Roma nedavnom reorganizacijom policije, događajem na koji je ova zajednica gledala negativno i koji može uticati na percepciju bezbednosti i poverenje u policiju. U ovom regionu među zaposlenima nema policajaca Roma sa višim rangom. Jedan Rom predstavlja ovu zajednicu u prizrenskom opštinskom odboru za bezbednost zajednica.

3. Povratak i reintegracija

Proces dobrovoljnog povratka pripadnika romske zajednice i dalje je problematičan s obzirom da nedostatak mogućnosti zapošljavanja, a slaba ekonomska integracija povratnika otežava njegovu održivost. Ostali faktori koji negativno utiču na povratak i reintegraciju ove zajednice uključuju: teškoće u povraćaju imovine zbog nepostojanja upisanog prava svojine i ličnih dokumenata; zabrinutost za bezbednost; nedovoljan interes donatora; i, nedovoljna zastupljenost u telima koja se bave povratkom na lokalnom i centralnom nivou. Kao što je objavljeno u izdanju Profili zajednica za 2009, tokom i nakon sukoba 1999. raseljeno je oko dve trećine od 150.000 Roma, Aškalija i Egipćana, koliko se procenjuje da ih je bilo pre rata. Navodno, 666 Roma i dalje je raseljeno na Kosovu, što je nešto više od 3 procenta od ukupnog broja raseljenih lica na Kosovu.⁶ Nastavlja se sa prinudnom repatriacijom pripadnika romske zajednice na Kosovo.

U regionu Gjilan/Gnjilana je u periodu između 2009. i 2010. sprovedeno nekoliko inicijativa namenjenih romskoj zajednici. Nakon povratka 48 romskih porodica u naselja Abdullah Presheva/Abdula Preševo i Ivo Lola Ribar u 2004. i 2007, porastao je i interes Roma za povratak u opštinu Gjilan/Gnjilane. Opština je 2009. dodelila opštinsku zemlju u naselju Gllama/Glama kako bi smestila šest raseljenih romskih porodica.⁷ UNHCR i Ministarstvo za zajednice i povratak finansijski su podržali obnovu. Osim toga, opštinski zvaničnici su učestvovali u brojnim „Idi-i-vidi“ posetama selu Përlepnice/Prilepnica⁸ i gradu Gjilan/Gnjilanu.⁹ Opštinski službenik za povratak je pregledao opštinsku strategiju povratka za 2009. i izradio strategiju za 2010, koja predviđa nastavak i završetak projekata iz 2009. koji se odnose na povratak. Međutim, opštinska radna grupa za povratak nije se sastala još od aprila 2009. Tokom 2009. ili početkom 2010. u opštinama Kamenicë/Kamenica i Ferizaj/Uroševac nisu se sprovodile značajnije inicijative ili projekti koji se odnose na povratak, a pojedinačni interes Roma za povratak izgleda veoma slab. Projekat organizovanog povratka u selo Oraovica/ Rahovicë trenutno pregleda opštinski službenik za povratak. Iz Hogosht/Ogošte se još nije vratila nijedna od 10 romskih porodica, iako su, prema rečima romskog predstavnika u Kamenicë/Kamenici, neki izrazili svoj interes za povratak, a drugi za preseljenje u selo Berivojce/Berivojce. Opštinski radna grupa u Ferizaj/Uroševcu redovno

održava sastanke, a radila je i na opštinskoj strategiji povratka za 2010. Tokom 2009. i početkom 2010, tri trenutno raseljene romske porodice iz grada Ferizaj/Uroševca pokazale su interes da se vrate, pa se povodom toga planiraju posete „idi-i-informiši“ i „idi-i-vidi“. U opštini Novo Brdo/Novobërdë ostala je većina Roma pa zato oni nisu uključeni u aktivnosti i projekte koji se odnose na povratak. Prinudna repatrijacija Roma je u toku i to je i dalje jedan od glavnih izazova za opštine u ovom regionu, a posebno za Ferizaj/Uroševac. Opštine u regionu Gjilan/Gnjilana su upoznate sa Strategijom za reintegraciju repatriiranih lica, ali još uvek nisu preduzele konkretne korake za njeno sprovođenje. Repatriirana lica često ostaju bez ikakve pomoći opštinskih vlasti.

U regionu Mitrovicë/Mitrovica, nekoliko Roma se dobrovoljno vratilo u urbana područja u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. U okviru organizovanog projekta povratka, u Romsku mahalu u južnoj Mitrovicë/Mitrovici su se 2008. dobrovoljno vratile 23, a 2009. godine 25 porodica.¹⁰ Evropska unija – Inicijativa za podršku Romima, Aškalijama i Egipćanima iz Mitrovicë/Mitrovica (EU-MRSI) i Program kosovskog partnerstva za održivo preseljenje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (RESTART), koji finansiraju Evropska komisija i USAID, imaju za cilj da se zatvore olovom zagađeni kampovi Osterode i Česmin Lug u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, a većina stanovnika premesti u kuće u Romskoj mahali. Ovi programi nisu sami po sebi projekti povratka, iako su mnogi stanovnici kampova u stvari raseljeni iz Romske mahale. Cilj projekta jeste da se stanovnici kampa presele u sigurnije okruženje. Zemlja na kojoj se odvija izgradnja nije bila deo Mahale pre sukoba 1999. Osim toga, stanovnici kampa koji su poreklom iz različitih opština takođe imaju mogućnost da se presele na tu lokaciju. Očekuje se da će izgradnja kuća u nizu biti završena u 2010, ali korisnici tek treba da se odrede. Uprkos pritisku na romsku zajednicu da napusti kampove i preseli se, glavni izazovi u izradi i realizaciji projekta uključuju osiguravanje dugoročne dodele opštinske zemlje za projekt, pružanje odgovarajuće medicinske nege za stanovnike kampa izložene trovanju olovom i neučestvovanje zajednice. Svi ovi elementi doveli su do nedostatka saradnje između organizatora projekta i romske zajednice, i nespremnosti primajućih zajednica Roma i kosovskih Albanaca da prihvate korisnike koji nisu poreklom iz Romske mahale. Još uvek nije pronađeno rešenje za stanovnike kampa Leposaviću/Leposaviq. Međutim, u 2009. i maju 2010, za Rome raseljene u Beogradu organizovane su „idi-i-vidi“ posete Staritërg/Starom Trgu i Tuneli i Pare/Prvom Tunelu u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. Nastavlja se prinudna repatrijacija kosovskih Roma u opštine ovog regiona. Za nekoliko porodica je, po njihovom dolasku na aerodrom u Prishtinë/Prištini, obezbeđen privremeno sklonište, nakon čega su pronašli kratkoročni smeštaj kod rodbine u Romskoj mahali i kampovima Osterode i Leposavić /Leposaviq. Za ove i druge slučajeve tek treba da se pronađe trajno stambeno rešenje, kako bi se sprečili dalji dolasci u kampove u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Slično tome, u opštini Vushtri/Vučitrn su prinudno repatriirana lica u 2009. i 2010. primili samo simboličnu pomoć. Do danas nijedna opština u regionu nije sprovela postojeće strategije za reintegraciju repatriiranih lica niti dodelila određeni budžet kako bi se ovoj konkretnoj grupi pomoglo da se reintegriše u kosovsko društvo.

2000. NASELJE ROMSKA MAHALA U JUŽNOM DELU MITROVICË/MITROVICA, BILO JE POTPUNO UNIŠTENO TOKOM SUKOBIA 1999, ŠTO JE UZROKOVALO ISELJAVANJE OTPRILIKE 8,000 ROMA I AŠKALIJA.

Podaci UNHCR o povratku pokazuju da se u periodu od januara do aprila 2010. vratilo 50 raseljenih Roma. Između 2009. i aprila 2010, na Kosovo se iz trećih zemalja (uglavnom zemalja Zapadne Evrope) vratilo 209 prinudno repatriiranih Roma.¹

¹⁰ Od 2007, ukupno 127 porodica sa različitih lokacija, uključujući i centralnu Srbiju, Crnu Goru i kampove severno od Ibra, vratilo se u šest stambenih blokova i 36 pojedinačnih kuća, odnosno u ukupno 54 stambene jedinice.

¹ Ibid.

Opštine snose odgovornost za reintegraciju prinudnih povratnika, ali je većina i dalje nepripremljena i nema sredstva da adekvatno pomogne repatriranim licima da se integrišu u kosovsko društvo.

U regionu Pejë/Peć, neke romske porodice vratile su se u svoje domove u različitim opštinama tokom 2009 i 2010. Prema podacima UNHCR-a, 23 Roma se vratio u ovaj region, a 34 osobe su se vratile pre aprila 2010¹¹. U opštinu Istog/Istok, dve romske porodice vratile su se u selo Srbobran/Serbobran u okviru projekta „Povratak i reintegracija na Kosovu“, koji su finansirali Evropska komisija i Ministarstvo za zajednice i povratak, a koji realizuje Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP). Da bi se osigurala održivost, potrebna je dalja pomoć u rešavanju tekućih problema koji se odnose na stalne poplave na lokaciji povratka i neadekvatno snabdevanje domaćinstava vodom i strujom, kao i u osiguravanju sigurnosti zakupa i pristupa dokumentima, obrazovanju i mogućnostima stvaranja prihoda za povratnike. U 2009, u okviru projekta povratka¹², „Održiva partnerska pomoć manjinskom povratku na Kosovo“, nekoliko romskih porodica vratilo se iz Kolektivnog centra „Konik II“ u Podgorici, Crna Gora, u neformalno naselje Brekoc/ Brekovac u opštini Gjakovë/ Đakovica. Od 2010, petoro Roma se vratilo u opštinu Pejë/Peć, desetoro u Trebovic/Treboviq, devetoro u Vitimiricu/Vitimiricë i desetoro u Gjakovë/Đakovicu. U opštini Pejë/Peć, Rom koji je zaposlen u opštinskoj kancelariji za zajednice aktivno učestvuje u opštinskoj radnoj grupi za povratak, zalažući se za veće učešće raseljenih lica i predstavnika sela u izradi opštinske strategije povratka i aktivnostima koje se odnose na povratak. Održivo rešenje tek treba da se nađe za Rome raseljene iz potpuno uništenog naselja „Kristali“ i sela Trebovic/ Treboviq u opštini Pejë/Peć. U opštini Deçan/Deçane ostalo je manje od 40 Roma u tom području. Prema rečima opštinskih zvaničnika, međunarodna zajednica je više usredsređena na povratak kosovskih Srba nego na povratak Roma, tako da su na raspolaganju ograničena sredstva za podršku njihovom povratku. Tokom poslednje dve godine, opština Klinë/Klina nije podržala nijedan predlog projekta povratka za raseljene Rome, niti sprovela značajne projekte koji se odnose na povratak.

2008. OBNOVA UNIŠTENOG NASELJA ROMSKA MAHALA U JUŽNOM DELU MITROVIČE/MITROVICA JE POČELA 2006. GODINE. OD 2007, UKUPNO 127 PORODICA SA RAZNIH LOKACIJA I KAMPOVA SEVERNO OD IBRA, VRATILO SE U ŠEST STAMBENIH ZGRADA I 36 KUĆA, NAKON SPROVOĐENJA PROJEKATA KOJE SU FINANSIRALI EVROPSKA UNIJA I USAID.

11 Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini - Ažuriran na kraju aprila 2010.
12 Program Održivo partnerstvo za pomoć manjinskom povratku na Kosovo (SPARK) finansiraju kosovske institucije i britanska vlada u vrednosti od 20 miliona dolara. Program pruža opšti integrisani mehanizam za pružanje celokupnog spektra multietničke pomoći individualnom, spontanom i organizovanom grupnom povratku.

Između 2009 i 2010, Danski savet za izbeglice i UNHCR, u saradnji s opštinskim zvaničnicima, organizovali su niz „idi-i-vidi“ poseta za Rome trenutno raseljene u različitim delovima Crne Gore. Ovom posetom su obuhvaćeni Klinë/Klina, Serbobran/Srbobran u opštini Istok, naselje „7 Shtatori/7. septembar“, sela Vitimirica/Vitomiricë i Ozdrim/Ozrim u opštini Pejë/Peć. Opštinski službenici iz opština Dečan/Dečane i Gjakovë/Đakovica¹³ takođe su učestvovali u nekoliko „idi-i-informiši“ poseta Beranama i Podgorici kako bi obavestili raseljena lica o bezbednosnoj situaciji, slobodi kretanja, pristupu javnim uslugama, pristupu skloništu i društveno-ekonomskim prilikama u njihovim prebivalištima. Opštine u regionu, uključujući Klinë/Klinu i Gjakovë/Đakovicu, tek treba da razviju sveobuhvatan pristup kako bi se osigurala sigurnost zakupa, uključujući regulisanje neformalnih naselja ili dugoročnu dodelu zemlje za povratnike. Prinudna repatrijacija Roma iz zapadnih zemalja je u toku, a na opštinskom nivou nisu uspostavljeni mehanizmi za adekvatnu pomoć tim licima u njihovoj reintegraciji, uključujući i privremeno ili trajno stanovanje.

U regionu Prishtinë/Prištine se nekoliko romskih porodica spontano vratilo u različite opštine. U opštini Prishtinë/Priština, jedna romska porodica je bila korisnik pomoći UNHCR-a za obnovu kuća u delu grada „Divanjoll“, dok su u tom naselju ostale samo tri od deset porodica koje su se ranije vratile u nekadašnje naselje „Moravska“. Ostalih sedam porodica otišlo je u Gračanicu/Gračanicë, gde žive kod svojih rođaka. U Fushë Kosovë/Kosovu Polju je projekat „Povratak i reintegracija na Kosovu I“ uključivao obnovu kuća za dve romske porodice. Uz pomoć UNDP-a, tri romske porodice iz kampova u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, jedna porodica raseljena u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji i jedna porodica raseljena u Novom Sadu spontano su se vratile u Lipjan/Lipljan. Sedam romskih porodica se vratilo i u Obiliq/Obilić. Nekoliko porodica se i dalje nalazi u barakama bivšeg kampa Plemetinë/Plemetina, gde su uslovi za život rizični. U oktobru 2009, Ministarstvo zdravlja zatražilo je od opštine da zatvori preostale barake i pronađe alternativni smeštaj za pogođene porodice. Opština još uvek nije preduzela nikakve korake za pronalaženje trajnog rešenja. Zastupljenost i učestvovanje romske zajednice u forumima koji se odnose na povratak i dalje je vrlo slabo u celom regionu, a tokom izrade opštinskih strategije povratka u 2009. i 2010. nije bilo odgovarajućih konsultacija. U regionu Prishtinë/Prištine, Danski savet za izbeglice pomaže u organizovanju „idi-i-vidi“ poseta Obiliq/Obiliću, Lipjan/Lipljanu, Shtime/Štimlju u opštini Prishtinë/Priština i „idi-i-informiši“ poseta koje uključuju opštinske predstavnike iz Prishtinë/Prištine, Obiliq/Obilića i Fushë Kosovë/Kosova Polja. Prinudna repatrijacija iz zapadnih zemalja u opštine u ovom regionu je u toku. Međutim, nijedna od opština nije uložila konkretne napore u sprovođenju postojećih strategija za reintegraciju repatriiranih lica, niti je dodelila odgovarajuća sredstva da im pomogne.

U regionu Prizrena, osam romskih porodica se vratilo u opštine Prizren i Rahovec/Orahovac u periodu od 2009. do početka 2010. Zastupljenost i učestvovanje zajednice u forumima koji se odnose na povratak i dalje je vrlo slabo. Predstavnici raseljenih

13 Opština Gjakove/Đakovica od 2009. spada u oblast odgovornosti Regionalnog centra OEBS-a u Pejë/Peći, pa je zato ove godine uključena u Profil za ovaj region.

Roma nisu bili uključeni u izradu opštinske strategije povratka u 2009. i 2010, niti su trenutno zastupljeni u mehanizama povratka. Opština Prizren ne poziva predstavnika romske zajednice na sastanke opštinske radne grupe za povratak, tvrdeći da ne postoje potencijalni povratnici iz ove zajednice. Tokom perioda izveštavanja, nije bilo značajnih projekata povratka niti poseta „idi-i-vidi“ ili „idi-i-informiši“ namenjenih posebno romskoj zajednici. Ova zajednica tvrdi da je radna grupa isključivo usredsređena na povratak kosovskih Srba. U Rahovec/Orahovcu, Romi učestvuju u sastancima opštinskih radnih grupa. Prinudna repatrijacija iz trećih zemalja u opštine u ovom regionu je u toku i samo je opština Suharekë/Suva Reka ranije odvojila jedan procenat svog godišnjeg budžeta za reintegraciju repatriranih lica. Inače, nije preduzeta nijedna inicijativa za civilnu registraciju ili smeštaj kako bi se olakšala reintegracija repatriranih lica. Glavno odredište repatriranih Roma je Prizren, u kome mnogi Romi žive i u kome su mogućnosti za integraciju veće nego u drugim opštinama.

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Romi koriste usluge i kosovskih i institucija kojima upravlja Srbija, u zavisnosti od mesta prebivališta i dostupnost usluga. Naime, Romi koji žive severno od reke Ibar koriste gotovo isključivo usluge koje pruža Srbija, dok oni koji žive južno od reke Ibar koriste usluge opština Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë, Štrpce/Shtërpçë, Vushtrri/Vučitrn, Gračanica/Graçanicë, Obiliq/Obilić, Lipjan/Lipljan, Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica i Rahovec/Orahovac. U regionu Gjilan/Gnjilana, situacija se nije bitno promenila i, kada su u pitanju obrazovanje, pružanje socijalne pomoći, penzije i zdravstvena zaštita, romska zajednica se najviše oslanja na institucije kojima upravlja Srbija. Slično tome, u Mitrovicë/Mitrovici, romska deca iz Romske mahale i kampova Česmin Lug i Osterode u severnom delu grada i romska deca iz kampa Leposavić/ Leposaviq pohađaju škole koje rade po srpskom nastavnom planu i programu. Osim toga, povratnici u južni deo Mitrovicë//Mitrovice koriste oba obrazovna sistema, i kosovskih institucija i onaj kojim upravlja Srbija. Trend u regionu Prishtinë/Priština ne razlikuje se od situacije u drugim regionima. Ljudi koriste usluge institucija kojima upravlja Srbija uglavnom za zdravstvo, civilnu registraciju, obrazovanje, socijalnu zaštitu i penzije. Situacija u regionu Prizrena je malo drugačija: Romi koriste školske i zdravstvene ustanove kojima upravlja Srbija samo u Gornjem Rahovec/Orahovcu i Velikoj Hoçi/ Hoçë e Madhe.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Pristup ove zajednice opštinskim uslugama i dalje predstavlja izazov za celo Kosovo. Osnovni problemi su nemogućnost da se plate komunalne i administrativne takse, nedostatak potrebnih

ličnih dokumenata i slaba obaveštenost o nadležnim institucijama i kancelarijama kojima Romi mogu da se obrate u vezi sa svojim problemima. Nakon potpisivanja kolektivnih ugovora sa Kosovskom energetsom korporacijom (KEK) o zamrzavanju dugova i započinjanja redovnog plaćanja računa od strane romskih domaćinstava, snabdevanje električnom energijom se uglavnom poboljšalo. U nekim slučajevima se ipak nastavilo sa kolektivnim isključenjima, a eventualna isplata dugovanja je i dalje problem. Zajednica se nije u većoj meri žalila na pristup vodi, dok s druge strane neredovno odnošenje smeća predstavlja opasnost po zdravlje zajednice. Iako je nekoliko projekata u toku, nije postignut napredak u procesu regulisanja neformalnih naselja.

U regionu Gjilan/Gnjilana i dalje je zadovoljavajući pristup opštinskim administrativnim uslugama, uključujući i usluge civilne registracije. Većina Roma uglavnom govori barem jedan od dva službena jezika na Kosovu, odnosno albanski i srpski jezik, što im uveliko olakšava pristup. Osim toga, tu su i Romi zaposleni u opštinskoj kancelariji za zajednice u Kamenicë/Kamenici, Gjilan/Gnjilanu i Ferizaj/Uroševcu, što ovoj zajednici olakšava pristup uslugama. Nastojanja da se reguliše isplata KEK-u od 2009. rezultirala su boljim snabdevanjem električnom energijom, pa domaćinstva koja plaćaju svoje račune nisu izložena velikim isključenjima. Romska zajednica u celom regionu ima, tamo gde su one dostupne, pristup uslugama odnošenja smeća i vodovodnog i kanizacionog sistema na isti način kao i druge zajednice. Slično tome, pristup opštinskim i komunalnim uslugama je sasvim zadovoljavajući u regionu Mitrovicë/Mitrovice. Međutim, neadekvatno odnošenje smeća pogađa zajednicu u celom regionu i predstavlja ozbiljan zdravstveni rizik. Stanovnici Romske mahale su od 2007. nagomilali dugove za utrošenu električnu energiju; u vreme pisanja ovog teksta predstavnici ove zajednice su pregovarali sa KEK-om i opštinom Mitrovicë/Mitrovica o mogućnostima podmirivanja računa i regulisanja snabdevanja.

U regionu Pejë/Peći je osnovni problem civilna registracija, zbog nespremnosti zajednice da se registruje, opšta neobaveštenost o samom procesu i nedostatak potrebne dokumentacije. Iako su opštine Deçan/Dečani, Istog/Istok i Klinë/Klina podržale kampanju civilne registracije, dopirući tako do same zajednice, rezultati nisu bili zadovoljavajući. Priključivanje na kanizacioni, vodovodni i električni sistem i odnošenje smeća i dalje predstavlja problem u opštinama Deçan/Dečani, Istog/Istok, Klinë/Klina i Pejë/Peć. Posebno neformalna naselja u Pejë/Peći još uvek nemaju odgovarajući kanizacioni i vodovodni sistem. Neizmireni računi za struju regionalnog vodovodnog preduzeća „Hidrodrini“ doveli su do čestih isključenja pumpi za vodu, ostavljajući mnoge stanovnike bez tekuće vode. Međutim, u vreme pisanja ovog teksta, KEK i „Hidrodrini“ su, uz podršku OEBS-a, postigli sporazum o ponovnom pružanju usluga na nekim od lokacija. Poslednje isključenje struje, u martu 2010, u naselju „7 Shtatori/7. septembar“ trajalo je tri nedelje. Loš rad preduzeća zaduženog za odnošenje i odlaganje smeća u neformalnim naseljima prisililo je stanovnike da se sami organizuju kako bi održavali osnovne sanitarne uslove. Iako je opšti pristup opštinskim

lako je pristup opštinskim uslugama uglavnom ocenjen kao zadovoljavajući, institucije treba da ulože veće napore u pružanje podrške civilnoj registraciji i punom pristupu uslugama izdavanja ličnih dokumenata.

Potpisivanje kolektivnih ugovora između KEK-a i zajednice dovelo je do poboljšanja pristupa snabdevanju električnom energijom. Ipak, neka sela su tokom zime bila isključena nekoliko nedelja. Potrebno je uložiti dodatne napore kada su u pitanju naselja koja još nisu potpisala ugovore, a radi izmirivanja ranijih dugova, uzimajući u obzir teške ekonomske uslove u kojima ova zajednica živi.

Navodno, nakon pritužbi kosovskih Albanaca u Plemetinë/Plemetini na količinu neodnošenog smeća, opština je potrošila 20.000 evra iz budžeta opštinske kancelarije za zajednice na izgradnju zida oko dve socijalne stambene zgrade u kojima uglavnom žive Romi. Opštinski zvaničnici su ovo odvajanje pravdali kao sigurnosnu meru za decu. Nema poboljšanja u pogledu odnošenja smeća unutar ovog zida.

administrativnim uslugama u regionu Prishtinë/Prištine i dalje zadovoljavajući, mnogi Romi ne mogu da priušte plaćanje taksi za lična dokumenta. U cilju rešavanja ovog problema, Skupštine opštine Obiliq/Obilić i Shtime/Štimlje su 2010. oslobodile ugrožene Rome od plaćanja naknade za izdavanje dokumenata potrebnih za podnošenje zahteva za socijalnu pomoć.¹⁴ Romska naselja u Prishtinë/Prištini imaju pristup osnovnim komunalnim uslugama, ali i dalje postoji problem odnošenje smeća. U Fushë Kosova/Kosovu Polju, Gračanici/Gračanicë i Obiliq/Obiliću, nadležno javno preduzeće ne pruža redovne usluge. Zbog toga u neposrednoj blizini područja naseljenih romskom zajednicom nastaju divlje deponije koje izazivaju zabrinutost u pogledu zdravlja i bezbednosti. Snabdevanje vodom i strujom u regionu Prizrena isto je kao i u drugim regionima. Odnošenje smeća izgleda da je manje problematično, iako u nekim slučajevima takse za odnošenje smeća ne mogu da se plate, pa neplaćanje dovodi do neredovnog pružanja usluga. Opštine Prizreni/Prizren i Suharekë/Suva Reka su u aprilu 2010, nastojeći da sprovedu Strategiju za integraciju zajednica Roma, Aškalijska i Egipćana, pozvale Rome koji nisu obavili civilnu registraciju da se jave opštinskim kancelarijama kako bi besplatno dobili lična dokumenta. Osim toga, opštinski službenik za povratak i predsedavajući odbora za zajednice u Suharekë/Suvoj Reci pokrenuli su kampanju „od vrata do vrata“ radi podizanja svesti u naseljima u kojima živi romska zajednica.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Šema socijalne zaštite ne utiče dovoljno na ublažavanje ekstremnog siromaštva romske zajednice, a pomoć ne stiže do onih najugroženijih.

Romska zajednica se i dalje u velikoj meri oslanja na socijalnu pomoć kosovskih centara za socijalnu zaštitu ili, kada su dostupne, na ustanove kojima upravlja Srbija. Nedostatak dokumenata o civilnoj registraciji ostaje glavna prepreka pristupu socijalnim uslugama. Predstavnici romske zajednice se žale da kosovska šema nije dovoljno sveobuhvatna da bi doprla do svih jako siromašnih, ostavljajući većinu njih bez pomoći zbog jako ograničavajućih kriterijuma. Najčešće vrste socijalne pomoći su porodične naknade koje se kreću od 40 do 60 evra mesečno.

7. Pristup imovini i stanovanju

Problemi oko pristupa imovini i stanovanju još uvek su neka od najvažnijih pitanja za romsku zajednicu. Nedostatak odgovarajuće dokumentacije, tokom sukoba uništena dokumenta kojima se dokazuju prava svojine, česte greške u opštinskim katastrima i opšte nerazumevanje imovinskih prava u samoj zajednici neki su od faktora koji sprečavaju one koji su izgubili svoju imovinu da istu povrate. Pravni status njihove imovine ostaje nerešen za mnoge Rome u regionu Gjilan/Gnjilana. Situacija je posebno teška u naselju Abdullah Presheva/Abdulah Preševa, gde samo oko 10% romskih porodica u potpunosti uživa svoja imovinska prava. Osim toga, otprilike 60 kuća je bespravno zauzeto, a 19 bivših korisnika druge faze projekta povratka SPARK¹⁵ još uvek nailazi

¹⁴ U skladu sa zakonom, osobe obuhvaćene šemom socijalne pomoći treba da podnose lična dokumenta na svakih šest meseci kako bi produžili primanje pomoći.

¹⁵ SPARK je program usmeren na organizovanje i dobrovoljni povratak, koji finansiraju Ministarstvo za zajednice i povratak i Britanska Vlada, a sprovodi UNDP.

na poteškoće pri registraciji obnovljenih kuća. Romske porodice u opštinama Novo Brdo/Novobërdë, Kamenicë/Kamenica i Štrpce/Shtërpçë uglavnom imaju pristup vodovodnom, električnom i kanizacionom sistemu i asfaltiranim putevima. Međutim, uslovi za život su često neadekvatni zbog loših higijenskih uslova. U južnoj Mitrovicë/Mitrovici je u toku izgradnja kuća za povratnike u Romsku mahalalu. NVO „Norveška crkvena pomoć“ (Norwegian Church Aid) završila je dva dodatna stambena bloka u julu 2009, a uselilo se 25 porodica uz ugovore o zakupu na 99 godina. U toku je sprovođenje dva dodatna programa koje su finansirali USAID i Evropska komisija, čiji je cilj da se stanovnici olovom zagađenih kampova na severu presele bliže Romskoj mahali. Cilj je izgraditi do 140 kuća i preseliti sve stanovnike ovih kampova. Međutim, još uvek nedostaje opštinski urbanistički plan koji uređuje celu Romsku mahalalu.

U regionu Pejë/Peći, imovinska pitanja i dalje predstavljaju jednu od najvećih prepreka integraciji Roma. Najteži slučajevi su u naseljima „Kristali“ u Pejë/Peći, Rudesh/Rudešu u Istog/Istoku i „Ali Ibra/Kolonija“ u Gjakovë/Đakovici.¹⁶ Nedostatak projekata za regulisanje bespravnih naselja takođe predstavlja izazov u smislu prava na povratak. Na primer, bivši stanovnici „Kristala“, koji su trenutno raseljeni, i dalje ne mogu da se vrate u svoja mesta prebivališta i povrate svoju imovinu. Međutim, u vreme pisanja ovog teksta opština Pejë/Peć je radila na izradi urbanističkog regulatornog plana za naselja „Kristali“ i „7 Shtatori/7. septembar“ koji je uključivao javne konsultacije i učešće dotičnih zajednica. Povratak u Rudesh/Rudeš ostaje izazov za raseljene Rome od vremena uključivanja naselja u posebnu zaštićenu zonu oko srpskog pravoslavnog manastira Gorioč. Neke porodice su prihvatile razmenu zemljišnih poseda i trenutno žive u selu Srbobran/Sërbobran.¹⁷ Nakon potpisanog Memoranduma o razumevanju u septembru 2009,¹⁸ započelo se sa procesom regulisanja naselja „Ali Ibra/Kolonija“. U regionu Prishtinë/Prištine, nijedna od opština nije izradila urbanistički plan za regulisanje neformalnih naselja i nema inicijativa za povratak imovine ili nadoknadu. Sprovođenje projekata socijalnog stanovanja u „Plemetinë/ Plemetini“ u opštini Obiliq/Obilić, Magurë/Maguri u Lipjan/Lipljanu i Malishevë/Mališevu, pokazalo je da je za osiguranje održivosti potrebno istražiti i usvojiti kulturološki odgovarajuća rešenja (uključujući i odgovarajuće stambene i životne uslove). U Prizreni/Prizrenu, romska zajednica živi u lošim uslovima i neadekvatnoj infrastrukturi tipičnoj za ruralna i prigradska područja koja ova zajednica tradicionalno naseljava.

8. Pristup obrazovanju

Iako ne postoje formalne prepreke integraciji same zajednice u kosovsko društvo ili škole koje rade po srpskom nastavnom planu i programu, još uvek su prisutni problemi oko upisa u školu i pohađanja nastave romskih učenika. Slučajevi ranog napuštanja škole su česti i to naročito među devojkicama. Iako porodice koje primaju socijalnu pomoć imaju pravo na besplatno predškolsko obrazovanje, mnoga romska deca nemaju pristup ovoj usluzi. U uobičajene razloge koji ometaju njihov pun pristup obrazovanju

Pristup romske zajednice imovini i stanovanju još uvek predstavlja najveću prepreku istinskoj integraciji u društvo i mogućnosti da žive u pristojnim uslovima.

Nedostatak projekata i vladinih politika usmerenih na regulisanje nekadašnjih ili sadašnjih neformalnih naselja ugrožava pravo na povratak onima koji su još uvek raseljeni, te pravo na imovinu i sigurnost zakupa za one koji su na Kosovu.

16 U regionu Pejë/Peći postoji ukupno 75 naselja u kojima žive pripadnici romske, aškalijске i egipćanske zajednice.

17 Ovo uglavnom pogađa pripadnike egipćanske zajednice koji su bili raseljeni u Crnoj Gori. Za više informacija, videti poglavlje o pristupu egipćanske zajednice imovini i stanovanju.

18 Dokument su 24. septembra 2009. potpisali Ministarstvo za zajednice i povratak, Kancelarija za pitanja zajednica, Opština Gjakovë/Đakovica, Karitas Švajcarska (Caritas Switzerland) i predstavnik zajednice.

i dalje spadaju socijalna isključenost, visok stepen siromaštva i kulturna tradicija čiji je rezultat nejednako uživanje prava na obrazovanje romskih dečaka i devojčica. Osim toga, povratnici Romi se često suočavaju sa poteškoćama pri upisu svoje dece u školu zbog neobavljene civilne registracije ili problema da, dok su u raseljenju, dobiju dokumenta koja prihvataju kosovske institucije. Devojčice su i dalje najugroženija kategorija u ovoj zajednici, često se prisiljavaju na rane brakove i obavljanje kućnih poslova od ranog djetinjstva i isključene su čak i iz obaveznog obrazovanja. Iako kosovsko Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije osigurava besplatne udžbenike za sve predmete od 1. do 9. razreda na celom Kosovu, samo nekoliko romske dece ima koristi od ove inicijative jer većina pohađa nastavu po srpskom nastavnom planu i programu. U školama koje rade po srpskom nastavnom planu i programu, u opštinama Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Mitrovica/Mitrovicë, Fushë Kosovë/Kosovo Polje i Lipjan/Lipljan, održavaju se časovi romskog jezika. U junu 2010, kosovsko Ministarstvo obrazovanja usvojilo je nastavni plan za romski jezik, a početak njegove primene planiran je za septembar 2010.

Romska deca i dalje imaju problema kada je u pitanju pristup i završetak školovanja. Razlozi uključuju socijalnu isključenost, siromaštvo i kulturne stereotipe koji utiču na mnoge porodice. Romske devojčice su posebno pogođene.

U regionu Gjilan/Gnjilana, romska deca uglavnom pohađaju nastavu u školama koje rade po srpskom nastavnom planu i programu u opštinama Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë i Štrpce/Shtërpçë. S druge strane, u Ferizaj/Uroševcu pohađaju nastavu po kosovskom nastavnom planu i programu. U osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ u Gjilan/Gnjilanu i u osnovnoj školi u Berivojçë/Berivojcu u Kamenicë/Kamenici, romska deca imaju časove romskog jezika dva puta nedeljno. Ipak, još uvek postoje problemi oko završetka obaveznog školovanja i shodno tome pristupa srednjoškolskom obrazovanju. U regionu Gjilan/Gnjilana, samo 34 romske dece trenutno pohađa srednju školu prema kosovskom nastavnom planu i programu, a samo šestoro, među kojima je i jedna devojčica, pohađa tercijarno obrazovanje. U regionu Mitrovicë/Mitrovicë, romska zajednica ima pristup ustanovama predškolskog, obaveznog i višeg srednjeg obrazovanja. Fizički pristup školskim prostorijama ne smatra se problematičnim. Međutim, ostaje problem 64 dece iz Romske mahale u južnoj Mitrovicë/Mitrovici koja treba svakodnevno da putuju do svojih škola u severnom delu grada, a opština ne obezbeđuje prevoz. Romska deca pohađaju nastavu u srpskim školama u Leposaviçiu/Leposaviq, severnoj Mitrovicë/Mitrovici i Priluzhju/Prilluzhë (Vushtrri/Vučitrn). Nakon povratka u Romsku mahal, 43 dece je upisano u škole koje rade po kosovskom nastavnom planu i programu, ali je samo troje njih nastavilo da redovno ide u školu. Stopa ranog napuštanja škole i neupisivanja ostaje visoka pa su i u ovom, kao i u drugim regionima, posebno pogođene devojčice.

Romi u regionu Pejë/Peçi imaju slične probleme kao i njihova zajednica u drugim regionima, tj. niska stopa pismenosti i isključenost iz društva. Nedostatak srpskih obrazovnih ustanova u područjima naseljenim Romima negativno utiče na njihov pristup i uživanje prava na obrazovanje. Opštine nisu istinski angažovane na promovisanju pohađanja nastave među Romima, osim u Pejë/

ROMSKA DEVOJČICA POHAĐA NASTAVU ZAJEDNO SA UČENICIMA KOSOVSКИM SRBIMA U ŠKOLI KOJA RADI PO SRPSKOM PROGRAMU U SELU VRBOVAC/VĚRBOC, U NOVOOSNOVANOJ OPŠTINI KLOKOT/KLLOKOT.

Peći gde je romski član opštinske kancelarije za zajednice određen da obavlja ovakvu funkciju promovisanja. Međutim, rezultati nisu još vidljivi. U opštinama Dečan/Dečane, Klinë/Klina i Istog/Istok, Romi ne koriste predškolsko obrazovanje, iako većina dece pohađa obavezno školovanje u multietničkim školama na Kosovu. U regionu Prishtinë/Prištine, većina dece kosovskih Roma pohađa predškolsko obrazovanje u srpskim ustanovama, budući da većina govori srpski jezik. Neki učenici u Obiliq/Obiliću, Fushë Kosovë/Kosovu Polju i Podujevë/Podujevu pohađaju školu na albanskom jeziku prema kosovskom nastavnom planu i programu. Osim toga, u Ugljarë/Ugljaru, opština Gračanica/Graçanicë, i Janjevë/Janjevu, opština Lipjan/Lipljan, romski učenici koji pohađaju nastavu u srpskim školama imaju časove romskog jezika dva puta nedeljno. Izuzetno loši životni uslovi ove zajednice često ograničavaju njihov neometan i pun pristup predškolskim ustanovama. Neka deca iz Obiliq/Obilića, Fushë Kosovë/Kosova Polja i Gračanice/Graçanicë dobijaju finansijsku pomoć od NVO za kupovinu odeće i školskog pribora. Za one koji žive u socijalnim stambenim zgradama u Maguri/Magurë, najveći problem je to što nije osiguran prevoz do srpskih škola u Lipjan/Lipljanu, zbog čega ne mogu redovno da prisustvuju nastavi. U regionu Prishtinë/Prištine ima 37 romskih učenika koji pohađaju srednju školu u srpskim ustanovama u Gračanici/Graçanicë i Obiliq/Obiliću. Niko od njih ne pohađa tercijarno obrazovanje kosovskih institucija, iako je na Univerzitetu u Prishtinë/Prištini rezervisano 75 mesta za nevećinske zajednice. U regionu Prizreni/Prizrena, većina romske dece pohađa nastavu na albanskom jeziku u skladu sa kosovskim nastavnim planom i programom, iako postoje i slučajevi Roma koji pohađaju nastavu na bosanskom i turskom jeziku po kosovskom nastavnom planu i programu. Osim toga, troje romske dece pohađa nastavu u srpskoj osnovnoj školi u Velikoj Hoçi/Hoçe e Madhe, a petoro romske dece pohađa srpsku osnovnu školu u Gornjem Orahovcu/Rahoveci i Epërm. Mnoge romske porodice ne mogu da priušte za udžbenike i školski pribor, što otežava stalno obrazovanje. Oni koji pohađaju nastavu na bosanskom i turskom jeziku nisu dobili sve besplatne udžbenike jer neke knjige nisu na raspolaganju ili su još uvek u fazi štampanja.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Komesar za ljudska prava Saveta Evrope je u martu 2009. izjavio da je stanje u kojem se nalaze raseljena lica u kampu Osterode u severnoj Mitrovici/Mitrovicë „najozbiljnija humanitarna katastrofa” hitno se obrativši „svim nadležnima da omoguće da se ugrožene porodice bez odlaganja isele na sigurno mesto i da se svima koji su pretrpeli posledice trovanja olovom pruži odgovarajuća zdravstvena nega.”

U zadnjem izveštaju se navodi da iako u Romskoj mahali postoji visok nivo kontaminacije olovom, koncentracija olova je generalno manja u mahali nego u drugim delovima grada i značajno manja nego u kampovima.¹

Romska zajednica u principu ima pristup javnim uslugama primarne i sekundarne zdravstvene zaštite i bira da koristi zdravstveni sistem finansiran od strane Kosova ili Srbije, na osnovu dostupnosti, geografskog položaja i cene usluga. Većina Roma ne može priuštiti plaćanje operacija i skupih lekova iz privatnog zdravstvenog sektora. Zdravstvo Kosova omogućava besplatno lečenje kod posebnih slučajeva gde program socijalne zaštite pokriva troškove lečenja. Međutim, kriterijumi za uključivanje u ovakav sistem zaštite su vrlo strogi i ogroman broj socijalno ugroženih lica nije u mogućnosti da koristi ovu vrstu pogodnosti. Nasuprot tome, svako lice koje ima zdravstvenu knjižicu ima pravo na besplatne usluge u institucijama koje finansira Srbija. Posebno se Romkinje nalaze u nepovoljnom položaju, zbog rasprostranjenog nedostatka svesti o zdravstvenim pitanjima i kulturoloških zabrana koje ih sprečavaju da nesmetano koriste usluge zdravstvene nege. Osim toga, neki organi su preduzeli par inicijativa kako bi rešili pitanja vezana za reproduktivno zdravlje i porođaje kod kuće. Nevladine i međunarodne organizacije su često zamenjivala kosovske institucije u organizovanju obuke i podizanju svesti o ovim pitanjima u zajednici.

Romska zajednica uživa pristup uslugama primarne i sekundarne zdravstvene nege u Gjilan/Gnjilanu i Ferizaj/Uroševcu. Romi iz Štrpca/Shtërpçë i Novog Brda/Novobërdë putuju do Gračanice/Graçanicë ili severne Mitrovice/Mitrovicë da bi dobili sekundarnu zdravstvenu negu. Romi iz Kamenicë/Kamenice takođe koriste institucije sekundarne zdravstvene nege koje finansira Srbija. Uglavnom sva romska deca iz regiona Gjilan/Gnjilana primaju obavezne vakcine. Pitanje koje i dalje najviše zabrinjava romsku zajednicu u Mitrovicë/Mitrovici predstavlja trovanje olovom Roma koji žive u kampovima u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Romi koji žive u kampovima visoko zagađenim olovom Česmin Lug i Osterode, zatim Romi u zagađenom kampu u Leposaviću/Leposaviq kao i Romi koji su se vratili u Romsku mahalju iz kampova jula 2009. još uvek nisu dobili odgovarajuću medicinsku negu. Romi koji žive u opštinama na severu uglavnom koriste usluge besplatne zdravstvene nege u bolnici i domu zdravlja koje finansira Srbija u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Zajednica u Romskoj mahali koristi dom zdravlja koji finansira Kosovo izgrađen u naselju u okviru trenutnih projekata za povratak. Međutim, i dalje postoje propusti vezani za nedostatak lekova i ograničeno prisustvo medicinskog osoblja. Romi iz Priluzhja/Prelluzhë, u opštini Vushtrri/Vučitrn koriste dom zdravlja koji im je na raspolaganju u selu, a koji finansira Srbija.

Romi u Pejë/Peći obično koriste usluge regionalnih bolnica u Pejë/Peći i Gjakovë/Đakovici ili domove zdravlja koje finansira Kosovo u onim selima gde ova zajednica živi. Romi koji žive u Deçan/Dečanima i Klinë/Klini suočeni su sa poteškoćama u korišćenju usluga adekvatne zdravstvene nege zbog društvene izolacije, ograničene slobode kretanja, doživljene nesigurnosti

¹ Vidi Fluvio izveštaj br. 2010/02/66, Geohemijska analiza tla u Romskoj mahali, Mitrovica, Kosovo: Implikacije predloga o preseljenju porodica koje trenutno žive u kampovima Osterode i Česmin Lug (Univerzitet u Velsu, Institut za geografiju i nauku o Zemlji, Aberystwyth) str. 36, 11. mart 2010.

i izraženog siromaštva. Dom zdravlja u naselju „Fidanishte/ Institut” u Pejë/Peći predstavlja mesto gde većina pripadnika romske zajednice, uključujući i žene odlazi na lekarske preglede. U ovom objektu rade dve medicinske sestre koje su zadužene za savetovanje žena o reproduktivnom zdravlju. Romska zajednica u regionu Prishtinë/Prištine koristi dostupne usluge zdravstvene nege uz tendenciju favorizovanja institucija koje finansira Srbija. Zatvaranje doma zdravlja u opštini Lipjan/Lipljan marta 2010. u značajnoj meri je uticalo na žitelje Rome. Oni trenutno koriste domove zdravlja u Lapljem Selu/Llapllasellë ili u Gračanicë/ Gračanice, iako putni troškovi predstavljaju još jednu prepreku za najugroženije članove zajednice. Lokalna NVO „Zdravlje za sve” uz podršku Populacionog fonda Ujedinjenih nacija u saradnji sa opštinskim Centrom za porodičnu medicinu organizuje seminare o zdravstvenom vaspitanju, uključujući reproduktivno zdravlje i polno prenosive bolesti. Seminari su održani u opštinama Lipjan/Lipljan i Fushë Kosovë/Kosovo Polje. Dok Romi u Prizrenu koriste usluge primarne i sekundarne zdravstvene nege u institucijama koje finansira Kosovo, Romi koji žive u Gornjem Rahovec/Orahovcu više koriste usluge sekundarne zdravstvene nege, uključujući zaštitu reproduktivnog zdravlja onih institucija koje finansira Srbija. Glavne prepreke za romsku zajednicu u korišćenju prava na zdravstvenu zaštitu su: fizička nepristupačnost usluga za Rome koji žive u seoskim sredinama, kao i nemogućnost pokrivanja troškova lečenja za najugroženije pripadnike zajednice. Romi imaju pristup regionalnoj bolnici i domovima zdravlja u opštinama Prizren, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Rahovec/Orahovac, Suharekë/ Suva Reka i Malishevë/Mališevo. NVO „Kosovska zdravstvena fondacija” je u skorije vreme organizovala nekoliko programa obuke o zdravstvenim pitanjima za Rome u cilju povećanja nivoa svesti u zajednici. Učesnici treninga su kasnije uz podršku OEBS-a organizovali dalje aktivnosti gde su žene iz romske zajednice uglavnom bile uključene, kao što su seminari o: reproduktivnom zdravlju, nezi novorođenčeta, dojenju, upotrebi kontracepcije, negativnim posledicama zloupotrebe droga i o polno prenosivim bolestima.

10. Pristup pravosuđu

Romi u principu imaju zvaničan pristup pravosudnom sistemu, iako zajednica nema puno saznanja o svojim pravima, o postupcima i mogućnostima za dobijanje besplatne pravne pomoći. Romska zajednica je takođe izrazila zabrinutost u vezi sa dužinom istraga i suđenja, a to su pitanja koja utiču i na ostale zajednice. Posebno su očigledni nedostaci što se tiče uslova u kojima žive Romkinje. Patrijarhalne strukture koje preovlađuju u ovoj zajednici, nizak nivo obrazovanja i nedostatak poznavanja pravosudnog sistema ograničavaju prava žena, a to može uticati na zaštitu žena kod slučajeva nasilja u porodici.

Predstavnici Roma su istakli da u Gjilan/Gnjilanu nema prepreka u pristupu sudovima i pravnim uslugama, uključujući i mogućnost podnošenja predmeta u sudovima. Romska zajednica aktivno podnosi i učestvuje u parničnim postupcima kao što su: ostavinski

Lekari i medicinske sestre naglašavaju presudnu potrebu organizovanja kampanje za podizanje svesti i organizovanje obuka o reproduktivnom zdravlju Romkinja. Zbog mnogih razloga, Romkinje nemaju pristup odgovarajućim uslugama zdravstvene nege. Osim toga, ovo pitanje značajno utiče na žene, decu i buduće naraštaje.

DEO KOMPLEKSA TREPÇA/TREPÇA. RUDARSKO-METALURŠKE EKONOMSKE AKTIVNOSTI IMAJU DUGU ISTORIJU U SEVERNIM OPŠTINAMA MITROVIČE/ MITROVICA I ZVEČAN/ZVEČAN. OD 1999, UGLAVNOM SU ROMI U TRI IZBEGLIČKA KAMPA U SEVERNOM DELU MITROVICA/MITROVIČE ZNAČAJNO IZLOŽENI UTICAJU OLOVA IZ ZEMLJIŠTA KOJE POTIČE OD RUDARSKO-TOPIONIČARSKJE INDUSTRIJE.

Opštinska kancelarija za zajednice u opštini Pejë/Peć pruža pomoć romskoj zajednici u pristupu pravosudnom sistemu.

U Okružnom javnom tužilaštvu u Prizrenu radi javni tužilac koji je Rom sa Kosova.

postupci ili brakorazvodne parnice, bez posebnih izazova. U opštinama na severu u regionu Mitrovicë/Mitrovica i dalje postoje problemi u pristupu pravosudnom sistemu jer ne funkcionišu opštinski sud i sud za prekršaje. Opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici takođe radi smanjenim kapacitetom u Vushtrri/Vučitrnu. Ovaj sud rešava manji broj hitnih slučajeva i pruža minimalne pravne usluge. Zbog takvog stanja sve zajednice u regionu Mitrovicë/Mitrovica nemaju pun pristup pravosudnom sistemu. Opštinska kancelarija za zajednice u Pejë/Peći pruža pomoć Romima pri podnošenja zahteva u policiji ili na sudu, i radi na podizanju svesti o besplatnoj pravnoj pomoći u zajednici. Predstavnici zajednice nisu prijavili nijedan slučaj diskriminacije. Romska zajednica nije prijavila slučajeve diskriminacije prilikom pristupanja pravosudnom sistemu u regionu Prishtinë/Prištine. Naime, smatra se da sudije donose pravične odluke bez obzira na to kojoj zajednici pripadaju. Prijavljeno je da, zbog straha od moguće osvete Romi ponekad povlače optužbe podnete protiv pripadnika drugih zajednica. U regionu Prizrena nema problema u vezi pristupa pravosudnom sistemu i postoji neometan pristup sudovima i pravnim uslugama. Siromašne i ugrožene grupe, uključujući Rome, koriste usluge pravne pomoći Komisije za pravnu pomoć, koja predstavlja agenciju koja se finansira iz javnog budžeta i koju podržava UNDP i pruža besplatnu pravnu pomoć u građanskim i upravnim pitanjima. Jedan Rom tužilac radi u Okružnom javnom tužilaštvu u Prizrenu. Jedan sudija i jedan sudski pisar u Sudu za prekršaje u Prizrenu su Romi, takođe je i radnik obezbeđenja u Okružnom sudu u Prizrenu Rom. Jedan Rom radi kao advokat u gradu Prizrenu.

11. Učešće u javnim poslovima

Učešće romske zajednice u radu javnih organa je i dalje simbolično i vezano za posao i dužnosti koje obavljaju u radu opštinskih kancelarija za zajednice i opštinskih odbora za zajednice.

Rome na centralnom nivou predstavlja jedan poslanik u Skupštini Kosova koji zauzima poslaničko mesto rezervisano za romsku zajednicu i dvoje predstavnika u Konsultativnom savetu za zajednice, savetodavnom telu koje radi pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. Učešće romske zajednice u radu javnih organa je neznatno bolje na opštinskom nivou, iako nije zadovoljavajuće. Opštinski izbori održani u novembru 2009. nisu doneli nikakve značajnije promene za romsku zajednicu, gde je izabran samo jedan odbornik skupštine opštine i nije bilo imenovanja članova ove zajednice u izvršnim ograncima. Čak i u mestima gde čine veliki broj stanovništva u opštini, kao što je slučaj u opštini Gračanica/Gračanice, Romi nemaju svoje predstavnike zbog malog odziva birača. Činioci koji utiču na učešće ove zajednice obuhvataju nedostatak stručnih i obrazovnih kvalifikacija koje podrivaju samopouzdanje predstavnika zajednice da se aktivno uključe u rad opštinskih organa. Lokalne vlasti nisu bile aktivne u približavanju svojih usluga Romima i promovisanju njihovog učešća u izbornom postupku i registraciji birača. Međutim, romska zajednica takođe ne uspeva da se efikasno organizuje kako bi promovisala svoje učešće. Na primer, ova zajednica često ne uzima učešća u javnim raspravama koje organizuje opština. Naročito su Romkinje odsutne iz javnog života, jer rano stupanje u brak, uzastopne trudnoće, visoka stopa napuštanja škole i nepismenost i dalje predstavljaju prepreke za učešće Romkinja u radu javnih

službi. Romska zajednica ima pristup, mada ograničen, sredstvima javnog informisanja i štampanim medijima na svom maternjem jeziku širom Kosova. Radio Televizija Kosova jednom nedeljno emituje jednočasovni program na romskom jeziku „Yekhipe“, koji uređuju novinari Romi, koji sadrži vesti i aktuelne teme od važnosti za romsku zajednicu na Kosovu. Lokalna NVO „Sakuntal“ pokrenula je izdavanje jedinog štampanog medija na romskom jeziku koji izlazi širom Kosova i objavljivanje časopisa „Yekhipe“.

Nekoliko Roma radi u opštinskim organima u regionu Gjilan/Gnjilana, njihov angažman je uglavnom ograničen na opštinske kancelarije za zajednice. Na primer: jedan Rom radi u opštinskoj kancelariji za zajednice u Kamenicë/Kamenici, jedan u Gjilan/Gnjilanu i dvojica Roma u Ferizaj/Uroševcu. Romi učestvuju u radu odbora za zajednice u Kamenicë/Kamenici i Novom Brdu/Novobërdë. Bilo je predviđeno da jedan Rom uzme učešće u radu odbora u Gjilan/Gnjilanu, mada u vreme pripremanja ovog profila romska zajednica nije imenovala svog predstavnika. Iako opštine podržavaju različite kulturne manifestacije romske zajednice, aktivnosti približavanja opštinskih usluga zajednici su retke. Glavne radio stanice u opštinama Kamenicë/Kamenica i Novo Brdo/Novobërdë jednom dnevno emituju jednočasovni program na romskom jeziku. Romska zajednica je skoro u potpunosti odsutna iz rada javnih organa u Mitrovicë/Mitrovici. Samo jedna Romkinja iz kampa Česmin Lug u severnoj Mitrovici/Mitrovicë je zaposlena u opštinskoj službi u regionu, tačnije u opštinskoj kancelariji za zajednice u opštini Mitrovicë/Mitrovica¹⁹. Nijedna od opština u regionu ne preduzima posebne mere kako bi podstakla dalje učešće romske zajednice u javnom životu. Romi učestvuju u javnim forumima na kojima se rešavaju pitanja od važnosti za zajednicu, kao što su učešće u odboru za zajednice, u opštinskoj radnoj grupi za povratak i opštinskom odboru za bezbednost zajednice. Međutim, u Odboru za zajednice u Mitrovicë/Mitrovici nije zastupljen član iz romske zajednice, kao što važeći zakon predviđa. Nema dostupnih štampanih i elektronskih medija na romskom jeziku osim programa koji jednom nedeljno emituje Radio Televizija Kosova.

Romska zajednica u regionu Pejë/Peći takođe nema svojih predstavnika u opštinskim zakonodavnim ili izvršnim organima. Samo jedan Rom radi u opštini Pejë/Peć kao čistač. Način na koji je zajednica predstavljena umnogome zavisi od prisustva zajednice u opštinskim odborima za zajednice i od nezvaničnih predstavnika zajednice. Romkinje su obično mnogo manje zastupljene i prisutne su samo u Odboru za zajednice u Pejë/Peći, i u Odboru za zajednice i opštinskom odboru za bezbednost zajednica u Deçan/Dečanima. Većina opština je aktivna u približavanju svojih usluga naseljima u kojima živi romska zajednica, osim opština Deçan/Deçane i Gjakovë/Đakovica, uz različiti stepen učestalosti ovih aktivnosti, ipak, ovakva vrsta inicijative nije uspela da se pozabavi posebnim problemima u zajednici. Romska zajednica nema svoja elektronska sredstva informisanja karakteristična samo za ovu zajednicu, ali ima pristup kosovskom javnom servisu i štampanim medijima na maternjem jeziku. U regionu Prishtinë/Prištine, samo trojica Roma rade u

Plan sprovođenja Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana usvojen je u decembru 2009. Ovaj plan sadrži konkretne mere, čija je svrha povećanje zastupljenosti i učešća zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u kosovskom društvu.

Ujedinjena partija Roma Kosova i Durdevdan/Ederlezi politički zastupaju romsku zajednicu u opštini Gračanica/ Gračanicë.

19 Ona dobija platu od UNMIK-a, na osnovu sporazuma iz 2003. o podršci stanovnicima kampa da uzmu učešća u radu opštinskih organa.

opštinskim službama, jedan je zaposlen u opštinskoj kancelariji za zajednice u Fushë Kosovë/Kosovu Polju, a jedan radi u Obiliq/Obiliću; jedan radi kao službenik za ljudska prava u opštini Gračanica/Graçanicë. Romi nisu zastupljeni u zakonodavnim telima ili u procesima donošenja odluka. Romska zajednica uzima učešće u radu svih opštinskih odbora za zajednice osim odbora u opštini Prishtinë/Priština i Glllogovc/Glogovac. Opštine iz ovog regiona nisu preduzele aktivnosti adekvatnog približavanja svojih usluga članovima zajednice kako bi promovisale njihovo učešće u radu javnih službi, i romska zajednica retko uzima učešća u javnim raspravama koje organizuju opštine gde zajednica živi. Samo Romi koji žive u opštini Gračanica/Graçanicë gde Srbi predstavljaju većinsko stanovništvo imaju svakodnevni program na romskom jeziku na radio stanicama koje uređuju kosovski Srbi.

Na izborima održanim u novembru 2009. u regionu Prizrena jedan Rom je izabran i predstavlja zajednicu u Skupštini opštine Prizren, ali Rom iz opštine Mamuša/Mamushë/Mamuša nije ponovo izabran. Romska zajednica nije zastupljena u opštinskim izvršnim telima. Nekoliko Roma koji obavljaju dužnosti opštinskih službenika uglavnom rade u opštinskim kancelarijama za zajednice u svim opštinama osim u Mamuša/Mamushë/Mamuši. Opštinski odbori za zajednice tek treba da budu u potpunosti osnovani u opštinama Malishevë/Mališevo, Prizren i Rahovec/Orahovac. U skladu sa važećim zakonom oni treba da obezbede zastupljenost Roma. Jedan Rom radi u opštini Rahovec/Orahovac, a drugi u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša u Službi za održavanje objekata. U opštini Prizren ima zaposlenih Roma, ali nema pojedinačnih podataka o njima. Oni se i dalje svrstavaju u veću grupu koju čine Romi, Aškalije i Egipćani. Na lokalnom nivou romski mediji su skoncentrisani u opštini Prizren i pomoć uglavnom dobijaju od međunarodnih donatora. Na primer, romska radio stanica „Kosovo Romano Avaz” je osnovana u novembru 2007. uz podršku Kosovske fondacije za otvoreno društvo i Vlade SAD-a. Vlada SAD-a je izdvojila otprilike 500,000 evra za sprovođenje plana za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana izrađenog na lokalnom nivou. Grupa od pet nevladinih organizacija se sastala kako bi pratila aktivnosti i obaveze institucija u pogledu sprovođenja celokupne Strategije Vlade Kosova o integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Sastanci radne grupe za izradu lokalnog plana delovanja održani su u prvoj polovini 2010, a opštinski službenici iako su bili pozvani da prisustvuju sastancima, to nisu učinili.

12. Upotreba jezika

Na Kosovu nema opštine u kojoj romski jezik ima status jezika u zvaničnoj upotrebi. Usled toga, Romi nemaju mogućnost da se institucijama obrate na svom maternjem jeziku.

Maternji jezik Roma je romski jezik. Međutim, mnogi Romi su dvojezični i govore srpski i albanski jezik, u zavisnosti od mesta u kojem žive. U regionu Gjilan/Gnjilana, Romi privatno koriste svoj maternji jezik, dok srpski ili albanski jezik koriste u komunikaciji sa članovima drugih zajednica i sa lokalnim institucijama. U Ferizaj/Uroševcu, romska zajednica uglavnom živi u mestima gde se govori albanski jezik, deca pohađaju nastavu na albanskom jeziku u školama koje prate nastavni plan i program Kosova. U Štrpcu/Shtërpçë, Novom Brdu/Novobërdë, Gjilan/Gnjilanu i

Kamenicë/Kamenici Romi pohađaju nastavu na srpskom jeziku u školama koje rade po nastavnom planu i programu Srbije. Romi u Štrpcu/Shtërpçë, Gjilan/Gnjilanu i Kamenicë/Kamenici uz nekoliko izuzetaka više vole da koriste srpski jezik kada komuniciraju sa službenim licima, dok se albanski jezik više koristi u Novom Brdu/Novobërdë i Ferizaj/Uroševcu. Što se tiče medija na romskom jeziku privatna multietnička radio stanica „Radio Kamenica” u opštini Kamenicë/Kamenica i lokalna radio stanica „Youth Voice” u opštini Novo Brdo/Novobërdë svakodnevno emituju radio programe na romskom jeziku. Lokalna televizija u Ferizaj/Uroševcu svakodnevno emituje tridesetominutni program koji podržava Ministarstvo za zajednice i povratak.

Romi koji žive u mestima gde većinsko stanovništvo čine Srbi u regionu Mitrovicë/Mitrovica koriste srpski jezik i usled toga koriste i institucije koje finansira Srbija kao i usluge, informacije i dokumenta na srpskom jeziku. Samo jedna škola u severnoj Mitrovicë/Mitrovici organizuje časove romskog jezika za romske i srpske učenike. Što se tiče pristupa informacijama na romskom jeziku, lokalna TV stanica „TV Most” nedeljno emituje polučasovni program na romskom jeziku. Lokalna radio stanica „Radio Kontakt Plus” takođe povremeno emituje programe na romskom jeziku. Romi koji žive u mestima gde su Albanci većinsko stanovništvo u opštinama na jugu, uglavnom koriste albanski jezik u interakciji sa većinskom zajednicom i sa institucijama. Romska zajednica u regionu Pejë/Peći tečno se služi albanskim jezikom i komunicira sa lokalnim institucijama bez velikih poteškoća. Međutim, broj članova romske zajednice koji govore romski jezik polako se smanjuje zbog nedostatka nastavnika za romski jezik. Osim toga, romska zajednica ima ograničen pristup javnim i privatnim novinama i elektronskim medijima na romskom jeziku, jer se samo u Prizrenu emituje televizijski program na romskom jeziku i izlazi časopis „Yekhipe”. U opštini Đakovica, Romi koriste romski jezik kada komuniciraju jedni sa drugima, a albanski jezik koriste kada se obraćaju institucijama. U opštini Deçan/Deçane romska zajednica uglavnom koristi albanski jezik što u ličnoj, što u komunikaciji na javnim mestima, pošto romskim jezikom uglavnom

Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK) je u julu 2009, uputila nezvaničan predlog službenicima na centralnom nivou uz zahtev da se romski jezik prizna za „jezik kojim se tradicionalno govori” u opštini Prizren. Ovo priznavanje jezika omogućilo bi romskoj zajednici da na zahtev dobije usmeni i pismeni prevod dokumenata na romski jezik. Međutim ovaj predlog još vek nije zvanično upućen opštini.

ROMSKA DECA POHAĐAJU NASTAVU NA ROMSKOM JEZIKU U SRPSKOJ ŠKOLI „VUK KARADŽIĆ” U NASELJU „IVO LOLA RIBAR” U GJILAN/GNJILANU.

govore stariji članovi zajednice. Romska zajednica u regionu Prizrena romski jezik uglavnom koristi u privatnoj komunikaciji, dok u komunikaciji na javnim mestima većina pripadnika ove zajednice upotrebljava albanski jezik. Međutim, romska zajednica koja živi u mestima gde većinsko stanovništvo čine kosovski Srbi, kao što su Gornji Rahovec/Orahovac i Velika Hoča/Hoçë e Madhe upotrebljava srpski jezik. Romska zajednica je vrlo aktivna u regionu Prizrena u promovisanju romske kulture, sa čestim kulturnim manifestacijama i književnim delima objavljenim na romskom jeziku. Jedan ugledan Rom iz Prizrena je preveo veliki broj knjiga na romski jezik. Iako romska zajednica u Prizrenu nije uspela da dostigne neophodan izborni cenzus (3%) potreban za priznavanje romskog jezika kao jezika u zvaničnoj upotrebi, romski jezik predstavlja jezik kojim se tradicionalno govori u ovoj opštini. Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK) sa zvaničnicima na centralnom nivou nezvanično je razmatrala jula 2009. mogućnost podnošenja zahteva za priznavanje romskog jezika kao jezika u zvaničnoj upotrebi. Međutim, nije bilo koraka preduzetih za ozvaničenje ove mogućnosti.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Ne postoji posebna kulturna ili verska baština Roma na Kosovu. Ne postoje posebni zaštićeni spomenici od kulturnog ili verskog značaja, a nema ni planova o pronalaženju istih u bliskoj budućnosti. Većina pripadnika romske zajednice su muslimanske veroispovesti, uz pripadnost Derviškom i Bektašijskom redu. Neki se izjašnjavaju kao pravoslavni Hrišćani. Romska zajednica uživa nesmetani pristup džamijama, „tekke”²⁰ (tekijama), grobljima i pravoslavnim crkvama. Glavna verska manifestacija održava se na Shën Gjergji/Đurđevdan 6. maja. U Romskoj mahali u južnoj Mitrovicë/Mitrovici postoji „tekke” tekija Derviša Šeikha koja je porušena 1999, a igrala je važnu ulogu u društvenom životu zajednice. Trenutno nema inicijativa da se ova tekija restaurira.

TRADICIONALNI ROMSKI INSTRUMENT.

²⁰ A tekke is at the same time a funeral vault and a house of prayer for Sufi Shia Muslims (dervishes). The tekke hosts the coffin of the sheikh, or religious leaders, usually the one of the tekke's founders.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

Odnosi između romske zajednice i drugih zajednica i dalje su određeni jezičkom i često geografskom blizinom između romske zajednice i zajednice kosovskih Srba. Nastavak marginalizacije koji Romi doživljavaju pokazuje da je konflikt koji postoji između zajednica manje povezan sa nedostatkom angažovanja Roma u forumima, institucionalnom dijalogu ili dijalogu na lokalnom nivou, a više je povezan sa široko rasprostranjenim predrasudama i društvenom isključivošću. U onim opštinama gde Romi nisu dovoljno zastupljeni, mogućnosti za angažovanje u dijalogu između zajednica ostaju ograničene. Učešće Roma u dijalogu civilnog društva takođe je smanjeno uglavnom zbog loše samoorganizovanosti ove zajednice. U regionu Gjilan/Gnjilana učešće romske zajednice na opštinskim forumima je i dalje slabo, iako su odnosi romske i drugih zajednica relativno dobri. Većina Roma su relativno dobro integrisani u mestima gde kosovski Albanci ili kosovski Srbi čine većinsko stanovništvo. Trenutno nema dijaloga ili inicijativa među zajednicama, niti opštinski organi učestvuju u aktivnostima približavanja usluga romskoj zajednici. U regionu Mitrovicë/Mitrovice nema puno opštinskih inicijativa koje promovišu dijalog između romske i ostalih zajednica. Međutim, romska zajednica uzima učešće na forumima zajedno sa drugim zajednicama gde se razmatraju pitanja vezana za zaštitu prava manjinskih zajednica. Iako romska zajednica održava dobre odnose sa ostalim zajednicama, podrška koju lokalni i međunarodni akteri pružaju povratnicima Romima u Romskoj mahali u južnoj Mitrovicë/Mitrovica izazvala je ozlojeđenost među kosovskim Albancima. Opština i međunarodne organizacije pokušavaju da reše ovaj problem putem podsticanja dijaloga između povratnika i primajućih zajednica.

U regionu Pejë/Peći ne postoje opštinske inicijative u promovisanju dobrih odnosa između zajednica i dijaloga u celini, posebno ne onih koje uključuju romsku zajednicu. Većina inicijativa za podsticanje dijaloga između zajednica dolazi od strane civilnog društva. Odnosi između Roma i drugih zajednica značajno se razlikuju širom regiona. Na primer, u opštini Gjakovë/Đakovica romska zajednica uglavnom saraduje sa Egipćanima, Aškalijama i kosovskim Albancima. U opštini Deçan/Dečane, saradnja je ređa i predstavnici romske zajednice su izrazili zabrinutost u vezi sa nedostatkom prihvaćenosti od većinske zajednice. U Istog/Istoku i Klinë/Klini romska zajednica učestvuje u promovisanju dijaloga između zajednica uz održavanje dobrih odnosa sa kosovskim Albancima i kosovskim Srbima. U Istog/Istoku je zabeleženo veće učešće žena. Romska zajednica u regionu Prishtinë/Prištine je pogođena nedostatkom aktivnog angažovanja zajednice na različitim opštinskim forumima koji se bave dijalogom između zajednica. Široko rasprostranjena marginalizacija romske zajednice ukazuje na činjenicu da je saradnja sa ostalim zajednicama, uključujući i većinsku zajednicu nezadovoljavajuća. Loša samoorganizovanost i nedostatak delotvornog zastupanja romske zajednice u opštinskim organima takođe ometa mogućnosti uključivanja ove zajednice u zvaničan

Odnosi između romske zajednice iz Romske mahale i zajednice Aškalija u Dy Korriku/Sitničkom Naselju u južnoj Mitrovicë/Mitrovici su napeti zbog nadmetanja ovih zajednica za učešće na stručnim obukama organizovanim u okviru projekta „Industrial Hotel”.

Tekke ili tekija u isto vreme predstavlja grobnicu i molitveni dom za Sufi Shia Muslimane-šitske Muslimane (dervişe). U tekiji se nalazi kovčeg šeika ili verskih vođa i to uglavnom onih koji su bili osnivači određene tekije.

Projekat koji sprovodi multietnička ženska NVO "7 Shtatori" u promovisanju dijaloga između zajednica Roma, Egipćana i kosovskih Albanaca pokazao se uspešnim jer i nakon što je završen, žene se idalje okupljaju i razmatraju različita pitanja.

dijalog. Kao pozitivan primer može se navesti osnivanje fokus grupe u Fushë Kosovë/Kosovu Polju koju su osnovali predstavnici Roma, Aškalija i Egipćana u cilju identifikovanja potreba zajednice i razvijanja lokalnog plana delovanja u primenjivanju Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Romska zajednica je u principu dobro integrisana u regionu Prizrena i učestvuje u zvaničnim i nezvaničnim aktivnostima između zajednica. Romska zajednica održava dobre odnose sa kosovskim Albancima i ostalim zajednicama.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Naselja u kojima žive Romi
Gjilan/Gnjilane	Ferizaj/ Uroševac	Naselje: Sallahanë/Salahane, Halit Ibishi/Halit Ibiši
	Gjilan/ Gnjilane	Naselje Abdullah Presheva/Abdulla Preševo, naselje Ivo Lola Ribar.
	Novobërdë/ NovoBrdo	Bostan/Bostane
	Kamenicë/ Kamenica	Berivojcë/Berivojce, Boscë/Bosce, Kamenicë/Kamenica town, Leshtar/Lještar
	Štrpce/ Shtërpçë	Štrpce/Shtërpçë town, Bervece/Beroc, Gotovuša/Gotovushë
Mitrovicë/Mitrovica	Leposavić/ Leposaviq	Leposavić camp, Lešak/Leshak
	Mitrovicë/ Mitrovica	Romska mahala (jug) Kamp Osterode(sever) Kamp Česmin Lug (sever)
	Vushtrri/ Vuçitrn	Priluzhje/Prilluzhë
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Grad Deçan/Deçane, Shaptej/Šaptej, Irzniq/Irznici
	Gjakovë/ Djakovica	Grad Gjakovë/Đakovica (naselje Qabrati, naselje Mulla Jusuf, naselje Dardani/Piskot), Rogovë/ Rogovo, Jahoc/Jahoc, Brekoc/Brekovac, Janosh/Janoš, Bec, Vraniq/Vranić, Palabardhë/Paljabarda, Bitesh/Biteš, Kodrali/Kodralija, Netic/Netic, Novosellë e Poshtme/Donje Novo Selo, Skivjan/Skivjane, Planqor/Pljančor, Dujakë/Dujak, Hereq/Ereć, Osek Hilë/Osek Hilja, Shishman/Šišman, Nec/Nec, Korenicë/Korenica.
	Istog/Istok	Suvi Lukavac/Llukavc i Thatë, Koš/Kosh, Shalinovicë/Šaljinovica, Kovragë/Kovrage, Banjë/Banja, Banjicë/Banjica, Carallukë/Crni Lug, Cerrcë/Crno, Dobrushë/Dobruša, Dragolevc/Dragoljevac, Drejë/ Drenje, Dubovë/Dubove, Gjurakoc/Đurakovac, grad Istog/Istok, Koshicë/Košica, Kosh/Koš, Kovragë/ Kovrage, Llukavc i Begut/Begov Lukavac, Llukavc i Thatë/Suvi Lukavac, Lubovë/Ljubovo, Mirshevinë/ Mrševine, Oprashkë/Opraške, Prekalë/Prekale, Staradran/Staredvorane, Serbobran/Srbobran, Shalinovicë/Šalinovica, Tërshëvina/Terševina, Tomoc/Tomonce, Veriq/Veriće, Zallq/Žač.
	Pejë/Peć	Grad Pejë/Peć (7 Shtatori/naselje 7 septembar, naselje Dardania 3/Brženik 3) Firajë/Firaje, Glllogjan/ Glođane, Katundi i Ri /Novo Selo, Kristali, Lubeniq/Ljubenić, Nakëll/Naklo, Qungur/Ćungur, Raushiq/ Rašić, Rosujë/Rosuje, Ruhot/Ruhot, Vitomiricë /Vitimirica
Pristinë/ Priština	FushëKosovë/ Kosovo Polje	Fushë Kosovë/Kosovo Polje, centar grada, Ugljare/Uglar, Kuzmin/Kuzmin, Bresje/Bresje.
	Gračanica/ Gračanicë	Çaglavica/Çagllavicë, Laplje Selo/Lapllasellë, Preoce/Preoc. Ugljare/Uglar, Gushtericë e Ulët/ Donja Gušterica i Radevë/Radevo.
	Lipjan/ Lipljan	Grad Lipjan/Lipljan, sela: Janjevë/Janjevo, Magurë/Magura, Dobrajë e Vogël/Mala Dobranja, Gushtericë e Ulët/ Donja Gušterica, Skulanevo/Skullan, Lepina/Lepi, Dobratin/Dobrotin i Livađe/ Livagjë.
	Obiliq/ Obilić	Obiliq/Obilić, Plemetinë/Plemetina zgrade za socijalni smeštaj I i II i selo.
	Podujevë/ Podujevo	Grad Podujevë/Podujevo (Naselje br. II)
	Pristinë/ Priština	Gradsko naselje Moravska
	Shtime/ Štimlje	Grad Shtime/Štimlje
	Malishevë/ Mališevo	Banjë/Banja, Kijevë/Kijevo

Prizren	Mamushë/ Mamuša/ Mamuša	Mamushë/Mamuša/Mamuša
	Prizren	Terzi mahala, Jeni mahala, Curt mahala, Jeta e re, Bazhdarhana/Bazhdarana, Arbana.
	Rahovec/ Orahovac	Gornji Rahovec/Orahovac.
	Suharekë/ Suva Reka	Gelanc/Geljance, Leshan/Lešane, Neprebisht/Neprebište, Reshtan/Reštane, Samadragjë/Samadrade, Studenqan/Studençane, Shirokë/Široko, Tërnje/Trnje.

Tabela 2: Procena broja stanovnika¹

Gjilan/Gnjilane	Izvor	Ukupano stanovištvo	Zajednica	%	
	Opština Ferizaj/Uroševac				
	1. Popis iz 1981 ²	81,372	1,813	1.8%	
	2. Popis iz 1991 ^{3,4}	113,668	2,068	1.8%	
	3. Procene opštine	160 – 170,000	258	0.015 – 0.016%	
	4. Procene zajednice	160 – 170,000	258	0.015 – 0.016%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009. ⁵	160 – 170,000	260	0.015 – 0.016%	
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	160 – 170,000	260	0.015 – 0.016%	
Opština Gjilan/Gnjilane					
	1. Popis iz 1981	84,085	5,000	5.9%	
	2. Popis iz 1991	103,675	4,500	4.34%	
	3. Procene opštine	130,000	410	0.3%	
	4. Procene zajednice	130,000	500	0.38%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	130,000	410	0.30%	
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	130,000	450	0.30%	
Opština Kamenicë/Kamenica					
	1. Popis iz 1981	48,320	-	-	
	2. Popis iz 1991	52,152	986	1.89%	
	3. Aktuelne procene opštine	50,000	473	0.9%	
	4. Aktuelne procene zajednice	49,000	500	1%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	63,000	500	0.79%	
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	49,000	473	0.9%	
Opština Novo Brdo/Novobërdë					
	1. Popis iz 1981	4,984	-	-	
	2. Popis iz 1991	4,611	47	1%	
	3. Aktuelne procene opštine	6,000	98	1.6%	
	4. Aktuelne procene zajednice	-	65	-	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	3,900	10 porodica	-	
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	6,000	65	1%	
Opština Štrpce/Shtërpçë					
	1. Popis iz 1981 ⁵	-	-	-	
	2. Popis iz 1991	12,712	101	0.8%	
	3. Aktuelne procene opštine	11,145	26	0.23%	
	4. Aktuelne procene zajednice	13,600	26	0.19%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	13,600	26	0.19%	
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	13,600	26	0.19%	
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica				
		1. Popis iz 1981	87,981	-	-
		2. Popis iz 1991	104,885	4,851	4.62%
		3. Aktuelne procene opštine	130,000	500	0.38%
		4. Aktuelne procene zajednice	-	1,230	-
		5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	130,000	-	-
		6. Aktuelne procene timova za zajednice	130,000	1,230	0.94%
	Opština Vushtrri/Vučitrn				
		1. Popis iz 1981	65,512	-	-
		2. Popis iz 1991	80,644	2,108	2.61%

Mitrovicë/Mitrovica	3. Aktuelne procene opštine	102,600	250	0.24%
	4. Aktuelne procene zajednice	-	260	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	102,600	-	-
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	102,600	260	0.25%
	Opština Leposavić/Leposaviq			
	1. Popis iz 1981	16,906	-	-
	2. Popis iz 1991	16,395	194	1.18%
	3. Aktuelne procene opštine	19,000	250	1.31%
	4. Aktuelne procene zajednice	-	220	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	18,600	-	-
6. Aktuelne procene timova za zajednice	18,600	220	1.18%	
Pejë/Peć	Opština Deçan/Dečane			
	1. Popis iz 1981	40,640	378	0.93%
	2. Popis iz 1991	49,000	377	0.77%
	3. Aktuelne procene opštine	-	-	-
	4. Aktuelne procene zajednice	60,000	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	382	0.95%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	35,000	35	0.1%
	Opština Gjakovë/Đakovica			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	112,888	2,657	2.3%
	3. Aktuelne procene opštine	150,000	650	0.43%
	4. Procene zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	150,000	-	-
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	150,000	-	-
	Opština Istog/Istok			
	1. Popis iz 1981	50,104	987	1.95%
	2. Popis iz 1991	57,261	1,346	2.3%
	3. Aktuelne procene opštine	56,000-64,000	30	0.05-0.04%
	4. Aktuelne procene zajednice	50,000	1,820	3.64%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	56,000	35	0.06
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	56,000	20	0.03
	Opština Klinë/Klina			
	1. Popis iz 1981	54,539	906	1.66%
	2. Popis iz 1991	52,266	1,278	2.4%
	3. Aktuelne procene opštine ⁶	55,000 – 58,000	100	0.18 – 0.17%
	4. Aktuelne procene zajednice	55,000	100	0.18%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	55,000	100	0.18%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	55,000	220	0.4%
	Opština Pejë/Peć			
	1. Popis iz 1981	111,071	4,431	3.9%
2. Popis iz 1991	111,071	4,442	3.9%	
3. Aktuelne procene opštine	-	-	-	
4. Aktuelne procene zajednice	1,500	-	-	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	170,000	-	-	
6. Aktuelne procene timova za zajednice	140,000	-	-	
Pristinë/Priština	Opština Gračanica/Gračanicë			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelne procene opštine	18,642	2,000	10.72%
	4. Aktuelne procene zajednice	20,000	2,200	11%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	20,000	2,000	10%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	20,000	2,000	10%
	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	2,381	8.0%
	2. Popis iz 1991	35,570	3,473	9.76%
	3. Aktuelne procene opštine	40,000	783	1.95%
	4. Aktuelne procene zajednice	33,682	783	2.32%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	40,000	1,075	2.68%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	40,000	783	1.9%

Prishtinë/Priština	Opština Lipjan/Lipljan			
	1. Popis iz 1981	57,705	1,625	2.8%
	2. Popis iz 1991	69,451	1,673	2.4%
	3. Aktuelne procene opštine	76,000	380	0.50%
	4. Aktuelne procene zajednice	76,000	380	0.50%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	76,000	350	0.44%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	76,000	380	0.50%
	Opština Obiliq/Obilić			
	1. Popis iz 1981	26,595	2711	10.2%
	2. Popis iz 1991	31,627	3956	12.5%
	3. Aktuelne procene opštine	32,000	566	1.76%
	4. Aktuelne procene zajednice	26,000	684	2.63%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	32,000	566	1.76%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	30,000	684	2.28%
	Opština Podujevë/Podujevo			
	1. Popis iz 1981	75,437	320	0.42%
	2. Popis iz 1991	92,946	387	0.41%
	3. Aktuelne procene opštine	130,000	108	0.08%
	4. Aktuelne procene zajednice	130,000	108	0.08%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	130,000	108	0.08%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	130,000	108	0.08%
	Opština Prishtinë/Priština			
	1. Popis iz 1981	148,656	6,095	4.10%
	2. Popis iz 1991	199,654	6,706	3.35%
	3. Aktuelne procene opštine	500,000	30	0.006%
	4. Aktuelne procene zajednice	500,000	25	0.005%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	500,000	25	0.005%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	50,000	25	0.005%
	Opština Shtime/Štimlje			
	1. Popis iz 1981	19,952	99	0.49%
	2. Popis iz 1991	23,506	265	1.12%
	3. Aktuelne procene opštine	29,000	10	0.03%
	4. Aktuelne procene zajednice	30,000	50	0.17%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	29,000	10	0.03%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	29,000	10	0.03%
	Prizren	Opština Malishevë/Mališevo		
1. Popis iz 1981		-	-	-
2. Popis iz 1991		45,669	-	-
3. Aktuelne procene opštine		65,000	65	0.1%
4. Aktuelne procene zajednice		-	-	-
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		65,000	65	0.1%
6. Aktuelne procene timova za zajednice		65,000	65	0.1%
Opština Mamushë/Mamuša/Mamuša				
1. Popis iz 1981		-	-	-
2. Popis iz 1991		-	-	-
3. Aktuelne procene opštine		5,300	85	1.6%
4. Aktuelne procene zajednice		-	-	-
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		5,300	85	1.6%
6. Aktuelne procene timova za zajednice		5,300	85	1.6%
Opština Prizren				
1. Popis iz 1981		-	-	-
2. Popis iz 1991		175,413	3,963	2%
3. Aktuelne procene opštine		240,000	5,322	2.2%
4. Aktuelne procene zajednice		-	-	-
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		240,000	5,300	2.1%
6. Aktuelne procene timova za zajednice		240,000	5,300	2.1%
Opština Rahovec/Orahovac				
1. Popis iz 1981		-	-	-
2. Popis iz 1991		59,942	319	0.5%

Prizren	3. Aktuelne procene opštine	76,577	756	1
	4. Aktuelne procene zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	76,577	550	1.3%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	76,577	756	0.5%
	Opština Suharekë/Suva Reka			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	63,980	167	0.2%
	3. Procene opštine	80,000	651	0.8%
	4. Aktuelne procene zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	80,000	641	0.8%
	6. Aktuelne procene timova za zajednice	80,000	651	0.8%

Tabela 3: Population Estimates by Category

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali
Gjilan/Gnjilane	Ferizaj/Uroševac	Muški	11			11			
		Ženski	13			10			
		Ukupno	24	47	11	21	101	12	8
	Gjilan/Gnjilane	Muški	5	38	13	9	200	5	
		Ženski	4	20	7	3	170	7	
		Ukupno	9	58	20	12	370	12	
	Kamenicë/Kamenica	Muški	10	50	6	5		3	
		Ženski	10	28	4			7	
		Ukupno	20	78	10	5	350	10	
	Novo Brdo/Novobërdë	Muški		5		3	32	1	
		Ženski		5			30	2	
		Ukupno		10	5	3	62	3	
	Štrpce/Shtërpçë	Muški	4	1		1	8	2	1
		Ženski		1			5	3	2
Ukupno		4	2		1	13	5	3	
Ukupno za region		577	195	46	42	896	42	11	
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.									
Mitrovicë/Mitrovica	Mitrovicë/Mitrovica	Muški	170	74	26	91	90	8	
		Ženski	138	64	31	21	98	13	
		Ukupno	308	138	57	112	188	21	
	Vushtrri/Vučitrn	Muški	19	30	3	13	60	2	
		Ženski	15	25	5	0	57	5	
		Ukupno	34	55	8	13	117	7	
	Leposavić/Leposaviq	Muški	22	13	6	24	27	4	
		Ženski	24	11	5	0	59	8	
		Ukupno	46	24	11	24	86	12	
	Ukupno za region		388	217	76	149	391	40	
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.									
Pejë/Peć	Deçan/Deçane	Muški	10			4	1		
		Ženski	13			5	2		
		Ukupno	23			9	3		
	Gjakovë/Đakovica	Muški	75	60	20	15	130	45	
		Ženski	75	40	50	5	100	35	
		Ukupno	150	100	70	20	230	80	
	Istog/Istok	Muški				1			
		Ženski							
		Ukupno				1			

Pejë/Peć	Pejë/Peć	Muški		102			402			
		Ženski		94			266			
		Ukupno		196			668			
	Klinë/Klina	Muški								
		Ženski								
		Ukupno		25						
Ukupno za region		173	321	70	30	901	80	23		
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.										
Pristinë/Priština	Fushë Kosovë /Kosovo Polje	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	70	70	50	4	564	25		
	Lipjan/ Lipljan	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	40	40	40		240	20		
	Obiliq/ Obilić	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	80	60	30	4	495	15		
	Podujevë/ Podujevo	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	20	15	5		58	10		
	Pristinë/ Priština	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	2		5		12	1		
	Shtime/ Štimlje	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	2	2	1		5			
	Gračanica/ Graçanicë	Muški								
		Ženski								
		Ukupno	240	300	100	15	1,305	40		
	Ukupno za region		454	487	231	23	2679	111		
	Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.									
	Prizren	Prizren	Muški					525		
Ženski							471			
Ukupno							996			
Rahovec/ Orahovac		Muški					27			
		Ženski					34			
		Ukupno					61			
Suharekë/ Suva Reka		Muški					1			
		Ženski								
		Ukupno					1			
Ukupno za region							1,058			
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.										

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije)
3. Organizacije civilnog društva (ime, tematska oblast /glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi)
4. Mediji zajednice (elektronski, štampa)
5. Lideri / aktivisti u zajednici (muškarci i žene)
6. Ostali?
7. Dodatne informacije

Opština Ferizaj/Uroševac	
1	Mehmet Jashari, predsednik lokalne Partije ujedinjenih Roma Kosova (Partia Rome e Bashkuar e Kosovës)
2	Sali Jashari, opštinska kancelarija za zajednice Mehmet Jashari, opštinska kancelarija za zajednice Xhemajl Jashari, član odbora za zajednice
3	NVO „Integracija Roma”, koja se bavi pitanjima obrazovanja i kulturnim delatnostima Roma. NVO „Radio 5” usmerena na pitanja mladih.
4	Ministarstvo za zajednice i povratak finansira tridesetominutnu emisiju koja se prikazuje na televiziji (lokalna televizijska stanica „Tema”) namenjenu romskoj zajednici.
5	Mehmet Jashari, lider zajednice. Gëzim Dema, lider NVO „Integracija Roma”.
6	
7	
Opština Gjilan/Gnjilane	
1	SRS (Srpska radikalna stranka) DSS (Demokratska stranka Srbije) DS (Demokratska stranka) G17 Plus NS (Nova Srbija) SPS (Socijalistička partija Srbije)
2	Elez Kurteši, opštinska kancelarija za zajednice
3	NVO Žene ženama, Shpresa Agushi NVO Shukra Drom, Galip Iseni (pitanja Roma) Abdullah Presheva/Abdula Preševo, centar za zajednice
4	
5	Galip Iseni, predstavnik Roma Elez Kurteši, zamenik, predstavnik Roma Shpresa Agushi
6	
7	
Opština Kamenicë/Kamenica	
1	Građanska Inicijativa za promene (GIZAP) Srpska radikalna stranka (SRS) Demokratska stranka Srbije (DSS) Nova Srbija (NS) Socijalistička partija Srbije (SPS) Demokratska stranka (DS) G17 Plus
2	Dragiša Savić, zamenik predsedavajućeg odbora za zajednice Bajrush Kryesiu, opštinska kancelarija za zajednice Safet Ahmeti, član odbora za zajednice Elez Kryesiu, posmatrač u Skupštini opštine
3	NVO „Posuzo Djivdipe” (pitanja zaštite ljudskih prava zajednice Roma) NVO „Jekhipë/Jedinstvo” (pitanja zaštite ljudskih prava zajednice Roma)
4	„Radio KAMENICA”, multietnička radio stanica koja emituje programe na tri jezika: albanskom, srpskom i romskom. U opštini Kamenicë/Kamenica ne postoje štampani mediji.
5	Ramiz Kryesiu Bajrush Kryesiu Safet Ahmeti
6	
7	Komentar: Dve NVO nisu registrovane u kosovskim institucijama, međutim, prema predstavnicima romske zajednice ove NVO i dalje funkcionišu.
Opština Novobërdë/NovoBrdo	
1	Romska zajednica nema svoje političkih rukovodstvo. Tokom izbora održanih 11. maja 2008, jedna politička stranka je imala jednog Roma na svojoj izbornoj listi, međutim, nakon objavljivanja izbornih rezultata to lice nije imenovano od strane političke partije.
2	Naser Jashari, član odbora za zajednice.

Gjilan//Gnjilane	3	
	4	Zajednica Roma Kosova nema svoje sredstvo javnog informisanja. Lokalna radio stanica „Glas mladih” emituje jednočasovni muzički program na romskom jeziku.
	5	Naser Jashari, lider zajednice.
	6	
	7	
	Opština Štrpce/Shtërpçë	
	1	-
2	-	
3	-	
4	-	
5	-	
6	-	
7	Komentari: Ova zajednica trenutno nema svojih predstavnika ni u jednoj instituciji ili organizaciji civilnog društva.	
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Leposaviq/Leposaviq	
	1	Romska zajednica smatra da je nijedna politička partija posebno ne zastupa.
	2	Romska zajednica nije zastupljena u opštinskim institucijama.
	3	NVO „Dokumentacioni centar Roma i Aškalija”
	4	
	5	Skender Gušani, lider zajednice u kampu u Leposaviću/Leposaviq i predstavnik romske zajednice u regionu Mitrovicë/Mitrovica.
	6	
	7	
	Opština Mitrovicë/Mitrovica	
	1	Romsku zajednicu u južnoj Mitrovicë/Mitrovici ne predstavlja nijedna politička stranka. U severnoj Mitrovici/Mitrovicë, romska zajednica je povezana sa Srpskom radikalnom strankom i Demokratskom strankom Srbije.
	2	Elizabeta Bajrami, opštinska kancelarija za zajednice. Čazim Gušani, član opštinske Radne grupe za povratak i Odbora za zajednice.
	3	NVO „Dokumentacioni centar Roma i Aškalija”, zastupa interese zajednice i olakšava razvoj kapaciteta članova zajednice. NVO „Romkinje Romkinjama” formirana u Romskoj mahali koju vode žene Romkinje usmerena na ženska pitanja. Glavne aktivnosti ove organizacije su razvoj kapaciteta i stručne radionice za Romkinje. NVO „E Jona Mit” predstavlja novoosnovano udruženje Roma u Romskoj mahali, koje je usmereno na sprovođenje omladinskih projekata među zajednicama.
	4	TV Most i Radio Kontakt Plus emituju programe na romskom jeziku, ali ne postoji sredstvo javnog informisanja samo za romsku zajednicu.
	5	Čazim Gušani, lider zajednice u Romskoj mahali Habib Hajdini, lider kampa Osterode Latif Masurica, lider kampa Česmin Lug Fijamur Krasniqi, predstavnik članova zajednice koji nisu poreklom iz Romske mahale.
6		
7		
Opština Vushtri/Vučitrn		
1		
2	Ferki Emini, član odbora za zajednice.	
3	NVO „Duga” (Rainbow) i „Anglunipe” usmerene na projekte razvoja zajednice, sa glavnom kancelarijom u Priluzju/Prilluzhë. Obe organizacije imaju žene za članove.	
4	Predstavnik romske zajednice saraduje sa televizijom „Most” u Mitrovici/Mitrovicë i radiom Kontakt Plus u Mitrovicë/Mitrovici i uređuje radio program koji se emituje na romskom jeziku.	
5	Seljatin Emini, lider zajednice u Priluzju/Prelluzhë.	
6		
7		
Pejë/Peć	Opština Deçan/Dečane	
	1	
	2	Gjeve Belaj, član odbora za zajednice i opštinskog odbora za bezbednost zajednica.
	3	
	4	
	5	
	6	
7		

Pejë/Peć	Opština Gjakovë/Đakovica	
	1	Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK Partia Rome e Bashkuar e Kosoves)
	2	Arif Cermjani, član odbora za zajednice
	3	
	4	
	5	Arif Cermjani, lider zajednice.
	6	
	7	
	Opština Istog/Istok	
	1	
	2	Jedan Rom čuvar u zatvoru „Dubrava”.
	3	NVO „Visioni 02” koja se uglavnom sastoji od mladih Egipćana i Roma iz Istog/Istoka koji sprovode omladinske i multietničke projekte.
	4	
	5	
	Opština Klinë/Klina	
	1	
	2	Jedan Rom u opštinskoj administraciji Jedan Rom u saobraćajnom preduzeću.
	3	
	4	RTK javni medijski servis
	5	Agim Gashi, službenik, opštinska kancelarija za zajednice
	6	Nexhmedin Gashi, član odnora za zajednice
	7	
	Opština Pejë/Peć	
	1	PREBK ,Ujedinjena partija Roma Kosova
	2	Gani Toska, opštinska kancelarija za zajednice
	3	Centar za zajednice u naselju 7 Shtatori/7 Septembar
4	-	
5	-	
6		
7		
Prishtinë/Priština	Opština Gračanica/Graçanicë	
	1	Romska zajednica je učestvovala sa Udruženjem Roma na zadnjim izborima.
	2	Sebastian Šerifović, službenik Kancelarije za ljudska prava, rodnu ravnopravnost i zajednice Simbad Latifi, član odbora za zajednice
	3	Centar za romsku zajednicu u Gračanici/Graçanicë okuplja organizacije civilnog društva koje imaju slične oblasti delovanja i to: obrazovanje i zdravstvenu zaštitu, integraciju mladih i žena i druge delatnosti. Gazmend Salijević, predstavnik civilnog društva Roma u regionu Prishtinë/Prištine Mirsade Butić, predstavnik romske zajednice u selu Livade/Livagjë Rama Bajram, predstavnik romske zajednice u selu Donja Gušterica/Gushtericë e Ulët Idriz Mehmeti, predstavnik romske zajednice u selu Lepina/Lepi
	4	RTK javni medijski servis
	5	Hamit Šerifović, lider zajednice
	6	
	7	
	Opština Shtime/Štimlje	
	1	Romska zajednica ne učestvuje u radu nijedne političke stranke.
	2	Artan Demiri, član odbora za zajednice.
	3	“Youth Space” (Omladinski prostor) NVO čiji su članovi mladi kosovski Albanci, Romi i Aškalijske. Njihove glavne aktivnosti su umetničko stvaralaštvo i podrška integraciji zajednice. NVO “One step with RAE” („Jedan korak uz RAE”), podizanje svesti roditelja o važnosti školovanja dece.
	4	
	5	Artan Demiri, lider zajednice
	6	
	7	

Opština Prizren	
1	Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK Partia Rome e Bashkuar e Kosoves)
2	Haxhi Zylfi Merxha (PREBK), član Skupštine Kosova Albert Kinolli (PREBK), član Centralne komisije za izbore i član Odbora za zajednice. Islam Elshani, opštinska kancelarija za zajednice Gyzele Shaljani, član Skupštine opštine u Prizrenu (predstavlja LDK)
3	NVO „Iniciativa 6”, Osman Osmani NVO „Romani Baht”, Kujtim Pacaku NVO „Folea”, gospođa Gjyzele Shaljani NVO „Sakuntala”, Ibrahim Elshani NVO „Rom”, Haxhi Zylfi Merxha NVO „Centro Romani Gjuvelengji”, gospođa Emsale Merxholari NVO „SHEK”, Petrit Llugaxhia NVO „Durmish Asllano”, predstavnik Nexhip Menekshe
4	Romski radio „Romano Avazo” Romski časopis „Yekhipe” Tridesetominutni TV program „Yekhipe”, koji jednom nedeljno emituje Radio Televizija Kosova. http://rroma.courriers.info
5	Haxhi Zylfi Merxha, (PREBK) Gospođa Gjyzele Shaljani, odbornica u Skupštini opštine Prizren i predstavnica LDK Osman Osmani, lider zajednice iz Prizrena i član NVO „Iniciativa 6” Nexhip Menekshe, lider zajednice iz Prizrena i član NVO „Durmish Asllano”
6	
7	
Opština Malishevë/Mališevo	
1	Naser Malisheve, predstavnik romske zajednice
2	
3	
4	
5	
6	
7	
Opština Mamushë/Mamuša/Mamuša	
1	
2	
3	
4	
5	Dashurije Berisha, bivši član Skupštine opštine u Mamushë/Mamuši/Mamuša
6	
7	
Opština Rahovec/Orahovac	
1	Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK Partia Rome e Bashkuar e Kosoves) Nova demokratska inicijativa Kosova (IRDK Inicijativa e Re Demokratike e Kosoves)
2	Leonart Mazreku, aktivista romske omladine
3	NVO „Žene ženama”
4	
5	
6	
7	
Opština Suharekë/Suva Reka	
1	Ujedinjena partija Roma Kosova (PREBK Partia Rome e Bashkuar e Kosoves)
2	
3	
4	
5	
6	
7	

- 1 Zasebni podaci za zajednicu Roma, Aškalija i Egipćana nisu dostupni u svim opštinama na Kosovu. Broj stanovnika koji je naveden u Aneksima sadrži i zasebne podatke kad god je to moguće i ti podaci su jasno naznačeni.
- 2 Demografske podatke za područja 3, 4, 5 i 6 su prikupili terenski timovi OEBS-a u dogovoru sa predstavnicima zajednice i opštinskim službenicima u martu i aprilu 2010.
- 3 Popisom iz 1981. nisu odvojeno prikupljani podaci za zajednice Aškalija ili Egipćana. Jedina mogućnost bila je izjasniti se kao „Rom“. Zbog toga, navedeni podaci mogu da obuhvataju i zajednicu Roma, Aškalija i Egipćana u istoj kategoriji. Takođe je moguće da su neki Romi registrovani kao pripadnici drugih zajednica ili su svrstani u kategoriju „ostali“.
- 4 Popisom iz 1991. nisu odvojeno prikupljani podaci za zajednice Aškalija ili Egipćana. Jedina mogućnost bila je izjasniti se kao „Rom“. Zbog toga, navedeni podaci mogu da obuhvataju i zajednicu Roma, Aškalija i Egipćana u istoj kategoriji. Takođe je moguće da su neki Romi registrovani kao pripadnici drugih zajednica ili su svrstani u kategoriju „ostali“.
- 5 Podaci prikupljeni za popis stanovništva 1991. se osporavaju, jer su ga neki segmenti stanovništva bojkotovali.
- 6 Opštinski profili iz 2009. ne sadrže zasebne podatke za zajednicu Roma, zato se ovi podaci odnose i na Rome, Aškalije i Egipćane.
- 7 Opština Štrpce/Shtërpçë nije postojala do 1987. Pre 1987, ova mesto je pripadalo opštini Ferizaj/Uroševac.
- 8 Septembar 2008.
- 9 Pošto podaci nedostaju, bilo je nemoguće izračunati pouzdane numeričke podatke za ovu kategoriju.
- 10 Aktuelni potpredsednik odbora za zajednice je član ove političke inicijative.
- 11 Nisu dobili mandate u Skupštini opštine.

Profil zajednice KOSOVSKI SRBI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Kosovski Srbi žive u svim regionima na Kosovu¹ i čine drugu najbrojniju zajednicu. Kosovski Srbi su pravoslavni Hrišćani i većina domaćinstava slavi poseban dan u godini odnosno slavu², koja nosi ime sveca zaštitnika kome je slava posvećena. Veze sa Srpskom pravoslavnom crkvom uglavnom su vrlo snažne. Uloga i uticaj zajednice kosovskih Srba na političke i društveno-ekonomske prilike na Kosovu značajno su se promenile u proteklih 50 godina. Od vodeće uloge koju je ova zajednica imala u ranoj istoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kada su kosovski Srbi bili na ključnim pozicijama u tadašnjoj pokrajinskoj administraciji, danas je uticaj ove zajednice sveden na opštine u kojima ona brojčano predstavlja većinu.³ Nakon sukoba 1999, srpska zajednica je u skoro svim opštinama gde žive kosovski Srbi formirala lokalne institucije uprave i pružanja usluga uz finansijsku podršku Republike Srbije. Nedavne promene u lokalnoj upravi na Kosovu utiču i na ove strukture. Vlada Srbije je 17. juna 2010. počela proces imenovanja koordinatora u opštinama Dečan/Dečane, Ferizaj/Uroševac, Gjakovë/Đakovica, Klinë/Klina, Podujevë/Podujevo, Prizren i Suharekë/Suva Reka, koji su zamenili skupštine opštine formirane nakon srpskih lokalnih izbora održanih 11. maja 2008. Prisustvo institucija koje su pod upravom Srbije u ovim opštinama, gde kosovski Srbi ne žive ili ih je vrlo malo, bilo je uglavnom simboličnog karaktera.

Kosovski Srbi čine brojčanu većinu u devet opština na Kosovu. Pre lokalnih kosovskih izbora održanih novembra 2009, srpska zajednica je činila većinu u Štrpcu/Shtërpcë (region Gjilan/Gnjilana), Leposaviću/Leposaviq, Zubinom Potoku, Zvečanu/Zvečan i severnoj Mitrovicë/Mitrovici (region Mitrovicë/Mitrovica). Nakon izbora, kosovski Srbi čine većinu i u novim opštinama Ranilug/Ranillug i Klokot/Kllokot, u regionu Gjilana/Gnjilana, i Gračanica/Graçanicë u regionu Prishtinë/Prištine. Novi izbori su doveli i do proširenja Novog Brda/Novobërdë (region Gjilan/Gnjilana), gde sada kosovski Srbi takođe čine brojčanu većinu. Osim toga, juna 2010. formirana je nova opština Parteš/Partesh (region Gjilan/Gnjilana). Veće plate, penzije i socijalna pomoć od strane institucija koje su pod upravom Srbije predstavljaju znak da će ove institucije najverovatnije ostati deo lokalne uprave na Kosovu i u doglednoj budućnosti.

U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica kosovskih Srba čini brojčanu manjinu u opštinama Ferizaj/Uroševac (gde kosovski Srbi čine otprilike 0,036% ukupnog stanovništva u opštini), Viti/Vitina (0,52%), Gjilan/Gnjilane (6,1%) i Kamenicë/Kamenica (10,2%). Broj kosovskih Srba koji žive u opštinama Kamenicë/Kamenica i Viti/Vitina se smanjio jer su formirane dve nove opštine u kojima kosovski Srbi čine većinu (Ranilug/Ranillug i Klokot/Kllokot) u okviru prvobitne teritorije ovih opština. Ovi procenti ne odražavaju veliki broj kosovskih Srba raseljenih nakon sukoba 1999. Kosovski Srbi koji žive u istočnom delu pomenutog regiona („Anamorava/Kosovsko pomoravlje“) bili su kulturno, administrativno i logistički povezani sa gradom Gjilan/Gnjilane,

Tekući proces prenošenja nadležnosti doveo je do formiranja četiri i proširenja jedne opštine. Time je broj opština u kojima kosovski Srbi čine većinsko stanovništvo povećan sa četiri na devet, čime je ova zajednica dobila istaknuto mesto u lokalnoj upravi.

1 Za spisak svih mesta u kojima žive kosovski Srbi videti tabelu 1: Naseljena mesta, Aneks 1.

2 Slava (pisano ćirilicom: слава) nosi i naziv krsna slava (крсна слава) i krsno ime (крсно име, što bukvalno znači „ime nadenuto po krštenju“) i deo je pravoslavne hrišćanske tradicije proslave verskih praznika, obožavanja i poštovanja sveca zaštitnika neke porodice. Porodica proslavlja slavu onoga dana u godini kada se obeležava dan sveca zaštitnika porodice. Slava se pre svega vezuje za Srbe; za njih slava predstavlja jedan od najznačajnijih praznika.

3 Ovaj profil se bavi iskustvima, problemima i zabrinutostima zajednice kosovskih Srba u onim opštinama gde Srbi ne predstavljaju većinu. Opština Štrpcë/Shtërpcë je takođe obuhvaćena opisnim delom ovog profila, zbog posebnih okolnosti u kojima se nalazi, tj. okružena je opštinama gde kosovski Albanci predstavljaju većinu.

Tokom martovskih nemira 2004. godine, kosovski Srbi iz Svinjarë/Svinjara u južnoj Mitrovicë/Mitrovici morali su da se evakušu u severni deo Mitrovicë/Mitrovice i Zvečan/Zvečan, gde većina i dalje živi u vrlo nesigurnim uslovima. Njihova imovina bila je opljačkana i spaljena i, uprkos ponovnoj izgradnji, zabrinutost za bezbednost onemogućila je održivi povratak.

Region Pejë/Peći je bio ozbiljno pogođen sukobom 1998-1999, uz veliki broj pripadnika svih zajednica raseljenih pre, za vreme i neposredno nakon sukoba. Povratak kosovskih Srba u gradske sredine u ovom regionu pokazao se kao težak poduhvat, uz tek nekoliko slučajeva povratka u grad Pejë/Peć.

dok su kosovski Srbi u zapadnom delu ovog regiona (Štrpce/Shtërpçë i Ferizaj/Uroševac) uglavnom bili povezani sa Prishtinë/Prištinom i Prizrenom. Ovo je stvorilo neke razlike u lokalnim dijalektima i običajima. Odnosi između zajednica u regionu Gjilan/Gnjilana su stabilni i nešto bolji nego u ostalim mestima na Kosovu, mada su još uvek prilično loši.

U regionu Mitrovicë/Mitrovice, zajednica kosovskih Srba živi u opštinama Vushtrri/Vučitrn, gde otprilike čini 3,4% ukupnog stanovništva u opštini, Skenderaj/Srbica, gde čini oko 0,4%, dok mali broj pripadnika ove zajednice živi u gradskim i seoskim područjima u južnoj Mitrovicë/Mitrovici. U južnom delu grada Mitrovicë/Mitrovice je pre sukoba 1999. živelo od 4.000 do 4.500 kosovskih Srba. Većina njih je raseljena za vreme i nakon sukoba u severnu Mitrovicë/Mitrovicu i centralnu Srbiju. U opštini Vushtrri/Vučitrn, kosovski Srbi žive u selima Priluzhë/Prelluzhë, Gojbulja/Gojbulë, Grace/Gracë i Banjskë/Banjska, gde stvarna ili perceptivna ograničenost slobode kretanja i dalje utiče na pristup uslugama. Nezaposlenost među pripadnicima zajednice je visoka, a infrastruktura je slaba, dok je većini domaćinstava snabdevanje vodom ograničeno. Kosovski Srbi su najviše naseljeni u Priluzhju/Prelluzhë, gde žive zajedno sa velikim brojem Roma. U opštini Skenderaj/Srbica, oko 300 kosovskih Srba živi u Suvom Grlu/Syriganë, Banji/Bajë i srpskom pravoslavnom manastiru Devič, gde predstavljaju vrlo izolovanu zajednicu suočenu sa ograničenjima u slobodi kretanja zbog bezbednosnih problema i nedostatka prevoza.

Region Pejë/Peći se nalazi u zapadnom delu Kosova. Srbi ovaj region nazivaju „Metohija“, što doslovno znači „crkveno zemljište“, ističući verski značaj koji ovaj region ima za zajednicu kosovskih Srba. U ovom regionu se nalaze dva najznačajnija kulturna i verska objekta srpske pravoslavne baštine, a to su Pećka Patrijaršija u Pejë/Peći i manastir Visoki Dečani. Patrijarh Srpske pravoslavne crkve je takođe arhiepiskop pečki. Kosovski Srbi žive u pet od ukupno šest opština: Pejë/Peć, Deçan/Deçane, Istog/Istok, Klinë/Klina i Gjakovë/Đakovica. U opštini Pejë/Peć, kosovski Srbi čine oko 0,7% od ukupnog broja stanovnika, i najviše su koncentrisani u selu Goraždevcu/Gorazhdevc. Ovo selo predstavlja centar za život zajednice u tom regionu, i u njemu živi 850-900 kosovskih Srba i nekoliko kosovskih Crnogoraca. Kosovski Srbi su pre rata činili mali broj stanovnika u opštini Deçan/Deçane i bili su naseljeni u gradu i nekoliko sela. Danas oni čine oko 0,1% od ukupnog broja stanovnika u toj opštini. U opštini Istog/Istok, kosovski Srbi čine između 2,3% i 3% od ukupnog broja stanovnika. Pre sukoba, mnogi pripadnici ove zajednice stanovali su u naselju „Ljug“ u Istog/Istoku, koje je uništeno tokom rata i gde sada živi samo oko pedeset kosovskih Srba. Središte života za kosovske Srbe premešteno je u Osojane/Osojan, najveće povratničko selo koje je takođe i sedište usluga koje zajednici pruža Republika Srbija. U opštini Klinë/Klina, kosovski Srbi čine otprilike 1,9% od ukupnog broja stanovnika i uglavnom žive na severu i graniče se sa mestima opštine Istog/Istok u kojima žive kosovski Srbi. Povećanje broja stanovnika u poređenju sa Profilom iz 2009. godine pokazuje da je povećan broj povratnika u ovaj region.

U regionu Prishtinë/Prištine, kosovski Srbi čine manjinu u četiri od ukupno sedam opština: Prishtinë/Prištini (gde čine oko 0,4-0,5% od ukupnog broja stanovnika), Fushë Kosovë/Kosovu Polju (1,6-2%), Lipjanu/Lipljane (2,63%) i Obiliq/Obiliću (10%). Formiranje nove opštine Gračanica/Graçanicë, gde kosovski Srbi čine većinu, dovelo je do smanjenja broja kosovskih Srba u tri opštine: Prishtinë/Prištini, Fushë Kosovë/Kosovu Polji i Lipjan/Lipljanu, dok se broj kosovskih Srba nije menjao u Obiliq/Obiliću. Kosovski Srbi su nastanjeni i na području poznatom kao „ruralni sever Prishtinë/Prištine“, dok je samo nekoliko Srba ostalo u gradu Prishtinë/Prištini. Najvažniji verski spomenik je srpski pravoslavni manastir u Gračanici/Graçanicë, koji predstavlja i sedište episkopije. U Podujevë/Podujevu, u selu Metergoc/Medregovac, živi mala zajednica kosovskih Srba sastavljena od sedmero starih osoba, koje žive nadomak granice sa Srbijom, a jedna od njih učestvuje u radu odbora za zajednice i opštinskom savetu za bezbednost zajednica u Podujevë/Podujevu.

U regionu Prizrena, kosovski Srbi žive u dvema opštinama. U Prizrenu, ova zajednica broji otprilike 0,07% od ukupnog broja stanovnika i uglavnom su nastanjeni u selima u dolini Župi/Zhupë i u Rahovec/Orahovcu. Ova zajednica u Rahovec/Orahovcu čini oko 1,3% ukupnog stanovništva i uglavnom nastanjuje gornji deo grada Rahovec/Orahovca i selo Velika Hoça/Hoçë e Madhe. Pre sukoba 1999, u opštini Rahovec/Orahovac su kosovski Srbi i kosovski Albanci živeli zajedno u devet naselja. Zajednica kosovskih Srba bila je sastavni deo tradicije multikulturalnosti i tolerancije u Prizrenu, te ovaj grad i dalje važi za značajan kulturni i istorijski centar srpske zajednice. U ovom regionu nalazi se više verskih i kulturnih objekata od izuzetnog značaja za kosovske Srbe, koji su zaštićeni važećim zakonom o specijalnim zaštićenim zonama. Zajednica koju čine uglavnom stariji i odlasci iz ovog regiona doveli su do blagog smanjenja broja kosovskih Srba koji žive u Prizrenu u poređenju sa junom 2009.

Otprilike 35-40% kosovskih Srba koji žive u novoformiranoj opštini Gračanica/Graçanicë čine mladi ljudi, što ovu zajednicu čini održivijom u poređenju sa drugim mestima na Kosovu, gde uglavnom žive starija lica.

U opštini Shtime/Štimlje, od 950 kosovskih Srba, koliko ih je bilo pre rata, i nakon raseljavanja preostalih 26 Srba tokom nemira u martu 2004, trenutno je 33 pacijenata sa i van Kosova i dalje na psihijatrijskoj klinici u gradu; izolovani su i imaju vrlo malo kontakata sa svojim porodicama.

Ključna pitanja zajednice:

- Ograničeno učešće u kosovskim institucijama, posebno na centralnom nivou;
- Stvarni ili perceptivni nedostatak bezbednosti i ograničena sloboda kretanja u nekim mestima;
- Nedostatak poverenja u kosovsku policiju;
- Mali broj povratnika zbog nerešenih imovinskih pitanja, nedostatka ekonomske održivosti i percepcija bezbednosti;
- Uzurpacija (ili bespravno korišćenje) obradivog zemljišta čiji su vlasnici kosovski Srbi;
- Nedostatak odgovarajućeg održavanja pravoslavnih grobalja i drugih verskih objekata;
- Nedovoljna zaštita objekata kulturne i verske baštine koji nisu zaštićeni važećim Zakonom o specijalnim zaštićenim zonama;
- Nepostojanje održivih ekonomskih prilika i zavisnost od pomoći iz različitih izvora.

KOSOVSKI SRBI U HOČË E MADHE/
VELIKOJ HOČI, U OPŠTINI RAHOVEC/
ORAHOVAC (REGION PRIZREN), PRAVE
RAKIJU.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Kosovski Srbi se i dalje u velikoj meri izdržavaju od poljoprivrede i socijalne zaštite i pomoći koju im obezbeđuje Beograd.

Pre sukoba 1999. godine, mnogi kosovski Srbi bili su zaposleni kako u javnom sektoru, tako i u preduzećima koja su bila u društvenom vlasništvu. Danas su mnogi nezaposleni ili rade u neformalnom sektoru. Mnogi kosovski Srbi koji su zvanično zaposleni rade u institucijama ili službama koje su pod upravom Srbije, dok ostali stvaraju ili dopunjavaju svoje prihode tako što se bave poljoprivredom ili vode male poslovne objekte kao što su restorani i prodavnice. Usled slabljenja bojkota kosovskih institucija, povećao se broj kosovskih Srba koji se nalaze na platnom spisku opštinskih institucija na Kosovu, policije i javnih preduzeća Međunarodne organizacije, lokalne nevladine organizacije i kontigenti KFOR-a koji funkcionišu širom Kosova zapošljavaju značajan broj kosovskih Srba. Uprkos visokoj stopi nezaposlenosti, kosovski Srbi žive relativno bolje od drugih zajednica zbog dotacija koje primaju iz Beograda, kosovskih institucija i međunarodnih donatora u vidu penzija, socijalne pomoći i donacija. Mogućnost integrisanja srpske zajednice, posebno mlađih generacija koje retko govore albanski jezik, i dalje je slaba.

Formiranje novih opština, gde kosovski Srbi čine većinu, u regionima Gjilan/Gnjilana i Prishtinë/Prištine, dovelo je do povećanja broja kosovskih Srba koji se nalaze na platnom spisku kosovskih institucija.

U regionu Gjilan/Gnjilana, nezaposlenost i dalje zadaje najviše briga zajednici kosovskih Srba. Oni se i dalje u velikoj meri oslanjaju na prihode od poslova u zdravstvenim i prosvetnim ustanovama kojima upravlja Srbija, kao i prihode iz opštinskih struktura formiranih nakon srpskih lokalnih izbora održanih 11. maja. Mnoge porodice kosovskih Srba žive od penzija i socijalne pomoći iz Beograda. Mnoge kosovske Srkinje koje nisu radile u javnim preduzećima pre sukoba 1999. ne ispunjavaju uslove za penziju ili primanje minimalca na koje imaju pravo bivši radnici srpskih javnih preduzeća. Većina kosovskih Srba, koji su bojkotovali kosovske institucije nakon februara 2008, vratila se na svoja radna mesta. Plate koje se isplaćuju iz budžeta Kosova postaju sve važniji izvor prihoda za ovu zajednicu. Mnoge porodice kosovskih Srba stižu ili dopunjuju svoje prihode tako što se bave poljoprivredom

ili stočarstvom na malo, iako postoje ograničene mogućnosti da prodaju svoje proizvode. Međutim, mešovite pijace u centru Gjilan/Gnjilana i Kamenicë/Kamenice pružaju kosovskim Srbima i drugim zajednicama mogućnost da međusobno trguju svojim proizvodima. Mala grupa kosovskih Srba, povratnika u opštinu Ferizaj/Uroševac, nije u mogućnosti da se izdržava na ovaj način zato što je njihovo obradivo zemljište uzurpirano. U Kamenicë/Kamenici i Štrpcu/Shtërpçë, i u manjoj meri u drugim opštinama, kosovski Srbi stižu svoje prihode i tako što vode male privatne poslovne objekte kao što su prodavnice i restorani.

Društveno-ekonomska situacija kosovskih Srba u opštinama Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica u regionu Mitrovicë/Mitrovica i dalje je jako loša. Većina stanovnika je nezaposlena i oslanja se na socijalnu pomoć, minimalne zarade koje primaju od bivših javnih preduzeća ili penziju koje isplaćuju institucije pod upravom Srbije. Od 1999. godine, mladi ljudi, kako oni bez odgovarajućeg obrazovanja, tako i oni sa univerzitetskom diplomom, imali su malo ili nimalo prilika da se zaposle u regionu. Mnogi su morali da napuste Kosovo trajno ili privremeno u potrazi za sezonskim poslom. U Priluzhju/Prelluzhë, koje predstavlja selo sa najvećim brojem kosovskih Srba u opštini Vushtrri/Vučitrn, postoji izvestan broj privatnih prodavnica i kafana koje zapošljavaju veliki broj mladih ljudi. U većini slučajeva te radnje nemaju dozvolu za rad, iako je opština preduzela određene korake kako bi podstakla vlasnike da registruju svoje firme. U Gracu/Gracë, neki ljudi se bave poljoprivredom na malo i svoje proizvode prodaju uglavnom na pijacama u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Ostali stanovnici nalaze zaposlenje u institucijama kojima upravlja Srbija. Mali broj kosovskih Srba koji živi na selima radi u opštinskoj administraciji Kosova.

Osnovna delatnost kosovskih Srba u regionu Pejë/Peći jeste poljoprivreda. Mali broj prodaje svoje poljoprivredne proizvode na lokalnim pijacama u Klinë/Klini i Mitrovicë/Mitrovici. Oni koji se ne bave poljoprivredom uglavnom rade u institucijama pod upravom Srbije, posebno u okviru obrazovnog sistema. Na primer, 50 kosovskih Srba radi u osnovnim i srednjim školama u Goraždevcu/Gorazhdec i Sigë/Sigi. Samo dvoje kosovskih Srba je zaposleno u kosovskim institucijama u Istog/Istoku. Trenutno je u Pejë/Peći deset kosovskih Srba zaposleno u kosovskim institucijama. Međutim, nezaposlenost i dalje predstavlja ozbiljan problem za mnoge, jer velika većina stanovnika ne može da nađe posao. Poteškoće u pronalaženju posla i mogućnostima za stvaranje prihoda u opštini Deçan/Deçane predstavljaju jedan od glavnih činilaca koji ometa povratak i uspešnu reintegraciju kosovskih Srba. Zbog nedostatka pristupačnog tržišta, kosovski Srbi imaju malo mogućnosti da se uspešno bave privatnim preduzetništvom u opštini. Muškarci i žene iz zajednice kosovskih Srba pogođeni su nedostatkom mogućnosti zapošljavanja. Od ukupno pet žena koje su se 2008. vratile u Deçan/Deçane i aktivno tražile posao, samo je jedna uspela da se zaposli kao savetnik u opštinskoj kancelariji za zajednice, dobivši ugovor na određeno vreme. Kao prva i jedina pripadnica zajednice kosovskih Srba zaposlena u Deçan/Deçanima od 1999, ona je dobrovoljno radila u opštini bez pravne i socijalne zaštite koje bi garantovao ugovor, sve do juna 2010. Monasi iz

Usmeni dokazi pokazuju da su u regionu Mitrovicë/Mitrovica, muškarci više pogođeni ekonomskim stanjem od žena. Naime, žene su postale aktivnije u traženju posla, te su u nekim slučajevima one jedini hraniooci porodice, a rade u kosovskim institucijama kao što su opštinske kancelarije za zajednice, škole, ili kao medicinske sestre u domovima zdravlja.

U opštini Deçan/Deçane, srpski pravoslavni manastir Visoki Deçani ponekad kosovskim Srbima i kosovskim Albancima nudi mogućnosti sezonskog ili privremenog rada u poljoprivredi, građevini i prevozu.

Jedna Srпкиnja sa Kosova takođe radi u Dečan/Dečanima, kao opštinska savetnica za zajednice i to je jedna i jedina predstavnica kosovskih Srba zaposlena u opštini nakon 1999.

ŽENSKA NVO KOSOVSkih SRPKINJA „BRIGA“ U GORAŽDEVCU/GORAZHDEV. IZMEĐU OSTALIH AKTIVNOSTI, KOSOVSKE SRPKINJE SE OKUPLJAJU OKO IZRADE NARODNIH NOŠNJI, KOJE ZATIM PRODAJU LOKALNIM PRODAVCIMA.

Skrnavljenje groba gde je sahranjen kosovski Srbin u Gjilan/Gnjilanu februara 2010. značajno je uticalo na srpsku zajednicu. Porodica preminulog je tada prenela posmrtnu ostatku na groblje u mestu gde kosovski Srbi čine većinu.

srpskog pravoslavnog manastira Visoki Dečani razvili su malu privrednu delatnost kako bi podržali svoje bratstvo, te su aktivni u proizvodnji i plasmanu manastirskog vina i sira, kao i prodaji sveća i verskih suvenirna posetiocima manastira. Monasi se, zajedno sa svojim sezonskim radnicima, bave i samoodrživim delatnostima kao što su poljoprivreda i pčelarstvo, ali se proizvodi koriste samo za manastirske potrebe. Važan izvor prihoda za kosovske Srbe predstavljaju socijalna pomoć i penzije koje Srbi uglavnom primaju iz srpskih institucija, a u ograničenoj meri i od kosovskih. Povratnici u Zallq/Žač i Dragolevc/Dragolevac u opštini Istog/Istok dobijaju humanitarnu pomoć i nemaju nikakve mogućnosti zapošljavanja. Nekoliko njih je samozaposleno, jer se bave malom privredom u svojim kućama ili u prodavnicama, te prodaju robu ograničenom broju kupaca. Koristan izvor prihoda takođe predstavlja iznajmljivanje imovine za obavljanje poslovnih delatnosti.

U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica kosovskih Srba prvenstveno zavisi od institucija koje su pod upravom Srbije, u kojima većina radi kao nastavnici, direktori škola, medicinske sestre i lekari. Ostali primaju minimalac iz bivših društvenih preduzeća ili primaju penzije. Jedan broj starijih kosovskih Srba prima penzije i iz kosovskog budžeta. Mnogi kosovski Srbi nalaze se na platnim spiskovima kosovskih institucija, gde rade kao opštinski službenici za zajednice, članovi odbora za zajednice, policajci i nastavnici. Većina nastavnika i zdravstvenih radnika dobija plate iz Beograda i Prishtinë/Prištine, pošto u isto vreme rade u oba javna sektora. Mali broj kosovskih Srba zaposlen je u Kosovskoj energetske korporaciji (KEK). Izvestan broj starijih kosovskih Srba oslanja se na poljoprivredu kao izvor prihoda, ali samo sezonski i kako bi zadovoljili sopstvene potrebe. U regionu Prizrena, kao i u drugim mestima na Kosovu, nezaposlenost je rasprostranjena među kosovskim Srbima. Većina radi u lokalnoj administraciji na Kosovu i u institucijama koje su pod upravom Srbije, posebno u prosveti, zdravstvu, sudovima, policiji i opštinskoj upravi. Kosovski Srbi u opštini Rahovec/Orahovac i dolini Župi/Zhupë (Prizren) primaju socijalnu pomoć i penzije iz institucija koje su pod upravom Srbije, ali i iz budžeta Kosova. Srpska pravoslavna crkva je zaposlila četvoricu kosovskih Srba na održavanju prostorija crkve Svetog Đorđa i Bogoslovije u gradu Prizrenu. Što se tiče privatnog poslovanja, manji broj kosovskih Srba iz opštine Rahovec/Orahovac je angažovan u proizvodnji domaćeg vina i rakije.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Kosovski Srbi i njihova privatna imovina i objekti od kulturnog i verskog značaja i dalje su metu. Ovi napadi dovode u pitanje njihovu bezbednost i slobodu kretanja, i tako ometaju njihov pristup uslugama i uživanje osnovnih prava. Česta skrnavljenja pravoslavnih grobalja kosovskih Srba postaju zabrinjavajući trend, sa nekoliko prijavljenih incidenata u periodu 2009-2010. širom Kosova. Reakcija centralnih i lokalnih institucija i kosovske policije na incidente u kojima su meta napada kosovski Srbi popravile su se od prošle godine. Javna osuda i posete pogođenim licima postale su češće. Odnosi između zajednica ostaju narušeni u opštinama gde takve

reakcije izostaju ili su manjeg značaja. Izgleda da u nekim mestima kosovske Srkinje uživaju veću slobodu kretanja unutar i izvan svoje zajednice u poređenju sa svojim vršnjakinjama iz drugih nevećinskih zajednica. Izgleda da se one manje plaše da će postati žrtve međuetničkog nasilja od muškaraca kosovskih Srba. Zastupljenost kosovskih Srkinja u Kosovskoj policiji je bolja od zastupljenosti žena iz drugih nealbanskih zajednica.

Sto četrdeset osam (148) kosovskih Srkinja i šesto pedeset devet (659) kosovskih Srba rade kao policajci u Kosovskoj policiji.

U regionu Gjilan/Gnjilana je primećen blagi porast u broju i težini bezbednosnih incidenata u poređenju sa periodom 2008-2009. Stariji bračni par kosovskih Srba ubijen je avgusta 2009, u svojoj kući u selu Parteš/Partesh; istraga je i dalje u toku i do sada niko nije uhapšen.⁴ Septembra 2009, dvojica kosovskih Albanaca su pretukla kosovskog Srbina dok je bio u svom dvorištu u selu Parallovë/Paralovu (opština Novo Brdo/Novobërdë). Lokalni organi vlasti osudili su prethodni incident kroz saopštenje koje je postavljeno na internet stranici opštine i izneseno na sastanku opštinskog saveta za bezbednost zajednica. Opštinska kancelarija za zajednice osudila je drugi incident, nakon čega je zamenik predsednika opštine za zajednice posetio pogođenu porodicu. Oktobra 2009. bačene su eksplozivne naprave na imovinu kosovskih Srba u Čërnicë/Cernici (Gjilan/Gnjilane), jedna je bačena na kuću visokog zvaničnika opštinskih organa pod upravom Srbije u etnički mešovitom selu. Prema svedočenju žrtve, to je bio sedmi napad na njegovu imovinu od 1999. godine. U oktobru je takođe napadnuta i opljačkana u svojoj kući porodica kosovskih Srba u Klokotu/Kllokot. Grafiti na kojima je pisalo „UÇK“ (Oslobodilačka vojska Kosova) pojavili su se na česmi koja se nalazi u centru sela Koretišta/Koretishtë u kome žive kosovski Srbi.⁵ Decembra 2009, napadnuta je i opljačkana starica kosovska Srkinja u svom domu u selu Draganac/Dracancë (Gjilan/Gnjilane). Policija je uhapsila dvojicu osumnjičenih kosovskih Albanaca, a sudski postupak je u toku. Februara 2010. oskrnavljen je grob prvog kosovskog Srbina sahranjenog na srpskom pravoslavnom groblju u gradu Gjilan/Gnjilanu posle 1999. Vlada Kosova i opština Gjilan/Gnjilane osudile su ovaj incident putem medija, obišle mesto gde se incident dogodio i zatim posetile pogođenu porodicu. U vreme pisanja ovog izveštaj istraga je još uvek bila u toku i nije bilo hapšenja. Druga skrnavljenja pravoslavni grobalja u ovom regionu uključuju dva prijavljena slučaja u Binçë/Binaču (Viti/Vitina) avgusta 2009, koje je predsednik opštine odmah osudio. Drugi slučaj skrnavljenja dogodio se u Talinoc i Muhaxherëve/Muhadžer Talinovcu (Ferizaj/Uroševac) septembra 2009, ali opštinski organi vlasti nisu reagovali. Marta 2010. napadnut je jedan kosovski Srbin dok se vozio kroz selo Parallovë/Paralovo (Novo Brdo/Novobërdë). Predsednik opštine je osudio ovaj incident nakon nekoliko dana. Aprila 2010. uhapšena su trojica kosovskih Albanaca jer su maltretirali kosovsku Srkinju u Gjilan/Gnjilanu zbog neplaćenog duga. Ovakvi bezbednosni incidenti imaju negativan uticaj na slobodu kretanja kosovskih Srba. Situacija se dodatno komplikuje povremenim kamenovanjem vozila kosovskih Srba kada prolaze kroz mesta gde kosovski Albanci čine većinu.

Kosovska policija i KFOR i dalje redovno patroliraju u i oko mesta gde žive kosovski Srbi, kao što su Štrpce/Shtërpçë ili

4 U opštini Gjilan/Gnjilane u vreme incidenta, a od juna 2010. u novoosnovanoj opštini Parteš/Partesh.

5 Opština Gjilan/Gnjilane u vreme incidenta, sada deo proširene opštine Novo Brdo/Novobërdë.

Policajci kosovski Srbi zaposleni u severnoj Mitrovici/Mitrovicë maltretirani su 2009-2010. i upućivane su im pretnje u kojima su nazivani „izdajnicima“ i od njih je traženo da napuste policiju.

sela u kojima žive povratnici kosovski Srbi u opštini Ferizaj/Uroševac. Policajci kosovski Srbi su prisutni u svim stanicama Kosovske policije u regionu, osim u Ferizaj/Uroševcu. Jedna trećina od ukupnog broja policajaca u stanici u Viti/Vitini su kosovski Srbi (od kojih je samo jedna žena). Očekuje se da će neki biti raspoređeni u policijsku stanicu koja će uskoro početi sa radom u novoformiranoj opštini Klokot/Kllokot. Kosovski Srbi koji i dalje žive u Viti/Vitini boje se da će ostati bez svojih predstavnika u policiji i da bi to moglo negativno da utiče na njihovu bezbednost. Međutim, kosovski Srbi u regionu Gjilan/Gnjilana nemaju poverenja u Kosovsku policiju, a kao razlog tome ističu mali broj rešenih potencijalno etnički motivisanih slučajeva. Zbog toga se neki manji incidenti ne prijavljuju policiji. Srpska zajednica retko koristi javni prevoz za putovanje izvan naselja, te se uglavnom oslanja na privatni prevoz, taksi službe i humanitarne autobuske linije. U Kamenicë/Kamenici, Ferizaj/Uroševcu, Gjilan/Gnjilanu i Viti/Vitini saobraća sedam humanitarnih autobusa na linijama koje povezuju seoska područja naseljena kosovskim Srbima sa gradskim centrima u i oko regiona. Srpska zajednica je i dalje zadovoljna pruženim uslugama. Kosovski Srbi učestvuju u radu opštinskih saveta za bezbednost zajednica. Međutim, u većini opština ovo telo ne funkcioniše baš najbolje. Kosovski Srbi učestvuju u radu aktivnih opštinskih saveta za bezbednost zajednice u Ferizaj/Uroševcu i Gjilan/Gnjilanu. Tokom sastanaka obezbeđen je prevod i zajednica ima mogućnosti da iznese svoje zabrinutosti i stavove o temama o kojima se diskutuje. Kosovski Srbi prisustvuju sednicama lokalnih odbora za javnu bezbednost u gradu Viti/Vitini, selu Smirë/Smiri (Viti/Vitina); Vrbovcu/Vërboc (Klokot/Kllokot), gradu Partešu/Partesh, Livoçi i Epërm/Gornjem Livoçu (Gjilan/Gnjilane); Berivojcë/Berivojcu, Muqivercë/Mučivercu, Shipashnicë/Šipašnici i Karaçevë/Karaçevu (Kamenicë/Kamenica); zatim Llabjan/Labjanu i Bostane/Bostanu (Novo Brdo/Novobërdë). U nekim slučajevima nije bio obezbeđen prevod na srpski jezik, čime je zajednica sprečena da uzme učešća.

U regionu Mitrovicë/Mitrovica, pogoršanje bezbednosne situacije od sredine 2009. godine podiglo je napetost u severnoj Mitrovicë/

KOSOVSKI SRBI ULAZE U HUMANITARNI AUTOBUS U SEVERNOJ MITROVICI/MITROVICË. USLUGU PREVOZA KORISTE HILJADE KOSOVSKIH SRBA I DRUGIH ZAJEDNICA ŠIROM KOSOVA. PROJEKT KOJIM JE RANIJE RUKOVODIO UNHCR, A KOJI SU SADA PREUZELE KOSOVSKE VLASTI, ODVIJA SE TAKO DA SE PREVOZ USTUPA PRIVATNIM KOMPANIJAMA, UKLJUČUJUĆI I ONE U VLASNIŠTVU KOSOVSKIH ALBANACA.

Mitrovici. U ovom području prijavljen je veći broj međuetničkih bezbednosnih incidenata u koje su kosovski Albanci i kosovski Srbi bili umešani i kao navodni počinioci i kao žrtve. Na primer, u blizini naselja Tre Rrokaqiejt/Tri solitera, u severnoj Mitrovicë/Mitrovici, gde žive kosovski Albanci i kosovski Bošnjaci, četiri kosovska Albanca su marta 2010. fizički napala policajca kosovskog Srbina, koji je bio van dužnosti, i njegovu ženu. U opštinama gde kosovski Srbi čine manjinu, najčešći su incidenti čija su meta imovina kosovskih Srba. Krađe i uzurpacija uglavnom nenaseljene zemlje i imovine povratnika prijavljena je u Svinjarë/Svinjaru u opštini Mitrovicë/Mitrovica u periodu između januara i februara 2010, što je dovelo do povećanog prisustva policije na tom području. Februara 2010, pri prolasku kroz grad Runik/Rudnik u opštini Skenderaj/Srbica, gde žive kosovski Albanci, učenici su kamenovali humanitarni autobus koji je prevozio oko 50 putnika kosovskih Srba iz Osojan/Osojana u opštini Istog/Istok (region Pejë/Peći) do severne Mitrovicë/Mitrovice. Jedinica policije za rad u zajednici iz Skenderaj/Srbice reagovala je tako što je organizovala sastanak sa direktorom relevantne lokalne škole, nekim nastavnicima, učenicima i roditeljskim savetom. Na ovom području se sprovodi i plan povećanja broja patrola. Marta 2010, premazani su prozori na zgradi Pravoslavne crkve Svetog Ilije u gradu Vushtrri/Vučitrnu. Kosovska policija je identifikovala počinioce kao mladiće iz obližnje škole, te je organizovala sastanke sa školskom upravom kako bi zaustavila incidente. U opštini Vushtrri/Vučitrn, marta 2010, kosovski Srbin stanovnik Gojbulje/Gojbulë prijavio je slučaj uznemiravanja od strane mladića kosovskih Albanaca iz susednog sela Miroq/Mitroče i nekoliko ukradenih poljoprivrednih alatki. Kosovska policija je pojačala patrole i rad u zajednici. Zajednica je izrazila nedostatak poverenja u policiju i njihovu sposobnost da odgovore na potrebe zajednice u pogledu bezbednosti. Zajednica je ovaj incident doživela kao pokušaj zastrašivanja. Opština nije uspela da efikasno dopre do zajednice. U opštini Vushtrri/Vučitrn, nepoznati počinioci su maja 2010. polomili prozore na kući kosovskog Srbina u selu Shtitaricë/Štitarice. S druge strane, kosovski Srbi iz Banje/Bajë i Suvog Grla/Syriganë u opštini Skenderaj/Srbica nisu izrazili zabrinutost u pogledu slobode kretanja, i primetili su značajno poboljšanje bezbednosti u opštini.

Kosovska regulatorna agencija za telekomunikacije je aprila 2010. isključila predajnike srpskih mobilnih operatera koji nisu imali dozvole za rad, čime je otežana komunikacija za više od hiljadu kosovskih Srba, uključujući i komunikaciju sa policijom ili hitnom pomoći.

GRADSKO GROBLJE U GJILAN/
GNJILANU, GDE IMA OKO 200 GROBOVA,
UGLAVNOM U POTPUNO ZAPUŠTENOM
STANJU, DELOM ZBOG NEODRŽAVANJA,
A DELOM ZBOG POVREMENIH ČINOVA
VANDALIZMA. PRVA SAHRANA JEDNOG
KOSOVSKOG SRBINA OBAVLJENA JE
FEBRUARA 2010, NAKON ČEGA JE
GROB OSKRNAVLEN. NA ZAHTEV
PORODICE, TELO JE EKSHUMIRANO I
PRENESENO NA SRPSKO PRAVOSLAVNO
GROBLJE U OBLIŽNJEM SELU
KORETIŠTE/KORETISHTË.

U Gjilan/Gnjilanu, Mitrovicë/Mitrovici i Pejë/Peći, usluge mobilne telefonije delimično su uspostavljene zahvaljujući pojačanom signalu predajnika u Srbiji.

Kosovski Srbi u Prizrenu i Prishtinë/Prištini počeli su da koriste usluge kosovskih mobilnih operatera.

U regionu južne Mitrovicë/Mitrovice, kosovski Srbi imaju ograničenu slobodu kretanja van svojih naselja i oslanjaju se na prevoz humanitarnim autobusom ili privatnim sredstvima kako bi koristili usluge u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. U opštini Vushtrri/Vučitrn, prevoz humanitarnim autobusom povezuje Grace/Gracë, Gojbulju/Gojbulë i Banjskë/Banjsku sa severnom Mitrovicë/Mitrovicom. U selima Banja/Bajë i Suvo Grlo/Syriganë u opštini Skenderaj/Srbica nema humanitarne autobuske linije i meštani se oslanjaju samo na privatna prevozna sredstva. Uprkos postojanju izvesnog stepena nepoverenja zajednice, odnosi između kosovskih Srba i Kosovske policije na zadovoljavajućem su nivou, a policajci kosovski Srbi su prisutni u većini policijskih stanica u ovom regionu. U mestima nastanjenim kosovskim Srbima u regionu južne Mitrovicë/Mitrovice postoje dve ispostave Kosovske policije, jedna se nalazi u Priluzju/Prelluzhë (Vushtrri/Vučitrn) a druga u Suvom Grlu/Syriganë (Skenderaj/Srbica). Prva ispostava broji 14 policajaca kosovskih Srba, dok u drugoj radi jedan Srbin. U južnoj Mitrovicë/Mitrovici trenutno nema kosovskih Srba zastupljenih u Kosovskoj policiji. Jedan broj policajaca koji su radili u ispostavi u Svinjarë/Svinjaru prebačen je u stanicu u severnoj Mitrovicë/Mitrovica. Ta ispostava je nastavila da radi samo sa policajcima kosovskim Albancima⁶. Jedino u opštini Vushtrri/Vučitrn postoji funkcionalan opštinski savet za bezbednost zajednica u čijem radu učestvuju kosovski Srbi. Šef opštinske kancelarije za zajednice predstavlja kosovske Srbe. Opštinski saveti za bezbednost zajednica osnovani su i u opštinama Skenderaj/Srbica i Mitrovicë/Mitrovica, ali nisu funkcionalni. U Priluzju/Prelluzhë (Vushtrri/Vučitrn) je 2006. osnovan lokalni odbor za javnu bezbednost koji nikada nije funkcionisao. Lokalni odbor za javnu bezbednost ponovo je uspostavljen 2009. godine u Suvom Grlu/Syriganë i Banjama/Bajë. U sastav odbora ulazi sedam članova, među kojima je troje predstavnika kosovskih Srba iz dva sela; jedan je policajac iz zajednice kosovskih Srba.

U regionu Pejë/Peći su se početkom 2010. pojačali napadi na kosovske Srbe i njihovu imovinu, što je uticalo na percepciju bezbednosti i slobodu kretanja. U opštini Deçan/Deçane, raseljeni kosovski Srbi, koji su obilazili svoje bespravno zauzete stanove, prijavljivali su slučajeve uznemiravanja u vezi sa imovinskim pitanjima. Monasi manastira Visoki Deçani imaju ograničenu slobodu kretanja. Iako ponekad koriste svoja privatna vozila i putuju bez pratnje kroz grad Deçan/Deçane, slobodno se kreću samo oko zaštićenih zona u blizini manastira, kojima patroliraju trupe KFOR-a. Četiri starije monahinje žive u Pravoslavnoj crkvi Presvete Bogorodice u opštini Gjakovë/Đakovica pod dvadesetčetvoročasovnom zaštitom Kosovske policije. Imaju pratnju kad god izlaze iz crkve. Bezbednosna situacija u opštini Klinë/Klina se donekle poboljšala i kosovski Srbi se osećaju sigurnije da peške odu do lokalnih prodavnica i pijace, mada se trude da ostanu neprimetni na javnim mestima. Nepoznati počinitelj je jula 2009. napao povratnika kosovskog Srbina dok je obrađivao svoju njivu u blizini Grabac/Grapca (Klinë/Klina). Predsednik opštine i Kosovska policija javno su osudili napad, izjavili da će se preuzeti dodatne bezbednosne i mere za izgradnju poverenja i posetili pogođenu porodicu. Demonstranti kosovski Albanci bacali su kamenje na kosovske Srbe hodočasnike koji su 28. avgusta 2009.

⁶ Policajci kosovski Srbi su februara 2008. prestali da obavljaju dužnosti na svojim radnim mestima južno od reke Ibar i javili su se na dužnost na severu Kosova. Kosovska policija nikada nije zvanično odobrila njihovo premeštanje u policijske stanice na severu Kosova.

išli na proslavu Uspenja Presvete Bogorodice u pravoslavnu crkvu u Gjakovë/Đakovici, a opština nije osudila taj napad. Dve prazne kuće kosovskih Srba spaljene su u oktobru 2009. u opštinama Istog/Istok i Pejë/Peć. U gradu Klinë/Klina obijena je kuća jednog kosovskog Srbina dok je druga kuća kamenovana u novembru 2009.

U novembru 2009, po treći put je oskrnavljeno groblje kosovskih Srba u Vidëje/Vidanji (Klinë/Klina), nakon što je opština sanirala prethodno štetu. Najmanje dva puta bušene su gume na kolima kosovskih Srba u periodu između januara i marta 2010. U istom periodu je tri dana zaredom više puta kamenovana kuća starijeg bračnog para kosovskih Srba u Klinë/Klini. Opština je osudila ovaj incident i platila sve popravke. Policija je uhapsila počinioca kosovske Albance, dok je policija za rad u zajednici pružila pomoć pogođenoj porodici. U tom periodu dešavale su se i učestale pljačke praznih kuća kosovskih Srba raseljenih u selo Belo Polje/Bellopojë u blizini grada Pejë/Peći, koje nisu prijavljivane policiji, a opština nije značajnije reagovala. Nepoznati počinioci su zapalili praznu kuću u povratničkom selu kosovskih Srba, Gremnik/Grebniku (Klinë/Klina). Najozbiljniji bezbednosti incidenti u tom regionu dogodili su se februara 2010, kada je kosovski Albanac naneo teške telesne povrede povratniku kosovskom Srbu dok je peške išao od etnički mešovitog sela Zallq/Žaç do sela Osojana/Osojan gde žive kosovski Srbi. Centralni i lokalni organi vlasti osudili su incident i preduzeli aktivne terenske aktivnosti pružanja pomoći zajednici. Počinioci su nastavili da uznemiravaju i napadaju grupu spontanih povratnika u Zallq/Žaç, uz podršku i učešće ostalih žitelja kosovskih Albanaca. U vreme pisanja ovog izveštaja, u junu 2010, i dalje su se dešavali slučajevi kamenovanja šatora, pucnjave i napada i činilo se da će se s time nastaviti. Međunarodna zajednica i lokalne vlasti osudile su ove incidente i preduzele intenzivne terenske aktivnosti pružanja pomoći pogođenima. Stalno prisustvo KFOR-a i policije nije zaustavilo napade. U selu Shtupel/Štupelju, dvojica kosovskih Albanaca su maja 2010. kamenovala autobus koji je vozio kosovski Srbin, nakon čega ih je policija uhapsila. Juna 2010. obijene su tri kuće kosovskih Srba u selu Berkovë/Berkovu. Oba incidenta su se dogodila u opštini Klinë/Klina.

Kosovski Srbi iz tog regiona uglavnom su zadovoljni radom Kosovske policije. Petorica policajaca predstavlja srpsku zajednicu u ispostavi u Gorazhdevcu/Gorazhdevc, jedan u ispostavi u Vitomirici/Vitomerica i jedan u stanici u Pejë/Peći. Jedinice policije za rad u zajednici vrlo su aktivne u opštinama Istog/Istok i Kline/Klina. Učešće kosovskih Srba u opštinskim savetima za bezbednost zajednice i lokalnim odborima za javnu bezbednost u tom regionu je različito. Opštinski savet za bezbednost zajednica u Istog/Istoku funkcioniše i kosovski Srbi se redovno pozivaju. Međutim, zajednica nije uzela učešće. U Istog/Istoku nisu formirani lokalni odbori za javnu bezbednost. Opštinski savet za bezbednost zajednice je aktivan u Pejë/Peći i učešće zajednica je dobro, te predstavnici kosovskih Srba iz Sigë/Sige, Brestovik/Brestovika i Levoshë/Ljevoše redovno i efikasno učestvuju u njegovom radu. Lokalni odbor za javnu bezbednost formiran je u Levoshë/Ljevoši i ostvaruje dobru saradnju sa opštinskim savetom za bezbednost zajednica u Pejë/Peći. Opštinski savet za bezbednost zajednice funkcioniše u opštini

Hodočasnici kosovski Srbi putuju kroz Dečan/Dečane, nekada i noću, koristeći privatni prevoz, da bi na primer prisustvovali Kanonu Svetog Kralja četvrtkom uveče u manastiru, uglavnom bez incidenata, mada je putokaz za manastir nekoliko puta oštećen.

Dvoje kosovskih Albanaca su navodno uznemiravali, napali i zastrašivali povratnike, kosovske Srbe u Osojane/Osojanu i Zallq/Žaču u opštini Istog/Istok. Napadači su uhapšeni, osuđeni i pušteni na slobodu do suđenja. Ova lica su u nekoliko navrata ponovo izvršila napade, slabeći tako poverenje srpske zajednice u vladavinu prava.

Dečan/Dečane, ali u njegovom radu ne učestvuju monasi koji žive u manastiru Visoki Dečani, kao ni mala zajednica kosovskih Srba. U opštini Klinë/Klina ne postoji opštinski savet za bezbednost zajednica, mada su aprila 2010. osnovana dva nova lokalna odbora za javnu bezbednost u selima Dresnik/Drasdnik i Dollc/Dolac (Klinë/Klina). Zajednica pozitivno gleda na ove forume. Kosovski Srbi u tom regionu koriste usluge tri humanitarne autobuske linije koje povezuju naselja u kojima žive sa severnom Mitrovicë/Mitrovicom i opštinom Zvečan/Zvečan. Opštinska kancelarija za zajednice u Klinë/Klini pruža usluge prevoza mini-busom od naselja u kojima žive kosovski Srbi do zgrada javne uprave. Autobuske linije su redovne i zajednica se nije žalila na njihovo funkcionisanje. Mini-bus je kamenovan jednom prilikom kada je prolazio kroz sela naseljenja kosovskim Albancima u opštini Skenderaj/Srbica u regionu Mitrovicë/Mitrovice.

U regionu Prishtinë/Prištine nije bilo značajnih promena u pogledu položaja kosovskih Srba. I dalje se dešavaju bezbednosni incidenti koji podrivaju bezbednost zajednice i slobodu kretanja. Tu spada i fizički napad kosovskih Albanaca na troje kosovskih Srba u Lipjan/Lipljanu. Policija je brzo reagovala i u junu 2009. uhapsila petoro osumnjičenih, a opština je osudila taj incident. Septembra 2009. oštećeni su nadgrobni spomenici na groblju kosovskih Srba u selu Vrellë/Vrelu (Lipjan/Lipljan), što je predsednik opštine osudio u lokalnoj štampi. Novembra 2009. oskrnavljeno je još jedno groblje kosovskih Srba u Gornjoj Brnjici/Bërnice e Epërme (Prishtinë/Priština), mada organi vlasti nisu reagovali. U januaru 2010. ponovo su vandalizovana dva pravoslavna groblja u Llapnasellë/Lapljem Selu (Gračanica/Graçanicë) i selu Lismir/Dobri Dub (Fushë Kosovë/Kosovo Polje). Opštinski zvaničnici nisu reagovali na prvi incident, dok je o drugom raspravljano na opštinskom sastanku gde je predsedavajući skupštine opštine izrazio žaljenje zbog incidenta. Međutim, nije bilo zvaničnog saopštenja kojom bi se javno osudio taj čin. U Slivovë/Slivovu (Prishtinë/Priština), kosovski Albanac je decembra 2009. seksualno napao kosovsku Srkinju i kasnije je uhapšen. Marta 2010. oskrnavljeno je pravoslavno groblje u selu Rabovc/Rabovcu (Lipjan/Lipljan), a predsednik opštine je osudio taj čin. O tom incidentu se razgovaralo sa zajednicom na sastanku sa Kosovskom policijom. Marta 2010. fizički je napadnut i opljačkan stariji kosovski Srbin u etnički mešovitom selu Čaglavica/Çagllavicë (Gračanica/Graçanicë), bez zvaničnog reagovanja ili obraćanja od strane opštine. Aprila 2010. kamenovana je kuća i prozori automobila u vlasništvu porodice kosovskih Srba u Kishnicë/Kišnici (Gračanica/Graçanicë). Odgovor opštinskih organa vlasti ponovo je izostao.

Kosovski Srbi u regionu Prishtinë/Prištine ne učestvuju u radu opštinskih saveta za bezbednost zajednica ili lokalnih odbora za javnu bezbednost koji su osnovani u mestima gde zajednica živi. To može biti jedan od razloga zašto organi vlasti ne reaguju na probleme u zajednici koji se tiču bezbednosti. Zajednica smatra rad policije u regionu uglavnom dobrim. Policajci kosovski Srbi u tom regionu raspoređeni su u opštinama Fushë Kosovë/Kosovo Polje (sedmorica muškaraca i jedna žena), Lypjan/Lipljan (22 muškarca i dve žene; kao i petorica muškaraca i dve žene u ispostavi u

Janjevë/Janjevu), Obiliq/Obilić (osmorica muškaraca i jedna žena), Prishtinë/Priština (centralna, južna i severna i ispostave – 14 muškaraca i dve žene) i Gračanica/Graçanicë (34 muškaraca i dve žene). U regionalnoj upravi u Prishtinë/Prištini kao policajci rade jedna žena i trojica muškarca. Srpska zajednica koristi usluge prevoza humanitarnim autobusom koji povezuje naselja kosovskih Srba u tom regionu sa ostalim naseljima gde žive kosovski Srbi u regionu Mitrovicë/Mitrovice. Međutim, dve od ukupno četiri autobuske linije su prestale da redovno saobraćaju. Korisnici se žale na nepouzdanost i loš kvalitet usluga koje pružaju druge dve autobuske linije. Prenos nadležnosti sa centralnog na lokalne nivoe uprave uticao je na pružanje usluga prevoza, koje je finansirala opština, nevećinskim zajednicama u tom regionu. Opština Prishtinë/Priština je prestala da finansira prevoz kosovskih Srba iz zgrade „Yu-program“ u Prishtinë/Prištini do Gračanice/Graçanicë, ističući da bi novoformirana opština Gračanica/Graçanicë trebala takođe da snosi troškove održavanja i prevoza. S druge strane, lokalni organi vlasti u Lipjan/Lipljanu i Gračanici/Graçanicë pokazali su pragmatičnost i dogovorili se da podele putne troškove za usluge prevoza učenika kosovskih Srba koji putuju iz Lipjan/Lipljana u grad Gračanicu/Graçanicë.

U regionu Prizrena u periodu između jula 2009. i juna 2010. nisu prijavljeni ozbiljni bezbednosni incidenti čija su meta bili kosovski Srbi, iako su privatna imovina i verski objekti i dalje mete napada. Zajednica smatra da su stalne provale stanova i podmetanje požara posledica neadekvatnog rada policije. Oktobra 2009. godine, dvojica kosovskih Albanaca su vandalizovala groblje kosovskih Srba u selu Mushtisht/Mušutištu (Suharekë/Suva Reka), nakon čega su uhapšeni. Incident su osudili predsednik opštine, starešina sela kosovski Albanac i Kosovska policija. Ovaj incident nije značajno uticao na aktivnosti povratka koje se trenutno sprovode u pomenutom selu. Nepoznata lica su novembra i decembra 2009. godine zapalila prazne kuće kosovskih Srba u Prizrenu, ali nije bilo reakcije opštinskih organa. Novembra 2009. godine ispisan je grafit „Kosova AKSH“ (Nacionalna vojska Kosova) na zidu srpskog pravoslavnog manastira u Zoqishtë/Zočištu u Rahovec/Orahovcu. Monasi iz ovog manastira srpske pravoslavne crkve izrazili su zabrinutost, tvrdeći da je grafit imao za cilj da zastraši bratstvo. Januara 2010. godine, nepoznata lica su oštetila vrata i prozore na domu zdravlja, školi i jednoj kući u povratničkom selu Novaku/Novak (Prizren) koje nastanjuju kosovski Srbi. Četvorica mladića kosovskih Albanaca uhapšena su pod sumnjom da su odgovorni za ovaj slučaj, a onda su sva četvorica zajedno sa svojim roditeljima posetila starešinu tog sela i izvinila se za incident. Februara 2010. oštećena je kuća kosovskog Srbina u Rahovec/Orahovcu. Dve kuće kosovskih Srba zapaljene su maja 2010. godine u Prizrenu. Uprkos prijavljenim incidentima, sloboda kretanja u regionu Prizrena na zadovoljavajućem je nivou, a kosovski Srbi iz doline Župe/Zhupë i sela Novaka/Novak svakodnevno odlaze u grad Prizren. Međutim, percepcija bezbednosti kosovskih Srba u opštini Rahovec/Orahovac negativnija je od percepcije njihovih sunarodnika u drugim opštinama. Postoje tri humanitarne autobuske linije koje pružaju usluge prevoza i povezuju naselja u kojima žive kosovski Srbi u i van regiona, uključujući Štrpce/Shtërpçë u regionu Gjilan/

Advokat jedne žrtve u Pejë/Peći naveo je da su mnoge kosovske Srkinje žrtve nasilja u porodici. Nažalost, one uglavnom ne prijavljuju takve slučajeve Kosovskoj policiji ili nadležnim institucijama za sprovođenje zakona.

Jula 2009, lider kosovskih Srba u selu Kishnicë/Kišnica u Gračanici/Graçanicë preneo je stavove svoje zajednice da se učestalim bezbednosnim incidentima u tom mestu vrši pritisak na stanovnike da napuste Kosovo.

Prema procenama UNHCR, od 2000. godine se iz eksternog i internog raseljenja u svoje predratne domove dobrovoljno vratilo samo 8.656 kosovskih Srba.

Gnjilana, Gračanicu/Graçanicë u Prishtinë/Prištini i severnu Mitrovicë/Mitrovicu. U policijskoj stanici u Rahovec/Orahovcu kao policajci rade samo dvoje kosovskih Srba, koji su raspoređeni u Velikoj Hoči/Hoçë e Madhe, selu u kome žive kosovski Srbi. Nijedan od njih nije na višoj funkciji u stanici. Kosovski Srbi ne učestvuju u radu opštinskog saveta za bezbednost zajednica u Prizrenu. U Rahovec/Orahovcu ovaj savet ne funkcioniše i od 2008. godine ne održava sastanke. Srpska zajednica više ne uzima učešća u inače neaktivnom lokalnom odboru za javnu bezbednost u Mushnikovë/Mušnjikovu.

3. Povratak i reintegracija

Procenjuje se da je, uglavnom neposredno nakon sukoba 1999, iz svojih domova raseljeno oko 200.000 lica, većinom kosovskih Srba.⁷ Prema procenama UNHCR-a, od 2000. godine se iz eksternog i internog raseljenja u svoje predratne domove dobrovoljno vratilo samo 8.656 kosovskih Srba.⁸ Ograničen pristup imovini, zaustavljen ili zakasneo postupak povraćaja imovine, nedostatak ekonomskih mogućnosti i opšti osećaj nesigurnosti među raseljenim licima i dalje su glavne prepreke održivom povratku. Pored toga, UNHCR izveštava da je, između 2008. i 2010, ukupno 61 kosovski Srbin prinudno vraćen na Kosovo.⁹

UNHCR izveštava da je u regionu Gjilan/Gnjilana raseljeno 1.175 kosovskih Srba.¹⁰ Veliki broj kosovskih Srba raseljen je izvan regiona, a otišli su neposredno nakon sukoba 1999. Postotak odlaska kosovskih Srba se smanjio. Ipak, mnogi odlaze svake godine zbog ekonomske nesigurnosti na Kosovu i mišljenja da ih izvesnija budućnost čeka van Kosova. Broj povratnika je tokom poslednjih godina varirao, od 231 u 2008. do 439 u 2009, i 310 u prvih pet meseci 2010¹¹, uključujući i povratak u mesto porekla, kao i u delove regiona gde su nastanjeni kosovski Srbi. Na primer, za 22 porodice kosovskih Srba raseljenih iz sela Klobukara/Kllobukar, u opštini Novo Brdo/Novobërdë, izgrađene su kuće na novoj lokaciji, u blizini nekadašnje lokacije. Projekat organizovanog povratka, koji je finansiralo Ministarstvo za zajednice i povratak, a sproveo NVO Sveti Nikola, rezultovao je povratkom porodica u julu 2009. U okviru projekta povratka koji sprovodi UNDP, 9 porodica kosovskih Srba se aprila 2010. vratilo u selo Softaj/Softović u opštini Ferizaj/Uroševac. U oba slučaja su povratnici bili suočeni sa problemima koji ugrožavaju njihovu održivu reintegraciju. U prvom slučaju, povratnici su se žalili na nedostatke u konstrukciji kuća, nedostatak vode za piće, isključenja električne energije, kašnjenja u pokretanju komponente za sticanje prihoda i nedostatak sigurnosti poseda. Zbog nedostatka fondova, opština je 2009. zatražila pomoć od Ministarstva za zajednice i povratak; na odgovor se još čeka. U ovom momentu, u selu živi otprilike 15 povratnika koji, zbog neodgovarajućih uslova života, razmišljaju o ponovnom odlasku. U drugom slučaju, zbog nedostatka tekuće vode u novoizgrađenim kućama, povratnici su neposredno nakon povratka napustili Softaj/Softović i vratili se u pređašnje mesto raseljenja. Predstavnici povratnika trenutno traže rešenje za snabdevanje vodom, tako što kontaktiraju sa opštinom i međunarodnim organizacijama.

7 Procene se kreću od 65.000 (Evropska inicijativa za stabilnost) do 230.000 raseljenih lica (Vlada Srbije). UNHCR koristi zvanične vladine podatke i poziva na ažuriranje podataka o registrovanim raseljenim licima, videti: <http://www.internal-displacement.org>. Prema statističkim podacima UNHCR-a (april 2010), procenjuje se da je 10.297 kosovskih Srba raseljeno unutar Kosova.

8 Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini (ažuriran krajem aprila 2010.).

9 Ibid.

10 Ibid.

11 Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Pr ni (ažuriran krajem maja 2010.).išti

SMEŠTAJ U KONTEJNERIMA INTERNO RASELJENIH KOSOVSКИH SRBA U PADALIŠTU/PADALISHTË U NOVOOSNOVANOJ OPŠTINI GRAČANICA/GRAČANICË. VEČINA PORODICA SU UGROŽENE I ZAVISE OD HUMANITARNE POMOĆI KOMESARIJATA ZA IZBEGLICE REPUBLIKE SRBIJW. VEČINA IMA POTEŠKOĆE U PRISTUPU JAVNIM SLUŽBAMA ZBOG NEDOSTATKA LIČNIH DOKUMENATA. U KOLEKTIVNOM CENTRU 22 PORODICE KOSOVSКИH SRBA (46 LICA) ŽIVE U KONTEJNERIMA. SVI ONI SU OSTALI BEZ DOMOVA ILI POBEGLI TOKOM NEMIRA NA KOSOVU 2004. GODINE.

U opštini Viti/Vitina, opštinski službenik za povratak je od polovine 2009. godine registrovao 33 spontana povratka, uglavnom u selo Klokot/Kllokot, koje je sada deo novoformirane opštine Klokot/Kllokot. Zabeležen je i jedan povratak u grad Viti/Vitinu. U opštini Novo Brdo/Novobërdë, kosovski Srbi su se spontano vratili u različita mesta porekla, odnosno sela Izvor, Zebincë/Zebince, Bostane/Bostan, Klobukar/Kllobukar i Jasenovik. Pored toga, u okviru prve faze projekta „Povratak i reintegracija na Kosovu“ (PRK¹²) obnovljeno je 13 kuća za porodice kosovskih Srba u selima Gornje Kusce/Kufcë e Epërme¹³, Pasjane/Pasjan i Parteš/Partesh. Druga faza projekta PRK I, koja je trenutno u toku, usmerena je na porodice kosovskih Srba poreklom iz sela Zhegër/Žëgra, koji su zatražili povratak iz mesta u koja su raseljeni. Skupština opštine Gjilan/Gnjilane odobrila je dodelu opštinskog zemljišta u selu Donjoj Budrigi/Budrigë e Poshtme za izgradnju kuća za šest porodica iz ove grupe. Druga dva zahteva za dodelu opštinskog zemljišta u selima Donja Budriga/Budrigë e Poshtme i Pasjane/Pasjan još nisu rešena. Pored toga, na zemljištu koje već pripada korisnicima u selima Gornje Kusce/Kufcë e Epërme, Parteš/Partesh i Pasjane/Pasjan, biće obnovljene tri kuće za raseljene porodice iz Zhegër/Žëgra. Štaviše, u okviru druge faze projekta „Povratak i reintegracija na Kosovu“ (PRK), organizovano je nekoliko „idi-vidi“ poseta u Ferizaj/Uroševcu. Štrpce/Shtërpçë je jedina opština u regionu iz koje nije bilo iseljavanja kosovskih Srba. Međutim, u četiri kolektivna centra u ovoj opštini još uvek je smešten značajan broj interno raseljenih lica, od kojih je oko 800 kosovskih Srba i 14 Srba iz Hrvatske.

U regionu Mitrovicë/Mitrovica i dalje se nalazi velika većina interno raseljenih lica na Kosovu. U isto vreme, veliki broj kosovskih Srba iz regiona i dalje je raseljen izvan Kosova. Samo nekoliko kosovskih Srba se vratilo u mesto porekla od izdanja Profila iz 2009, uglavnom u opštine Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica. U 2009. i 2010, započelo je sprovođenje projekta povratka, koji finansira Ministarstvo za zajednice, u dva sela u opštini Vushtrri/Vučitrn - Dalak/Doljak i Shitaricë/Stitarica. Projektom je

Povratnici u Klobukar/ Kllobukar u opštini Novo Brdo/ Novobërdë, nemaju sigurnost poseda. Niko od korisnika projekta povratka nije potpisao ugovor sa implementacionim partnerom kako bi se osiguralo pravo na korišćenje kuća i zemljišta na koje su se vratili.

¹² Projekat „Povratak i reintegracija na Kosovu I“ (PRK I) je zajednička inicijativa koju finansira Evropska Komisija u saradnji sa Ministarstvom za zajednice i povratak i UNDP, sa ciljem pružanja podrške održivom povratku izbeglica i raseljenih lica kroz povećano učešće vladinih i nevladinih aktera na centralnom i opštinskom nivou. Projekat se sprovodi u četiri opštine: Istog/Istok, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Pejë/Peć i Gjilan/Gnjilane u periodu od 21 meseca.
¹³ Selo se nalazi u opštini Novo Brdo/Novobërdë. Obnova je započela pre izbora u novembru 2009.

Više od deset godina nakon sukoba još se ni ne nazire trajno rešenje za kosovske Srbe koji se nalaze u kolektivnim centrima u opštini Štrpce/Shtërpçë. Do sada su svi izgubili nadu u održivi povratak

obuhvaćena izgradnja 15 kuća, 13 kuća za 14 porodica kosovskih Srba i dve za socijalno ugrožene porodice kosovskih Albanaca. Takođe je ugrađena pumpa za vodu i uvedena kanalizacija. Primopredaja ključeva je izvršena u maju 2010. U 2009 godini, UNDP je finansirao izgradnju četiri kuće za povratničke porodice u sela kosovskih Srba Grace/Gracë i Priluzhje/Prelluzhë u opštini Vushtrri/Vučitrn. Iste godine je organizovano i nekoliko „idi-vidi“ poseta različitim lokacijama u Vushtrri/Vučitrnu, ali u opštini nisu usledile nikakve aktivnosti sa raseljenim kosovskim Srbima iz Samodrezhë/Samodreže i Pantinë/Pantine. U opštini Skenderaj/Srbica, UNDP obnavlja jednu kuću u selu Banji/Bajë za porodicu kosovskih Srba koja se vratila 2007. Mercy Corps je obezbedio poljoprivrednu mehanizaciju zajednici kosovskih Srba u Banji/Bajë i Suvom Grlu/Syriganë. Zbog nedostatka finansijskih sredstava još nije počelo sprovođenje projekta povratka u selo Runik/Rudnik, uprkos čvrstoj rešenosti raseljenih da se vrata. Novembra 2009, za raseljena lica je organizovana „idi-informiši“ poseta Runik/Rudniku. Oni su bili zabrinuti jer ne dobijaju dovoljno informacija o statusu predloga projekta i rešenosti relevantnih institucija da im omogući povratak. Dana 6. oktobra 2009, organizovana je „idi-vidi“ poseta južnoj Mitrovicë/Mitrovici za 14 porodica kosovskih Srba. Aprila 2010. organizovana je još jedna „idi-vidi“ poseta selima Stantërg/Stari Trg i Tunel i Parë/Prvi Tunel, za 9 kosovskih Srba trenutno raseljenih u raznim gradovima Srbije, ali do povratka još nije došlo. U proleće 2009, mogućnost povratka kosovskih Albanaca u Brđane/Kroi i Vitakut skrenula je pažnju na zanemareni projekat Svinjarë/Svinjare, odakle se nakon nemira u martu 2004. iselilo celokupno stanovništvo sela, a vratio se samo jedan kosovski Srbin. Kada je počela obnova u Brđanima/Kroi i Vitakut, predstavnici kosovskih Srba insistirali su da povratak na sever bude recipročan povratku na jug. Juna 2009, opština Mitrovicë/Mitrovica je započela finansiranje svakodnevne autobuske linije između Malog Zvečana/Zvečan i Vogël i Svinjarë/Svinjara, kako bi se raseljenima omogućilo da posete svoju imovinu. Međutim, 16. novembra 2009, autobuska kompanija je obustavila prevoz jer opština navodno nije platila njene usluge. Zabeleženo je i nekoliko prinudnih povrataka u region, na primer u Priluzhje/Prelluzhë u opštini Vushtrri/Vučitrn. Opštine i dalje nisu u mogućnosti da podrže povratak zbog nedostatka sredstava.

UNHCR procenjuje da se u opštinama severna Mitrovicë/Mitrovica, Zubin Potok, Leposavić/Leposaviq i Zvečan/Zvečan nalazi 7.002 raseljenih kosovskih Srba iz drugih delova Kosova.¹

U regionu Pejë/Peći živi 48 interno raseljenih kosovskih Srba. Broj povratnika u region je prilično velik, a aktivnosti povratka odvijaju se u većini opština. U opštini Istog/Istok, prema podacima opštinskog službenika za povratak, tokom 2009. vratile su se 92 porodice kosovskih Srba, a u prvoj polovini 2010, vratilo se 18 porodica kosovskih Srba samo u selo Sinajë/Sinaje. Trideset porodica iz nekoliko sela u ovoj opštini dobilo je podršku u okviru poslednjeg programa za „Povratak i reintegracija na Kosovu“, koji sprovodi UNDP. Osim toga, bilo je spontanijih dobrovoljnih povrataka u sela Dragolevc i Eperm/Gornji Dragolevac, Polanë/Poljane i Muzhevinë/Muževinu. Neki od spontanijih povratnika dobijaju pomoć od UNHCR-a i drugih zainteresovanih strana. U selo Zallq/Žaç se marta 2010. spontano vratilo između 20 i 30 glava porodica kosovskih Srba, koji trenutno žive u šatorima koje im je obezbedio UNHCR. Prema rečima opštinskog službenika za povratak, krajem

¹ Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini (ažuriran krajem decembra 2009).

maja 2010. opština je primila 117 zahteva za pomoć pri povratku u Zallq/Žač. Obnovu kuća u tom selu finansiraće Ministarstvo za zajednice i povratak. Tokom 2010. dogodili su se brojni incidenti, uključujući napade i zastrašivanje povratnika od strane lokalne zajednice kosovskih Albanaca, kao što su kamenovanja, pucnjava i fizički napadi. Primajuća zajednica tvrdi da među povratnicima ima i ratnih zločinaca.¹⁴ U prvim mesecima 2010. vratilo se oko 30 novih povratnika u opštinu Klinë/Klina, većinom koncentrisanih u Berkovë/Berkovu, jednom od najuspešnijih povratničkih lokacija. Od 60 porodica koje su 1999. živele u Berkovë/Berkovu, već se vratilo 33 lica koja su glave porodica. Pored toga, obnovljene su 52 kuće u Dresnik/Drniku, 30 u Klinafc/Klinavcu, 54 u Videjë/Vidanju, 28 u Grapc/Grabcu, 44 u Binxhë/Biçi i manji broj kuća u selima Dollc/Dolac, Grebnik/Grebnik, Leskoc/Leskovac, Petriq i Ultë/Donji Petrić, Pogragjë/Pograđe i Stupel/Stupelj. U okviru projekta Povratak i reintegracija na Kosovu, kojeg sprovodi Danski savet za izbeglice, u selo Dollc/Dolac vratilo se 12, u selo Grebnik/Grebnik četiri, a u grad Klinë/Klina jedna porodica.

U opštini Pejë/Peć, predstavnici sela kosovskih Srba i raseljenih lica redovno učestvuju na sastancima opštinske radne grupe za povratak. Oni su izrazili zabrinutost za imovinske sporove, proces selekcije korisnika projekata povratka i izradu opštinske strategije za povratak. Opština Pejë/Peć je jedna od četiri opštine koje su korisnici prve faze projekta Povratak i reintegracija na Kosovu, koji sprovodi UNDP. Povratničke lokacije uključuju Vitomiricë/Vitomiricu, neformalno naselje Llazoviq/Lazović, Belo Polje/Bellopojë i grad Pejë/Peć, kao i sela Nakëll/Naklo i Maja e Zezë/Crni Vrh. Samo jedna kosovska Srkinja je stalno nastanjena u Deçan/Dečanima, a četiri druge dolaze povremeno i kratko se zadržavaju u gradu. Njihov povratak je u najvećoj meri otežan nemogućnošću pristupa imovini koja je ponovo bespravno zauzeta, nakon prvog izbacivanja od strane Kosovske agencije za imovinu. U protekle dve godine organizovano je nekoliko „idi-vidi“ poseta za potencijalne povratnike kosovske Srbe, koje su pomogli Danski savet za izbeglice i UNDP. Na kraju 2009, službenik za povratak opštine Deçan/Dečane predvodio je „idi-informiši“ posetu Crnoj Gori, kako bi se sa kosovskim Srbima i kosovskim Crnogorcima razgovaralo o pitanjima povratka. Nakon toga je kancelariji za povratak u opštini Deçan/Dečane u 2010. godini podneseno 13 novih zahteva od strane kosovskih Srba trenutno raseljenih u Crnoj Gori. Organizovane su i „idi-informiši“ posete Crnoj Gori, iz opštine Istog/Istok, i drugim lokacijama u Srbiji, iz opštine Klinë/Klina. „Idi-vidi“ posete se redovno organizuju u opštinama Klinë/Klina i Istog/Istok; a manji broj u Pejë/Peći i Deçan/Dečanima. Te posete uglavnom organizuje Danski savet za izbeglice. Nije bilo prinudnih povrataka u region Pejë/Peći, osim u opštinu Pejë/Peć gde je jedna porodica prinudno vraćena iz Švedske. Ta porodica živi u Gorazhdevcu/Gorazhdevc i smeštena je u kući svog rođaka. Još nisu primili nikakvu pomoć od opštine.

Oko 1.960 kosovskih Srba i dalje je raseljeno u regionu Prishtinë/Prištine, i uglavnom su koncentrisani u Gračanici/Gračanicë i okolnim selima u južnom delu Prishtinë/Prištine.¹⁵ Dva kolektivna centra pružaju smeštaj raseljenim licima u Gračanici/Gračanicë,

Opština Klinë/Klina postaje jedna od najaktivnijih u regionu Pejë/Peći u promovisanju i olakšavanju procesa povratka. Broj povratnika se iz godine u godinu povećava. Od 2005, između 500-1.000 kosovskih Srba, od 6.000 koliko ih je bilo pre sukoba, vratilo se za stalno ili privremeno.

Mesta sa najvećim brojem srpskih povratnika su grad Klinë/Klina, sa oko 100 porodica, i Videjë/Vidanje i Dresnik/Drnik, svaki sa više od 60 povratnika, uključujući decu školskog uzrasta.

14 Za više informacija videti odeljak o bezbednosti u Profilu kosovskih Srba.
15 Ibid.

U junu 2010, tri porodice kosovskih Srba spontano su se vratile u Prizren, gde su mogle da pristupe svojoj imovini bez ikakvih problema. To predstavlja pozitivan korak ka obnavljanju multietničkog karaktera grada.

koja u najvećem broju slučajeva i dalje žive u izuzetno lošim uslovima. Većina porodica u ovim kolektivnim centrima je ugrožena i zavisi od pomoći srpskog Komesarijata za izbeglice. Većina ima problema u pristupu javnim uslugama zbog nedostatka dokumenata. U periodu izveštavanja nije bilo značajnijeg porasta broja povratnika, a samo nekoliko raseljenih lica se spontano ili organizovano vratilo u područja naseljena kosovskim Srbima u opštinama Prishtinë/Priština, Obiliq/Obilić, Lipjan/Lipljan i Fushë Kosovë/Kosovo Polje. Na primer, od juna 2009, registrovano je šest porodica koje su se spontano vratile i kojima je pružena pomoć oko stambenog zbrinjavanja u Obiliq/Obiliću; dve u Lipjan/Lipljanu; i dve u Prishtinë/Prištini. Od juna 2009. do juna 2010, Danski savet za izbeglice i UNHCR su pomogli organizovanje jedne „idi-vidi“ posete Fushë Kosovë/Kosovom Polju i pet „idi-informiši“ poseta iz Obilića raznim lokacijama u Srbiji. Tokom 2009, u okviru projekta Povratak i reintegracija na Kosovu I, kojeg su zajedno finansirali Ministarstvo za zajednice i povratak i Evropska komisija, jedna porodica kosovskih Srba se vratila u opštinu Fushë Kosovë/Kosovo Polje, a očekuju se povratak pet porodica nakon što im se obnove kuće. U 2010, u okviru projekta povratka u Laplje Selo/Llapjeselle u Gračanici/Graçanicë, Ministarstvo za zajednice i povratak predalo je ključeve stanova za 33 porodice kosovskih Srba, od kojih su 19 raseljene van Kosova, a 14 na Kosovu. U te stambene zgrade treba da se smesti još 27 porodica. U opštini Obiliq/Obilić, odabrano je dvanaest raseljenih kosovskih Srba u okviru projekta Povratak i reintegracija na Kosovu II, koji zajednički finansiraju Ministarstvo za zajednice i povratak i Evropska komisija, a sprovodiće ga Danski savet za izbeglice. U drugim opštinama u regionu, kao što su Podujevë/Podujevo i Shtime/Štimlje, proces povratka ne napreduje zbog nekoliko faktora, kao što su nedostatak međuetničkog dijaloga između raseljene zajednice i opštine, nedostatak javne svesti o procesu povratka, nedostatak odgovarajućih fondova, nedostatak interesa za povratak i nedovoljna posvećenost procesu povratka jednog dela viših opštinskih zvaničnika.

Obnova deset kuća u vlasništvu kosovskih Srba isteranih iz poznate četvrti „Potkaljaja/ Nënkalaja“ u centru Prizrena tokom nemira 2004, počćeće pre kraja 2010.

Obnovu će finansirati Ministarstvo za zajednice i povratak i Britanska Vlada.

U regionu Prizrena, većina kosovskih Srba vratila se u opštine Prizren i Rahovec/Orahovac. Broj povratnika kosovskih Srba je u stalnom opadanju – u 2009. godini registrovano ih je samo 13. Do danas je registrovan povratak samo dva kosovska Srbina u 2010. U regionu Prizrena¹⁶ živi 112 raseljenih kosovskih Srba, a većina ih je smeštena u gornjem delu grada Rahovec/Orahovca. Većina raseljenih lica je ranije stanovala u donjem delu grada, a sada su raseljeni u gornjem delu, koji je bio i još uvek jeste naseljen uglavnom kosovskim Srbima, gde koriste imovinu bliskih rođaka. Međutim, ima nekoliko slučajeva gde ljudi plaćaju zakupninu ili su smešteni u napuštenim kućama izbeglica raseljenih van Kosova. Nekoliko raseljenih kosovskih Srba takođe je privatno smešteno u dolini Župe/Zhupë, u opštini Prizren. Kosovski Srbi imaju predstavnike u tri opštinske radne grupe za povratak u Prizrenu, Suharekë/Suvoj Reci i Rahovec/Orahovcu. Opštinske strategije za povratak su 2009. odobrene i sprovedene u svim opštinama u regionu Prizrena (osim Mamuša/Mamushë/Mamuše), uz učešće raseljenih kosovskih Srba u Prizrenu, Suharekë/Suvoj Reci i Rahovec/Orahovcu. Zajednica kosovskih Srba u Prizrenu nije bila pogođena prinudnim povratkom iz trećih zemalja.

16 Statistički pregled KŠM UNHCR-a u Prishtinë/Prištini (ažuriran krajem maja 2010).

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Nakon političkih dešavanja u februaru 2008, zajednica kosovskih Srba se povukla iz kosovskih institucija i javnog života, promenivši tako trend od prethodnih devet godina, tokom kojih su kosovski Srbi postepeno počinjali da učestvuju u radu kosovskih institucija. Institucije kojima upravlja Srbija su povećale svoj uticaj u sferi lokalne uprave i pružanja usluga.¹⁷ U nekim regionima, prisustvo institucija kojima upravlja Srbija je uglavnom simbolično. U nekim drugim regionima, one zajednici kosovskih Srba pružaju veliki broj usluga lokalne uprave, uključujući tu administrativne, obrazovne i zdravstvene usluge. Ova situacija je ostala gotovo nepromenjena od 2009. Međutim, aktuelni proces prenosa nadležnosti i osnivanja novih opština u područjima gde kosovski Srbi čine većinu, već je smanjio njihov uticaj. Kao odgovor, Vlada Srbije je počela da unapređuje i reorganizuje svoje institucije i pružanje usluga na Kosovu.

U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica kosovskih Srba i dalje je vrlo zavisna od usluga koje pružaju institucije kojima upravlja Srbija. U ovom regionu, opštinske uprave i skupštine, izabrane na lokalnim srpskim izborima 11. maja 2008, funkcionišu u većini opština i dostupne su svim kosovskim Srbima. Jedini izuzetak je mala zajednica kosovskih Srba koja se vratila u opštinu Ferizaj/Uroševac, gde nema institucija kojima upravlja Srbija. Tamošnje stanovništvo mora da putuje u opštine Gračanica/Gračanicë i Štrpce/Shtërpçë kako bi im bile pružene usluge. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, zajednica kosovskih Srba se uveliko oslanja na socijalnu pomoć koja dolazi iz Beograda. U regionu Prizrena, osnovane su institucije i službe kojima upravlja Srbija, ali funkcionišu u manjoj meri zbog malog broja pripadnika zajednice kosovskih Srba. U gradu Štrpcu/Shtërpçë postoji funkcionalna opštinska struktura kojom upravlja Srbija. Zakonodavne i izvršne strukture i zdravstveni i obrazovni objekti kojima upravlja Srbija postoje i u opštini Orahovac/Rahovec. Skupština opštine Orahovac/Rahovec, pod upravom Srbije, održava redovne sastanke.

U regionu Pejë/Peć povećana je prisutnost i efikasnost institucija i službi kojima upravlja Srbija. Za opštine Deçan/Deçane i Gjakovë/Đakovica, takve usluge su izmeštene iz opština i/ili sa Kosova. Međutim, postoje lokalne uprave kojima upravlja Srbija sa sedištem u Osojane/Osojanu (koja pokriva opštinu Istog/Istok), Klinë/Klini i Goraždevcu/Gorazhdevc (koje pokrivaju opštinu Pejë/Peć). Ove službe su imale veliki značaj za održivost povratka kosovskih Srba u ovaj region, s obzirom da pružaju usluge većini kosovskih Srba koji tu žive. U sva tri područja su institucije kojima upravlja Srbija glavni poslodavci. U regionu Prishtinë/Prištine, većina pripadnika zajednice kosovskih Srba takođe zavisi od institucija kojima upravlja Srbija, u smislu pružanja usluga, finansijske pomoći i mogućnosti zapošljavanja.

Ostaje da se vidi kakav efekat će osnivanje novih opština, u kojima su kosovski Srbi većina, u regionima Gjilan/Gnjilana i Prishtinë/Prištine imati na rad i uticaj institucija koje finansira Srbija u tim područjima.

Ostaje da se vidi kakav efekat će osnivanje novih opština, u kojima su kosovski Srbi većina, u regionima Gjilan/Gnjilana i Prishtinë/Prištine imati na rad i uticaj institucija koje finansira Srbija u tim područjima.

¹⁷ Za detaljnu procenu usluga koje pružaju institucije kojima upravlja Srbija, videti relevantni odeljak: Pristup uslugama, posebno odeljak o socijalnim uslugama (6), obrazovanju (8), zdravstvu (9) i pravosuđu (10). Videti i izveštaj OEBS Paralelne strukture na Kosovu (2003), http://www.osce.org/documents/mik/2003/10/698_en.pdf i izveštaj Paralelne strukture na Kosovu (2006-2007), http://www.osce.org/documents/mik/2007/04/23925_en.pdf.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Kosovski Srbi pristupaju opštinskim i komunalnim uslugama tako što koriste usluge i kosovskih i institucija kojima upravlja Srbija. Izbor pružaoca usluga zasniva se na potrebama i praktičnosti, posebno u pogledu blizine, dostupnosti i cene.

Govoreći u celini, bilo je određenog napretka u mogućnosti kosovskih Srba da pristupe uslugama Kosova u nekim regionima, posebno tamo gde su osnovane nove opštine u kojima kosovski Srbi čine većinu. U drugim regionima, čini se da je došlo do smanjenja pristupa. U svim regionima je pružanje komunalnih usluga, kao što su snabdevanje vodom, odnošenje smeća i čišćenje septičkih jama, u najboljem slučaju sporadično, a u najgorem uopšte ne postoji. Tokom prošle godine popravila se situacija oko snabdevanja strujom, jer je većina kosovskih Srba na Kosovu, u zamenu za zamrzavanje duga kompaniji, potpisala sa Kosovskom energetsom korporacijom (KEK) kolektivne ugovore o redovnom plaćanju. To se desilo nakon dugotrajnih isključenja struje tokom zime, početkom 2009. godine, koja su pogađala ne samo sela kosovskih Srba, nego i kosovskih Albanaca. Međutim, pitanja kao što su visina duga sela kosovskih Srba i odbijanje nekih kosovskih Srba da dopuste KEK-u da očita njihova brojila, znači da je ova zajednica bila posebno pogođena trajanjem isključenja i pronalaženjem rešenja za ista. Odnosi sa KEK-om su različiti, a postoje izveštaji o tome da službenici KEK-a verbalno vređaju kosovske Srbe u opštinama Gjilan/Gnjilane i Pejë/Peć (vidi gore, Odeljak 2), dok u drugim slučajevima zajednica svedoči o poboljšanju saradnje sa službenicima KEK-a.

Kosovska energetska korporacija (KEK) nastoji da naplati dugove putem kolektivnih isključenja, što je imalo veliki uticaj na kosovske Srbe, koji su odbili da plate račune – delimično iz finansijskih ali i iz političkih razloga. KEK je ponudio kompromisno rešenje da privremeno zamrzne dugove i ponovo poveže one korisnike koji potpišu ugovor i obavežu se da će redovno plaćati račune.

U Gjilan/Gnjilanu, zajednica kosovskih Srba ima nesmetan pristup opštinskim uslugama i kosovskih i institucija kojima upravlja Srbija. Međutim, zajednica kosovskih Srba često ne koristi usluge koje nude kosovske opštinske vlasti. Situacija sa električnom energijom se poboljšala u poređenju sa 2009. Kosovski Srbi imaju manje isključenja otkad su sa KEK-om regulisali plaćanje. Međutim, mešovito selo Livoç i Epërm/Gornji Livoç u opštini Gjilan/Gnjilane je u maju 2010. bilo kolektivno isključeno četiri dana zbog neplaćenih računa, iako je većina kosovskih Srba izmirila svoje račune. Zajednica kosovskih Albanaca nije platila svoj dug i struja je uključena tek kad je celokupan dug izmiren. Pored toga, nađeno je delimično rešenje za socijalno ugrožene porodice kosovskih Srba i raseljena lica koja žive u kolektivnim centrima u opštinama Štrpce/Shtërpçë i Gjilan/Gnjilane.¹⁸ Oni su živeli u stalnom strahu od isključenja jer nisu platili račune od marta 2009. U maju 2010, Ministarstvo za zajednice i povratak je odlučilo da pokrije troškove za 400 kilovata mesečno po porodici, do kraja 2010. Ovaj iznos nije dovoljan za zimski period za porodice koje se greju na struju. U nekim selima postoje vodovod i kanalizacija. U drugima, meštani koriste bunare i septičke jame. Na mestima povratka u Softaj/Softoviçu i Pojatama/Pojatishte, u opštini Ferizaj/Uroševac, nijedna zajednica nema tekuću vodu već četiri meseca, navodno zbog neplaćanja računa za vodu. Usluga odnošenja smeća postoji u mnogim područjima, ali mnoga sela još uvek zadržavaju tradiciju sopstvenih „neformalnih“ deponija, koje zagađuju vodu i životnu sredinu.

18 Za detaljne informacije o situaciji u centrima, videti izveštaj OEBS U potrazi za trajnim rešenjima za raseljena lica u kolektivnim centrima u opštini Štrpce/Shtërpçë, mart 2010, http://www.osce.org/documents/mik/2010/04/43384_en.pdf.

U regionu Mitrovicë/Mitrovice, u porastu je pristup i korišćenje usluga kosovskih opština od strane kosovskih Srba. Na primer, opštinska kancelarija za zajednice u Priluzhju/Prelluzhë deli svoj prostor sa ispostavom matične službe opštine Vushtrri/Vučitrn. Ova ispostava je ponovo otvorena u junu 2009, zbog sve većeg broja kosovskih Srba koji podnose zahteve za izdavanje kosovskih dokumenata. Da bi se rešio problem pogrešno napisanih dokumenata, kao što su izvodi iz matične knjige rođenih ili pasoši, zaposlen je opštinski službenik za zajednice u matičnoj službi u gradu Vushtrri/Vučitrnu. Sva naselja kosovskih Srba u regionu Mitrovicë/Mitrovice potpisala su 2009. godine sporazum sa KEK-om, što je doprinelo boljem snabdevanju električnom energijom zajednice kosovskih Srba u regionu. Otvorena je i ispostava KEK-a u Priluzhju/Prelluzhë, što je poboljšalo pristup njegovim uslugama u tom području. Pristup drugim službama i dalje je slab. Odnosenje smeća i dalje je problem u većini područja. Stanovnici moraju sami da odlažu smeće. U Priluzhju/Prelluzhë, opština Vushtrri/Vučitrn, smeće neredovno sakuplja firma iz Plementin/Plementine u opštini Obiliq/Obilić. Takođe, u opštini Vushtrri/Vučitrn, Grace/Gracë ima problema zbog neispravne kanalizacije, a u Banji/Bajë postoje kontejneri za smeće, ali se retko prazne. Plaćanje računa za vodu nije rešeno u slučaju kosovskih Srba iz opštine Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbice. Opština Vushtrri/Vučitrn uglavnom ima probleme sa nestancima vode. Nestanci vode pogađaju i područja koja plaćaju i ona koja ne plaćaju račune i česta su u sva četiri naselja. U Skenderaj/Srbici, uprkos neplaćanju, zajednica ima pristup izvorskoj vodi.

U regionu Pejë/Peći, situacija se razlikuje od opštine do opštine. U Deçan/Deçanima i Istog/Istoku, zajednica kosovskih Srba uglavnom ima pristup kosovskim opštinskim službama, ali radije koristi usluge institucija kojima upravlja Srbija. U opštini Klinë/Klina, oko 200 kosovskih Srba dobilo je kosovske lične karte, pre zbog potrebe nego iz ideoloških razloga. Kosovski Srbi takođe posećuju matičnu službu zbog zvaničnih dokumenata, kao što su izvodi iz matične knjige rođenih. Ima mnogo pritužbi na pravopisne greške u tim dokumentima. U opštini Pejë/Peć, zbog povećanog interesa kosovskih Srba za lične karte, mobilni tim posećuje pojedince u njihovim domovima kako bi im pomogao oko postupka registracije u vezi sa izdavanjem ličnih karti. Ova usluga dostupna je svim nevećinskim zajednicama u opštini, kao i osobama sa invaliditetom. Za kosovske Srbe se situacija sa električnom energijom poboljšala od prošle godine. KEK-u se sada plaćaju računi, tako da struje uglavnom ima. Desilo se da je KEK isključio struju nekim selima naseljenim kosovskim Srbima zbog neplaćanja. Takođe je dolazilo do nestanka struje navodno zbog tehničkih kvarova na opremi KEK-a. Druge komunalne usluge, kao što su kanalizacija, odnosenje smeća i vodosnabdevanje, su neredovne. Na primer, od februara 2010, nekoliko sela u opštini Klinë/Klina, uključujući i tri mešovita sela Videjë/Vidanje, Jagodë/Jagoda, i Deiq/Deiç, nema vodu. Razlog za isključenje je dug od oko 30.000 evra, koji regionalno preduzeće za vodosnabdevanje duguje KEK-u. Ostali razlozi za prekid se pripisuju tehničkim problemima na starim instalacijama ili namernim oštećenjima sistema za vodosnabdevanje sela nastanjenih kosovskim Srbima od strane nepoznatih počinitelaca.

U Klinë/Klini je KEK isključio električnu pumpu regionalne kompanije za vodosnabdevanje u februaru 2010, zbog neizmirenog duga. Zbog toga su kosovski Srbi i druge zajednice mesecima bili bez vode za piće. Kao privremeno rešenje, KFOR i kompanija su našli alternativne načine da dopune seoske rezervoare za vodu.

U selima BeloPolje/Bellopojë, Ljevoša/Levoshë i Brestovik/Brestovik, u opštini Pejë/Peć, povratnici, kosovski Srbi su organizovali sopstveni sistem sakupljanja smeća.

Za kosovske Srbe u Goraždevcu/ Gorazhdec u opština Pejë/Peć, usluge odnošenja smeća pružaju institucije pod upravom Srbije.

Zbog neispravnih pumpi za vodu, povratnici, kosovski Srbi takođe se suočavaju sa nestašicom vode za piće u Lapljem Selu/ Llapllasellë u Gračanici/ Graçanicë.

Kompanije koje se bave odnošenjem smeća ne pružaju svoje usluge u mnogim seoskim područjima u ovom regionu. Smeće se često odlaže na otvorenom, ili sela pribegavaju sopstvenom načinu sakupljanja i odlaganja smeća. Ima i područja koja nisu povezana na kanalizacioni sistem.

U regionu Prishtinë/Prištine, čini se da se pristup opštinskim i komunalnim uslugama za zajednicu kosovskih Srba pogoršao od izdanja Profila iz 2009. Samo nekoliko pripadnika zajednice kosovskih Srba ima pristup opštinskim uslugama preko opštinskih kancelarija za zajednice. Snabdevanje električnom energijom je i dalje problematično za najugroženije kosovske Srbe u regionu, kao što su oni smešteni u kontejnerskom naselju „Voçar/Voçari“ i „Padalište/Padallishtë“ u Gračanici/Graçanicë. Sa kolektivnim isključenima se nastavilo iako su, u junu 2009, sa KEK-om potpisani sporazumi o plaćanju. Nakon poslednje KEK-ove najave isključenja u aprilu 2010, Ministarstvo za zajednice i povratak osiguralo je nastavak snabdevanja. Kosovski Srbi imaju pristup svim opštinskim i komunalnim uslugama, uprkos njihovog povremenog odbijanja da sarađuju sa kosovskim institucijama. Nakon isključenja srpskih pravoslavnih objekata u regionu, septembra 2009, sporazum između Srpske pravoslavne crkve i KEK-a u januaru 2010. rezultirao je ponovnim priključenjem crkve „Sveti Georgije“ i manastira „Sveti Arhangel“ u Prizrenu i manastira „Svetih Vrača“ u opštini Rahovec/Orahovac.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Kosovski Srbi uglavnom koriste socijalne usluge koje pružaju i kosovske i institucije pod upravom Srbije. U regionu Gjilan/Gnjilana, izuzetak je opština Ferizaj/Uroševac gde nema kosovskih Srba koji ispunjavaju uslove za dobijanje socijalne pomoći od Kosova. Međutim, stariji pripadnici ove grupe primaju kosovske penzije. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, zajednica se u pogledu socijalnih usluga, kao što su naknada za nezaposlene, porodični dodatak i

PODELA HRANE SRPSKIH INSTITUCIJA KOSOVSKIM SRBIMA U HOÇË E MADHE/ VELIKOJ HOČI, U OPŠTINI RAHOVEC/ ORAHOVAC (REGION PRIZREN).

penzije, oslanja na institucije kojima upravlja Srbija. Mnogi kosovski Srbi u regionu takođe primaju minimalne plate kao bivši radnici društvenih preduzeća. U regionu Pejë/Peći došlo je do manjeg porasta broja kosovskih Srba koji koriste kosovske socijalne usluge. Na primer, kosovske penzije primaju četiri starija povratnika koji žive u opštini Đakovica. U Istog/Istoku, kosovski Srbi dobijaju pomoć i od socijalnog centra opštine i od institucija kojima upravlja Srbija. U Klinë/Klini, uz izuzetak nekoliko starijih kosovskih Srba koji primaju penziju od Kosova, većina koristi socijalnu pomoć institucija kojima upravlja Srbija. Situacija je slična i u opštini Pejë/Peć, iako je osnivanje opštinske potkancelarije za zajednice u Goraždevcu/Gorazhdec 2008. poboljšalo pristup zajednice kosovskim socijalnim uslugama. U regionu Prishtinë/Prištine, većina pripadnika zajednice kosovskih Srba oslanja se na usluge institucija kojima upravlja Srbija, iako manji broj starijih lica prima i kosovske penzije. U regionu Prizren, kosovski Srbi imaju pristup socijalnim uslugama. Samo manji broj njih prima socijalnu pomoć od kosovskih institucija.

7. Pristup imovini i stanovanju

Pristup imovini i stanovanju za kosovske Srbe i dalje je otežan zbog nelegalnog zauzimanja njihovih domova, poslovnih prostora i obradivog zemljišta. To i dalje sprečava povratak hiljada raseljenih kosovskih Srba. Više od 10 godina nakon sukoba iz 1999, imovina kosovskih Srba je i dalje zauzeta, često i ponovo nakon deložacije (izbacivanja sudskim putem) po rešenjima Direkcije UN-a za stambena i imovinska pitanja i Kosovske agencije za imovinu (KAI). Kosovska policija izvršava naloge za deložaciju, ali, pošto je imovina najčešće prazna i nezaštićena, jer su njeni vlasnici još uvek raseljeni, raniji uzurpatori ponovo zauzimaju tu imovinu. Ostali problemi vezani za pristup imovini obuhvataju potrebu za obnovom i nemogućnost pristupa iz bezbednosnih razloga. Obradivo zemljište je, takođe, nelegalno zauzeto ili korišćeno od strane većinske zajednice kosovskih Albanaca, npr. za ilegalnu seču drva u šumskim područjima. Mnoga raseljena lica su te slučajeve prijavila KAI, ali nisu u prilici da prate šta se po radi tom pitanju jer se nalaze u raseljenju. Agencija ne može da organizuje posete licima koja su raseljena izvan Kosova, jer nije priznata od strane Republike Srbije. Svi ovi faktori rezultovali su smanjenim kontaktom između Agencije i podnosilaca žalbi, što ozbiljno umanjuje šanse za uspešno rešavanje ovakvih slučajeva.

U regionu Gjilan/Gnjilana, opština Štrpce/Shtërpçë predstavlja izuzetak kada su u pitanju imovinski i stambeni problemi sa kojima se suočavaju kosovski Srbi. U toj opštini postoji relativno malo problema u pogledu pristupa imovini i zemljištu, jer su kosovski Srbi u ovom području uvek činili većinu. Međutim, u drugim područjima ovog regiona, pristup privatnom poljoprivrednom zemljištu i šumama i dalje ostaje glavni problem za kosovske Srbe. Takva situacija predstavlja ozbiljnu prepreku održivom povratku i reintegraciji, pogotovo kada se uzimaju u obzir kašnjenja u pravnom sistemu, ako pojedinac odluči da pokrene pravni postupak. Takođe se širom regiona nastavlja trend da kosovski Srbi prodaju svoju

Nezakonito zauzimanje domova, poslovnih prostora i obradivog zemljišta kosovskih Srba i dalje usporava povratak velikog broja raseljenih lica. Uzurpatori često ponovo zauzimaju imovinu nakon izdavanja i izvršenja naloga za deložaciju. Izgleda da je Kosovska policija nemoćna da to spreči.

ULICA „DIMITRIJE TUCOVIĆ“ U
NASELJU POTKALJAJA/NĚNKALAJA
U PRIZRENU, NEKAD BOGATI DEO
GRADA, TRADICIONALNO NASELJEN
KOSOVSKIM SRBIMA. VEĆINA
KOSOVSKIH SRBA SU POBEGLI
NAKON SUKOBA 1999, A PREOSTALI
SU NAPUSTILI SVOJE DOMOVE
NAKON NEMIRA U MARTU 2004.
DUGOGODIŠNJA NEBRIGA, PLJAČKA I
PALJEVINE REZULTIRALI SU TIME DA JE
BROJNA IMOVINA TEŠKO OŠTEĆENA ILI
POTPUNO UNIŠTENNA.

OEBS nastavlja da radi na podizanju svesti o mandatu Kosovske agencije za imovinu. Trenutno se sprovodi njen projekat „Stambena i imovinska prava za svakoga“, koji uključuje posete zajednicama koje su pogođene uzurpiranjem imovine širom Kosova.

Nedavne aktivnosti OEBS-a na dijalogu između primajuće zajednice i potencijalnih povratnika kosovskih Srba u grad Ferizaj/Uroševac, pokazale su da skoro svi imaju neformalne prodajne ugovore sa bivšim susedima.

¹⁹ Pored drugih zadataka, Kosovska agencija za imovinu ima mandat da nadgleda iznajmljivanje napuštene imovine na Kosovu. U tom pogledu, Agencija upravlja šemom iznajmljivanja imovine kojom raspolaže. Ova šema omogućava da vlasnik imovine primi određenu nadoknadu za svoju imovinu, tako što ovlašćuje KAI da je iznajmljuje sve dok on ne odluči da imovinu iskoristi na neki drugi način.

imovinu. U opštini Ferizaj/Uroševac, procene do kojih se došlo na osnovu imovinskih transakcija na opštinskom sudu pokazuju da je do kraja 2007. skoro polovina kosovskih Srba koji su živeli u gradu Ferizaj/Uroševcu „formalno“ prodala svoje domove. Ovi brojevi ne odražavaju veličinu problema neformalnih kupoprodajnih ugovora, za koje se zna da su uobičajeni. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, situacija je uglavnom nepromenjena. Kosovski Srbi nemaju uvek pristup svojoj imovini jer je zauzeta, iako su, u nekim slučajevima, vlasnici uspeali da dobijaju zakupninu za svoju zauzetu imovinu preko sistema Kosovske agencije za imovinu.¹⁹ Zbog nelegalnog zauzimanja i straha za bezbednost, mnogi kosovski Srbi koji su ostali u opštini ne rade na svojoj zemlji. Na primer, u selu Gojbulji/Gojbulë u opštini Vushtrri/Vučitrn bilo je slučajeva kada su životinje kosovskih Albanaca iz okolnih sela prelazile preko njihovog poseda. To predstavlja manji problem za kosovske Srbe u dva sela u opštini Skenderaj/Srbica, pošto se njihova zemlja uglavnom nalazi u blizini sela.

Čini se da se jedno pitanje posebno ističe u regionu Pejë/Peći, a to su lažni imovinski zahtevi, kad kosovski Albanci koriste falsifikovane dokumente o vlasništvu kako bi obavili prenos imovine koja im ne pripada. Najviše lažnih transakcija urađeno je na osnovi lažnih ovlašćenja i falsifikovanih dokumenata koji su overavani na sudovima u Crnoj Gori. U 2010, ostalo je 18 nerešenih slučajeva lažnih prenosa vlasništva samo u opštini Klinë/Klina. Rešeno je samo nekoliko slučajeva, a i to je trajalo veoma dugo. Na primer, kosovski Srbin u gradu Klinë/Klini uspeo je 2010. da povрати svoja imovinska prava nakon lažnog prenosa vlasništva koje se desilo 2002. Osim toga, predmeti u vezi sa lažnim prenosom vlasništva u opštini Pejë/Peć, koje su pokrenula raseljena lica, još uvek čekaju presudu opštinskog suda. Slično kao i u drugim regionima, glavni problem u pogledu imovine i stanovanja za kosovske Srbe u opštini Pejë/Peć jeste pristup. Problemi uključuju nezakonito zauzimanje kuća, stanova i poljoprivrednog zemljišta i ponovno zauzimanje nakon deložacije. Imovinske slučajeve Kosovskoj policiji obično prijavljuju kosovski Srbi koji posećuju Deçan/Dečane. Iako je u početku oklevala da izvrši odluke KAI i deložira uzurpatore,

činjenice ukazuju da je lokalna policija sada mnogo osetljivija na ovaj problem i spremnija da pomogne kosovskim Srbima koji zahtevaju deložaciju. Međutim, u opštini Klinë/Klina, policija u većini slučajeva ne izvršava ponovne deložacije.

U Prishtinë/Prištini su imovinski i stambeni problemi slični kao i u drugim mestima. Glavni problem i dalje je pristup raseljenih lica njihovoj imovini, koja je u velikom broju slučajeva nezakonito zauzeta ili su im kuće uništene i još nisu obnovljene. Postoje mnogi slučajevi uzurpiranja imovine raseljenih kosovskih Srba od strane pripadnika drugih zajednica, posebno u gradovima; u takvim okolnostima je proces deložacije jednako problematičan kao i u drugim regionima. U regionu Prizrena situacija je u osnovi ista, odnosno strah za bezbednost, nezakonito zaposedanje i nedostatak deložacija otežava pristup imovini. I dalje se obavlja prodaja imovine između pripadnika različitih zajednica, koja je često neformalna i zakonski neregistrovana, što i dalje predstavlja problem za zajednicu. Moguće je da do izostanka registracije dolazi i zbog malog broja (iako je u poslednje vreme primećen blag porast) kosovskih Srba koji imaju kosovske lične karte, što im onemogućava da na zakonit način registruju imovinske transakcije.

8. Pristup obrazovanju

Deca i mladi iz zajednice kosovskih Srba i dalje pohađaju nastavu u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju u objektima koje finansira i organizuje Ministarstvo za obrazovanje Republike Srbije. Ovo ostaje jedina mogućnost za učenike i studente iz ove zajednice, pošto vlada Kosova još nije usvojila nastavni plan i program za nastavu na jeziku kosovskih Srba. Novembra 2009, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije uspostavilo je Nezavisnu komisiju za razmatranje nastavnih materijala na srpskom jeziku²⁰ (Komisija) sa ciljem da izradi nastavni plan i program na srpskom jeziku do septembra 2010. Komisija je sastavljena od sedam članova: troje je imenovalo Ministarstvo, troje je imenovano od strane poslanika u Skupštini Kosova, koji zauzimaju mesta rezervisana za srpsku zajednicu, a jednog je imenovala Međunarodna civilna kancelarija (ICO). Iako je Komisija u početku imala zadatak da izradi plan i program za kosovske Srbe, mandat joj je naknadno ograničen²¹ na razmatranje nastavnog plana i programa i udžbenika Republike Srbije koji se koriste u školama na Kosovu kojima upravlja Srbija, kako bi se identifikovale oblasti koje nisu u skladu sa pravosudnim okvirom Kosova i dale preporuke kako da se te oblasti izmene za upotrebu na Kosovu. Komisija je objavila svoje preporuke 24. juna 2010, nakon čega je prestala sa radom. Međutim, učešće zajednice u kosovskom sistemu obrazovanja zavisi ne samo od izrade budućeg nastavnog plana i programa i udžbenika (uključujući i knjige uvezene iz Srbije) na srpskom jeziku od strane kosovskih vlasti, nego i priznavanju kosovskih svedočanstava i diploma od strane Republike Srbije. Zajednica je zabrinuta za kvalitet obrazovanja, pošto se stručnost učitelja i efikasnost nastavnih metoda koje primenjuju često dovode u pitanje. Pored toga, roditelji su zabrinuti da će „blizina“ seoskih škola negativno uticati na proces učenja njihove dece. Devojčice redovno pohađaju

U regionu Pejë/Peći prijavljeni su brojni slučajevi lažnih imovinskih zahteva, kojim su kosovski Albanci krivotvorili kupovinu uzurpirane srpske imovine. Najviše lažnih transakcija urađeno je na osnovi lažnih ovlašćenja i falsifikovanih dokumenata koji su overavani na sudovima u Crnoj Gori.

Kosovsko Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije najavilo je da bi izrada nastavnog plana i programa na srpskom jeziku u okviru kosovskog obrazovnog sistema trebalo da bude završena do septembra 2010.

20 Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Administrativno uputstvo br. 35/2009.

21 Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju, Administrativno uputstvo br. 37/2009.

Šef opštinske kancelarije za zajednice u Vushtrri/Vučitrnu, koja se nalazi u Priluzju/Prelluzh, zabeležio je visok stepen interesovanja mladih kosovskih Srkinja da nastave školovanje posle završene srednje škole.

nastavu i nema slučajeva napuštanja škole. Što se tiče dostupnosti udžbenika, uglavnom ih kupuju roditelji, uz povremenu pomoć Ministarstva obrazovanja Srbije ili drugih organizacija, kao što je KFOR. Kosovski Srbi moraju da putuju u udaljena područja gde su kosovski Srbi u većini, kako bi dobili visoko obrazovanje na srpskom jeziku, jer je to moguće jedino na univerzitetu u severnom delu Mitrovicë/Mitrovice, ili u drugim gradovima u Srbiji. To sprečava mnoge kosovske Srbe da nakon završene srednje škole nastave da studiraju.

Zajednica kosovskih Srba u regionu Gjilan/Gnjilana uživa pristup obrazovanju unutar sistema koji finansira Srbija, koji im obezbeđuje prevoz za decu i relativno dobre školske objekte. U selima Cernica/Cernicë (opština Gjilan/Gnjilane) i Parteš/Partesh, Donja Budriga/Budrikë e Poshtme, Pasjane/Pasjan (novoosnovana opština Parteš/Partesh) mini-bus koji prevozi đake kosovske Srbe trenutno je u nadležnosti odeljenja za obrazovanje opštine Gjilan/Gnjilane, preko opštinske kancelarije za zajednice. U drugim opštinama, učenici kosovski Srbi koriste prevoz koji im obezbeđuje Ministarstvo prosvete Srbije. Studenti svakodnevno putuju ili u severni deo Mitrovicë/Mitrovice, takođe koristeći humanitarni prevoz autobusom, ili studiraju van Kosova. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, predškolsko obrazovanje je dostupno samo u Banji/Bajë, u Skenderaj/Srbici, a dve odnosno tri osnovne škole postoje u naseljima kosovskih Srba u opštinama Skenderaj/Srbica i Vushtrri/Vučitrn. Etnički mešovito selo Banjska/Banjskë nema osnovnu školu, pa deca putuju u školu u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. U selu Priluzju/Prelluzhë, najvećem selu kosovskih Srba u opštini Vushtrri/Vučitrn, nalazi se srednja škola. Pohađaju je i učenici iz Graca/Gracë, u istoj opštini. Mladi iz Gojbulja/Gojbulë (opština Vushtrri/Vučitrn) pohađaju obližnje srednje škole u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Suvo Grlo/Syrganë, u Skenderaj/Srbici, takođe ima srednju školu, koja je na raspolaganju mladima iz tog sela i iz Banje/Bajë, takođe u Vushtrri/Vučitrnu. Tercijarno obrazovanje je dostupno u severnoj Mitrovicë/Mitrovici i Leposaviću/Leposaviq. Ograničena su sredstva za prevoz mladih koji žele da nastave da studiraju u područjima u kojima su kosovski Srbi većina. Na primer, opština Vushtrri/Vučitrn je februara 2010. ukinula finansijsku

UČENICI, KOSOVSKE SRBI, I NJIHOV UČITELJ U OSNOVNOJ ŠKOLI KOJA RADI PO NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU SRBIJE U BANJAMA/BAJË U OPŠTINI SKENDERAJ/SRBICA (REGION MITROVICË/MITROVICA).

podršku za prevoz učenika iz Gojbulja/Gojbulë i Banjskë/Banjske u severnu Mitrovicë/Mitrovicu. Ministarstvo za zajednice i povratak je priskočilo u pomoć, kako bi se osigurali fondovi do kraja tekuće školske godine, u junu 2010.

U regionu Pejë/Peći, u opštinama Gjakovë/Đakovica i Deçan/Deçane nema dece kosovskih Srba koja su školskog uzrasta. U opštini Istog/Istok, osnovne škole postoje u Osojanu/Osojan i Cerkozë/Crkolez. Pored toga, postoje dve osnovne škole kojima upravlja Srbija u opštini Klinë/Klina (sela Videjë/Vidanje i Biça/Binxhë). U opštini Pejë/Peć, osnovne škole rade u selu Gorazhdecu/Gorazhdec i Sigë/Sigi (mešovita škola sa različitim smenama). U Gorazhdecu/Gorazhdec, kosovski Srbi imaju pristup osnovnoj školi u centru sela. Između sela Brestovik/Brestovik i Sigë/Siga nalazi se još jedna osnovna škola. Srednje škole se nalaze u severnom delu Mitrovicë/Mitrovice i van Kosova. U regionu Prishtinë/Prištine, smanjenje broja dece koja pohađaju osnovne i srednje škole primećen je u područjima gde je zajednica mala, kao što je slučaj u opštini Lipjan/Lipljan, zbog nedostatka adekvatnog prostora i učitelja. U regionu ima 19 osnovnih i 15 srednjih škola u kojima se nastava odvija po srpskom nastavnom planu i programu, a prevoz obezbeđuju ili kosovske vlasti ili institucije koje finansira Srbija. Mali je broj kosovskih Srba u regionu Prishtinë/Prištine, koji pohađaju univerzitet, pošto se udaljenost od fakulteta pokazala kao prevelika prepreka, ne samo finansijski već i zbog problema vezanih za slobodu kretanja. Mala kancelarija Ministarstva za Kosovo i Metohiju Republike Srbije u Gračanici/Graçanicë bavi se pitanjima obrazovanja, a regionalni koordinator za obrazovanje ovog Ministarstva nalazi se u Mitrovicë/Mitrovici. U regionu Prizrena, osnovno i srednje obrazovanje na srpskom jeziku moguće je jedino u gornjem Rahovec/Orahovcu i Velikoj Hoçi/Hoçë e Madhe, u institucijama kojima upravlja Srbija. U Velikoj Hoçi/Hoçë e Madhe ima jedanaestoro, a u Gornjem Rahovec/Orahovcu devetoro dece koja su upisana u predškolsku ustanovu. Pedeset i troje dece (među kojima je troje iz romske zajednice) pohađa osnovnu školu u Velikoj Hoçi/Hoçë e Madhe, a 45 dece (među kojima je petoro iz romske zajednice) ide u osnovnu školu u Gornjem Rahovec/Orahovcu. Od ukupnog broja učenika osnovne i srednje škole u Gornjem Rahovec/Orahovcu, 25 su ženskog pola. Nema komparativnih rodno klasifikovanih podataka za Veliku Hoču/Hoçë e Madhe. Samo devetoro učenika pohađa srednju školu u Gornjem Rahovec/Orahovcu. Kosovski Srbi iz Rahovec/Orahovca obično se upisuju na fakultete u severnoj Mitrovicë/Mitrovici ili van Kosova.

U septembru 2009, predsednik opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje odlučio je da u školu „Sveti Sava“ u Fushë Kosovë/Kosovom Polju uvede jutarnju smenu i za učenike kosovske Albanice. Do tada su jutarnju smenu, pohađali samo učenici kosovski Srbi, u skladu sa izvršnim administrativnim rešenjem UNMIK-a iz 2005. Navodno su zbog toga roditelji nekih učenika kosovskih Srba odlučili da svoju decu upišu u školu u selu Ugljare/Uglar (opština Gračanica/Graçanicë).

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Kosovski Srbi gotovo isključivo koriste medicinske usluge institucija kojima upravlja Srbija, koje su besplatne za one koji poseduju srpske zdravstvene knjižice. U hitnim i teškim slučajevima, pacijenti se šalju pre svega u neku od bolnica pod upravom Srbije u severnoj Mitrovicë/Mitrovici ili Gračanici/Graçanicë, ili u druge bolnice – na primer u Vranje ili Beograd. Međutim, u regionima Pejë/Peći i Prizrena, faktori kao što su malobrojnost zajednice i bolja integracija, doprineli su izuzetku da zajednica koristi usluge kosovskih institucija. Unutar zajednice kosovskih

Srba, žene su najviše pogođene nedostatkom objekata za žensko i reproduktivno zdravlje. One obično traže usluge medicinskih pregleda, reproduktivne zdravstvene nege i porođaja u medicinskim institucijama u severnoj Mitrovicë/Mitrovici ili u Srbiji.

U Gjilan/Gnjilanu, pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti od strane kosovskih Srba je zadovoljavajući, a pružaju je, skoro u potpunosti, institucije kojima upravlja Srbija. Primarna medicinska zaštita je dostupna u lokalnim selima/centrima. Na primer, u Ferizaj/Uroševcu, mobilni tim iz Gušterice/Gushtericë (opština Lipjan/Lipljane) ili Čaglavice/Çaglavica (opština Prishtinë/Priština) posećuju kosovske Srbe jednom nedeljno. Dostupne su i neke sekundarne zdravstvene usluge u glavnom domu zdravlja u Štrpcu/Shtërpcë. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, zajednica kosovskih Srba u opštinama Vushtri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica oslanja se jedino na zdravstvene usluge institucija kojima upravlja Srbija. U svakom selu nastanjenom kosovskim Srbima postoji ambulanta u kojoj se nudi primarna zdravstvena zaštita, a ozbiljniji slučajevi se upućuju u bolnice u severnoj Mitrovicë/Mitrovici ili Gračanici/Gračanicë. U selu Priluzju/Prelluzhë, postoji vozilo hitne pomoći za prevoz pojedinaca u severnu Mitrovicë/Mitrovicu. U drugim mestima, kosovski Srbi moraju sami da organizuju prevoz. U lokalnom domu zdravlja u Priluzju/Prelluzhë radi i jedan ginekolog, ali je pomoć pri porođaju dostupna jedino u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Situacija u regionu Pejë/Peć slična je kao i u drugim područjima. Kosovski Srbi uglavnom koriste zdravstvene usluge institucija kojima upravlja Srbija. U selu Osojanu/Osojan, u opštini Istog/Istok, postoji dom zdravlja kojim upravlja Srbija. Sekundarna nega se pruža u bolnici u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Mali deo kosovskih Srba je koristio zdravstvene i usluge hitne službe u opštini Klinë/Klina i bili su zadovoljni negom koju su primili. U opštini Pejë/Peć, naponi koji su uloženi da se kosovskim Srbima olakša pristup opštinskim zdravstvenim uslugama, do sada nisu bitno uticali na realnu situaciju na terenu. Zbog toga se kosovski Srbi u opštini i dalje oslanjaju na zdravstvene usluge koje Srbija pruža u selima Goraždevac/Gorazhdevc, Ljevoša/Levoshë i Vitomirica/Vitomirica.

U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica kosovskih Srba koristi zdravstvene usluge institucija kojima upravlja Srbija. Međutim, od juna 2009, pristup zdravstvenim uslugama se pogoršao. Razlog tome je to što je u februaru 2010. zatvoren dom zdravlja pod upravom Srbije u Lipjan/Lipljanu, zbog neplaćenih računa za zakup i električnu energiju. Pripadnici zajednice kosovskih Srba koji žive u tom području sada moraju da putuju u bolnicu u Gračanici/Gračanicë ili Lapljem Selu/Llapjeselle. U drugim selima, rade ambulante u oblastima koje nastanjuju kosovski Srbi. U regionu Prizrena situacija je nepromenjena. Kosovski Srbi imaju pristup i kosovskim zdravstvenim ustanovama i ustanovama kojima upravlja Srbija, koje se nalaze u dolini Župe/Zhupë, u mešovitom selu Mušnikovu/Mushnikovë i Sredskoj/Sredskë, selu kosovskih Srba. Kosovski Srbi iz doline Župe/Zhupë putuju u Štrpce/Shtërpcë radi sekundarne zdravstvene nege, a kosovski Srbi iz grada Prizrena idu u regionalnu bolnicu kojom upravlja Kosovo. U gradu Rahovec/Orahovcu, zajednica kosovskih Srba i dalje se oslanja na dostupne zdravstvene ustanove koje rade pri kosovskom Ministarstvu

zdravlja, uključujući primarnu zdravstvenu zaštitu koju pruža glavni porodični centar u Rahovec/Orahovcu i najbližu bolnicu u Prizrenu. Međutim, postoje i dve zdravstvene ustanove pod upravom Srbije, koje pružaju osnovne medicinske usluge zajednici kosovskih Srba koja živi u gornjem Rahovec/Orahovcu i Velikoj Hoči/Hoçë e Madhe.

10. Pristup pravosuđu

Zajednica kosovskih Srba uglavnom i dalje koristi i kosovske i sudske sisteme kojima upravlja Srbija, u zavisnosti od slučaja i lokacije zajednice na Kosovu. Ono što je zajedničko svima njima je nepoverenje kosovskih Srba u kosovski sudski sistem. Neki se boje da koriste usluge zbog stvarnog ili perceptivnog zastrašivanja. Drugi su se suočavali sa neefikasnošću, velikim kašnjenjima, poteškoćama u pronalaženju kosovskog Srbina koji ima ovlaštenje da ih zastupa ili problemima u vezi sa izvršenjem odluka. To se posebno odnosi na imovinska pitanja.

U regionu Gjilan/Gnjilana, kosovski Srbi koriste i kosovske i sudove kojima upravlja Srbija. Kosovski pravosudni sistem se koristi uglavnom u slučajevima kada sudska odluka podrazumeva izvršenje, dok se usluge sudova kojima upravlja Srbija koriste uglavnom u administrativne svrhe. Značajan broj slučajeva koji kosovski Srbi pokreću na sudu odnosi se na uzurpaciju imovine. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, većina kosovskih Srba koji žive u opštinama Vushtrri/Vučitrn i Skenderaj/Srbica koristi pravosudni sistem Kosova samo zbog imovinskih pitanja. Kosovski Srbi su u mogućnosti da bez ikakvih problema prisustvuju sudskim raspravama u opštinskim i sudovima za prekršaje u obe opštine. Sudska kancelarija za vezu u Priluzhju/Prelluzhë, u Vushtrri/Vučitrnu, za koju smo u izdanju Profila iz 2009 naveli da radi, u međuvremenu je zatvorena jer se slabo koristila. U regionu Pejë/Peći, postojanje sudske kancelarije za vezu u Goraždevcu/Gorazhdec omogućilo je zajednici kosovskih Srba da pristupi sudskom sistemu Kosova. Većina tužbi koje je podnela zajednica odnose se na imovinske sporove. U tom pogledu, oni se oslanjaju uglavnom na Program građanskih prava na Kosovu (PGP/K), koji im pruža besplatno/pristupačno pravno zastupanje. Iako opštinski sud ima kancelariju koja nudi besplatno pravno zastupanje, zajednica kosovskih Srba radije koristi usluge PGP/K ili srpskih advokata.

U regionu Prishtinë/Prištine, zajednica kosovskih Srba koristi usluge opštinskog suda u Prishtinë/Prištini, kao i ispostave u Gračanici/Gračanicë. Ispostava se bavi svim predmetima, osim krivičnog postupka. Zajednica kosovskih Srba koristi i sudove kojima upravlja Srbija, a koji pružaju pomoć u svim administrativnim pitanjima, kao što je izdavanje dokumenata. Međutim, sud ne održava rasprave ni suđenja. Od marta 2010, zajednica koristi i usluge novootvorene kancelarije Komisije za pravnu pomoć Kosova, koja se finansira iz budžeta a pomaže je UNDP, a koja nudi pravnu pomoć finansijski ugroženim licima u građanskim i administrativnim pitanjima. Trenutno troje kosovskih Srba rade kao sudije opštinskog suda u regionu, dva u opštinskom sudu u Prishtinë/Prištini i jedan u ispostavi Gračanica/Gračanicë. U regionu Prizrena, kosovski Srbi

Kosovski Srbi i dalje koriste i kosovski i sudski sistem kojim upravlja Srbija, u zavisnosti od slučaja i lokacije. Oni se često oslanjaju na besplatnu pravnu pomoć koju pruža lokalna nevladina organizacija „Program građanskih prava na Kosovu“.

Program građanskih prava na Kosovu je regionalna inicijativa koju finansira Evropska komisija, a sprovodi je Visoki komesarijat UN za izbeglice (UNHCR).

imaju pristup kosovskom pravosudnom sistemu. Okružni i opštinski sudovi u opštini Prizren svakodnevno objavljuju redosled suđenja na tri jezika u službenoj upotrebi (albanski, srpski i turski). Navodno, u svim sudovima u regionu postoji dovoljan broj kvalifikovanih sudskih prevodilaca za srpski jezik. U Prizrenu postoji jedna kancelarija za vezu u gradu Prizrenu i jedna u selu Velikoj Hoči/Hoçë e Madhe (opština Rahovec/Orahovac), čija je funkcija da olakša pristup zajednice pravosudnom sistemu pružanjem sledećih usluga: prevoz do suda i kancelarije javnog tužioca; pravna i tehnička pomoć; logistička i tehnička podrška, kao što je dobijanje raznih dokumenata iz sudskih arhiva i drugih pravnih dokumenata. Slično kao i u regionu Pejë/Peći, kosovski Srbi u Prizrenu koriste PGP/K za pravnu pomoć i savete. Međutim kosovska Komisija za pravnu pomoć u regionu Prizrena takođe pruža besplatnu pravnu pomoć za stranke sa ekonomskim teškoćama i ugrožene grupe, uključujući kosovske Srbe.

11. Učešće u javnim poslovima

Osnivanje opština Ranilug/Ranillug, Klokot/Kllokot i Gračanica/Gračanicë, u kojima kosovski Srbi čine većinu, i proširenje opštine Novo Brdo/Novobërdë povećalo je učešće zajednice u javnim poslovima. Međutim, potpuno suprotno važi za kosovske Srbe koji su ostali u opštinama u kojima ih sada ima još manje.

Učešće kosovskih Srba u javnim poslovima povećalo se sa uspostavljanjem novih opština gde je zajednica sada u većini. Učešće je još uvek ograničeno u onim opštinama gde je zajednica u manjini. Kosovski Srbi su relativno dobro zastupljeni na centralnom nivou. Desetero kosovskih Srba, među kojima su dve žene, jesu poslanici u Skupštini Kosova. Oni su na pozicijama ministra rada i socijalne zaštite, ministra za zajednice i povratak i zamenika ministra zdravlja. Štaviše, kosovski Srbin je direktor Kancelarije premijera za pitanja zajednica. Petoro kosovskih Srba je imenovano u konsultativni savet za zajednice, savetodavno telo koje radi pod pokroviteljstvom predsednika Kosova. Međutim, učešće zajednice je ograničeno njenim nepriznavanjem kosovskih institucija, delom i zbog pritiska iz Beograda i institucija kojima upravlja Srbija, koji kod zajednice stvara strah da će izgubiti njihovu podršku. Zajednica kosovskih Srba nema predstavnike u zakonodavnim i izvršnim organima nijedne opštine u kojoj je u manjini. Zajednica se oslanja uglavnom na mehanizme za učešće manjinskih zajednica, kao što su odbori za zajednice, opštinske kancelarije za zajednice, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice i zamenik predsednika opštine za zajednice, tamo gde su ti mehanizmi uspostavljeni. Razlog tome je delimično zanemarivanje od strane kosovskih institucija, ali i neučestvovanje zajednice na lokalnim izborima. Iako je kosovska vlada podsticala zajednicu na učešće, mnogi nisu učestvovali u lokalnim izborima održanim u novembru 2009. Pa ipak, izlazak na izbore je bio veći u opštinama naseljenim pretežno kosovskim Srbima. Zajednica kosovskih Srba ima relativno širok pristup štampanim i elektronskim medijima. Radio i televizija Kosovo (RTK) emituje 15-minutne dnevne vesti i jednočasovni nedeljni dokumentarni program na srpskom jeziku. Zajednica smatra da je to nedovoljno i uglavnom se oslanja na TV kanale iz Srbije. Kvalitet prijema TV kanala iz Srbije je dobar u mnogim opštinama; u drugima, zajednica ima pristup tim kanalima jedino putem kablovske ili satelitske televizije. Lokalna TV stanica kosovskih Srba postoji u Gjilan/Gnjilanu. Skoro sve opštine imaju pristup lokalnim radio stanicama koje emituju program na

srpskom jeziku. Dnevna štampa je, sa druge strane, dostupna samo onim kosovskim Srbima koji žive u područjima sa velikim brojem pripadnika te zajednice. Mnogi kosovski Srbi se osećaju odsečeni od tekućih dešavanja na Kosovu i zahtevaju veću medijsku pokrivenost sa Kosova i o Kosovu.

U regionu Gjilan/Gnjilana, učešće kosovskih Srba u institucijama Kosova značajno je povećano u odnosu na izdanje Profila 2009. Kosovski Srbi učestvovali su u većem broju na izborima 2009, nego na lokalnim izborima 2007. To posebno važi za Štrpce/Shtërpçë. U Ferizaj/Uroševcu, Gjilan/Gnjilanu i Kamenicë/Kamenici, odziv je ostao slab. Međutim, zajednica učestvuje u svim institucijama kojima upravlja Srbija. U Gjilan/Gnjilanu, kosovski Srbin je imenovan za zamenika predsednika opštine za zajednice. U Kamenicë/Kamenici, zajednica kosovskih Srba je mala, i samo nekoliko ih je učestvovalo na lokalnim izborima. Opština je, uprkos tome, imenovala kosovskog Srbina za zamenika predsedavajućeg za zajednice u skupštini opštine. U opštinama nastanjenim kosovskim Srbima, oni su zastupljeni u svim osnovanim opštinskim kancelarijama za zajednice i komisijama za zajednice. Zajednica je na čelu opštinske kancelarije za zajednice u tri opštine: Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica i Novo Brdo/Novobërdë. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, u tri opštine u kojima kosovski Srbi čine manjinu (južna Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica i Vushtri/Vučitrn), učešće u javnom životu se manifestuje uglavnom kroz opštinske kancelarije za zajednice, komisije za zajednice, seoske odbore i opštinske radne grupe za povratak. Ipak, pristup zajednici ostaje nedovoljan. Kosovski Srbi predsedavaju opštinskim kancelarijama za zajednice u sve tri opštine. U južnoj Mitrovicë/Mitrovici, u komisiji za zajednice nema nijednog kosovskog Srbina, iako bi sve zajednice koje žive u opštini trebale da imaju svog predstavnika. Pošto je učešće kosovskih Srba u izvršnim i zakonodavnim telima i dalje ograničeno, zvanični forumi za dijalog, kao što su odbori za zajednice i opštinske kancelarije za zajednice i dalje će igrati presudnu ulogu u usmeravanju zabrinutosti zajednice prema relevantnim institucijama.

Istorijski i politički razvoj utiče na učešće kosovskih Srba mnogo više u regionu Pejë/Peć nego u drugim regionima. Zajednica je prilično izolovana i uglavnom nije spremna da se uključi u dijalog i učestvuje u institucijama Kosova. Neki od izuzetaka jesu vrlo aktivni kosovski Srbin na mestu zamenika predsednika opštine za zajednice, imenovan nakon lokalnih izbora u novembru 2009, i opštinska potkancelarija za zajednice u selu Goraždevcu/Gorazhdec (opština Pejë/Peć), koja funkcioniše kao matica najveće preostale zajednice kosovskih Srba u regionu. Kosovska Srpkinja, pomoćnica opštinskog službenika za zajednice u opštini Deçan/Deçane, posvećena je stvaranju mirnog društvenog okruženja, bez sukoba, u gradu, putem inicijativa međuetničkog dijaloga i poboljšanja životnog standarda svih zajednica. U opštini Klinë/Klina, dva opštinska službenika za zajednice, iz zajednice kosovskih Srba, aktivna su u zaštiti prava zajednica i stvaranju povoljnih okolnosti za povratak. Predsednik opštine Klinë/Klina aktivan je u područjima nastanjenim kosovskim Srbima. U opštinama nastanjenim kosovskim Srbima, oni su zastupljeni

Od ukupnog broja mesta koje drže kosovski Srbi, žene zauzimaju samo 15% mesta na centralnom i 18% mesta na lokalnom nivou. To uključuje dva mesta u Skupštini Kosova i dva mesta šefa opštinske kancelarije za zajednice. a

Nedovoljni naponi kosovskih institucija da na terenu rade sa zajednicom kosovskih Srba i promovišu njihovo učešće doprinosi njihovom otuđenju iz glavnih tokova kosovskog društva. Sa druge strane, odbijanje mnogih kosovskih Srba da uzmu učešća u kosovskim institucijama i dalje umanjuje njihov uticaj na lokalnu upravu i javni život.

u svim opštinskim kancelarijama za zajednice i odborima za zajednice. Većina kosovskih Srba u regionu Prishtinë/Prištine živi u novoosnovanoj opštini Gračanica/Graçanicë. U opštinama gde čine brojčanu manjinu, većina zaposlenih kosovskih Srba rade kao opštinski službenici na nižim položajima. Međutim, zajednica je zastupljena u svim opštinskim kancelarijama za zajednice i odborima za zajednice. Zajednica kosovskih Srba nema nijednog predstavnika u skupštinama opština u regionu Prishtinë/Prištine. Jedini kosovski Srbin koji je zaposlen u izvršnom ogranaku jeste zamenik predsednika opštine za zajednice u opštini Obiliq/Obilić. Rad opštine sa zajednicom na terenu i javne konsultacije sa pripadnicima zajednice kosovskih Srba skoro da i ne postoje, što je slučaj i sa promovisanjem njihovog učešća u građanskom društvu.

U regionu Prizren, nivo i kvalitet učešća zajednice kosovskih Srba, koju čine uglavnom starija lica, nisu zadovoljavajući, posebno nakon odlaska skoro cele zajednice iz grada Prizrena tokom nemira u martu 2004. U opštini Prizren, kosovski Srbi trenutno su zastupljeni samo u opštinskoj kancelariji za zajednice, jer odbor za zajednice, nakon izbora iz novembra 2009, još nije osnovan. U opštini Rahovec/Orahovac, nivo i kvalitet učešća je zadovoljavajući, zahvaljujući umerenom stavu predstavnika zajednice i otvorenosti koju pokazuju opštinski zvaničnici. Kosovski Srbi su zastupljeni u opštinskoj kancelariji za zajednice, a opštinski službenik za povratak je kosovski Srbin. Odbor za zajednice je osnovan, ali još uvek nema predstavnika nevećinskih zajednica. Mesto zamenika predsednika opštine za zajednice u Rahovec/Orahovcu, koje je držao kosovski Srbin, ukinuto je u maju 2010. Nije bilo terenskih aktivnosti sa zajednicama u 2009. i 2010. godini ni u opštini Prizren ni u opštini Rahovec/Orahovac. Raseljeni kosovski Srbi redovno učestvuju na sastancima u opštinama Prizren, Rahovec/Orahovac i Suharekë/Suva Reka.

12. Upotreba jezika

Kosovski Srbi uglavnom se ne ustručavaju da slobodno koriste svoj jezik na javnim mestima i u komunikaciji sa opštinskim službenicima na skoro celom Kosovu. Međutim, zajednica se i dalje suočava sa mnogim ograničenjima u pogledu upotrebe maternjeg jezika, uz slučajeve maltretiranja i odbijanja opštinskih službenika da govore srpskim jezikom. Interni i javni opštinski sastanci i dokumenti se u najvećem broju slučajeva prevode na srpski jezik. Sa druge strane, usmeno i pismeno prevođenje često kasni i lošeg je kvaliteta. Opštine takve propuste uglavnom pripisuju preopterećenim jezičkim asistentima i/ili nedostatku istih. Imena naselja i znakovi na putu uglavnom su dvojezični, ali su ponegde srpski nazivi namerno zamrljani ili prešarani.

Kosovski Srbi slobodno koriste svoj jeziku na javnim mestima u celom regionu Gjilan/Gnjilane, uključujući tu i komunikaciju sa kosovskom policijom i opštinskim službenicima kosovskim Albancima, koji govore srpski jezik. Međutim, ima slučajeva maltretiranja kosovskih Srba koji govore srpski u područjima sa albanskom većinom od strane kosovskih Albanaca (posebno

u gradu Ferizaj/Uroševcu). Kosovski Srbi u opštini Viti/Vitina slobodno koriste svoj jezik u područjima u kojima žive – gradu Viti/Vitini i Bincë/Binaču, ali su oprezni ili uopšte ne koriste svoj jezik u područjima koja naseljavaju kosovski Albanci. Opštinska dokumentacija je obično prevedena na srpski jezik, ali kvalitet je često loš, sa greškama u pravopisu. Pored toga, usmeno se prevode svi zvanični sastanci u svim opštinama. Međutim, u Ferizaj/Uroševcu i Viti/Vitini mnogi natpisi na opštinskim oglasnim tablama i kancelarijama su samo na albanskom jeziku. U opštinama Novobërdë/Novo Brdo i Kamenicë/Kamenica, oglasne table i natpisi na kancelarijama su ispisani i na albanskom i na srpskom jeziku. U opštini Gjilan/Gnjilane, većina natpisa na kancelarijama ispisana je samo na albanskom, a na oglasnim tablama se koriste i albanski i srpski jezik. Nazivi naseljenih mesta uglavnom su dvojezični. Međutim, imena mesta na srpskom su često prešarana, pogotovo u Kačanik/Kaçaniku. Ulični natpisi u svim opštinama regiona ne koriste srpski kao službeni jezik.

Kosovski Srbi u regionu Mitrovicë/Mitrovice slobodno upotrebljavaju svoj maternji jezik na javnim mestima, uključujući i komunikaciju sa institucijama. Zvanični sastanci se uglavnom prevode, a dnevni red i zapisnici se pišu i na albanskom i na srpskom; međutim, kvalitet je ponekad loš. Zvanični dokumenti su obično prevedeni na srpski u svim opštinama. I dalje je problem pogrešno pisanje srpskih ličnih i geografskih imena. Taj problem je rešen u opštini Vushtrri/Vučitrn otvaranjem potkancelarije matične službe u selu Priluzhju/Prelluzhë u kome žive kosovski Srbi. Međutim, u opštini Vushtrri/Vučitrn, nazivi srpskih gradova i sela na putnim znacima često su pogrešno napisani. Uopšteno gledano, novi znaci u selima opština Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn i Mitrovicë/Mitrovica sadrže dva službena imena. Srpski znaci su često namerno prešarani. Nažalost, na glavnim putevima nema znakova koji pokazuju put prema mnogim selima kosovskih Srba u Skenderaj/Srbici i Vushtrri/Vučitrnu. U najvećem delu regiona Pejë/Peći, zajednica kosovskih Srba se oseća slobodno da koristi srpski jezik u javnosti i u obraćanju opštinskim službenicima. Međutim, to ne odgovara stanju u svim opštinama. U opštini Gjakovë/Đakovica, na primer, srpski jezik se ne koristi na javnim mestima. Osim toga, u opštini Klinë/Klina

SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SVETI SAVA U JUŽNOJ MITROVICË/MITROVICI, KOJA JE IZGRAĐENA IZMEĐU 1896. I 1912, UNIŠTENA JE TOKOM NEMIRA U MARTU 2004. KOMISIJA ZA SPROVOĐENJE OBNOVE SAVETA EVROPE KOJA JE OSNOVANA DA BI SE PONOVO IZGRADILI VERSKI I KULTURNI OBJEKTI NASTRADALI U DOGAĐAJIMA IZ 2004. JE ZAPOČELA OBNOVU 2007.

zajednica nailazi na poteškoće sa opštinskim službenicima, ili zato što ne žele da govore srpski ili ga ne znaju. Ipak, usmeno i pismeno prevođenje je, u celini, obezbeđeno u svim opštinama. Štaviše, u većini slučajeva su imena javnih institucija, ulica i geografska imena ispisana na službenim jezicima.

U regionu Prishtinë/Prištine, još uvek postoje ograničenja u slobodnoj upotrebi srpskog jezika na javnim mestima, van područja naseljenih pretežno kosovskim Srbima. Još uvek ima područja, kao što je opština Gillogoc/Glogovac, gde se upotreba srpskog jezika u javnosti ne preporučuje iz bezbednosnih razloga. U najvećem broju slučajeva, opštine u regionu Prishtinë/Priština ne obezbeđuju usmeno i pismeno prevođenje za nevećinske zajednice. To pripisuju nedostatku jezičkih asistenata. Štaviše, ni svi zvanični znaci sa imenima ulica ili geografskih lokacija nisu ispisani i na srpskom jeziku. Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje u regionu Prishtinë/Prištine tek treba da usvoji pisanje imena ulica na oba službena jezika, pošto su natpisi samo na albanskom jeziku; prema rečima nadležnih organa - zbog nedostatka budžeta. U regionu Prizrena, zajednica kosovskih Srba slobodno koristi svoj jezik na javnim mestima, i pri obraćanju opštinskim službenicima. Usmeno i pismeno prevođenje je obezbeđeno u skoro svim opštinama. Međutim, proces prevođenja često traje predugo. U opštini Malishevë/Mališevo, prevođenje dokumenata na srpski jezik je omogućeno samo u izuzetnim prilikama. Pored toga, imena ulica u regionu samo su delimično dvojezična, a neka natpisi na javnim znakovima su pogrešno napisani ili prešarani. U opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, ulični znaci se napisani samo na albanskom i turskom jeziku.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Savet Evrope, preko svoje Komisije za sprovođenje obnove, od 2007. finansira obnovu Crkve Svetog Save u južnoj Mitrovicë/Mitrovici, koja je uništena 2004. Prva faza je završena 2010. i crkva je otvorena za Uskrs ove godine. Druga faza će uključivati oslikavanje fresaka u saradnji sa i pod direktnim nadzorom sveštenstva crkve.

Kosovski Srbi mogu da neguju svoje kulturno nasleđe, pri čemu većina upražnjava obrede pravoslavne hrišćanske vere u svojim naseljima i verskim objektima, ali nerado javno ispoljavaju svoju veru ili ističu svoje religijske simbole u područjima u kojima kosovski Albanci čine većinu. KFOR štiti određeni broj verskih objekata širom Kosova. Međutim, oni sve više predaju ove dužnosti Kosovskoj policiji i organizovano se povlače. Zajednica kosovskih Srba kritikuje ovaj proces, jer se boji im da kosovska policija neće pružiti adekvatnu zaštitu. I dalje se prijavljuju pljačke i vandalizovanje verskih objekata kosovskih Srba, a bilo je i primera skrnavljenja grobova (vidi odeljak 2, gore). U maju 2010, arhiepiskop raško-prizrenski Artemije je raščinjen, zbog navodne zloupotrebe svog položaja, a izabran je novi, koji trenutno upravlja arhiepiskopijom. Konačnu odluku o upražnjenom mestu doneće „Sveti sinod Srpske pravoslavne crkve“.

U regionu Gjilan/Gnjilana, zajednica kosovskih Srba može da ispoljava verska i kulturna uverenja i obavlja verske obrede u većini delova regiona. Liturgije se održavaju u svim većim mestima gde zajednica živi. Glavni problem u tom pogledu predstavlja

nedostatak sveštenika koji bi bio stalno prisutan u opštini Ferizaj/Uroševac. Međutim, sveštenik iz Štrpca/Shtërpçë posećuje opštinu za vreme verskih praznika i služi u jednoj od crkava u opštini. U većini slučajeva, pravoslavne crkve u regionu Gjilan/Gnjilane ostale su neoštećene tokom sukoba 1999. i nemira u martu 2004. Izuzetak je opština Ferizaj/Uroševac gde je uništena većina pravoslavnih crkava, a one koje su ostale u veoma su lošem stanju. U opštini Štrpce/Shtërpçë, Crkva Svetog Petra, koja se nalazi u selu Brod/Brodu, naseljenom kosovskim Albancima, pretrpela je oštećenja kao rezultat vandalizma. Od 1999. godine, u crkvu se stalno provaljuje, a ranije je čak korišćena i kao improvizovana štala. Međutim, od 2008, kosovski Srbi su nastavili da se okupljaju u Crkvi jednom godišnje, 12. jula, kada proslavljaju Petrovdan – crkvenu slavu. U selu Zhegër/Žegra (opština Gjilan/Gnjilane), pravoslavna crkva je uništena 1999, što je slučaj i sa manastirom Ubožac u selu Gornje Močare/Moçar i Epërm (opština Kamenicë/Kamenica), koji je pretvoren u ruševinu. Crkva u centru grada Viti/Vitine nekoliko puta je išarana grafitima.

U Mitrovicë/Mitrovici, većina verskih objekata u regionu je uništena ili oštećena ili 1999. ili tokom nemira 2004. Mali broj crkava se trenutno renovira, što uglavnom finansiraju inostrani donatori. Glavni primer je Crkva Svetog Save u južnoj Mitrovicë/Mitrovici, gde su 5. aprila 2010. predstavnici Raško-prizrenske eparhije, arhiepiskopi Atanasije i Teodosije, održali Uskršnju liturgiju. Trenutno, Kosovska policija pruža 24-časovnu zaštitu obnovljene crkve. Glavni verski i kulturni objekat u opštini Skenderaj/Srbica, manastir Devič, čija je obnova bila u toku u vreme prethodnog izveštajnog perioda, sada je u potpunosti obnovljen i u njemu boravi osam monahinja. Manastir je još uvek pod zaštitom KFOR-a. Međutim, verovatno će na kraju tu odgovornost preuzeti Kosovska policija, čemu se monahinje snažno protive. U Vushtrri/Vučitrnu, Crkvu Svetog Ilije, izgrađenu 1834 godine, štiti statično prisustvo kosovske policije. Crkva se upravo renovira nakon štete koju je pretrpela tokom nemira 2004, ali projekt nema odobrenje vodstva Srpske pravoslavne crkve. Crkva Svetog Nikole u selu Banji/Banjë (opština Vushtrri/Vučitrn) potiče iz XIV veka. Nedavno je renovirana i sada je koriste meštani ovog i obližnjeg sela Suvo Grlo/Syriganë. Kosovski Srbi slobodno obavljaju verske obrede u svojim selima. Tokom verskih praznika, kad kosovski Srbi posećuju crkve i groblja, autobuse obično prati kosovska policija. Povremeno se dešavaju incidenti vandalizma ili pljačke verskih objekata.

U regionu Pejë/Peć postoji više verskih objekata od važnosti za zajednicu kosovskih Srba. U opštini Gjakovë/Đakovica, najvažnija je Pravoslavna crkva Uspenja Presvete Bogorodice. Manastir Visoki Dečani u opštini Dečan/Dečane je objekat Svetske baštine pod zaštitom UNESCO-a. U opštini Istog/Istok, manastir Gorioc/Gorioq je deo specijalne zaštićene zone. U opštini Klinë/Klina, manastir Budisavci/Budisalc, Isposnica Ugljarice/Ularicë i manastir Dolac/Dollc nalaze se unutar specijalne zaštićene zone i od izuzetne su važnosti za zajednicu kosovskih Srba. Uz to, srpska pravoslavna groblja u Drenovc/Drenovcu, Dollcë/Dolcu, Drsnik/Dresniku i Klinë/Klini jesu objekti koje zajednica kosovskih Srba takođe vrlo poštuje i pažljivo održava. U opštini Pejë/Peć, Pećka Patrijaršija

Trenutni planovi KFOR-a da postepeno preda obezbeđenje srpskih pravoslavnih crkava i manastira Kosovskoj policiji izazvali su zabrinutost Srpske pravoslavne crkve i zajednice.

SPOLJAŠNJOST SRPSKOG
PRAVOSLAVNOG MANASTIRA VISOKI
DEČANI U OPŠTINI DEČAN/DEČANI
(REGION PEJĀ/PEĆ).

i Mitropolija imaju poseban verski i istorijski značaj. U selima tog regiona postoji mali broj crkava koje se aktivno koriste. Kosovski Srbi mogu da učestvuju u organizaciji i posećuju kulturne događaje, verske obrede i ceremonije u regionu. Međutim, KFOR je još uvek prisutan u okolini nekih verskih i objekata kulturnog nasleđa, a u nekim područjima njihova logistička podrška još uvek omogućava slobodu kretanja. Manastir Visoki Dečani je pod zaštitom KFOR-a i monasi imaju ograničenu slobodu kretanja izvan manastirskog kompleksa. Međutim, u opštini Istog/Istok, KFOR-a više ne obezbeđuje pomoć, a kosovski Srbi mogu slobodno da se kreću i posećuju kulturne i verske manifestacije. Tokom nekih verskih dešavanja, zajednica kosovskih Srba učestvuje u velikom broju, a učesnici koji dolaze izvan Kosova često posećuju ove svetkovine. Na primer, kosovski Srbi redovno, svakog novembra, proslavljaju praznik Svetog Stefana Dečanskog u manastiru Visoki Dečani, kojeg uglavnom posećuju hodočasnici, visoki predstavnici Vlade Srbije i međunarodnih institucija.

Crkva Bogorodice Ljeviške u gradu Prizrenu takođe je predložena za uključjenje na UNESCO-v Popis svetske baštine. Ovaj objekat je 2006. uključen u UNESCO-v Popis ugrožene svetske baštine.

U regionu Prishtinë/Prištine, situacija je ista kao i u izdanju Profila iz 2009. Najvažniji verski objekt za zajednicu kosovskih Srba u regionu jeste manastir Gračanica/Graçanicë. U opštini Fushë Kosovë/Kosovo Polje, postoje dve pravoslavne crkve: Sveti Nikola i Sveta Katarina. U opštini Obiliq/Obilić nalazi se poznati istorijski lokalitet, Spomenik na Gazimestanu, koji je uključen u listu zaštićenih zona kulturnog nasleđa. Ne toliko drevni, ali jednako važni objekti su pravoslavne crkve u Prishtinë/Prištini i Podujevë/Podujevu. Grad Lipjan/Lipljan je bivše središte Lipljanske eparhije i u njemu se nalazila Crkva Vavedenja Presvete Bogorodice, koja datira iz XIV veka. Kosovski Srbi uživaju verske slobode unutar područja u kojima su nastanjeni. U februaru 2010, održana je prva verska služba u novoobnovljenoj Pravoslavnoj crkvi Svetog Nikole u Prishtinë/Prištini, nakon razaranja tokom nemira iz 2004. Dva pravoslavna sveštenika su juna meseca postavljena na službu u toj crkvi.

U Prizrenu, kulturno nasleđe zajednice kosovskih Srba uključuje: četvrt Potkaljaja/Nënkajaja u gradu Prizrenu, Hram Sv. Georgija, Episkopsku rezidencija, Bogosloviju Svetih Ćirila i Metoda, Crkvu

POGLED NA UNUTRAŠNJOST
MANASTIRA VISOKI DEČANI U
OPŠTINI DEČAN/DEČANI, (REGION
PEJĚ/PEĆ), JEDNOG OD NAJVAŽNIJIH
OBJEKATA SRPSKE PRAVOSLAVNE
CRKVE. SAGRAĐEN JE IZMEĐU 1327.
I 1335, I POSTAO JE SIMBOL VERSKE
TOLERANCIJE, JER JE SAČUVAN U
DOBA OTOMANSKOG CARSTVA, KAO I
POD VLAŠĆU KOSOVSkih ALBANACA I
DRUGIH ZAJEDNICA.

Bogorodice Ljeviške, Srpsku pravoslavnu crkvu Svetog Nikole Tutića i Manastir Svetih Arhangel. Rahovec/Orahovac je posebno bogat kulturno-istorijskim lokalitetima, pogotovo u području Velike Hoče/Hočë e Madhe. Od sredine 2009, Hram Svetog Georgija u Prizrenu ima stalnog sveštenika. Crkva je u funkciji i srpska zajednica je redovno posećuje i prisustvuje različitim verskim obredima. Početkom 2010, novi arhiepiskop Raško-prizrenske eparhije osveštao je dve crkve u gradu Prizrenu: Hram Svetog Georgija i Crkvu Bogorodice Ljeviške. Tokom 2009. i 2010, zajednica kosovskih Srba u Prizrenu i Rahovec/Orahovcu bila je u mogućnosti da proslavlja srpske pravoslavne verske praznike bez ikakvih incidenata.

14. Odnosi/dijalog izmeu zajednica

Odnosi između zajednica kosovskih Srba i kosovskih Albanaca i dalje su određeni i istorijskim i trenutnim političkim dešavanjima. Politički događaji iz 2008. doveli su do bojkota kosovskih institucija od strane kosovskih Srba, što je imalo negativan uticaj na učešće zajednice u opštinskim forumima za dijalog, kao što su odbori za zajednice, opštinski saveti za bezbednost zajednica i opštinske radne grupe za povratak. Mnogi kosovski Srbi su se do sada vratili na svoja radna mesta u kosovskim institucijama, uglavnom na opštinskom nivou, što je imalo pozitivan efekat na odnose između zajednica. Inicijative za dijalog između kosovskih Srba i drugih zajednica i dalje se prevashodno odvijaju pod okriljem opštinskih mehanizama za učešće i povratak, kao što su opštinski saveti za bezbednost zajednica i opštinske radne grupe za povratak. Projekti eksplicitnog dijaloga uglavnom su ograničeni na organizacije civilnog društva. Porast bezbednosnih incidenata (navedenih u Odeljku 2, gore) govori da je dijalog između zajednica manje verovatan, ali takvi incidenti su često posledica veće verovatnoće da kosovski Srbi budu njihova meta, zbog veće slobode kretanja i povećane komunikacije sa većinskom zajednicom. Međutim, situacija na terenu, širom Kosova, je složena i postoje mnogi dobri primeri saradnje.

U regionu Gjilan/Gnjilana postoje seoski saveti u kojima se kosovski Srbi i druge zajednice zajednički bave problemima svojih zajednica i odlučuju o zajedničkoj budućnosti.

DŽAMIJA I PRAVOSLAVNA CRKVA
U CENTRU FERIZAJ/UROŠEVCA, U
REGIONU GJILAN/GNJILANE. UPRKOS
BLIZINI DVA VERSKA OBJEKTA, ODNOSI
IZMEĐU KOSOVSkih ALBANACA I
KOSOVSkih SRBA I DALJE SU OTEŽANI.
SAMO DVE PORODICE SU SE VRATILE IZ
RASELJENJA POSLE SUKOBA 1999.

Kosovski Srbi u regionu Gjilan/Gnjilana i dalje imaju relativno dobre odnose sa drugim zajednicama, uključujući i kosovske Albance. Postoje brojni primeri u kojima obični ljudi iz svih zajednica komuniciraju kao susedi, poslovni partneri, ili na multietničkim pijacama u mnogim gradovima regiona. Primer takve saradnje u opštini Ferizaj/Uroševac jeste stalno učešće predstavnika kosovskih Srba i kosovskih Albanaca u seoskim savetima, gde se raspravlja o stvarima važnim za selo u celini. Međutim, mali broj kosovskih Srba koji su ostali u urbanim područjima, kao što su gradovi Ferizaj/Uroševac i Viti/Vitina, nije bio u mogućnosti da se tako dobro integriše u svoje okruženje. Uglavnom stariji ljudi žive u različitim delovima grada i imaju vrlo ograničenu slobodu kretanja. Međuetnički dijalog se retko odvija, bilo od strane opštinskih vlasti ili od strane uprava koje su rezultat lokalnih srpskih izbora iz maja 2008. Sve veće učešće kosovskih Srba u opštinskim poslovima povećalo je njihovu aktivnost u forumima za formalni dijalog i ojačalo institucionalne veze sa većinskom zajednicom. Na primer, u opštini Novo Brdo/Novobërdë, direktor opštinskog odeljenja za zajednice i povratak posredovao je između predsednika opštine Novo Brdo/Novobërdë i zajednice kosovskih Srba iz Gornjeg Kusca/Kufcë e Epërme, kako bi se pronašao donator za obnovu lokalnog srpskog pravoslavnog groblja, jer opština za to nije imala dovoljno sredstava. U Kamenicë/Kamenici, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice zatražio je dodatna sredstva za održavanje pravoslavnog groblja. Specijalni savetnik za zajednice predsednika opštine Gjilan/Gnjilane uspešno je uspostavio dijalog između Kosovske energetske korporacije i verskih poglavara pravoslavne crkve u Gjilan/Gnjilanu, kako bi se crkva ponovo povezala na električnu mrežu. Postepeni povratak kosovskih Srba u Kosovsku policiju imao je pozitivan uticaj na slobodu kretanja i odnose između zajednica.

U odnosima između zajednica u regionu Mitrovicë/Mitrovica i dalje dominiraju tenzije u podeljenom gradu i istoimenoj opštini. Često nasilje između zajednica ugrožava napore civilnog društva i umerenih lidera na promociji dijaloga u etnički mešovitim naseljima u severnoj Mitrovicë/Mitrovici. Situacija je manje napeta u tri

južne opštine ovog regiona, gde nema posebnih inicijativa za promovisanje dijaloga između zajednica pod pokroviteljstvom opština. U opštinama Skenderaj/Srbica i Vushtrri/Vučitrn, odnosi između zajednica su ograničeni na neophodne svakodnevne kontakte između zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Kosovski Srbi retko posećuju područja u kojima kosovski Albanci čine većinu, pa je tako komunikacija između zajednica svedena na minimum. Kada je reč o komunikaciji između kosovskih Srba i Roma, koji su uglavnom nastanjeni u Priluzju/Prelluzhë, kontakti su takođe ograničeni. Kosovski Srbi se samo marginalno angažuju u opštinskim forumima, kao što su opštinske radne grupe za povratak ili opštinski saveti za bezbednost zajednica, gde su mogućnosti za dijalog između zajednica veće. Oni koji učestvuju u radu opštinskih foruma za dijalog obično imaju dobre, a ponekad i uočljivo prijateljske odnose sa prisutnim predstavnicima drugih zajednica, uključujući kosovske Albance, Rome i Aškalije. Najredovniji učesnik tih foruma jeste predstavnik raseljenih lica iz sela Dalak/Doljak i Shtitaricë/Stitarica u opštini Vushtrri/Vučitrn. Iako još uvek nisu rešena mnoga pitanja koja utiču na izvodljivost i održivost povratka, vrednost mehanizama za olakšavanje dijaloga između zajednica nije ostala neprimećena. Opština Vushtrri/Vučitrn je odredila službenika za dijalog između zajednica, koji radi u okviru opštinske jedinice za ljudska prava. Iako do danas kancelarija nije bila posebno aktivna, njeno osnivanje predstavlja korak u pravom smeru.

U regionu Pejë/Peći različiti su odnosi između kosovskih Srba i drugih zajednica u opštinama u kojima žive. U opštini Deçan/Dečane, monasi Srpskog pravoslavnog manastira Visoki Dečani i opštinske vlasti sarađuju na važnim pitanjima od značaja za lokalnu zajednicu i specijalne zaštićene zone, kao što je obezbeđivanje vode za navodnjavanje u selima kosovskih Albanaca unutar zone posebnog prostornog planiranja: izgradnja puta prema Crnoj Gori, koji prolazi kroz zonu posebnog prostornog planiranja, i podizanje tradicionalnog kamenog zida oko imovine Manastira. Komunikacija je obično nezvanična, neformalna i srdačna. Takav je i slučaj jedine kosovske Srkinje povratnice u grad Deçan/Dečane, koja radi kao asistent šefa opštinske kancelarije za zajednice. Ona učestvuje u radu odbora za zajednice i izgradila je vrlo dobre odnose sa ženama iz lokalne albanske zajednice. U opštini Gjakovë/Đakovica, situacija je gora. Nema mnogo inicijativa za olakšavanje povratka kosovskih Srba, a nema ni kontakta između četiri kosovske Srkinje koje se nalaze u Pravoslavnoj crkvi Presvete Bogorodice i većinske zajednice. U opštini Istog/Istok, kosovski Srbi redovno dolaze u grad na pijačni dan, gde obavljaju i administrativne poslove u opštini i otvoreno komuniciraju sa kosovskim Albancima i drugim zajednicama. Međutim, nedavni bezbednosni incidenti usmereni protiv povratnika u Zallq/Žać zategli su odnose između zajednica. Predsednik opštine Klinë/Klina je vrlo aktivan u podržavanju izgradnje poverenja između zajednica i često posećuje naselja kosovskih Srba. Zajednica održava redovne kontakte sa susedima, posebno kosovske Srkinje, koje često prijateljski posećuju domove svojih suseda kosovskih Albanaca i obrnuto. U opštini Pejë/Peć, kontakt na terenu sa zajednicom

The Kosovo Serb assistant to the municipal community officer in the municipality of Deçan/Dečane has committed herself to facilitating a peaceful and less confrontational social environment in the town through inter-ethnic dialogue initiatives and to improving the living standards of all the communities.

ULIČNA PIJACA BLIZU PRAVOSLAVNE
CRKVE SVETI NIKOLA U GJILAN/
GNJILANU, KOJU POSEĆUJU KOSOVSKI
ALBANCI, GDE KOSOVSKI SRBI IZ
OKOLNIH SELA PRODAJU SVOJE
POLJOPRIVREDNE PROIZVODE.

kosovskih Srba fokusira se na rešavanje bezbednosnih pitanja, a ne na promovisanju dijaloga i tolerancije između zajednica. Tokom opštinskih izbora u novembru 2009, organizovano je nekoliko poseta u vezi sa tadašnjim političkim aktivnostima. Međutim, nedavno imenovanje zamenika predsednika opštine, koji će se baviti isključivo pitanjima koja brinu zajednicu kosovskih Srba, imalo je pozitivan uticaj na odnose između zajednica.

In 2010, Visoki Dečani
Monastery monks in Pejë/Peć
region continued to attend
Albanian language lessons
funded by the OSCE in the
framework of a project aimed at
increasing community dialogue.

U regionu Prishtinë/Prištine, dijalog između kosovskih Srba i drugih zajednica uglavnom se odvija pod okriljem aktuelnih ili potencijalnih projekata povratka, a sprovode ga opštinska tela koja se bave pitanjima zajednica i povratka. Opštinske kancelarije za zajednice i opštinski forumi, kao što su radne grupe za povratak i opštinski saveti za bezbednost zajednica, i dalje imaju glavnu ulogu u promovisanju dijaloga između institucija i kosovskih Srba. Komunikacija između većinske i zajednice kosovskih Srba je srdačna i u duhu saradnje. Inicijative civilnog društva, koje promovišu dijalog između kosovskih Srba i drugih zajednica, jesu: „Nedelja kulture“, koju sprovodi „Centar za mir i toleranciju“ iz Gračanice/Graçanicë i medijske aktivnosti i okrugli stolovi koje sprovodi Media Centar u Čaglavici/Çagllavicë, multietnički omladinski radio program kojeg sprovodi „Komunikacija za društveni razvoj“ iz Gračanice/Graçanicë, a finansira ga UNICEF. U regionu Prizrena, odnosi između kosovskih Srba i drugih zajednica i dalje su zadovoljavajući i u skladu sa multietničkom tolerancijom koja karakteriše taj region. Iako krajem 2009. i početkom 2010. godine opštine Prizren i Rahovec/Orahovac nisu bile aktivne u organizovanju aktivnosti sa zajednicom kosovskih Srba na terenu, predsednici obe opštine redovno kontaktiraju raseljene kosovske Srbe putem informativnih sednica i „idi-vidi“ poseta. Takođe, u Suharekë/Suvoj Reci, gde trenutno nema kosovskih Srba, ali su započete neke aktivnosti vezane za povratak, predsednik opštine se aktivno bavi pitanjima lica koja dolaze iz raseljenja da posete svoje domove. U Rahovec/Orahovcu, glavni opštinski mehanizam koji promoviše dijalog – opštinska radna grupa za povratak, efikasno funkcioniše uz učešće kosovskih Srba. Nedavni pozitivni primeri saradnje uključuju zajedničku predstavku Srpskog pravoslavnog manastira Zoqishtë/Zocište i lokalnih kosovskih

TRGOVAC, KOSOVSKI SRBIN I NJEGOV DOBAVLJAČ, KOSOVSKI ALBANAC, U PLEMETIN/PLEMETINI, U OPŠTINI OBILIQ/OBILIĆ (REGION PRISHTINË/PRIŠTINA). POSTOJI MNOGO OVAKVIH PRIMERA SRDAČNOG ODNOSA IZMEĐU KOSOVSKIH SRBA I KOSOVSKIH ALBANACA U RAZNIM REGIONIMA KOSOVA.

Albanaca opštini Rahovec/Orahovac, u kojoj se žale na otvaranje kamenoloma u blizini Manastira. Iako odgovor opštine još nije stigao, zajednička peticija je ojačala odnose između zajednica. Učešće katoličkog biskupa prizrenskog i nekoliko katoličkih sveštenika na Uskršnjoj liturgiji održanoj u prizrenskoj Srpskoj pravoslavnoj crkvi Svetog Georgija još jedan je primer poboljšanja odnosa između kosovskih Srba i drugih zajednica. U principu, kosovski Srbi aktivno učestvuju u inicijativama koje se odnose na promovisanje tolerancije i dijaloga među zajednicama, a koje organizuje opština ili civilno društvo u regionu.

Aneks

Table 1:

Naseljena mesta

Table 2:

Procena broja stanovnika

Table 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Table 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima žive kosovski Srbi
Gjilan/Gnjilane	Ferizaj/Uroševac	Grad Ferizaj/Uroševac , Bablak/Babljak, Plešina/Pleshinë, Srpski Babuš/Babush i Serbëve, Talinoc i Muhaxherëve/Muhadžer Talinovac
	Gjilan/Gnjilane	Grad Gjilan/Gnjilane, Cernicë/Cernica, Donja Budriga/Budrikë e Poshtme, Livoç i Epërm/Gornji Livoç, Kmetoc/Kmetovce, Parteš/Partesh, Pasjane/Pasjan, Ponesh/Poneš, Šilovo/Shillovë
	Kamenicë/Kamenica	Berivojce/Berivojcë, Bosce/Boscë, Bratilovce/Bratilloc, Glogovce/Gillogoc, Gragjenik/Gradenik, Grizime/Grizimë, Ajnovce/Hajnoc, Kamenicë/Kamenica, Karaçevë e Epërme/Gornje Karacevo, Karaçevë e Poshtme/Donje Karacevo, Kololeç/Kolloleq, Kopërnice/Koprivnica, Koretin/Koretin, Kostadince/Kostadincë, Kranidell/Krajnidel, Kremenatë I/Kremenata I, Kremenatë II/Kremenata II, Krilevë/Kriljevo, Lajçiq/Lajcic, Leshtar/Lještar, Lisockë/Lisacka, Marocë/Marovce, Mešina/Meshinë, Moçare/Moçar, Muçivërc/Mucivrcë, Novosellë/Novo Selo, Petroc/Petrovce, Poliçkë/Policka, Qarakoc/Çarakovce, Rahovicë/Oraovica, Rogaçicë/Rogacica, Ruboc/Robovac, Sedllar/Sedlare, Shahiq/Šajic, Shipashnicë e Epërme/Gornja Šipašnica, Shipashnicë e Poshtme/Donja Šipašnica, Strelica/Strelicë, Strezoc/Strezovce, Svirçë/Svirce, Tërstenë/Trstena, Tirince/Tirincë, Topanicë/Toponica, Tugjec/Tudevce, Vaganesh/Vaganeš, Velegllavë e Epërme/Gornja Veljeglava, Velegllavë e Poshtme/Donja Veljeglava, Vriqec/Vrucevce, Zajçec/Zajcevce, Zhujë/Zuja.
	Viti/Vitina	Grad Viti/Vitina, Bincë/Binaç
Mitrovicë/Mitrovica	Južna Mitrovicë/Mitrovica	Svinjarë/Svinjare
	Skenderaj/Srbica	Suvo Grlo/Syriganë, Banje/Bajë i manastir Devič
	Vushtrri/Vučitrn	Gojbulja/Gojbulë, Priluzhje/Prelluzhë, Grace/Gracë, and Banjskë/Banjska
Pejë/Peć	Deçan/Dečane	Grad Deçan/Dečane i manastir Visoki Dečani
	Istog/Istok	Suvi Lukavac/Lukavc i Thatë, Blagaçe/Bilagaqë, Cërkolez/Crkolez, srpski Pravoslavni manastir Gorioç, Llug/Ljug (grad Istog/Istok), Koš/Kosh, Osojan/Osojane, Shalinovicë/Šaljinovica, Srbobran/Srbobranë, Tuçep/Tučep, Kovragë/Kovrage Dragolevc i Eperm/Gornji Dragolevac, Zallq/Žač, Muzhevinë/Muževine i Polan/Poljane.
	Klinë/Klina	Binxhë/Biça, Grapc/Grabac, Videjë/Vidanje, Dresnik/Drnsnik, Klinafc/Klinavac, Berkovë/Berkovo, grad Klinë/Klina, Leskoc/Leskovac Dollc/Dolac, Pogradjë/Pograde, Rudicë/Rudice.
	Pejë/Peć	Grad Pejë/Peć, Belo Polje/Belopojë, Goraždevac/Gorazhdevc, Sigë/Siga, Brestovik/Brestovik, Lëvoshë/Ljevoša, Pečka Patrijaršija.
	Gjakovë/Đakovica	Crkva Presvete Bogorodice
Pristinë/Priština	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	Grad Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Kuzmin/Kuzmin i Bresje/Bresje
	Lipjan/Lipljan	Grad Lipjan/Lipljan, Rubofc/Rabovce, Staro Gracko/Grackë e Vjeter, Novo Naselje/Lagja e Re
	Obiliq/Obilić	Grad Obiliq/Obilić, Plemetin/Plementina, Babin Most/Baimoc, Crkvena Vodica/Caravodicë, Janjina Voda/Janina Voda i Miloshevë/Miloševo
	Pristinë/ Priština	Grad Prishtinë/Priština, Slivovo/Sllivovë, Donja Brnjica/Bërnice e Poshtme, Gornja Brnjica/Bërnice e Epërme, Devet Jugoviça/Nëntë Jugoviq i Lebane/Lebane
	Podujevë/Podujevo	Selo Metergoc/Medregovac
Prizren	Prizren	Grad Prizren, Novake/Novak, Sredska/Sredskë, Mušnikovo/Mushnikovë, Planjane/Pllanjan, Drajçici/Drajçiq, Smaç/Smaq, Gornje Selo/Gornjasellë, Bogoševce/Bogoshevc
	Rahovec/Orahovac	Gornji Rahovec/Orahovac, Velika Hoça/Hoçë e Madhe

Tabela 2: Procena broja stanovnika¹

Region	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%	
Gjilan/Gnjilane	Opština Ferizaj/Uroševac				
	1. Popis iz 1981 ²	81,372	-	-	
	2. Popis iz 1991	113,668	8,314	7.3%	
	3. Aktuelna procena opštine	160-170,000	70	0.04%	
	4. Aktuelna procena zajednice	160-170,000	70	0.04%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	160-170,000	70	0.04%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	160-170,000	60	0.036%	
	Opština Gjilan/Gnjilane				
	1. Popis iz 1981	84,085	19,212	22.85%	
	2. Popis iz 1991	103,675	19,370	18.68%	
	3. Aktuelna procena opštine	130,000	12,500	9.61%	
	4. Aktuelna procena zajednice	130,000	8,000	6.1%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	130,000	12,500	9.6%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130,000	8,000	6.1%	
	Opština Kamenicë/Kamenica				
	1. Popis iz 1981	4,8320	-	-	
	2. Popis iz 1991	5,2152	12,762	24.48%	
	3. Aktuelna procena opštine	49,000	4,500-5,000	-	
	4. Aktuelna procena zajednice	49,000	5,000	10.2%	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	63,000	10,710	17%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	49,000	5,000	10.2%	
	Opština Viti/Vitina				
	1. Popis iz 1981	47,839	8,369	17%	
	2. Popis iz 1991	57,290	7,002	12%	
3. Aktuelna procena opštine	60,000	3,500	5.83%		
4. Aktuelna procena zajednice	60,000	3,500	5.83%		
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	59,800	3,300	5.5%		
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	57,000	300	0.52%		
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica (southern part)				
	1. Popis iz 1981	87,981	-	-	
	2. Popis iz 1991	104,885	-	-	
	3. Aktuelna procena opštine	140,000	2	0.002%	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	110,000	2	0.001%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140,000	4	0.002%	
	Opština Skenderaj/Srbica				
	1. Popis iz 1981	46,771	-	-	
	2. Popis iz 1991	55,471	713	1.3%	
	3. Aktuelna procena opštine	72,600	-	-	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	300	-	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	72,600	350	0.5%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	72,600	300	0.4%	
	Opština Vushtrri/Vučitrn				
	1. Popis iz 1981	65,512	-	-	
	2. Popis iz 1991	80,644	5,222	6.4%	
	3. Aktuelna procena opštine	103,000	-	-	
	4. Aktuelna procena zajednice	-	3,500	-	
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	102,600	4,000	3.9%	
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	102,600	3,500	3.4%	
	Pejë/Peć	Opština Deçan/Dečane			
		1. Popis iz 1981	40,640	2,500	6.1%
		2. Popis iz 1991	49,000	-	-
3. Aktuelna procena opštine		-	-	-	
4. Aktuelna procena zajednice		60,000	40	0.06%	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.		4,000	40	0.1%	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a		35,000	46	0.1%	

Pejë/Peć	Opština Gjakovë/Đakovica			
	1. Popis iz 1981	-	-	-
	2. Popis iz 1991	-	-	-
	3. Aktuelna procena opštine	150,800	6	0.004%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	150,000	4	0.0026%
	6. Aktuelna procena timova za zajednice	150,000	4	0.0026%
	Opština Istog/Istok			
	1. Popis iz 1981	50,104	7,736	15.4%
	2. Popis iz 1991	57,261	5,968	10.4%
	3. Aktuelna procena opštine	56,000-64,000	766	1.4-1.2%
	4. Aktuelna procena zajednice	50,000	400-850	0.8-1.7%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	56,000	800	1.4%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	56,000	1,300-1,700	2.32-3.03%
	Opština Klinë/Klina			
	1. Popis iz 1981	54,539	6,829	12.5%
	2. Popis iz 1991	52,266	5,968	11.4%
	3. Aktuelna procena opštine	55,000-58,000	895	1.6%
	4. Aktuelna procena zajednice	55,000	600	1.1%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	55,000	200-400	0.3-0.7%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	55,000	600	1.9%
	Opština Pejë/Peć			
	1. Popis iz 1981	111,071	7,995	7%
	2. Popis iz 1991	127,796	7,815	6%
3. Aktuelna procena opštine	150,000	1,000	0.6%	
4. Aktuelna procena zajednice	140,000	1,100	0.8%	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	170,000	850 ³	0.4%	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	140,000	1,000	0.7%	
Pristinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje			
	1. Popis iz 1981	29,805	8,315	27.9%
	2. Popis iz 1991	35,570	8,445	23.74 %
	3. Aktuelna procena opštine	50,000	800	1.6%
	4. Aktuelna procena zajednice	50,000	1,300	2.6%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	50,000	800	1.6%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	50,000	800-1,000	1.6-2%
	Opština Lipjan/Lipljan			
	1. Popis iz 1981	55,705	10,258	17.8%
	2. Popis iz 1991	69,451	9,713	17.35%
	3. Aktuelna procena opštine	76,000	2,000	2.63%
	4. Aktuelna procena zajednice	76,000	2,000-2,500	2.63-3%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	76,000	2,000	2.63%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	76,000	2,000	2.63%
	Opština Obiliq/Obilić			
	1. Popis iz 1981	26,595	5,797	21.8%
	2. Popis iz 1991	31,627	5,490	17.35%
	3. Aktuelna procena opštine	31,810	4,150	13.04%
	4. Aktuelna procena zajednice	30,000	3,500	11.66%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	30,000	3,400	11.33%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	30,000	3,000	10%
	Opština Podujevë/Podujevo			
	1. Popis iz 1981	75,437	-	-
	2. Popis iz 1991	92,946	1,118	1.2%
3. Aktuelna procena opštine	130,000	7	0.005%	
4. Aktuelna procena zajednice	130,000	7	0.005%	
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	130,000	-	-	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130,000	7	0.005%	

Prishtinë/Priština	Opština Prishtinë/Priština			
	1. Popis iz 1981	148,656	26,264	17.7%
	2. Popis iz 1991	199,654	26,893	13.4 %
	3. Aktuelna procena opštine	500,000	2,000	0.4%
	4. Aktuelna procena zajednice	500,000	2,500-3,000	0.6-0.75%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	500,000	2,000-2,500	0.4-0.5%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	500,000	2,000-2,500	0.4-0.5%	
Prizren	Opština Prizren			
	1. Popis iz 1981	134,526	12,139	9%
	2. Popis iz 1991	178,723	10,911	6.1%
	3. Aktuelna procena opštine	196,616	234	0.12%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	185	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	240,000	160	0.6%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	240,000	185	0.07%
	Opština Rahovec/Orahovac			
	1. Popis iz 1981	46,541	4,025	8.6%
	2. Popis iz 1991	59,877	3,795	6.3%
	3. Aktuelna procena opštine	73,700	1,400	1.8%
	4. Aktuelna procena zajednice	-	-	-
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009.	73,700	1,150	1.5%
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	73,700	1,000	1.30%

3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca predškolskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali	
Gjilan/Gnjilane	Ferizaj/ Uroševac	Male				5	8	19		
		Ženski				1	3	14		
		Ukupno				6	11	33		
	Gjilan/ Gnjilane	Male	31	191						
		Ženski	25	178						
		Ukupno	56	369						
	Kamenicë/ Kamenica	Male								
		Ženski								
		Ukupno	193	866						
	Viti/Vitina	Male			12					
		Ženski			15					
		Ukupno			27					
Ukupno za region		249	1,262							
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.										
Mitrovicë/Mitrovica	Mitrovicë/ Mitrovica (južni deo)	Male					1			
		Ženski					1			
	Skenderaj/ Srbica	Male								
		Ženski								
		Ukupno	35	40		35	170	25		
	Vushtrri/ Vučitrn	Male								
		Ženski								
		Ukupno		400		300	2,800			
	Ukupno za region			475		335	2,972			
	Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.									

Pejë/Peć	Dečan/ Dečani	Male				41		
		Ženski			5			
		Ukupno			5	41		
	Gjakovë/ Đakovica	Male						
		Ženski				1	3	
		Ukupno				1	3	
	Istog/ Istok	Male	8	23		2	40	120
		Ženski	2	23			30	60
		Ukupno	10	46		2	70	180
	Klinë/ Klina	Male	0	11				
		Ženski	3	15				
		Ukupno	3	26		50	400	70
	Pejë/Peć	Male	10	60		90	240	55
Ženski		12	70		50	146	81	
Ukupno		22	130		140	386	136	
Ukupno za region		41	194		145	468	249	
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.								
Pristinë/Priština	Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	Male	50	300		400	400	350
		Ženski	50	300		200	600	350
		Ukupno	100	600		600	1,000	700
	Lipjan/ Lipljan	Male	130	1,100		2,500	1,000	1,250
		Ženski	130	1,100		800	3,500	1,250
		Ukupno	260	2,200		3,300	4,500	2,500
	Obiliq/ Obilić	Male	100	250		200	400	500
		Ženski	100	250		100	600	500
		Ukupno	200	500		300	1,000	1,000
	Podujevë/ Podujevo	Male						4
		Ženski						3
		Ukupno						7
	Pristinë/ Priština	Male	750	1,250		2,000	2,000	3,500
Ženski		750	1,250		1,000	3,000	3,500	
Ukupno		1,500	2,500		3,000	5,000	7,000	
Ukupno za region		2,060	5,800		7,200	11,500	11,207	
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve relevantne podatke od organa vlasti.								
Prizren	Prizren	Male				6		
		Ženski	1			4		
		Ukupno	1			10	9	166
	Rahovec/ Orahovac	Male				59		
		Ženski		25		44		
		Ukupno	20	107		103	505 ⁴	261
	Ukupno za region		21	107		113	514	427

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da zastupaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucija).
3. Organizacije civilnog društva (naziv, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednice (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostalo.
7. Dodatne informacije.

Region	Glavni predstavnici zajednice
Gjilan/Gnjilane	Opština Ferizaj/Uroševac
	1 SRS Srpska radikalna stranka DS Demokratska stranka
	2 Zoran Maksimović, opštinska kancelarija za zajednice Ugrin Stefanović, član odbora za zajednice Strukture nastale nakon izbora održanih 11. maja 2008: Nenad Petković, predsednik opštine Ratko Sinadinović, zamenik predsednika opštine
	3
	4 Prijem srpskih TV i radio kanala nije dobar.
	5 Ugrin Stefanović, lider kosovskih Srba u Bablak/Babljaku Novica Jovanović, Srpski Babuš/Babush i Serbëve, starešina sela Milovan Jevtić, Talinoc i Muhaxherëve/Muhadžer Talinovac, lider kosovskih Srba Otac Živojin Kojić, pravoslavni sveštenik čija parohija obuhvata Ferizaj/Uroševac. Gordana Ristić, Ferizaj/Uroševac, predstavnica interno raseljenih lica.
	6
	7
	Opština Gjilan/Gnjilane
	1 SLS- Samostalna liberalna stranka SRS- Srpska radikalna stranka DSS- Demokratska stranka Srbije DS- Demokratska stranka G17 Plus NS-Nova Srbija SPS- Socijalistička partija Srbije Građanska inicijativa za evropsko Gnjilane, Šilovo/Shillovë Građanska inicijativa, Pasjane/Pasjan
	2 Milan Stojanović, Gjilan/Gnjilane specijalni savetnik predsednika opštine za pitanja zajednice Milivoje Živković, šef opštinske kancelarije za zajednice Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Predrag Stojković, predsednik opštine Mladen Mitrović, zamenik predsednika skupštine opštine Milorad Todorović, predsednik skupštine opštine Aleksandar Petrović, zamenik predsednika skupštine opštine Dragan Nikolić, regionalni koordinator Koordinacionog centra za Kosovo
	3
	4 TV Puls iz Šilova/Shillovë Radio Maks iz Šilova/Shillovë Radio Laser iz Pasjana/Pasjan
	5
	6 Predrag Stojković, predsednik opštine Gjilan/Gnjilane uspostavljene nakon izbora 11. maja 2008. Dragan Nikolić, predsednik opštine Gjilan/Gnjilane koja je pod upravom Srbije
	7
	Opština Kamenicë/Kamenica
	1 SRS- Srpska radikalna stranka DSS- Demokratska stranka Srbije NS -Nova Srbija SPS -Socijalistička partija Srbije DS -Demokratska stranka G17- Plus
	2 Dragiša Savić, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice Strukture nastale nakon izbora održanih 11. maja 2008.: Boban Jevtić, predsednik opštine Nebojša Simić, zamenik predsednika opštine Vojislav Nojić, predsednik skupštine opštine Vojislav Veličković, zamenik predsednika skupštine opštine
	3 NVO „Sveti Nikola“ koja se bavi povratkom i dijalogom NVO „Kosovka devojka“, ženska grupa (ne tako aktivno kao ranije zbog bolesti menadžerke NVO)
	4 Radio Kamenica, multietnička radio stanica koja emituje programe na tri jezika: albanskom, srpskom i romskom. Nema štampanih medija za kosovske Srbe, mada su dostupne srpske dnevne novine.
	5
	6
	7

Gjilan/Gnjilane	Opština Viti/Vitina	
	1	SRS Srpska radikalna stranka DSS Demokratska stranka Srbije Građanska inicijativa „Vidovdan“ DS Demokratska stranka Liberalna stranka, učestvovala na lokalnim izborima novembra 2009.
	2	Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Srećko Spasić, predsednik opštine („Vidovdan“) Dejan Moskić, zamenik predsednika opštine (Demokratska stranka Srbije)
	3	
	4	Srpska zajednica u ovoj opštini nema svoje elektronske ili štampane medije. Međutim, stanovnici kosovski Srbi mogu da prate nekoliko srpskih kanala, uključujući RTS 1, TV Puls iz Šilova/Shillove i radio Klokot/Kllokot. U principu, pripadnici ove zajednice smatraju da su uglavnom dobro informisani o opštim i važnim pitanjima, ali su loše informisani o razvoju na lokalnom nivou zbog toga što u opštini Viti/Vitina nema lokalnih medija na srpskom jeziku.
	5	Zoran Marinković, predstavnik iz sela Bincë/Binač i bivši radnik opštinske kancelarije za zajednice u Vrbovcu/Vërbovc.
	6	
Mitrovicë /Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica	
	1	
	2	Snežana Nestorović, opštinski službenik za zajednice
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Skenderaj/Srbica	
	1	Građanska inicijativa, „Složno za Srbicu“
	2	Nedeljko Kovačević, šef opštinske kancelarije za zajednice Milutin Kovačević, predsedavajući odbora za zajednice i opštinski koordinator za „raseljena lica“. Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Dejan Tomašević, predsednik opštine Ljubiša Jokić, zamenik predsednika opštine Vasilije Tomašević, predsednik skupštine opštine Rade Kovačević, zamenik predsednika skupštine opštine
	3	NVO „Jovanka“, koju vodi Jovanka Tomašević,
	4	Radio stanica u Suvom Grlu/Syriganë “Tri srca”, trenutno ne radi
	5	Nedeljko Kovačević, šef opštinske kancelarije za zajednice Milutin Kovačević, predsedavajući odbora za zajednice
	6	
	7	
	Opština Vushtrri/Vučitrn	
	1	Srpska radikalna Stranka Demokratska stranka Srbije Srpska liberalna stranka
	2	Bojana Artonović, šef opštinske kancelarije za zajednice Andrijana Dišić, predsedavajuća odbora za zajednice Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Zoran Rakić, predsednik opštine i kontakt osoba Ministarstva za Kosovo i Metohiju (Srpska radikalna stranka) Goran Lazić, zamenik predsednika skupštine opštine (Demokratska stranka Srbije) Miodrag Stolić, zamenik predsednika opštine Stojadin Tomić, predsednik skupštine opštine (Srpska liberalna stranka)
	3	NVO „Duga“ Bojana Artonović, Priluzhje/Prelluzhë, bavi se omladinskim aktivnostima NVO „Kameni Most“ Aleksandar Stojanović, aktivnosti koje se odnose na povratak u opštinama Vushtrri/Vučitrn i Mitrovicë/Mitrovica. NVO „Luna“, Stana Kovačević, Priluzhje/Prelluzhë, aktivnosti za žene NVO „Korak napred“, Danica Vukmirović, Grace/Gracë, aktivnosti za žene
	4	Radio stanica „MIX“, kojom rukovodi i upravlja NVO „Duga“ iz Priluzhja/Prelluzhë
5	Saša Andrić, starešina seoskog saveta u Priluzhju/Prelluzhë Radovan Petrović, starešina sela Grace/Gracë Boban Ristić, stanovnik Graca/Gracë, zaposlen u opštinskoj kancelariji za zajednice u Priluzhju/Prelluzhë Goran Dancetović, starešina sela Banjskë/Banjska	

Pejë/Peć	6	
	7	
	Opština Dečan/Dečane	
	1	DSS, Demokratska stranka Srbije, Zoran Barović
	2	Vesna Spalević, pomoćnica opštinske kancelarije za zajednice
	3	NVO „JETA“, bavi se pitanjima žena u oblasti obrazovanja, zdravlja, zaposlenja i učešća u javnom životu.
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Gjakovë/Đakovica	
	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
	6	
	7	
	Opština Istog/Istok	
	1	SRS Srpska radikalna stranka DSS Demokratska stranka Srbije SPS Socijalistička partija Srbije DS Demokratska stranka
	2	Vesna Maliković, opštinska potkancelarija za zajednice u Osojanima/Osojan Obrad Tijanić, opštinska potkancelarija za zajednice u Cerkoz/Črkolezu Institucije nastale nakon izbora 11. maja: Dragoljub Repanović, predsednik opštine Ranko Vuletić, predsedavajući skupštine opštine
	3	NVO „Božur“ iz Kraljeva, ranije je bio aktivan u sferi povratka i projektima stvaranja prihoda. NVO „Agrofokus“ poljoprivreda, humanitarna pomoć i drugi projekti.
	4	U opštini Istog/Istok nema medija dostupnih na srpskom jeziku. Zajednica kosovskih Srba zahtevala je osnivanje radio stanice na srpskom jeziku u Osojanima/Osojan, te je Nezavisnoj komisiji za medije podnela zahtev za dodelu frekvencije. Još nije odgovoreno na njihov zahtev.
	5	Vesna Maliković, opštinska potkancelarija za zajednice u Osojanima/Osojan i starešina sela Srbobran. Dobrivoje Radovanović, opštinski odbor za zajednice Mališa Đurić, direktor ogranaka srpskog Biroa za zapošljavanje u Osojanima/Osojan
	6	
	7	
	Opština Klinë/Klina	
	1	SPS Socijalistička partija Srbije Metohija DSS Demokratska stranka Srbije DS Demokratska stranka
	2	Milorad Šarković, šef opštinske kancelarije za zajednice Ranko Kostić, opštinski službenik za zajednice
	3	Srpski Crveni krst, pruža podršku i pomoć povratnicima; organizuje izlete i odmore za decu povratnika. Zemljoradnička zadruga „Brazda“, Videjë/Vidanje Zemljoradnička zadruga „Razvoj Drsnika“, Dresnik/Drsnik
	4	
	5	Banjac Andrea, starešina sela Berkovë/Berkovo Dončić Igor, starešina sela Binxhë/Biča Sjarković Božidar, starešina sela Dolac/Dolac Čekerlić Mihailo, starešina sela Dresnik/Drsnik Magić Radonja, starešina sela Grapc/Grabac Krašić Đorđe, starešina sela Grebnik/Grebnik Vučićević Lazar, starešina sela Klinafc/Klinavac Mikić Radomir, starešina u gradu Klinë/Klina: Veljo Simić, starešina sela Leskoc/Leskovac Janković Radovan, starešina sela Petriq i Ultë/ Donji Petrić Cvetko Ivanović, starešina sela Pogragjë/Pograđe Vlasto Marušić, starešina sela Shtupel/Štupelj Milorad Šarković, starešina sela Videjë/Vidanje
6		
7		

Pejë/Peć	Opština Pejë/Peć	
	1	SPS Socijalistička Partija Srbije (Socialist Party of Serbia) DS Demokratska Stranka (Democratic Party) Coalition DSS Demokratska Stranka Srbije (Democratic Party of Serbia) NS Nova Srbija (New Serbia)
	2	Drenko Todorović, zamenik predsednika opštine za zajednice Slobodan Petrović, šef opštinske potkancelarije za zajednice Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Miloš Dimitrijević, predsednik skupštine opštine (DSS-NS)
	3	Lokalna NVO „Briga“, bavi se pravima žena; lokalni NVO „Metohija“ za mlade
	4	Radio Goraždevac Redovna raspodela nedeljnih novina „Jedinstvo“ na srpskom jeziku, koje se štampaju u severnom delu Mitrovicë/Mitrovice
	5	Momcilo Savić, starešina sela u Belom Polju Miodrag Dašić, starešina sela u Brestoviku i član odbora za zajednice Grujo Jasović, starešina sela u Sigi/Sigë Ranko Bakić, starešina sela u Levoshë/Ljevoši Rodavan Prascević, grad Pejë/Peć Milija Lazović, grad Pejë/Peć
	6	
	7	
Pristinë/Priština	Opština Fushë Kosovë/Kosovo Polje	
	1	SLS Samostalna liberalna stranka SNS Srpska narodna stranka SRS Srpska radikalna stranka DS Demokratska stranka SPS Socijalistička partija Srbije G17 Plus PSS Pokret snaga Srbije NS Nova Srbija
	2	Sladana Lazić, šef opštinske kancelarije za zajednice Zoran Kitić, opštinski službenik za zajednice i povratak Tomislav Danić, opštinska potkancelarija za zajednice Radmir Mitrović, opštinski službenik Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Stevica Lazić, predsednik opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje.
	3	NVO „Ruka ruci“, Nevenka Rikalo, ravnopravnost polova/pitanja žena
	4	
	5	Milan Đekić, lider kosovskih Srba u Fushë Kosovë/Kosovu Polju Stevica Lazić, starešina sela Bresje/Bresje i predsednik opštine Fushë Kosovë/Kosovo Polje posle izbora održanih 11. maja 2008. Saša Zivić, starešina sela Kuzmin
	6	Snežana Stojković, direktor škole „Aca Marović“, Kuzmin/Kuzmin
	7	
	Opština Lipjan/Lipljan	
	1	SDS KiM Srpska demokratska stranka Kosova i Metohije SNS Srpska narodna stranka SRS Srpska radikalna stranka DS Demokratska stranka SPS Socijalistička partija Srbije G17 Plus PSS Pokret snaga Srbije NS Nova Srbija
2	Lidija Jovanović, šef opštinske kancelarije za zajednice	
3	NVO „HERC“, humanitarna pomoć i obrazovanje, NVO „Centar za ljudska prava i prava deteta“, zaštita ljudskih prava NVO „Biće bolje“, rad sa mladima	
4		

5	Slavko Janičijević, Lipjan/Lipljan Zoran Spasić, Rubovc/Rabovce Zoran Ćirković, Staro Gracko/Grackë e Vjetër Novica Nešić, Novo Naselje/Lagja e Re
6	
7	
Opština Obiliq/Obilić	
1	SDS KiM Srpska demokratska stranka Kosova i Metohije SNS Srpska narodna stranka SRS Srpska radikalna stranka DS Demokratska stranka SPS Socijalistička partija Srbije G17 Plus PSS Pokret snaga Srbije NS Nova Srbija Grupa građana Božur
2	Slaviša Ađančić, šef opštinske kancelarije za zajednice Predrag Jović, zamenik predsednika opštine za zajednice Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Ljubiša Bosanac, predsednik opštine (iz sela Plemetina/Plemetinë)
3	„Odbor za ljudska prava i zajednice“, lokalni međuetnički NVO; „Za bolje sutra“, ženski NVO u Plemetini/ Plemetinë i Babinom Mostu/Babimoc.
4	
5	Ljubomir Jakovljević, selo Plemetin/Plementina Slavisa Adjancic, šef opštinske kancelarije za zajednice i starešina sela Babin Most/Baimoc Dragiša Jović, Ljubomir Djordjevic, Crkvena Vodica/Caravodicë Radanović Jasmina, Obiliq/Obilić Jovan Spasić, Janjine Voda/Janina Voda
6	StevanMarković, sveštenik u selu Babin Most/Baimoc
7	
Opština Podujevë/Podujevo	
1	
2	Milomir Jovanović, opštinski službenik za povratak
3	
4	
5	Radisav Perović, lider zajednice, Metergoc/Medregovac
6	
7	
Opština Prishtinë/Priština	
1	
2	Radoljub Popović, vršilac dužnosti šefa opštinske kancelarije za zajednice u Gračanici/Graçanicë Slavica Stolić, opštinski službenik za povratak i predsedavajući odbora za zajednice. Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Zvonimir Stević, generalni sekretar u Ministarstvu za Kosovo i Metohiju Nebojša Nikolić, predsednik opštine Prishtinë/Priština
3	Centar za mir i toleranciju (CPT)
4	„Građanski glasnik“ (Prishtinë/Priština, čiji je vlasnik medijska grupa KOHA),
5	Pavić Ljubinko, Slivovo/Sllivovë Đošić Branislav, Miličević Dragan, Donja Brnjica/Bërnice e Poshtme Đorđević Dragi, Gornja Brnjica/Bërnice e Epërme Vukadinović Miroslav, Devet Jugovića/Nëntë Jugoviq Tabaković Miloš, Lebane/Lebanë Rada Trajković, direktor Doma zdravlja u Gračanici/Graçanicë Randel Nojkic, direktor Pošte i telekomunikacija Stojan Sekulic, direktor bolnice KBC Gračanica/Graçanicë Dragan Velić, šef srpskog Komesarijata za izbeglice
6	Verske vođe: Mitropolit Amfilohije administrator Raško-prizrenske eparhije, lipljanski vladika Teodosije
7	

Prizren	Opštine Prizren i Rahovec/Orahovac	
	1	DSS, Demokratska stranka Srbije DS, Demokratska stranka SPS, Socijalistička partija Srbije, Rahovec/Orahovac
	2	Slaviša Kolašinac, šef opštinske kancelarije za zajednice u opštini Rahovec/Orahovac. Spasa Andrijević, opštinska kancelarija za zajednice Prizren, odgovoran za zajednicu kosovskih Srba u gradu Prizrenu i selima Novake/Novak i Smaq/Smač. Danka Kucani, opštinska kancelarija za zajednice Prizren, odgovorna za zajednicu kosovskih Srba u dolini Župi/Zhupe. Jovan Bojić, opštinska kancelarija za zajednice, Rahovec/Orahovac, zadužen za Veliku Hoču/Hoce e Madhe. Bojan Nakalamić, zamenik predsednika opštine za zajednice (očekuje se njegovo imenovanje) Institucije nastale nakon izbora 11. maja 2008: Miodrag Lazić predsednik opštine Prizren, Demokratska stranka Srbije Marijan Šarić predsednik opštine Rahovec/Orahovac, Demokratska stranka Milorad Šorić, član SPS
	3	Zlatko Mavrić „Sveti Spas“, udruženje interno raseljenih lica iz Prizrena sa sedištem u Beogradu. Tatjana Kolašinac, NVO „Moderna žena“ (ženska grupa), Rahovec/Orahovac Vesna Manitašević NVO „Jefimija“ (ženska grupa), Rahovec/Orahovac Rodoljub Grković, Omladincki centar Schuler Helfen Leben, gornji Orahovac
	4	Uglavnom srpski mediji, elektronski, štampani i kablovska televizija.
	5	Otac Mihajlo Tošić, Srpska pravoslavna crkva, Prizren Otac Aleksandar Našpalic, Srpska pravoslavna crkva-zadužen za Prizren i Suharekë/Suvu Reku Otac Milenko, Srpska pravoslavna crkva-Velika Hoča/Hoce e Madhe, Rahovec/Orahovac Branko Gligorijević, starešina sela Novake/Novak, Prizren Tomislav Tomić, starešina sela Drajić/Drajciq, Prizren Veselin Todorović, starešina sela u Mušnikovu/Mushnikove , Prizren Slobodan Vučković, starešina sela Gornje Selo/Gornjaselle, Prizren.
	6	
7		

1 Demografske podatke za područja 3, 4, 5 i 6 su prikupili terenski timovi OEBS-a, u dogovoru sa predstavnicima zajednice i opštinskim službenicima u martu i aprilu 2010

2 Nema preciznih podataka iz popisa 1981. za Ferizaj/Uroševac. U to vreme su Ferizaj/Uroševac i Štrpce/Shtërpçë bili jedna opština.

3 Procene obezbeđene samo za Goraždevac/Gorazhdevc.

4 Od tog broja, 111 lica je registrovano kao nezaposleno.

Profil zajednice KOSOVSKI TURCI

Aneks

Naseljena mesta

Procena broja stanovnika

Procena broja stanovnika po kategorijama

Glavni predstavnici zajednice

Osnovne informacije

Zajednica kosovskih Turaka¹ vekovima je prisutna na Kosovu i u velikoj meri je doprinela kulturnoj i verskoj različitosti Kosova. U doba Otomanskog carstva ova zajednica je uživala relativno privilegovani status. Početkom 20. veka smatrano je da turski jezik koristi gradska elita na Kosovu, a mnogi kosovski Albanci i danas govore turski jezik. Međutim, kako je uticaj Otomanskog carstva u 20. veku opao, počeo je da slabi i privilegovani status kosovskih Turaka u očima lokalnog stanovništva. Turska zajednica na Kosovu nije bila posebno pravno priznata između 1912. i 1951. godine kada joj je omogućeno školovanje na turskom jeziku. Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1974. dodelio je određena društveno-politička i kulturna prava zajednici Turaka. Kosovski Turci su dobro integrisani u kosovsko društvo i sa velikom većinom kosovskih Albanaca dele iste kulturne i društvene karakteristike, uključujući muslimansku veroispovest. Brakovi između ove dve zajednice su česta pojava. Danas na Kosovu živi oko 30.000 kosovskih Turaka, dok je broj onih iz različitih zajednica na Kosovu koji govore ili bar razumeju turski 250.000. Mnogi kosovski Albanci govore ili razumeju turski, dok većina kosovskih Turaka može da komunicira na albanskom i srpskom jeziku. Ova zajednica je značajno doprinela multietničkoj toleranciji i dijalogu na Kosovu.

U opštini Gjilan/Gnjilane zajednica kosovskih Turaka uglavnom živi u gradu Gjilan/Gnjilanu i u selima Livoç i Epërm/Gornji Livoç i Dobërçan/Dobrčane, i čini 0,9-1,1% ukupnog stanovništva ove opštine. Zajednica kosovskih Turaka iz regiona Mitrovicë/Mitrovica je dobro integrisana u opštinama Vushtrri/Vučitrn i južna Mitrovicë/Mitrovica, gde većinu stanovništva čine kosovski Albanci. Kosovski Turci u Vushtrri/Vučitrnu čine 0,9% ukupnog stanovništva dok u severnoj i južnoj Mitrovicë/Mitrovici čine oko 1,5% ukupnog stanovništva. U južnom delu grada, kosovski Turci žive u različitim delovima grada, dok oni koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë stanuju u naselju „Bošnjačka mahala“ i dele sličnu zabrinutost za bezbednost i slobodu kretanja sa ostalim nesrpskim zajednicama. U Vushtrri/Vučitrnu, kosovski Turci zajedno sa kosovskim Albancima žive u različitim delovima grada. U regionu Prishtinë/Prištine kosovski Turci žive među kosovskim Albancima koji čine većinsko stanovništvo i uzimaju puno učešće u javnom životu. Koncentrisani su u urbanim delovima grada Prishtinë/Prištine, gde čine oko 0,4% ukupnog stanovništva u ovoj opštini, i seoskim naseljima u Janjevë/Janjevu² i Banullë/Banduliću u opštini Lipjan/Lipljan, gde čine oko 0,5% stanovništva. Većina kosovskih Turaka živi u regionu Prizrena gde su potpuno integrisani u javni život. U opštini Prizren oni čine oko 4% stanovništva. Grad Prizren i dalje predstavlja istorijski, kulturni i politički centar za zajednicu kosovskih Turaka.

Ključna pitanja zajednice:

- Nedostatak i loši prevodi udžbenika na turski jezik.

Kosovski Turci su dobro integrisani u kosovsko društvo. Sa velikom većinom kosovskih Albanaca dele mnoge kulturne i verske karakteristike, uključujući muslimansku veroispovest.

Kosovski Turci čine većinu u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, gde žive zajedno sa kosovskim Albancima i Romima.

Turskom jeziku je dodeljen status službenog jezika u opštinama Prizren i Vushtrri/Vučitrn.

¹ Zajednicu Turaka čine potomci Turaka iz Otomanskog carstva, kao i potomci stanovnika starosedelaca koji su prihvatili muslimansku veroispovest i tursku kulturu i jezik.

² Gde žive zajedno sa kosovskim Hrvatima. Videti profil zajednica kosovskih Hrvata.

„NAMAZGAH“ U PRIZRENU, KOJU STANOVNICI PRIZRENA NAZIVAJU I „KIRIK CAMII“, ŠTO NAGLAŠAVA ČINJENICU DA NEMA KROV. OBJEKAT JE IZGRAĐEN 1455. I NAMENJEN JE ZA „NAMAZ“, ODNOSNO MOLITVU, VELIKE GRUPE GRAĐANA.

1. Zapošljavanje i društveno-ekonomska situacija

Kosovski Turci tradicionalno žive u gradskim područjima, gde im je njihovo poznavanje albanskog jezika i vrlo dobra integracija u društvo osigurala relativno dobru društveno- ekonomsku situaciju i pristup tržištu rada.

Društveno-ekonomska situacija i mogućnosti zapošljavanja za zajednicu kosovskih Turaka relativno su dobri. Mnogi kosovski Turci uspešno vode privatna preduzeća, dok je veliki broj njih zaposlen u javnom sektoru. Ponekad loše poznavanje albanskog jezika dovodi do nezaposlenosti i migracije. Većina kosovskih Turaka u regionu Gjilan/Gnjilana radi u svojim prodavnicama ili kao nastavnici u javnom sektoru. Mali je broj kosovskih Turaka koji rade u opštini. U Gjilan/Gnjilanu i u selu Dobërçan/Dobrçane dvoje kosovskih Turaka radi u opštinskoj matičnoj službi, dok u opštini Gjilan/Gnjilane dvoje rade kao opštinski službenici. Kao i većina zajednica u Mitrovicë/Mitrovici, kosovski Turci su suočeni sa nezaposlenošću i žive u lošim socijalno-ekonomskim uslovima. Ova zajednica tradicionalno stanuje u urbanim područjima, te zbog toga nije uključena u mali broj ekonomskih mogućnosti dostupnih kroz bavljenje poljoprivredom u ruralnim područjima. Kosovski Turci se umesto toga bave malom privredom i rade kao trgovci. Ovo je slučaj i u Vushtri/Vučitrnu. Ova opština je pretežno orijentisana na poljoprivredu, dok je ekonomski razvoj na drugim poljima slabiji. Kosovski Turci su uglavnom angažovani u radu malih preduzeća, kao što su porodične prodavnice i restorani. Vushtri/Vučitrn je nedavno zbratimljen sa jednom opštinom u Turskoj, s ciljem dobijanja finansijskih povlastica kao što su strana ulaganja i druge privredne veze. Dosadašnja finansijska korist proistekla iz ovog bratimljenja je ograničenog karaktera, uz par poseta visokih zvaničnika i delimičnu restauraciju objekata kulturne baštine.

U regionu Prishtinë/Prištine, celokupna društveno-ekonomska situacija u zajednici kosovskih Turaka uglavnom je stabilna, bez značajnih nedostataka. Predstavnici ove zajednice su ili zaposleni u javnim institucijama i međunarodnim organizacijama ili se bave trgovinom na nižem i srednjem nivou. U ovom regionu je u državnoj službi zaposleno 57 kosovskih Turaka, među kojima je 13 žena. Što se tiče drugih regiona, kosovski Turci žive u urbanim delovima

Prizrena. Većina njih radi u malim i srednjim preduzećima, dok je jedan broj zaposlen u opštinskoj službi i zdravstvu. U opštini Prizren trenutno ima 22 (7,6% od ukupnog broja) zaposlenih u opštinskoj upravi, 123 (5,07%) zaposlenih u zdravstvu i 39 (7,7%) zaposlenih u prosveti. Nema podataka o rodnoj zastupljenosti. Međutim, stopa nezaposlenosti među kosovskim Turcima i dalje je visoka. Na osnovu podataka kojima raspolaže Regionalni zavod za zapošljavanje u Prizrenu, 1.223 (od toga 531 žena) od oko 10.000 kosovskih Turaka koji žive u ovoj opštini prijavljeno je kao nezaposlena lica i lica koja traže posao. Međutim, veruje se da je pravi broj nezaposlenih daleko veći, jer se nisu svi prijavili u Zavod. Devedeset porodica kosovskih Turaka (76 iz Prizrena i 14 iz Mamuša/Mamushë/Mamuše) prima socijalnu pomoć koja iznosi od 40 do 80 evra mesečno.

Regionalni zavod za zapošljavanje u Prizrenu pružao je mogućnosti za stručnu obuku i programe zapošljavanja na turskom jeziku. Od 1999, programi obuke su dostupni na albanskom jeziku. I pored toga, u 2009. je obuku pohađalo 13 žena i 8 muškaraca iz ove zajednice.

2. Bezbednost i sloboda kretanja

Bezbednost i sloboda kretanja kosovskih Turaka uglavnom su dobri, bez značajnih bezbednosnih incidenata prijavljenih od strane ove zajednice. U Kosovskoj policiji radi 89 policajaca kosovskih Turaka, među kojima je deset žena. Oni čine četvrtu zajednicu po zastupljenosti u policiji, posle kosovskih Albanaca, kosovskih Srba i kosovskih Bošnjaka. U regionu Gjilan/Gnjilana, ova zajednica je u potpunosti integrisana u društvo i nesmetano koristi privatni i javni prevoz. Zastupljenost kosovskih Turaka u Kosovskoj policiji ovog regiona je dobra, sa 15 muškaraca policajaca (ili 2,5% od ukupnog broja u regionu). U opštini Gjilan/Gnjilane, jedan kosovski Turčin zastupa ovu zajednicu u opštinskom savetu za bezbednost zajednica. Prema rečima predstavnika ove zajednice, način na koji kosovski Turci u regionu Gjilan/Gnjilana doživljavaju Kosovsku policiju uglavnom je pozitivan. Kosovski Turci u Mitrovicë/Mitrovici mogu slobodno da se kreću samo u onim područjima gde kosovski Srbi ne čine većinu. Stalni međuetnički bezbednosni incidenti u etnički mešovitim delovima severne Mitrovice/Mitrovicë, kao što su kamenovanje vozila, prebijanja i tuče između grupa mladih, retko kada pogađaju kosovske Turke, ali negativno utiču na način na koji ova zajednica doživljava pitanje bezbednosti. U policiji u Mitrovicë/Mitrovici radi petoro kosovskih Turaka. Jedan od njih radi u policijskoj stanici u severnoj Mitrovici/Mitrovicë, jedan u stanici u južnom delu, dvojica u Regionalnoj istražnoj jedinici i jedan u Regionalnoj saobraćajnoj jedinici. Način na koji kosovski Turci doživljavaju Kosovsku policiju je pozitivan, uz čestu saradnju i rado odazivanje zajednice kada je u pitanju prijavljivanje incidenata policiji. Jedan kosovski Turčin je član opštinskog saveta za bezbednost zajednica u Vushtrri/Vučitrnu, dok u Mitrovicë/Mitrovici i Skenderaj/Srbici, gde takođe žive pripadnici ove zajednice, ova tela ne funkcionišu. Jedan predstavnik kosovskih Turaka takođe učestvuje na sastancima o bezbednosti zajednica, koje organizuje administracija UNMIK-a (UAM) u severnoj Mitrovici.

Deset kosovskih Turkinja rade kao policajci u Kosovskoj policiji.

Zajednica kosovskih Turaka u regionu Prishtinë/Prištine ne suočava se sa bitnim izazovima u pogledu bezbednosti ili slobode kretanja. Ova zajednica ima svoje predstavnike u opštinskim savetima za bezbednost zajednice u Prishtinë/Prištini i Lipjan/Lipljanu i u lokalnom odboru za javnu bezbednost u Janjevë/Janjevu (opština

Lipjan/Lipljan). Međutim, lokalni savet za javnu bezbednost u Janjevë/Janjevu nije se redovno sastajao tokom prošle godine. Četvoro kosovskih Turaka radi u Kosovskoj policiji. Kosovski Turci i dalje uživaju nesmetanu slobodu kretanja u regionu Prizrena, gde je ova zajednica relativno dobro integrisana. Oni koriste javni i privatni prevoz, a neki koriste uslugu prevoza humanitarnim autobusom koji povezuje sela u dolini Župe/Zhupë i grad Prizren. U policiji u regionu Prizrena radi 37 policajaca kosovskih Turaka (32 muškaraca i 5 žena). To znači da se, zbog internog premeštanja policajaca u druge regione, broja policajaca smanjio za tri u odnosu na prošlu godinu. Nijedan policajac iz zajednice kosovskih Turaka u ovom regionu nema zvanje višeg oficira.

3. Povratak i reintegracija

UNHCR izveštava da je, u periodu između 2008. i 2010, na Kosovo prinudno vraćeno 30 kosovskih Turaka.

Nisu zabeleženi značajni slučajevi migracije kosovskih Turaka iz Gjilan/Gnjilana, Mitrovicë/Mitrovice, Prishtinë/Prištine i Prizrena zbog sukoba 1999. Odlasci do kojih je došlo nakon 1999. uglavnom su bili posledica loše privrede. UNHCR izveštava da je u periodu između 2008. i 2010. na Kosovo prinudno vraćeno 30 kosovskih Turaka.³ Međutim, pitanja raseljenja, povratka i reintegracije obično ne zabrinjavaju zajednicu kosovskih Turaka. Kosovski Turci koji su pre sukoba napustili područje Gjilan/Gnjilana vratili su se 2000. godine. U severnoj Mitrovici/Mitrovicë su neki kosovski Turci doživeli slične neprilike kao i kosovski Albanci nakon povratka u svoje domove posle sukoba, pošto su zatekli uništenu imovinu. U nekim slučajevima kosovski Turci su mogli da se vrate u svoje domove, dok su u drugim slučajevima ostali da žive kao raseljena lica ili su prodali svoje kuće i nastanili se na drugom mestu. UNHCR u svojim izveštajima navodi da u regionu Prishtinë/Prištine živi samo jedan interno raseljeni kosovski Turčin.⁴

4. Institucije i službe koje finansira Srbija

Kosovski Turci u manjoj meri koriste usluge institucija i službi kojima upravlja Republika Srbija i umesto toga se odlučuju za usluge kosovskih institucija. Razlog tome je visok nivo integrisanosti kosovskih Turaka u društvo kosovskih Albanaca. Međutim, u regionu Gjilan/Gnjilana neki kosovski Turci koriste usluge institucija kojima upravlja Republika Srbija, kao što su izdavanje ličnih karata, pasoša, zdravstvene usluge i penzije. Uglavnom su to stariji pripadnici turske zajednice, koji su stekli ova prava svojim radom u srpskim preduzećima i institucijama pre 1999. Ova zajednica se u principu oslanja na usluge institucija Kosova.

5. Pristup opštinskim i komunalnim uslugama

Kosovski Turci uglavnom uživaju potpuni i nesmetani pristup opštinskim i komunalnim uslugama. U regionu Gjilan/Gnjilana,

3 Statistički pregled Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice, Kancelarija šefa misije u Prishtinë/Prištini - podaci ažurirani na kraju aprila 2010. [Za vašu informaciju: zvanični naziv ne sadrži imena onako kako se ona izgovaraju i samo jednom piše Priština. Takođe stoji "na kraju..." tako da sam promenila taj deo].

4 Isto.

vodovodni i kanalizacioni sistemi funkcionišu u gradu Gjilan/Gnjilanu i selu Dobërčan/Dobrčane. U selu Livoç i Epërm/Gornji Livoç, stanovnici koriste bunare i septičke jame. Zajednica u ovom regionu do sada se nije žalila na probleme u snabdevanju električnom energijom i odnošenju smeća. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, posebno u opštinama Mitrovicë/Mitrovica i Vushtrri/Vučitrn, turski jezik je usvojen kao službeni jezik, što ovoj zajednici olakšava pristup uslugama, pošto su institucije zakonom obavezane da usluge i podršku pružaju na turskom jeziku. Nije bilo žalbi po ovom pitanju, i nije bilo prijavljenih slučajeva diskriminacije u praksi. U regionu Prishtinë/Prištine, najveću brigu za kosovske Turke koji žive u Janjevë/Janjevu predstavlja odnošenje smeća i kanalizacioni sistemi. Međutim, ova pitanja ne zabrinjavaju samo zajednicu kosovskih Turaka. Predstavnik kosovskih Turaka je opštini Lipjan/Lipljan uputio nekoliko zahteva za pokrivanje otvorenog potoka koji prolazi pored sela. Ovaj potok stanovnici koriste kao deponiju, te je postao pretnja po zdravlje, posebno u letnjem periodu. Opština do danas nije rešila ovo pitanje. U regionu Prizrena, kosovski Turci imaju potpun pristup opštinskim i komunalnih uslugama, uključujući usluge matične službe. Iako je turski jezik službeni jezik u opštini Prizren, ova zajednica i dalje nailazi na probleme prilikom dobijanja različitih potvrda ili dokumenata na svom maternjem jeziku.

6. Pristup socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti

Kosovski Turci koriste usluge socijalnih službi i socijalne zaštite na celom Kosovu. U opštini Gjilan/Gnjilane ova zajednica koristi usluge kosovskih institucija bez ikakvih prepreka, u skladu sa opštim kriterijumima socijalne zaštite na Kosovu. Osim toga, mali broj kosovskih Turaka, koji su radili u državnim preduzećima i institucijama pre sukoba 1999, prima minimalne plate (takozvani "minimalac"), što predstavlja vrstu socijalne pomoći koju Srbija daje bivšim radnicima državnih preduzeća i institucija na Kosovu. Finansijska pomoć je najčešći oblik pomoći koju dobijaju kosovski Turci u ovom regionu, a ona obuhvata socijalnu pomoć i penzije. Ova zajednica u Mitrovicë/Mitrovici bez ikakvih bojazni koristi usluge kosovskog sistema socijalne zaštite u južnoj Mitrovicë/Mitrovici i Vushtrri/Vučitrnu. Mali je broj kosovskih Turaka iz regiona Prishtinë/Prištine koji primaju socijalnu pomoć. Na primer, predstavnik ove zajednice je istakao da u opštini Lipjan/Lipjan od ukupno 400 kosovskih Turaka koji žive u selu Janjevë/Janjevu, četiri porodice primaju socijalnu pomoć, dok u opštini Prishtinë/Priština socijalnu pomoć prima deset porodica. Ova zajednica nesmetano koristi usluge socijalne pomoći i zaštite u regionu Prizrena, gde 90 porodica kosovskih Turaka prima socijalnu pomoć.

7. Pristup imovini i stanovanju

Zajednica kosovskih Turaka ima nesmetan pristup imovini i stanovanju u regionima Gjilan/Gnjilana i Prizrena. Međutim, kosovski Turci raseljeni iz severnog u južni deo opštine Mitrovicë/Mitrovica

nailaze na iste prepreke pri povraćaju svojih kuća kao i njihove komšije kosovski Albanci. U Prishtinë/Prištini, neki kosovski Turci tvrde da poseduju stare katastarske „tapije“ kao dokaz vlasništva nad imovinom koju je vlada nacionalizovala nakon drugog svetskog rata i nadaju se da će povratiti ta prava. Ovo pitanje je još uvek na sudu.

8. Pristup obrazovanju

Manjak udžbenika na turskom jeziku negativno utiče na mogućnost zajednice da uživa pravo na obrazovanje.

Zajednica kosovskih Turaka ima pristup osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju unutar kosovskog obrazovnog sistema. Kosovsko Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije obezbeđuje besplatne udžbenike za obavezno obrazovanje na turskom jeziku. Međutim, neki udžbenici još uvek nisu dostupni i roditelji moraju sami da ih nabave iz Turske. Od ukupno 86 udžbenika neophodnih za osnovno obrazovanje, šesnaest još uvek nije odštampano na turskom jeziku, a Ministarstvo navodno nema finansijska sredstva za njihovo izdavanje. Stanje u sekundarnom obrazovanju je daleko lošije, jer postoje samo udžbenici za turski jezik i književnost za 10. i 11. razred i udžbenik za likovnu kulturu na turskom jeziku za 11. razred. Ovaj nedostatak udžbenika na maternjem jeziku negativno utiče na kvalitetan pristup zajednice nastavi na turskom jeziku. Dostupnost visokog obrazovanja na turskom jeziku je ograničena, te se većina studenata odlučuje za univerzitete u Turskoj, gde je upisano oko 300 kosovskih Turaka. Na Edukativnom fakultetu u Prizrenu ima ukupno 137 studenata kosovskih Turaka koji pohađaju nastavu na maternjem jeziku, dok Univerzitet u Prishtinë/Prištini takođe nudi studiranje turskog jezika i književnosti, trenutno za 80 studenata. Kosovski Turci koji dobro vladaju albanskim jezikom takođe mogu da se prijave za mesta na Univerzitetu u Prishtinë/Prištini koja su rezervisana za pripadnike ove zajednice.

Turska ambasada u Prishtinë/Prištini je marta 2010. objavila konkurs za stipendije studentima zainteresovanim za studiranje na jednom od univerziteta u Turskoj.

U regionu Gjilan/Gnjilana, obrazovanje na turskom jeziku dostupno je u osnovnim školama u gradu Gjilan/Gnjilanu i selu Dobërčan/Dobrčane i srednjoj školi u gradu Gjilan/Gnjilanu, gde studenti takođe uče albanski jezik. U regionu Mitrovicë/Mitrovice, deca iz zajednice kosovskih Turaka pohađaju nastavu na maternjem jeziku u osnovnoj školi gde su većina učenika kosovski Albanci.

UČENIK OSNOVNE ŠKOLE „HAÇI ÖMER LÜTFI“ U OPŠTINI SA TURSKOM VEĆINOM MAMUŠA/MAMUSHË/ MAMUŠA KORISTI KNJIGE NA TURSKOM JEZIKU, OD KOJIH SU NEKE DOBIJENE OD KOSOVSKOG MINISTARSTVA OBRAZOVANJA, NAUKE I TEHNOLOGIJE. DRUGI PISANI MATERIJALI SE NABAVLJAJU DIREKTNO IZ TURSKE, JER NE MOGU DA SE NABAVE NA KOSOVU.

Kada je u pitanju sekundarno obrazovanje, moraju da putuju do Prishtinë/Prištine. U opštini Vushtrri/Vučitrn ne postoji ni primarno ni sekundarno obrazovanje na maternjem jeziku za decu iz zajednice kosovskih Turaka. Ukoliko ne mogu da im priušte školovanje u Turskoj, roditelji svoju decu šalju u škole koje pohađa većinska zajednica kosovskih Albanaca, da bi ih pripremili za budući upisi na domaće univerzitete.

U regionu Prishtinë/Prištine, ova zajednica koristi obrazovanje na turskom jeziku u osnovnoj školi „Elena Gjika“ i srednjoj školi „Sami Frasheri“. Postoje takođe privatne obrazovne ustanove za osnovno i srednje obrazovanje na turskom, albanskom i engleskom jeziku, kao što je „Međunarodna škola u Prištini“ i „Koledž Mehmet Akif“. Đaci iz zajednice kosovskih Turaka pohađaju nastavu na albanskom jeziku u okviru obrazovnog sistema Kosova. KFOR je u periodu od juna do decembra 2009. u Janjevë/Janjevu (opština Lipjan/Lipljan) finansirao časove turskog jezika koji su se održavali dva puta nedeljno za osnovce iz zajednice kosovskih Turaka. Časovi su držani u selu Janjevë/Janjevu u prostorijama Demokratske partije kosovskih Turaka (DPTK) i završeni su bez ikakve inicijative institucija da nastave sa ovom praksom. U regionu Prizrena, obrazovanje na turskom jeziku za sve stepene školovanja dostupno je u gradu Prizrenu još od 1951. Obrazovanje na turskom jeziku trenutno je dostupno u predškolskim ustanovama, u sedam osnovnih (sa ukupno 1.853 učenika) i pet srednjih škola (sa 767 učenika) u opštinama Prizren i Mamuşa/Mamushë/Mamuša. Osim toga, kosovski Turci su dobro integrisani u kosovski obrazovni sistem.

9. Pristup zdravstvenim uslugama

Zajednica kosovskih Turaka uživa potpuni i nesmetani pristup kosovskim zdravstvenim uslugama, iako u nekim regionima, i u hitnim slučajevima, koristi i zdravstvene ustanove kojima upravlja Republika Srbija. U regionu Gjilan/Gnjilana velika većina kosovskih Turaka koristi zdravstvene usluge kosovskih institucija. Manji broj kosovskih Turaka koristi usluge medicinskih ustanova kojima

Grupno obrezivanje kosovskih Turaka u Mitrovicë/Mitrovici i Vushtrri/Vučitrnu, koje finansira turska vlada, sprovodi se jednom godišnje tokom leta.

AMBULANTA U MESTU MAMUŞA/ MAMUSHË/MAMUŞA. PRISTUP ZDRAVSTVENIM USLUGAMA I OBJEKTIMA U OPŠTINI SA TURSKOM VEĆINOM JE DOBAR, UZ ZNAČAJNU PODRŠKU VLADE REPUBLIKE TURSKE.

upravlja Republika Srbija, a to su uglavnom oni koji primaju srpske penzije ili očekuju bolje zdravstvene usluge od ovih institucija. Ova zajednica u Mitrovicë/Mitrovici koristi dom zdravlja u južnoj Mitrovicë/Mitrovici i glavnu bolnicu u Vushtrri/Vučitrnu. Kod ozbiljnijih slučajeva koriste usluge glavne bolnice u Prishtinë/Prištini. Zajednica kosovskih Turaka u regionu Prishtinë/Prištine koristi usluge kosovskih zdravstvenih službi. U Lipjan/Lipljanu, u slučajevima primarnih zdravstvenih usluga, ova zajednica koristi dom zdravlja za porodičnu medicinu koji se nalazi u selu Janjevë/Janjevu. Što se tiče sekundarnih zdravstvenih usluga, ova zajednica se oslanja na zdravstvene objekte koji se nalaze u Prishtinë/Prištini. Zajednica kosovskih Turaka koji žive u Prishtinë/Prištini koristi zdravstvene usluge u gradu, dok bogatiji pripadnici zajednice, kada su im potrebne sekundarne zdravstvene usluge, putuju u Tursku. Kosovski Turci u regionu Prizrena uživaju potpun pristup zdravstvenim ustanovama i uslugama na celom Kosovu, mada za ozbiljnije slučajeve često odlaze u Tursku.

10. Pristup pravosudnom sistemu

Zajednica kosovskih Turaka uživa potpun pristup opštinskim i okružnim sudovima i pravnim uslugama u regionima Gjilan/Gnjilana, Prishtinë/Prištine i Prizrena. Oni koji žive u regionu Mitrovicë/Mitrovici od februara 2008. suočeni su sa nefunkcionisanjem suda u severnoj Mitrovici/Mitrovicë. Pred okružnim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, koji trenutno radi u prostorijama opštinskog suda u Vushtrri/Vučitrnu, saslušavaju se samo slučajevi iz regiona koji se odnose na pritvor. Sudnica u severnoj Mitrovici/Mitrovicë trenutno radi samo na onim krivičnim delima koja su u nadležnosti Misije vladavine prava Evropske unije (EULEX). Ovakva situacija negativno utiče na pristup kosovskih Turaka i ostalih zajednica sudu i pravnim uslugama. U Gjilan/Gnjilanu nema kosovskih Turaka koji rade kao sudije ili tužiocci. U regionu Prishtinë/Prištine jedna kosovska Turkinja radi kao sudija u prištinskom sudu za prekršaje. U opštini Prizren jedan sudija iz zajednice kosovskih Turaka radi u sudu za prekršaje, dok drugi sudija radi u okružnom sudu.

11. Učešće u javnim poslovima

Zajednica kosovskih Turaka je dobro zastupljena u institucijama na centralnom i lokalnom nivou.

Zajednica kosovskih Turaka ima značajan uticaj u javnim poslovima na centralnom i lokalnom nivou, a najveća podrška dolazi iz regiona Prizrena. Kosovski Turci predstavljaju jednu od najintegrisanijih i najzastupljenijih zajednica u kosovskim institucijama. Ministar za zaštitu sredine i prostorno planiranje, zamenik ministra za zajednice i povratak i zamenik ministra za poljoprivredu dolaze iz zajednice kosovskih Turaka. Osim toga, tri poslanika iz Demokratske partije kosovskih Turaka predstavlja ovu zajednicu u Skupštini Kosova.⁵ Tri predstavnika iz ove zajednice izabrana su u konsultativne savete za zajednice, savetodavna tela pod pokroviteljstvom predsednika Kosova, dok u ustavnom sudu radi jedan sudija kosovski Turčin. Iako ova zajednica ima svoje predstavnike u svim opštinama u kojima žive njeni pripadnici, postoji samo nekoliko inicijativa koje

⁵ Dva mesta u Skupštini Kosova rezervisana su za zajednicu kosovskih Turaka.

promovišu učešće kosovskih Turaka u javnim poslovima. Kosovske Turkinje su relativno dobro zastupljene u zakonodavnim telima i drže preko 30 posto mesta obezbeđenih za tursku zajednicu u Skupštini Kosova i skupštinama opština, shodno zakonskoj obavezi podsticanja ravnopravnosti polova u zakonodavnim telima. Međutim, ovaj nivo zastupljenosti ne odgovara broju žena u izvršnim i ograncima državne službe.⁶ Radio televizija Kosova svakodnevno emituje vesti i nedeljne emisije na turskom jeziku, dok Radio Kosovo emituje program na turskom. Međutim, lokalni mediji dostupni su samo u regionu Prizrena i donekle u Gjilan/Gnjilanu, gde lokalna radio stanica „Victoria“ emituje svakog dana dvočasovni program.

KDTP ima jedno mesto u skupštini opštine u regionu Gjilan/Gnjilana, što je posledica ulaska u koaliciju sa Demokratskom partijom Kosova (PDK) čiji su članovi kosovski Albanci. Zajednica kosovskih Turaka ima svog predstavnika i u odboru za zajednice. Iako obično ne dobija dovoljan broj glasova za mesta u skupštinama opština, KDTP u regionu Mitrovicë/Mitrovica aktivno deluje u južnom delu Mitrovicë/Mitrovica i opštini Vushtrri/Vučitrn. Ova zajednica je vrlo aktivna i u javnom životu obe opštine, uglavnom iz kulturnih razloga. U opštini Mitrovicë/Mitrovica, ova zajednica je zastupljena u odboru za zajednice i opštinskoj radnoj grupi za povratak. Zamenik predsednika opštine za zajednice i zamenica predsedavajućeg skupštine su kosovski Turci. U opštini Vushtrri/Vučitrn, jedan kosovski Turčin je član odbora za zajednice, a drugi je član opštinskog saveta za bezbednost zajednica. Ova zajednica ima jedno mesto i u skupštini opštine. Kosovski Turci imaju svoje predstavnike u odborima za zajednice u obema opštinama u kojima žive. Kosovski Turci predstavljaju relativno malu ali uticajnu zajednicu u opštini Prishtinë/Priština, i pripada im mesto zamenika predsedavajućeg za zajednice u skupštini opštine i jedno mesto u skupštini opštine, a zastupljeni su i u opštinskom odboru za politiku i finansije i odboru za zajednice. Zajednica kosovskih Turaka ima znatno manje uticaja u opštini Lipjan/Lipljan, iako ima svoje predstavnike u odboru za zajednice.

Region Prizrena i dalje predstavlja centar političkog angažovanja kosovskih Turaka. Glavna kancelarija KDTP-a nalazi se u gradu

Ministar za zaštitu sredine i prostorno planiranje, zamenik ministra za zajednice i povratak i zamenik ministra za poljoprivredu pripadaju zajednici kosovskih Turaka.

Vushtrri/Vučitrn se nedavno zbratimio sa jednom opštinom u Turskoj, što je kosovskim Turcima i većinskoj zajednici donelo određenu korist u vidu restauracije turskih kupatila i dvorca iz otomanskog perioda koji se nalaze u opštini.

SLAVNA PRIZRENSKA POP-ROCK GRUPA KOSOVSKIH TURAKA „AY YILDIZLAR“, ZA VREME PROBE.

⁶ U opštinskim odborima nema žena iz zajednice kosovskih Turaka, dok u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša, gde većinsko stanovništvo čine kosovski Turci, one čine samo 19 % od broja zaposlenih u državnoj službi.

Prizrenu, a njeno uporište je u opštini Mamuša/Mamushë/Mamuša u kojoj većinsko stanovništvo čine kosovski Turci. Ova partija je dobila tri mesta u skupštini opštine Prizren, dok je jedan kosovski Turčin zaposlen u Upravi za privredu i finansije, a drugi u Upravi za vanredna stanja i bezbednost. Kosovski Turci čine više od sedam odsto zaposlenih u državnoj službi, među kojima je 17 muškaraca i četiri žene. Civilno društvo kosovskih Turaka u regionu Prizrena je dobro organizovano i dinamično, te većina organizacija sprovodi projekte i aktivnosti na polju zaštite turskog jezika, kulture i tradicije. Časopisi na turskom jeziku sporadično se objavljuju, uglavnom zbog finansijskih ograničenja.

12. Upotreba jezika

Turski jezik je dobio status službenog jezika u opštinama Gjilan/Gnjilane, Mitrovicë/Mitrovica, Vushtrri/Vučitrn i Prizren. Iako simboličkog značaja, problemi sa usmenim i pismenim prevodom i dalje postoje, što ometa uživanje jezičkih prava ove zajednice.

Zajednica kosovskih Turaka bez problema koristi turski jezik na javnim mestima. Iako je brojčano gledano manjinski, turski jezik je u Gjilan/Gnjilanu, Mitrovicë/Mitrovici, Vushtrri/Vučitrnu i Prizrenu dobio status jezika u službenoj upotrebi.⁷ Zakon o upotrebi jezika propisuje jezička prava zajednica i posebne obaveze opština. Ovo uključuje obavezu osiguravanja usmenog i pismenog prevoda na turski jezik, kada se to zahteva, a koja se uglavnom ne ispunjava.

Turski jezik je 2007. u opštini Gjilan/Gnjilane proglašen za jezik u službenoj upotrebi. Međutim, ova zajednica nastavlja da koristi albanski i/ili srpski jezik u komunikaciji sa opštinskim službenicima i prilikom korišćenja opštinskih usluga, i još uvek nije zahtevala usmeni ili pismeni prevod dokumenata na šta ima pravo. Međutim, ova opština često pogrešno piše imena i/ili prezimena kosovskih Turaka u službenim dokumentima jer ne koristi turski alfabet. Zbog toga su u nekim slučajevima kosovski Turci morali da dokazuju svoj identitet na sudovima, što je dovelo do finansijskih troškova. U regionu Mitrovicë/Mitrovica, turski je jezik u službenoj upotrebi u opštinama Mitrovicë/Mitrovica i Vushtrri/Vučitrn. Međutim, nijedna od ovih opština nema dovoljno kapaciteta da obezbedi efikasan usmeni i pismeni prevod. Iako zajednica slobodno koristi turski jezik i u privatnom i u javnom sektoru, većina govori albanski jezik i uglavnom ga koristi u komunikaciji sa većinskom zajednicom kosovskih Albanaca. Mnogi kosovski Turci koji žive u severnoj Mitrovici/Mitrovicë govore i srpski jezik. Međutim, to ne olakšava njihovu slobodu kretanja u naseljima u kojima većinsko stanovništvo čine kosovski Srbi.

Kosovski Turci slobodno koriste svoj maternji jezik na javnim mestima u regionu Prishtinë/Prištine, ali se i dalje narušavaju jezička prava ove zajednice. Uprkos pokušajima zapošljavanja kvalifikovanih usmenih i pismenih prevodilaca za turski jezik, opština Prishtinë/Priština i dalje nema odgovarajuće kapacitete da izađe u susret svojim biračima iz zajednice kosovskih Turaka. To ometa učešće zajednice, te je zamenik predsedavajućeg za zajednice uložio žalbu tokom sednice skupštine opštine. Zajednica kosovskih Turaka je juna 2009. opštinskoj kancelariji u Lipjan/Lipljanu podnela službeni zahtev za priznavanje turskog jezika kao jezika u službenoj upotrebi. Ova opština još uvek nije odgovorila na zahtev, iako je zakonski na to obavezana. Nevladina organizacija kosovskih Turaka

⁷ Kao što je navedeno u Zakonu o upotrebi jezika, član 2.4: „u opštinama u kojima živi zajednica čiji maternji jezik nije jedan od službenih jezika na Kosovu i koja čini više od tri odsto ukupnog stanovništva u toj opštini, jezik te zajednice ima status jezika u službenoj upotrebi.“

„Bahar“, Centar za kulturu i obrazovanje, je u saradnji sa turskim KFOR-om, od januara do aprila 2010, organizovao kurseve turskog jezika za 16 srednjoškolaca iz zajednice kosovskih Turaka koji su hteli da se upišu na univerzitete u Turskoj.

U opštini Prizren, turski predstavlja službeni jezik ali se u praksi ne tretira uvek ravnopravno. I dalje su prisutni problemi kao što su: neizdavanje izvoda i ličnih karata na turskom jeziku, nedovoljan ili neadekvatan prevod opštinskih dokumenata i nepostojanje informacija na turskom jeziku u javnim institucijama, kao što su škole i zdravstvene ustanove. Međutim, većina naziva ulica i natpisa na regionalnim kancelarijama ministarstava, kao što su natpisi na Regionalnom zavodu za zapošljavanje i Centru za socijalni rad, ispisana je na tri jezika.

13. Kulturno i versko nasleđe i slobode

Zajednica kosovskih Turaka je umnogome doprinela kulturnoj i verskoj različitosti na Kosovu, što se odražava bogatim nasleđem u oblastima u kojima živi ova zajednica. Najznačajniji istorijski i verski objekat u Gjilan/Gnjilanu predstavlja džamija „Medresa“, sagrađena početkom devetnaestog veka, kao i okolno zemljište gde su sahranjeni važni imami (verske vođe). Ova zajednica slobodno ispoljava i praktikuje svoja verska i kulturna uverenja u većini mesta u ovoj opštini. Postoji određen broj objekata od istorijskog i kulturnog značaja za zajednicu kosovskih Turaka u regionu Mitrović/Mitrovice. U te objekte spadaju turska kupatila i zamak iz doba otomanskog carstva u Vushtrri/Vučitrnu i drevna turska kupatila u gradu Mitrović/Mitrovici, u kojima se sada nalazi gradski muzej. Ovi objekti potiču iz doba vladavine Otomanskog carstva u ovom regionu. Kosovski Turci slobodno upražnjavaju svoju veru i proslavljaju praznike iz svoje kulturne tradicije u južnoj Mitrović/Mitrovici i Vushtrri/Vučitrnu. U regionu Prishtinë/Prištine se takođe nalazi određen broj objekata verskog i kulturnog nasleđa značajnih za zajednicu kosovskih Turaka, kao što su mauzolej sultana Murata Prvog (Türbe) u Mazgit/Mazgitu (opština Obiliq/Obilić) i u gradu Prishtinë/Prištini: džamija Llapi (Lap), džamija sultana Mehmeta Drugog - al-Fātih džamija, veliki Hammām, džamija Jasār (Yašār) Paše, Bajraktarevo turbe u sklopu memorijalnog spomenika Gazimestan, džamija Bazaar (çarshi-gradska džamija) i džamija Pirinaz. Zajednica kosovskih Turaka slobodno ispoljava i praktikuje svoja verska i kulturna uverenja u celom regionu. Prizren je bio jedan od najznačajnijih gradova u Otomanskom carstvu, uspešni trgovački centar kosovskog „vilajeta“, to jest Otomanske pokrajine. Ovakva istorija se odrazila na bogato kulturno i versko nasleđe koje danas koriste kosovski Turci i druge zajednice. Neki od najistaknutijih i najznačajnijih verskih i kulturnih objekata zajednice kosovskih Turaka su: Sinan pašina džamija, hammam Mehmet paše (veliki hammam-tursko kupatilo), Mehmet pašina džamija, Sozi džamija, Kukli Beg džamija, Kadri Teque (Teke), Halveti Teque (Teke) u Prizrenu i Sahat-kula u Mamuša/Mamushë/Mamuši. Ova zajednica slobodno uživa svoja kulturna i verska prava.

Ustavni sud je nedavno doneo odluku u korist kosovskih Turaka i kosovskih Bošnjaka koji su podneli žalbu protiv opštine Prizren zbog izostavljanja i jezika i identiteta zajednica sa grba opštine.¹

Kosovski Turci su 2009. počeli da proslavljaju 23. april kao zvanični praznik zajednice kosovskih

UNUTRAŠNJOST „GAZI MEHMET PASHA“ TURSKOG KUPATILA U PRIZRENU, IZGRAĐENOG U XVI VEKU.

¹ Za više informacija, uključujući i presudu Ustavnog suda u vezi sa ovim slučajem, pogledajte Odeljak o „upotrebi jezika“ u profilu zajednice kosovskih Bošnjaka.

14. Odnosi/dijalog između zajednica

U pokušaju da se distanciraju od albansko-srpskog sukoba na Kosovu, sve više pripadnika zajednice kosovskih Turaka u regionu Mitrovicë/Mitrovice počelo je da se registruje kao kosovski Turci, za razliku od perioda pre 1999. kada se često dešavalo da se registruju kao kosovski Albanci.

„SAHAT KULA“ U MESTU MAMUŠA/
MAMUSHË/MAMUŠA, KOJU SU
IZGRADILI OSMANLIJE 1815.

Zajednica kosovskih Turaka aktivno učestvuje u zvaničnom i nezvaničnom dijalogu i inicijativama promovisanja tolerancije u regionima u kojima živi. Kosovski Turci održavaju dobre odnose sa drugim zajednicama na Kosovu, posebno sa kosovskim Albancima, sa kojima ih vezuju čvrste kulturne, verske i istorijske veze. Odnosi kosovskih Turaka i kosovskih Srba oblikovani su povezanošću turske zajednice sa zajednicom kosovskih Albanaca i istorijskim nasleđem. U opštini Gjilan/Gnjilane, jedan kosovski Turčin predstavlja svoju zajednicu na raznim opštinskim forumima za dijalog između zajednica. Ovaj predstavnik je aktivan u promovisanju dijaloga i tolerancije između zajednica, kroz različite inicijative kao što su multi-etničko letovalište 2009. i intervjui u lokalnim medijima (regionalna TV stanica u Gjilan/Gnjilanu i intervjui za novine). On pomaže i informiše stanovništvo u etnički mešovitim selima Livoç i Epërm/Gornji Livoç i Dobërçan/Dobrçane. Činjenica da kosovski Turci govore albanski jezik, a neki i srpski, olakšava njihovu komunikaciju sa većinom drugih zajednica u regionu. U severnoj Mitrovici/Mitrovicë vladaju zategnuti odnosi između zajednice kosovskih Turaka i kosovskih Srba. Kosovski Turci južno od Ibra aktivno učestvuju u službenim dijalozima koje organizuju opštine u kojima žive, kao što su odbori za zajednice i opštinske radne grupe za povratak.

Zajednica kosovskih Turaka u regionu Prishtinë/Prištine takođe učestvuje u opštinskim dijalozima i inicijativama građanskog društva kojima se promoviše kulturna i multietnička tolerancija. Tako je na primer u junu 2010. kulturno udruženje „Gerçek“ priredilo pozorišni komad, koji je okupio mlade kosovske Turke i kosovske Albanke, u cilju podizanja svesti o štetnom uticaju droga. Nevladina organizacija kosovskih Turkinja „Hanimeli“ često okuplja žene različite etničke pripadnosti koje održavaju radionice i sprovode različite aktivnosti. Ova organizacija je u junu 2010. organizovala obuku na temu „Prava žena i ravnopravnost polova“, koja je okupila kosovske Albanke, kosovske Bošnjakinje i kosovske Turkinje iz regiona. Centar za kulturu i obrazovanje „Bahar“ je 23. aprila 2010. organizovao pozorišnu predstavu čime je proslavljen službeni praznik ove zajednice. U regionu Prizrena, gde i dalje ima istaknutu ulogu u političkom i kulturnom životu, zajednica kosovskih Turaka promoviše i angažuje se u multikulturalnim događajima i aktivnostima. Mnoge nevladine organizacije i kulturna udruženja kosovskih Turaka i dalje imaju ključnu ulogu u promovisanju različitosti i tolerancije u regionu. Na primer, kulturno-umetnička udruženja „Doğru Yol“ i „Filizler“, Udruženje učitelja kosovskih Turaka, pozorište kosovskih Turaka „Rumeli“, Udruženje kosovskih Turkinja „Zübeyde Hanım“ i Muzički konzervatorijum kosovskih Turaka promovišu tursku kulturu, obrazovanje i tradiciju kroz kulturne aktivnosti koje okupljaju i ostale zajednice iz regiona.

Aneks

Tabela 1:

Naseljena mesta

Tabela 2:

Procena broja stanovnika

Tabela 3:

Procena broja stanovnika po kategorijama

Tabela 4:

Glavni predstavnici zajednice

Tabela 1: Naseljena mesta

Region	Opština	Mesta u kojima živi zajednica kosovskih Turaka
Mitrovicë/Mitrovica	Mitrovicë/ Mitrovica	„Bošnjačka mahala“, naselje u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë, i južni deo Mitrovicë/Mitrovice ¹
	Vushtrri/ Vučitrn	Grad Vushtrri/Vučitrn ²
Gjilan/Gnjilane	Gjilan/ Gnjilane	Grad Gjilan/Gnjilane i sela Livoç i Epërm/Gornji Livoç i Dobërçan/Dobrčane
Prishtinë/Priština	Lipjan/ Lipljan	Grad Lipjan/Lipljan, selo Janjevë/Janjevo i jedna porodica u selu Banullë/Bandulić.
	Prishtinë/ Priština	Grad Prishtinë/Priština, u različitim delovima grada i oko grada, integrisani sa drugim zajednicama (uglavnom sa kosovskim Albancima) u urbanim delovima grada Prishtinë/Prištine.
Prizren	Prizren	Grad Prizren

Tabela 2: Procene broja stanovnika³

Region	Izvor	Ukupan broj stanovnika	Zajednica	%
Gjilan/Gnjilane	Opština Gjilan/Gnjilane			
	1. Popis iz 1981	84085	960	1.14
	2. Popis iz 1991	103675	854	0.82
	3. Aktuelna procena opštine	130,000	1,200-1,500	0.92-1.15%
	4. Aktuelna procena zajednice	130,000	1,200-1,500	0.92-1.15%
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009	130,000	1,300	1%
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130000	1,200-1,500	0.92-1.15%	
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica			
	1. Popis iz 1981 ⁴	87981	-	-
	2. Popis iz 1991	104885	431	0.4
	3. Aktuelna procena opštine	130000	2100 (jug) 162 (sever)	1.74
	4. Aktuelna procena zajednice	130000	2000 (jug) 130 (sever)	1.6
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009 ⁵	110000 (jug) 20000 (sever)	1900 (jug) 100 (sever)	1.5
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	130000	1900 (jug) 100 (sever)	1.5
	Opština Vushtrri/Vučitrn			
	1. Popis iz 1981 ⁶	65512	-	-
	2. Popis iz 1991	80644	68	0.1
	3. Aktuelna procena opštine	103000	890	0.9
	4. Aktuelna procena zajednice	103000	1000	1
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009	102600	890	0.9	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	102600	890	0.9	
Prishtinë/Priština	Opština Prishtinë/Priština ⁴			
	1. Popis iz 1981	148656	1874	1.26
	2. Popis iz 1991	199654	1982	0.99
	3. Aktuelna procena opštine	500000	1100	0.22
	4. Aktuelna procena zajednice	500000	3500	0.7
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009	500000	1100	0.22
	6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	500000	2000	0.4
	Opština Lipjan/Lipljan			
	1. Popis iz 1981	56940	-	-
	2. Popis iz 1991	69451	5	1.007%
	3. Aktuelna procena opštine	76000	300	0.4%
	4. Aktuelna procena zajednice	76000	400	0.5%
5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009	76000	380	0.5%	
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	76000	400	0.5%	
Prizren	Opština Prizren			
	1. Popis iz 1981	134526	-	-
	2. Popis iz 1991 ⁷	175413	7227	4,
	3. Aktuelna procena opštine	240000	9038	3.7
	4. Aktuelna procena zajednice	250000	10000	4
	5. Procena OEBS-a, Profil opštine 2009	240000	9038	3.7
6. Aktuelna procena terenskih timova OEBS-a	240000	10000	4	

Tabela 3: Procena broja stanovnika po kategorijama

Region	Opština	Pol	Deca pred-školskog uzrasta (0-5)	Deca koja pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Deca koja ne pohađaju obavezno obrazovanje (6-15)	Zaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Nezaposleno radno sposobno stanovništvo (16-65)	Starije osobe (65+)	Ostali
Gjilan / Gnjilane	Gjilan/ Gnjilane	Muški							
		Ženski							
		Ukupno		Around 100		Around 800	Around 800		
	Ukupno za region			Around 100		Around 800	Around 800		
Mitrovicë/Mitrovica ⁸	South Mitrovicë/ Mitrovica	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	North Mitrovica/ Mitrovicë	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Vushtrri/ Vuçitër	Muški							
		Ženski							
		Ukupno							
	Ukupno za region								
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve podatke od relevantnih organa.									
Prishtinë/Priština	Prishtinë/ Priština	Muški							
		Ženski							
		Ukupno		360	0	3000		60	
	Lipjan/Lipljan	Muški	7	25	0	108	59	8	30
		Ženski	12	12	0	85	64	9	4
		Ukupno	16	37	0	163	123	17	34
Ukupno za region			552		1196		50		
Komentar: Gore navedeni podaci predstavljaju procene opštinskih zvaničnika i predstavnika zajednice kosovskih Turaka. Nije bilo moguće dobiti precizno razvrstane podatke o godištu, zaposlenosti i nezaposlenosti stanovništva za opštinu Prishtinë/Priština. U opštini Lipjan/Lipljan, podaci su razvrstani uz konsultacije sa predstavnicima zajednice kosovskih Turaka.									
Prizren/Prizren	Prizren	Muški		516			688		
		Ženski		516			516		
		Ukupno		1032			1223		
	Ukupno za region			1032			1223		
Komentari: OEBS nije bio u mogućnosti da dobije sve podatke od relevantnih organa.									

Tabela 4: Glavni predstavnici zajednice

1. Političke stranke koje tvrde da predstavljaju zajednicu.
2. Predstavnici u institucijama (imena, institucije).
3. Organizacije civilnog društva (naziv, tematska oblast delovanja/glavna pitanja, navesti ako je reč o ženskoj grupi).
4. Mediji zajednicr (elektronski, štampani).
5. Lideri/aktivisti u zajednici (muškarci i žene).
6. Ostali.
7. Dodatne informacije.

Region	Opština
Gjilan /Gnjilane	Opština Gjilan/Gnjilane
	1 KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka)
	2 Odbornik Skupštine opštine Gjilan/Gnjilane, Kadri Husei
	3 NVO „Ataturk’s opinion“, „Yarın“ i „Halit Gaş“ – rade na očuvanju kulture, umetnosti, istorije tradicionalnih turskih igara i čitanju Kurana
	4 Nema
	5 Vođa zajednice Kemal Şahin
Mitrovicë/Mitrovica	Opština Mitrovicë/Mitrovica
	1 KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka)
	2 Zamenik predsednika opštine za zajednice Eroll Zekeria Nexhat Baliqi, član odbora za zajednice u opštini Mitrovicë/Mitrovica
	3 NVO „Birlik“ uglavnom se bavi kulturnim aspektima i razvojem turske zajednice, ali i isporukom humanitarne pomoći zajednici. „Birlik“ dobija značajnu podršku od turske vlade, što predstavlja značajnu finansijsku i logističku podršku zajednici kosovskih Turaka na celom Kosovu.
	4
	5 Ergin Koroğlu, član KTDP, predstavnik iz južne Mitrovicë/Mitrovica. Zymryt Pantina, član KTDP, predstavnik iz Bošnjacke mahale, severna Mitrovica/Mitrovicë
	Opština Vushtrri/Vučitrn
	1 KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka)
	2 Arif Kera, zamenik predsedavajućeg opštinskog odbora za zajednice, član KTDP
	3 NVO „Çeşme“ koja se bavi turskom kulturom i kulturnim nasleđem.
	4
	5
Priştinë/Priština	Opština Priştinë/Priština
	1 Predsednik KTDP – Mahir Yağcılar KTDP – Engin Beyoğlu, zamenik predsedavajućeg za zajednice i član Odbora za politiku i finansije
	2 Kosovske institucije (centralni nivo): Mahir Yağcılar, ministar za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje Resmiye Mumcu, direktor administrativnog odeljenja, Ministarstvo energetike i rudarstva
	3 Kulturno udruženje „Gerçek“, dr Zeynel Abidin Ustaibo, predsednik NVO „Hanimeli“, udruženje žena, Liriye Gaş, predsednik Kulturni i obrazovni centar „Bahar“, İsa Sülçevsi, predsednik Centar za kulturu i obrazovanje „Dolunay“, Fahri Ömer
	4 Javni servis RTK, dnevne vesti u trajanju od pet minuta i jednočasovni TV program jednom nedeljno, koji se emituju na turskom jeziku “Kent FM”, radio emiter, svakodnevni program na turskom jeziku
	5 Dr. Zeynel Abidin Ustaibo, predsednik kulturnog udruženja „Gerçek“
	6 Nuhi Mazrek, predsedavajući odbora za zajednice Selim Cinci, član odbora za imovinska pitanja Ergyl Binçe, član odbora za zdravstvo Abdula Birvenik, član odbora za obrazovanje i kulturu Berkant Curri, član opštinskog odbora za bezbednost zajednica

	Opština Lipjan/Lipljan	
	1	KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka) Skender Bikliç, predsednik ogranka
	2	
	3	
	4	„Bahar“ – turske novine koje se dostavljaju iz Prishtinë/Prištine
	5	KDTP, Enis Gaši, lider omladinskog foruma KDTP, Turkane Gaši, lider omladinskog foruma
	6	
	7	Podaci za opštinu Lipjan/Lipjan prikupljeni su u saradnji sa vođom zajednice kosovskih Turaka u Janjevë/Janjevu
Prizren	Opština Prizren	
	1	KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka)
	2	Kosovske institucije (centralni nivo): <ul style="list-style-type: none"> • Mahir Yağcilar, poslanik Skupštine Kosova i ministar za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje • Enis Kervan, poslanik Skupštine Kosova • Müfera Şinik, poslanik Skupštine Kosova • Fikrim Damka, zamenik ministra poljoprivrede • Altay Suroy, član Ustavnog suda • Tahir Luma, član konsultativnog odbora za zajednice • Cengiz Çesko, član konsultativnog odbora za zajednice Kosovske institucije (lokalni nivo): <ul style="list-style-type: none"> • Mehmet Bütüç, direktor odeljenja za privredu i finansije • Sencar Karamuco, direktor odeljenja za vanredne situacije • Orhan Lopar, odbornik skupštine opštine • Ergin Kala, odbornik skupštine opštine • Fidan Jilta, odbornik skupštine opštine • Cengiz Curcialo, opštinska kancelarija za zajednice u Prizrenu • Fikri Şişko, sudija, okružni sud u Prizrenu
	3	Udruženje „Doğru Yol“, kulturne aktivnosti NVO „Udruženje nastavnika kosovskih Turaka“, obrazovne aktivnosti „Rumeli“, pozorište kosovskih Turaka Udruženje „Esnaf“, poslovne aktivnosti NVO „Filizler“, kulturne aktivnosti Multietničko udruženje „MESK“, kulturne aktivnosti NVO „Zübeyde Hanım“, ženska pitanja Udruženje „Türk Muziği Konservatuari“, kulturne aktivnosti NVO „Turski intelektualci“, kulturne aktivnosti
	4	„Kosovahaber“, elektronski dnevni list „Radio Prizren“, 3 sata dnevno emitovanja programa na turskom jeziku „Mehmetçik“ radio stanica turskog KFOR-a „Balkan TV“, lokalna TV stanica koja emituje program na više jezika
	5	Mahir Yağcilar, predsednik KDTP Fikrim Damka, sekretar KDTP Müfera Şinik, poslanik KDTP u Skupštini Kosova Ercan Şpat, bivši zamenik predsednika opštine za zajednice u opštini Prizren Enis Kervan, poslanik skupštine Kosova Orhan Lopar, predsednik ogranka KDTP u Prizrenu
	6	
	7	
	Opština Mamuša/Mamushë/Mamuša	
	1	KDTP Kosovo Demokratik Türk Partisi (Demokratska partija kosovskih Turaka)
2	Kosovske institucije (centralni nivo): <ul style="list-style-type: none"> • Rifat Krasnić – zamenik ministra za zajednice i povrata Kosovske institucije (lokalni nivo): <ul style="list-style-type: none"> • Arif Bütüç – predsednik skupštine opštine 	
3	Udruženje „Asikferki“, kulturne aktivnosti Udruženje „Alperenler“, kulturne aktivnosti	
4	Zajednica ima pristup na radio stanice i elektronskih media na turski jezik	
5	Rifat Krasnić, predsednik, lokalni ogranak KDTP Arif Bütüç, zamenik predsednik, lokalni ogranak KDTP	

- 1 Zajednica kosovskih Turaka u južnom delu Mitrovičë/Mitrovicë živi u različitim urbanim delovima grada a ne u posebnim „turskim kvartovima“.
- 2 Zajednica kosovskih Turaka u Vuštrri/Vučitrnu živi u različitim urbanim delovima grada a ne u posebnim „turskim kvartovima“.
- 3 TPodatke o stanovništvu za stavke 3, 4, 5, i 6 prikupili su terenski timovi OEBS-a, uz konsultacije sa predstavnicima zajednice i opštinskim zvaničnicima u septembru 2008.
- 4 Nema raspoloživih podataka za kolonu b i c.
- 5 Podatke za Mitrovičë/Mitrovicu (u celini i posebno za severni/južni deo) teško je dobiti i dosta su kontroverzni
- 6 Nema raspoloživih podataka za kolonu b i c.
- 7 Imajte u vidu da je deo stanovništva bojkotovao ovaj popis, zbog čega su neke zajednice osporile podatke prikupljene popisom.
- 8 OEBS nije bio u mogućnosti da pristupi posebno razvrstanim statističkim podacima. Iako različite stranke možda imaju takve podatke, ili grube procene, postoji opšta nespremnost da se oni predstave široj javnosti.

